הלכה · ספרי מצוות

ספר מצוות קטן

רבנו יצחק מקורביל

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ספר מצוות קטן

רבנו יצחק מקורביל

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ספר-מצוות-קטן/

הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

הקדמה 8
רמזים 10
סימן א 24
סימן ב 25
סימן ג 25
סימן ד 26
סימן ה 27
סימן ו 28
סימן ז 28
סימן ח 28
סימן ט 30
סימן י 30
סימן יא 30
סימן יב 35
סימן יג 36
סימן יד 36
סימן טו 36
סימן טז 36
סימן יז 37
סימן יח 37
סימן יט 37
סימן כ 38
סימן כא 39
סימן כב 39
סימן כג 39
סימן כד 40
סימן כה 40
סימן כו 40
סימן כז 40
סימן כח 41
סימן כט 41
סימן ל 41
סימן לא 41
סימן לב 42
סימן לג 43
סימן לד 43
סימן לה 44
סימן לו 44
סימן לז 44
סימן לח 44
סימן לט 44
סימן מ 44
סימן מא 45
סימן מב 45
סימן מג 45
סימן מד 45
סימן מה 45
סימן מו 45
סימן מז 46
סימן מח 46
סימן מט 47
סימן נ 47
סימן נא 48
סימן נב 48
סימן נג 49
סימן נד 50
סימן נה 50
סימן נו 50
סימן נז 50
סימן נח 51
סימן נט 51
סימן ס 52

סימן סא 52
סימן סב 52
סימן סג 52
סימן סד 52
סימן סה 53
סימן סו 53
סימן סז 53
סימן סח 53
סימן סט 54
סימן ע 54
סימן עא 54
סימן עב 54
סימן עג 55
סימן עד 55
סימן עה 55
סימן עו 55
סימן עז 55
סימן עח 56
סימן עט 56
סימן פ 56
סימן פא 56
סימן פב 60
סימן פג 61
סימן פד 61
סימן פה 61
סימן פו 62
סימן פז 62
סימן פח 62
סימן פט 62
סימן צ 65
סימן צא 65
סימן צב 65
סימן צג 66
סימן צד 68
סימן צה 69
סימן צו 69
סימן צז 71
סימן צח 75
סימן צט 78
סימן ק 78
סימן קא 79
סימן קב 79
סימן קג 79
סימן קד 79
סימן קה 80
סימן קו 82
סימן קז 82
סימן קח 83
סימן קט 84
סימן קי 86
סימן קיא 86
סימן קיב 86
סימן קיג 86
סימן קיד 88
סימן קטו 88
סימן קטז 89
סימן קיז 89
סימן קיח 89
סימן קיט 89
סימן קכ 89
סימן קכא 89
סימן קכב 90
סימן קכג 90
סימן קכד 90

סימן קכה 91
סימן קכו 91
סימן קכז 92
סימן קכח 92
סימן קכט 92
סימן קל 92
סימן קלא 92
סימן קלב 92
סימן קלג 93
סימן קלד 93
סימן קלה 93
סימן קלו 93
סימן קלז 94
סימן קלח 94
סימן קלט 94
סימן קמ 94
סימן קמא 94
סימן קמב 95
סימן קמג 95
סימן קמד 95
סימן קמה 96
סימן קמו 96
סימן קמז 96
סימן קמח 96
סימן קמט 97
סימן קנ 97
סימן קנא 98
סימן קנב 104
סימן קנג 104
סימן קנד 107
סימן קנה 109
סימן קנו 110
סימן קנז 111
סימן קנח 112
סימן קנט 112
סימן קס 113
סימן קסא 113
סימן קסב 113
סימן קסג 113
סימן קסד 114
סימן קסה 114
סימן קסו 114
סימן קסז 114
סימן קסח 115
סימן קסט 115
סימן קע 115
סימן קעא 116
סימן קעב 116
סימן קעג 117
סימן קעד 117
סימן קעה 117
סימן קעו 117
סימן קעז 118
סימן קעח 118
סימן קעט 118
סימן קפ 118
סימן קפא 118
סימן קפב 120
סימן קפג 121
סימן קפד 124
סימן קפה 133
סימן קפו 136
סימן קפז 136
סימן קפח 136

סימן קפט 136
סימן קצ 137
סימן קצא 137
סימן קצב 138
סימן קצג 138
סימן קצד 140
סימן קצה 144
סימן קצו 146
סימן קצז 147
סימן קצח 149
סימן קצט 150
סימן ר 150
סימן רא 151
סימן רב 158
סימן רג 159
סימן רד 159
סימן רה 160
סימן רו 164
סימן רז 164
סימן רח 165
סימן רט 165
סימן רי 165
סימן ריא 166
סימן ריב 166
סימן ריג 166
סימן ריד 170
סימן רטו 171
סימן רטז 171
סימן ריז 171
סימן ריח 172
סימן ריט 172
סימן רכ 173
סימן רכא 173
סימן רכב 174
סימן רכג 177
סימן רכד 182
סימן רכה 183
סימן רכו 183
סימן רכז 184
סימן רכח 184
סימן רכט 185
סימן רל 185
סימן רלא 185
סימן רלב 186
סימן רלג 186
סימן רלד 186
סימן רלה 187
סימן רלו 187
סימן רלז 188
סימן רלח 188
סימן רלט 188
סימן רמ 188
סימן רמא 189
סימן רמב 189
סימן רמג 189
סימן רמד 189
סימן רמה 190
סימן רמו 191
סימן רמז 192
סימן רמח 195
סימן רמט 195
סימן רנ 195
סימן רנא 196
סימן רנב 200

סימן רנג 200
סימן רנד 201
סימן רנה 201
סימן רנו 201
סימן רנז 201
סימן רנח 201
סימן רנט 202
סימן רס 205
סימן רסא 205
סימן רסב 205
סימן רסג 206
סימן רסד 206
סימן רסה 206
סימן רסו 206
סימן רסז 207
סימן רסח 207
סימן רסט 207
סימן רע 207
סימן רעא 207
סימן רעב 211
סימן רעג 211
סימן רעד 211
סימן רעה 211
סימן רעו 212
סימן רעז 214
סימן רעח 214
סימן רעט 214
סימן רפ 216
סימן רפא 217
סימן רפב 240
סימן רפג 246
סימן רפד 246
סימן רפה 247
סימן רפו 247
סימן רפז 249
סימן רפח 250
סימן רפט 250
סימן רצ 250
סימן רצא 251
סימן רצב 251
סימן רצג 251
סימן רצד 254

הקדמה

יען כי בעונות התורה משתכחת: ויראתי שלא ידעו רבים היטב ביאור המצות המוטלות עלינו כתבתי אלו המצות המוטלות עלינו בזמן הזה בשבעה עמודים כנגד שבעה ימי השבוע: ובקשתי כל איש לקרא בכל יום עמוד אחד למען ייטב לו כי יש הרבה מצות שאין אדם חייב לעשותם עד שיבואו לידו וכשהו' קוראם ומעלה בלבו לעשות מעלה עליו הקב"ה כאילו עשה: וזה השכר גדול לאין קץ וראיי' מדכתיב ויכלו ויעשו בני ישראל גבי פסח וזה נאמר באחד בניסן שנצטוו וקבלו עליהם לעשות והעשייה לא היתה עד י"ד בניסן נמצא שנחשב להם הקבלה למעשה ועוד כדאיתא בספרי וזכרתם ועשיתם מכאן שהזכירה כמעשה גם לפעמים תבא לידו המצוה ולא ידע איך לעשות על כן כל אדם ישים על לבו כי אם לא עכשיו אימתי גם כל איש אשר לא ידע הפירוש יעיין בספר המצו' אשר יסד רבי' משה מקוצי ואם לא ידע ישאל למי שגדול ממנו כי דברי התור' נמשלו למים שאין להתבייש לשאול זה לזה שנאמ' הוי כל צמא לכו למים (ישעיהו נ"ה:א') גם הגדול לא ימנע הקטן מללמד לו לכן בקשתי שישימו ברכה לעשו' כדבר הזה למען נהיה באגודה אחת ובזה יתרצה עבד אל אדוניו: וכל המרבה הרי זה משובח ללמוד בכל יום פירוש משני מצות או ג' והכל לפום צער' אגרא גם בכל שבוע יסדר הפרש' שקורין בבית הכנסת כאשר צוו חכמי' שנים מקרא ואחד תרגו' ומי שאינו יודע לתרג' יקר' הפירושי' ואם אינו יודע ישאל למי שגדול ממנו ואם לא יוכל להשלים ביום א' או ב' יחלקנה לשבע' חלקי' למען לא יכבד עליו: ואע"פ שאדם רגיל ללמוד בלא איסור חומר הברכה הזאת מכל מקום מצוה לכנס תוך הברכה להמשיך לב האחרים ועוד כי שכרו כפול ומכופל שהוא עוש' בשביל עול אדונו המוטל עליו יותר הרב' שאם היה לומד כפלים בלי עול כשהוא פנוי גם קבעתי ברכה לברך בכל יום לאיש אשר יכנס בברית הזאת במצות שלוחי זה: וכל גבאי עיר ועיר יצוו להעתיק אל המצות האלה ולתת השכר מן הקופ' ואח"כ יהיה בידיה' למשמרת וכל אשר ירצ' להעתיק או ללמוד בו ישאלם ויחזירם בו ביום להם ולהם תהיה הצדקה כי יהיו בטורח: ואם יצטרך לשהות השליח בעיר עבור העתקת המצות יתנו לו שכרו מן הקופה ששה פשי"טורני"ס קטנים ליום וארוחה ולינה מן הבעלי בתי' כמשפט שאר אורחי' ואני לא להתגדר עשיתי כי אין גידור בזה כי מעש' הדיוט הוא אך כי עת הצורך הוא פן ישתכחו המצות מפי ישראל: כי אמרו חכמים לא עם הארץ חסיד (פרקי אבות פרק ב') כי לפעמים אדם סבור לעשות מצוה ועושה עבירה כמעשה דר' עקיבא וצריך כל איש להתחזק בזה כי הקב"ה לא יעמיד לנו עוד נביא להשיב אותנו אם לא נשוב מאלינו כמו שאמר הכתוב עד מתי תתחמקין

הבת השובבה וגו' (ירמיהו ל"א:כ"ב): כך כתב ושלח באשכנז מורינו רבינו הרב ר' יצחק החסיד בר יוסף מקורביל:

וגם כתב עוד (לומר) לנשים המצות הנוהגות להם עשה ולאו ותועיל להן הקריאה והדקדוק בהן כאשר יועיל עסק התלמוד לאנשים כמו שמצינו (בע"ז דף ג') גוי שעוסק בתור' פי' וכן במצות הרי הוא ככהן גדול להחיותו ולגדלו מכל שאר אחיו הגוי' כמו הכהן הגדול שיש לגדלו משאר אחיו הכהנים ומוקמי' בז' מצות:

(וזה אשר כתב מורינו על הספר)

זה ספר המצות הנוהגות בזמן הזה שהצבתים בז' עמודי' קראתיו **שבעה עמודי עולם** וידעו הכל כי אני מצוה להם ומזהיר כמו שאני יכול להזהיר לכל איש שיעתיק ספר זה שחברתי שלא יורה ממנו שום הוראה אם לא ידע כבר היטב בבירור שהוא מוגה בכל מקום על פי חכם בקי בדקדוק המצות וההוראות על פי התלמוד וכן אם למדו לפניו כמו כן הרשות בידו: ושלום מאתי יצחק בר יוסף נ"תבע ז"ל:

סליק הכתב ששלח בעל הספר

יום ראשון מצות התלויות בלב. כנגד דבור אנכי ה' אלהיך. וחיבר עם הלב האזן כדכתיב ואזן מלין תבחן (איוב י"ב:י"א) ובחינה היא על ידי הלב וחיבר עם הלב העין כדכתיב לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם: וחיבר עמו מצות ציצית שהוא תלוי במלבוש ובעין דכתיב וראיתם אותו וזכרתם וזכירה בלב ואגבה כל מצות מלבוש ומצות בל יראה ובל ימצא:

יום שני מצות התלויות בגוף ובזמן כנגד דבור לא יהיה לך שהוא דבור שני:

יום שלישי מצות התלויות בלשון בכל זמן ובזמנים קבועים כנגד לא תשא שהוא דבור שלישי ושבוע' היא בלשון וחיבר עמו כשפים שנעשים על ידי שבועות:

יום רביעי מצות התלויות בידים כנגד זכור שהוא דבור רביעי וכתיב ביה לא תעשה כל מלאכה ומלאכה היא בידים: וחיבר עמו מצות נשואין כדדרשו חכמים בתולה נשאת ליום הרביעי:

יום חמישי מצות התלויות באכילה כנגד כבד שהוא דבור חמישי ועיקר מצות כבוד להאכיל ולהשקות אביו ואמו: וחיבר עמו מצות דינים לפי שבתי דינים קבועים ביום חמישי:

יום ששי מצות התלויות בממון כנגד לא תרצח שהוא דבור ששי ורוב רציחות באות על ידי הממון דכתיב נארבה לדם נצפנה לנקי חנם וסמוך ליה נמלא בתינו שלל (משלי א':י"א):

יום שביעי מצות של שבת וכל מצות השייכות למילה כנגד לא תנאף שהוא דבור שביעי:

רמזים

יום ראשון

לידע שאותו שברא שמים וארץ הוא לבדו מושל למעלה ולמטה ובארבע רוחות כדכתיב אנכי ה' אלהיך (שמות כ:ב')

ליחד שמו של הקב"ה כדכתיב שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד (דברים ו:ד')

לאהוב השם בכל לב כדכתיב ואהבת את ה' אלהיך (דברים ו:ה')

לירא את הקב"ה כדכתיב את ה' אלהיך תירא (דברים ו:י"ג)

לצדק הדין על כל מאורע כדכתיב וידעת עם לבבך (דברים ח:ה')

לירא מקדש כדכתיב את מקדשי תיראו (ויקרא ט)

לירא אביו ואמו כדכתיב איש אמו ואביו תיראו

לאהוב את חבירו כדכתיב ואהבת לרעך כמוך (שם)

למול ערלת לבבו כדכתיב ומלתם את ערלת לבבכם (דברים י:ט"ז)

להיות תמים כדכתיב תמים תהיה עם ה' (דברים י"ח:י"ג)

להתפלל בכוונה בכל יום כדכתיב ולעבדו בכל לבבכם (דברים י"א:י"ג)

(שלמו מצות עשה התלוין בלב ואחל לא תעשה התלוין בלב)

שלא לתור אחר לבו כדכתיב ולא תתורו אחרי לבבכם (במדבר ט"ו:ל"ט)

שלא לגור מדברי נביא השקר כדכתי' בזדון דברו הנביא (דברים י"ח:כ"ב)

שלא להיות צדיק בעיניו כדכתיב אל תאמר בלבבך בהדף (דברים ט':ד')

שלא לפרוש מן התורה כדכתיב רק השמר לך ושמור (דברים ד':ט')

שלא לאהוב את המסית כדכתיב לא תאבה לו (דברים ג)

שלא לשנא את חבירו כדכתיב לא תשנא את אחיך (ויקרא י"ט:י"ז)

שלא לנסות את השם כדכתיב לא תנסו את ה' אלהיכם (דברים ו':ט"ז)

שלא לחמוד כדכתיב לא תחמוד (שמות כז)

שלא לאמץ לבבו מליתן צדקה כדכתיב לא תאמץ לבבך (דברים טו)

שלא ירע לבבך בתתך לו כדכתיב נתן תתן לו ולא ירע (דברים ט"ו:י')

שלא להתגאות כדכתיב פן תאכל ושבעת (דברים ח':י"ב)

שלא לשכח מעשה עמלק כדכתיב לא תשכח (דברים כח)

שלא יהרהר אדם ביום כדכתיב ונשמרת מכל דבר רע (דברים כ"ג:י')

(נשלמו לאוין התלוי' בלב אחל מצו' התלויו' באזן ועין)

לשמוע לנביא אמת כדכתיב נביא מקרבך מאחיך (דברים י״ח:ט״ו)
שלא לשמוע למסית כדכתיב לא תאבה לו ולא תשמע (דברים כג)
שלא לשמוע למתנב' בשם עכו' כדכתי' לא תשמ' אל דברו (דברים שם)
להסתכל בציצית כדכתיב וראית' אותו (במדבר טו)
שלא לסתכל בעכו"ם כדכתיב אל תפנו אל האלילים (ויקרא י״ט:ד')
שלא לתור אחר העין דכתיב לא תתורו אחרי עיניכם (במדבר ט״ו:ל״ט)
לעשות ציצית כדכתיב ועשו להם ציצית (במדבר ט״ו:ל״ח)
שלא ללבוש כלאים כדכתיב לא תלבש שעטנז (דברים כ״ב:י״א)
שלא ילבש גבר שמלת אשה כדכתיב לא ילבש גבר (דברים כ״ב:ה')
שלא יראה חמץ כדכתיב לא יראה לך חמץ (שמות י״ג:ז')
שלא יראה שאור כדכתיב לא יראה לך שאור (דברים טו)
שלא ימצא שאור כדכתיב שבעת ימים שאור לא ימצא (שמות י״ב:י״ט)
(ותשלם מלאכת יום ראשון:)
(אחל יום שני מצות הגוף כנגד לא יהיה לך שהוא דבור שני: והא לך מצות התלויות בגוף)
לאבד שם עכו"ם דכתיב ואבדתם את שמם (דברים יא)
לשבר מצבותם דכתיב ואת מצבותם תשברון (שם ז)
לגדע אשרה דכתיב ואשריהם תגדעון (שם)
לשרוף אשירה דכתיב ואשירהם תשרפון באש: (שם יב)
להשמיד במותם. דכתיב ואת במותם תשמידון: (שם)
לנתוץ מזבחותם דכתיב ואת מזבחותם תתוצון. (שם)
לאבד כלים שנשתמשו בהם לעכו"ם. דכתיב אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים את אלהיהם. ודרשינן על כלים שנשתמשו בהן לעכו"ם.
לקדש השם דכתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל (ויקרא כ״ב:ל״ב)
לדבק בשם דכתיב ובו תדבקון (דברים יג)
לגמול חסדים דכתיב והודעת להם את הדרך. (שמות י״ח:כ')
לבקר חולים דכתיב והלכת בדרכיו. (דברים כח)
לקבור מתים דכתיב ואת המעשה אשר יעשון. (שמות י״ח:כ')
לעשות לפנים משורת הדין דכתיב אשר יעשון. (שם)
לכבד אב ואם דכתיב כבד את אביך ואת אמך. (שמות כ':י״ב)
לקום מפני זקן דכתיב מפני שיבה תקום ודרשינן אפילו יניק וחכים או מופלג
להדר פני זקן דכתיב והדרת פני זקן. (ויקרא י״ט:ל״ב)

לשוב בתשובה שלימה דכתיב ושבת עד יי' אלהיך. (דברים ל':ב')
לפרוק משא דכתיב עזוב תעזוב עמו (שמות כ"ג:ה')
לטעון כדכתיב הקם תקים עמו (דברים כ"ב:ד')
לקדש כהן כדכתיב וקדשתו. (ויקרא כא)
להיות צנוע דכתיב והיה מחנך קדוש. (דברים כ"ג:ט"ו)
לקיים מוצא שפתיו דכתיב מוצא שפתיך תשמור. (דברים כ"ג:כ"ד)
(אלו עשיין התלוין במחלוקת רבי אליעזר ורבנן)
להטמא לקרובי' כדכתיב לה יטמא. חובה. (ויקרא כא)
לעבוד בעבד כנעני דכתיב לעולם בהם תעבודו. (ויקרא כ"ה:מ"ו)
(שלמו העשיין התלויות בגו)
(אחל הלאוין)
שלא לקיי' עכו"ם כדכתיב לא יהיה לך אלהים אחרים. (שמות כ':ג')
שלא לעבוד עכו' בעבודה שהיא בפני' דרך כבוד אפי' שלא כדרכ' דכתיב לא תעבוד יתירא וג' עבודו' כגון זיבוח וקיטו' וניסוך יש בהם סקילה כדאי' במס' סנהדרין. שלא לעבוד עכו"ם דרך כבוד כגון גיפוף ונישוק. פי' ואפי' שאין כעין פנים כדדרשינן מלא תעבדם יתירא
שלא לעבוד עכו"ם כדרכה אפי' דרך בזיון כגון הפוער לפעור כדכתיב איכ' יעבדו הגוים האלה וגומ' (דברים יג)
שלא להשתחות לפעור כדכתיב לא תשתחוה יתירא
שלא להעביר מזרעו למולך כדכתי' ומזרעך לא תתן להעביר למולך. (ויקרא י"ח:כ"א)
שלא להנות מציפוי עכו"ם כדכתיב לא תחמד כסף וזהב עליהם ולקחת לך (דברים ז':כ"ה)
שלא לקיים פסל כדכתיב לא יהיה לך פסל
שלא להנות מתקרובת עכו"ם וכן מיין נסך כדכתיב לא ידבק בידך מאומה מן החרם (דברים י"ג:י"ח)
שלא להלין מת. כדדרשינן מנין למלין את מתו שהוא עובר בלא תעשה שנא' לא תלין נבלתו אבל לכבודו שרי ומכאן נמי אזהרה לב"ד דעיקרא בב"ד משתעי.
שלא להשחית פאת זקן כדכתיב לא תשחית פאת זקנך (ויקרא י"ט:כ"ז)
שלא להקיף פאת הראש כדכתיב לא תקיפו פאת ראשכם (ויקרא י"ט:כ"ז)
שלא לכתוב קעקע דכתיב וכתובת קעקע לא תתנו בבשרכם (ויקרא י"ט:כ"ח)
שלא לקרח קרחה כדכתיב לא יקרחו קרחה בראשם וגומר (ויקרא כ"א:ה')

שלא לשרט שריטה כדכתיב ובבשרם לא ישרטו שרטת (ויקרא כ"א:ה')
שלא לגדוד שנא' לא תתגודדו וגומר (דברים יד)
שלא להתעלם מאבידה דכתיב ומצאתה לא תוכל להתעלם (דברי' כג)
שלא להתעלם מטעינ' ופריקה דכתי' לא תוכל להתעלם (דברים כג)
שלא לעמד על דם ריע דכתיב לא תעמד על דם ריעך (ויקרא יט)
שלא להציל מסית דכתיב לא תחמל ולא תכסה עליו (דברים יג)
שלא להשהות נקביו דכתיב אל תשקצו את נפשותיכם (ויקרא י"א:מ"ג)
שלא לעבור על שבועת ביטוי דכתיב לא יחל דברו (במדבר ל':ג')
שלא לרצח. דכתיב לא תרצח. (שמות כ)
שלא יראה בך ערות דבר (דברים כ"ג:ט"ו)
שלא להכות חבירו דכתיב ארבעים יכנו לא יוסיף פן יוסיף. (דברים כ"ה:ג')
שלא לחלל את שם הקב"ה כדכתיב ולא תחללו (ויקרא יב)
שלא לענות אלמנה כדכתיב כל אלמנה ויתום לא תענון (שמות כ"ב:כ"א)
שלא לענות יתום דכתיב ויתום לא תענון (שם)
שלא ללחוץ הגר דכתיב וגר לא תונה ולא תלחצנו (שם)
שלא יטמא כהן למת דכתיב לא יטמא בעל בעמיו (ויקרא כא)
שלא יטמא נזיר למת דכתיב על נפשות מת לא יבא (במדבר ו':ו')
שלא יעבור תער על ראש הנזיר שנאמ' תער לא יעבור על ראשו (שם)
(שלמו עשיין לאוין התלוין בגו בכל עת)
(אחל מצות הלוין בזמן קבוע)
לתקוע בשופר בראש השנה. דכתיב יום תרועה יהיה לכם (ויקרא כג)
לישב בסוכה דכתיב בסכות תשבו ז' ימים (שם)
להשבית חמץ דכתיב ביום הראשון תשביתו (שמות י"ב:ט"ו)
לשמח ברגלים דכתיב ושמחת בחגך. (דברים יו)
(שלמו מ"ע בזמן)
(ואלו מצות בגוף ובזמן מדרבנן)
להתאבל על ירושלים ארבעה תעניות כתובים בדברי קבלה בזכרי' צום הרביעי צום החמישי, צום השביעי, צום העשירי וגומר
להתאבל על קרובים ודין שמועה קרובה או רחוקה וכל דיני אבל
לבדוק חמץ אור לארבעה עשר.
שלא להתייחד עם נשים

שלא להתייחד עם עובדי עכו"ם.
שלא תיילד אש' בנה של עובדי עכו"ם
(ותכל מלאכת יום שני:)
(אחל יום שלישי מצות התלויות בפה כנגד לא תשא שהוא דבור שלישי שהוא בפה וחבר עמו מעשה כשפים שרובן על ידי דיבור והשבעות)
לקדש בכור דכתיב כל הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך הזכר תקדיש ליי' אלהיך (דברים יו)
לעבר שנים דכתיב שמור את חדש האביב. (שם)
לקרא קריאת שמע שחרית וערבית דכתיב בשכבך ובקומך (דברים ו':ז')
ללמוד תורה לעצמו דכתי' ולמדתם אותם ושמרתם לעשות. (דברים ה':א')
ללמד לבניו דכתיב ולמדת' אותם את בניכם (דברים י"א:י"ט)
להפר נדרים דכתיב ואישה יפירנו (במדבר ל)
לשבע בשמו. דכתיב ובשמו תשבע (דברים ו)
לברך על המזון דכתיב ואכלת ושבע' וברכת את יי' אלהיך (דברים ח':י')
להזכיר יציאת מצרים דכתיב למען תזכור את יום צאתך (דברים ט"ז:ג')
להורות דכתיב ולהורות את בני ישראל (ויקרא י':י"א)
להוכיח את עמיתו דכתיב הוכח. (ויקרא יט)
לכהן לברך את ישראל דכתיב כה תברכו (במדבר ו)
(שלמו העשיין התלוים בפה)
(ואלו הן הלאוין)
שלא להתנבאות בשם עכו"ם דכתיב ושם אלהים אחרי' לא תזכירו (שמות כ"ג:י"ג)
שלא להתנבאות לשקר דכתיב אך הנביא אשר יזיד (דברים י"ח:כ')
שלא להמית יחיד דכתיב כי יסיתך אחיך בן אמך (דברים י"ג:ז')
שלא ללמד זכות על המסית דכתיב לא תחמול ולא תכסה עליו (שם)
שלא לשחוק מללמד חוב' על המסי' דכתיב ולא תכס' עליו (שם)
שלא להדיח רבי' דכתיב לא ישמע על פיך. (שמות כ"ג:י"ג) ובכלל לאו זה שלא ידור בשם עכו"ם ולא יקיים בשם עכו"ם
שלא לשאול באוב דכתי' לא ימצ' בך מעבי' בנו ובתו באש וסמיך ליה וחוב' חבר ושואל אוב וידעוני (דברים י"ח:י')
שלא לשאול בידעוני דכתי' ושואל אוב וידעוני.
שלא להונות חבירו דכתיב לא תונו איש את עמיתו (ויקרא כ"ה:י"ז)

שלא לקלל חבירו בשם דכתיב אלהים לא תקלל ונשיא בעמך וגו' (שמות כ"ב:כ"ז)
שלא לילך רכיל דכתי' לא תלך רכיל (ויקרא י"ט:ט"ז) ובכלל לאו זה אזהר' לדיין שלא יהא רך לזה וקשה לזה:
שלא לברך השם כדכתיב אלהים לא תקלל (שמות כ"ב:כ"ז)
שלא להלבין פני חבירו דכתיב לא תשא עליו חטא (ויקרא י"ט:י"ז)
שלא לקלל עצמו בשם דכתיב רק השמר לך ושמור נפשך מאד (דברים ד':ט')
שלא לשבע בשם לשקר דכתיב לא תשבעו בשמי לשקר (ויקרא י"ט:י"ב)
שלא לשבע בשמו לשוא דכתיב לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא (שמות כ':ז')
שלא לנקום דכתיב לא תקום.
שלא לנטור דכתיב לא תטור (ויקרא יט)
שלא לערער אחר הכהונה. דכתיב ולא יהיה כקרח (במדבר יו) ובכלל לאו זה שלא יהיה אדם בעל מחלוקת
שלא יורה אדם שתוי יין כדכתיב יין ושכר אל תשת וסמיך ליה ולהורו' (ויקרא י')
שלא לקבל עכו"ם באלוה באמירה דכתיב ויאמרו אלה אלהיך ישראל. (שמות ל"ב:ד')
שלא לחון עובדי עכו"ם דכתיב לא תחנם. (דברים ז)
שלא לעונן דכתיב לא תעוננו. (ויקרא יט)
שלא לנחש דכתיב לא תנחשו. (ויקרא יט)
שלא לכשף דכתיב לא ימצא בך מעונן מנחש ומכשף. (דברים י"ח:י')
שלא להיות בעל אוב דכתיב אל תפנו אל האובות. (ויקרא י"ט:ל"א)
שלא להיות בעל ידעוני דכתיב ואל הידעונים. (שם)
שלא לחבר חבר כדכתיב וחובר חבר. (דברים י"ח:י"א)
שלא לשאול אל המתים דכתיב ודורש אל המתים. (שם)
שלא לקסו' כדכתי' לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש קסם קסמים. (שם)
(שלמו העשיין והלאוין בפה בכל עת)
(ואלו מצות התלוין בפה ובזמן)
להגיד לבנו ליל חמשה עשר בניסן יציאת מצרי' דכתיב והגדת לבניך ביום ההוא וגו' (שמות י"ג:ח')
לספור שבעה שבועות דכתיב מהחל חרמש בקמה וגו' (דברים ט"ז:ט')
להלל בימים הקבועי' דכתיב הוא תהלתך. (דברים י')
לזכור מעשה עמלק דכתיב זכור את אשר עשה לך עמלק. (דברים כ"ה:י"ז)

(ואלו מצות מתלוין בזמן דרבנן:)

לקרא מגילה בזמנה.

לקרא בתורה בזמנה בכל שבתות ומועדים.

לברך על כל המצות ועל כל הניסים והמאורעות

לברך על המזון.

(הלכות שאר ברכות שאינם בסעודה ברכות הריח, ברכות הבקשות וההודאות, ותכל מלאכת יום שלישי)

והא לך יום רביעי. כנגד זכור שהוא דבור רביעי. וכתיב לא תעשה כל מלאכה וחבר עמהן מצות נשואין לפי שאמרו בתו' נשאת ליום רביעי)

לעשות מעקה לגגך. כדכתיב ועשית מעקה לגגך (דברים כ"ב:ח')

לקשור תפילין כדכתיב וקשרתם לאות על ידך (דברים ו':ח')

לכתוב מזוזה כדכתיב וכתבתם על מזוזות (שם)

לכתוב ספר תורה דכתיב ועתה כתבו לכם. (דברים ל"א:י"ט)

לכסות דם עוף בעפר דכתיב כי יצוד ציד חיה או עוף וגומר וכסהו בעפר. (ויקרא י"ז:י"ג)

למול בנו דכתיב וימל אברהם את יצחק בנו. (בראשית כ"א:ד')

למול יליד בית דכתיב המול יליד ביתך (בראשית ז)

למול מקנת כסף דכתיב המול לכם כל זכר לדורותיכ' יליד בית ומקנ' כסף. (שם)

(שלמו העשיין התלוין ביד)

(ואלו הלאוין)

שלא למחוק א' משמותיו של הקב"ה דכתיב ואבדתם את שמם וגו' וכתיב לא תעשון כן לה' אלהיכם (דברים י"ב:ד')

שלא לעשות עכו"ם דכתיב לא תעשה לך פסל. (שמות כ':ד')

שלא לעשות צלם דכתיב לא תעשו לכם. (ויקרא כ"ו:א')

שלא לעשות מצבה דכתיב לא תקום לך מצבה. (שם)

שלא להרכיב אילן דכתיב שדך לא תזרע כלאים: (ויקרא י"ט:י"ט)

שלא להרביע בהמה דכתיב בהמתך לא תרביע (שם)

שלא לסרס שום דבר דכתי' ובארצכ' לא תעשו (ויקרא כ"ב:כ"ד)

שלא לשחוט אותו ואת בנו ביום אחד כדכתיב אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד. (שם)

שלא לזרוע כרם כלאים דכתיב לא תזרע כרמך כלאים. (דברים כ"ב:ט')

שלא לחסום שור בדישו דכתיב לא תחסום שור בדישו. (דברים כ"ה:ד')

שלא לעשות מלאכ' בשני מינים דכתי' לא תחרוש בשור וחמור יחדיו. (דברים כ"ב:י')

שלא להניח מכשולות דכתיב לא תשים דמים ביתך. (שם)
שלא להושיט איסורא דכתיב לפני עור לא תתן מכשול. (ויקרא י״ט:י״ד)
שלא לעשות במתכנת שמן המשחה דכתי' ובמתכונתו לא תעשו כמוהו. (שמות ל״א:י״א)
שלא לעשות במתכנת הקטר' דכתיב במתכונת' לא תעשו לכם. (שם)
שלא להשחית עץ מאכל דכתיב לא תשחית עצה. (דברים כ':כ')
שלא לבשל בשר בחלב דכתיב לא תבשל גדי בחלב אמו. (דברים י״ד:כ״א)
שלא להוסיף על המצות דכתיב לא תוסף עליו. (דברים יג)
שלא לגרוע דכתיב לא תגרע ממנו.
שלא להקים סמל דכתי' ופסל ומצבה לא תקימו לכם. (ויקרא כ״ו:א')
שלא לתת אבן משכית דכתיב ואבן משכית לא תתנו בארצכם. (שם)
(שלמו מצות התלוין ביד דאורייתא)
(וזו היא נטילת ידים דרבנן)
נטילת ידים צונו הקב"ה לשמוע דברי חכמים. וסמכו דבריהם בפסוק לא תסור מן הדבר. (דברים יז)
(ואלו מצות התלוין בנישואין:)
לישא אנוסתו דכתיב ולו תהיה לאשה. (דברים כב)
לקדש האשה דכתיב כי יקח איש אשה. (דברים כ״ב:י״ג)
לגרש האשה דכתיב ומצא בה ערות דבר ושלחה. (שם)
לחלוץ ליבמתו דכתיב וחלצה נעלו מעל רגלו. (דברים כה)
(שלמו העשיין התלוים בנישואין)
(ואלו הלאוין)
שלא להשיא בתו לזקן דכתיב לא תחלל בתך להזנותה. (ויקרא י״ט:כ״ט)
שלא לגרש אנוסתו דכתיב לא יוכל לשלחה כל ימיו. (דברים כב)
שלא תנשא יבמה לשוק דכתיב ולא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר. (דברים כ״ה:ה')
שלא יחזיר המגרש אשתו משניש' לאחר דכתיב לא יוכל בעלה הראשון (דברים כב)
שלא יקח כהן זונה דכתיב אשה זונה וחללה לא יקחו. (ויקרא כ״א:ז')
שלא יקח כהן חללה דכתי' וחללה לא יקחו. שם וכן שלא יקח כהן גרוש' דכתיב ואשה גרושה מאישה לא יקחו.
(שלמו מצות נישואין דאוריתא)

(ואלו נישואין דרבנן)

הלכות מיאון וקטנה שאין לה אב קרוביה משיאין אותה:

(ואלו מצות התלוים בזמן ביד:)

ליטול לולב דכתיב ולקחתם לכם. (ויקרא כג)

(נשלמו העשה התלוי ביד ובזמן)

(ואלו הלאוין)

שלא לעשות מלאכה ביום ראשון של פסח דכתיב ביו' הראשון נקרא קודם כל מלאכת עבודה לא תעשו (ויקרא כ"ג:ל"ה)

(שלמו הלאוין התלויות בזמן וביד דאוריתא)

(ואלו דרבנן)

שלא לעשות מלאכה בחול המועד.

שלא לעשו' מלאכה בארב' עשר בניסן מחצי היום ולמעלה.

(ותכל מלאכ' יום רביעי)

(אחל במצות יו' חמישי שהוא באכילה כנגד כבד שהוא דיבור חמישי שעיק' מצות כיבוד להאכיל והשקות את אביו ואת אמו וחבר עמהם מצות דינין לפי שבתי דינין קבועין בחמישי ואלו הן באכילה.)

לשחוט דכתיב וזבחת כאשר צויתיך (דברים י"ב:כ"א)

להגעיל כלים דכתי' כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש. (במדבר ל"א:כ"ג)

להטביל כלים דכתיב כל אשר לא יבא באש תעבירו במים. (שם)

(שלמו העשיין מאכילה)

(ואלו הלאוין)

שלא לאכול אבר מן החי דכתיב אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו. (בראשית ט)

שלא לאכול טריפה דכתיב טריפה לא תאכלו (שמות כ"ב:ל')

שלא לאכול נבילה דכתיב לא תאכלו כל נבילה. (דברים י"ד:כ"א)

שלא לאכול גיד הנש' כדכתיב על כן לא יאכלו וגו' (בראשית לב)

שלא לאכול חלב דכתיב כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו. (ויקרא ז':כ"ג)

שלא לאכול דם דכתיב כל דם לא תאכלו. (שם)

שלא לאכול בהמה טמאה דכתיב אך את זה לא תאכלו. (ויקרא י"א:ד')

שלא לאכול עוף טמא דכתיב ואת אלה תשקצו מן העוף. (שם)

שלא לאכול חגבים טמאים דכתיב את אלה תאכלו מכל וגו'. (שם)

שלא לאכול שרץ העוף דכתיב כל שרץ העוף (ויקרא י"א:כ')

שלא לאכול שרץ הארץ דכתיב וכל השרץ השורץ על הארץ. (שם)

שלא לאכול דג טמא דכתי' וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת במים לא תאכלו. ועובר עליו בעש' דכתי' את זה תאכלו. (שם)
שלא לאכול שרץ המים דכתיב אל תשקצו נפשותיכם בכל השרץ. (שם)
שלא לאכול בשר בחלב דכתיב לא תבשל גדי בחלב אמו. (דברים י"ד:כ"א)
דין ביטול דבר יבש ודין בריה שנתערבה.
שלא לאכול ערלה דכתיב שלש שנים יהיה לכם ערלי' לא יאכל. (ויקרא י"ט:כ"ג)
שלא לאכול כלאי הכרם דכתיב פן תקדש המלא' (דברים כ"ב:ט') ודרשינן פן תקדש תוקד אש וכיון דבת שריפה היא פשיטא דאסור באכילה.
שלא לאכול לחם חדש קודם שהתירה העומר דכתיב ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה וגו'. (ויקרא כב)
שלא לאכול על דם דכתיב לא תאכלו על דם. (ויקרא י"ט:ט"ז)
(שלמו העשיין ולאוין התלוין במאכל בכל עת)
(ואלו עשיין התלוים במאכל בזמן קבוע)
לאכול מצה בליל ט"ו בניסן כדכתיב בערב תאכלו מצות. (שמות י"ב:י"ח)
לאכול מרור בליל ט"ו בניסן בזמן שהפסח היה קיים מצותו דאוריתא דכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו. (שם)
שלא לאכול ביום הכפורים דכתיב וכל הנפש אשר לא תעונה. (ויקרא כ"ג:כ"ט) ודרשינן אזהרה מג"ש.
שלא לאכול חמץ בפסח דכתיב כל מחמצת לא תאכלו. (שמות יב)
(שלמו עשיין ולאוין התלוים באכילה בכל עת ובזמן דאוריתא)
(ואלו דרבנן)
שלא לאכול שלקות של עובדי עכו"ם וכן בישול עובדי עכו"ם. שלא לאכול חלב שחלבו עובדי עכו"ם ואין ישראל רואהו שלא לאכול גבינו' של עובדי עכו"ם. שלא לשתו' יין וחומץ של עובדי עכו"ם הכל בכלל זה.
(שלמו המצות התלוין באכילה ושתיה דאורייתא ודרבנן)
(ואלו מצות עשה התלוים בדין)
לשפוט צדק כדכתיב בצדק תשפוט עמיתך. (ויקרא יט)
לפסוק הדין על פי הרוב כדכתיב אחרי רבים להטות. (שמות כ"ג:ב')
להתרחק מדבר שקר דכתיב מדבר שקר תרחק. (שם)
(שלמו העשוין מן הדינין)

(ואלו הלאוין)

שלא להכיר פנים כדכתיב לא תכירו פנים במשפט. (ויקרא יט)

שלא להדר פני גדול כדכתיב ולא תהדר פני גדול. (ויקרא יט)

שלא להדר פני דל כדכתיב ודל לא תהדר בריבו. (שמות כ"ג:ג')

שלא ליקח שוחד דכתיב ולא תקח שוחד (דברים יו)

שלא להטות משפט כדכתיב לא תטה משפט (שם)

שלא לגור מפני איש דכתי' לא תגורו מפני איש (דברים א':י"ז)

שלא לשמוע דברי בעל דין עד שיבא בעל דין חבירו דכתיב לא תשא שמע שוא. (שמות כג). ובכלל זה שלא יקבל לשון הרע.

שלא להעיד קרוב כדכתיב לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות. (דברים כ"ד:ט"ז)

שלא להעיד עדות שקר כדכתיב לא תענה ברעך עד שקר. (שמות כג)

שלא להעיד רשע כדכתיב אל תשת ידך עם רשע להיו' עד חמס. (שמות כו)

שלא לחוס על המחויב דכתיב וקצותה את כפה וכתיב לא תחוס עינך. (דברים כד)

שלא לכבוש עדותו דכתיב אם לא יגיד ונשא עונו. (ויקרא ה)

(ותכל מלאכת יום חמישי:)

(יום ששי מצות עשה התלויות בממון כנגד דבור לא תרצח שהוא דבור ששי ולפי שרוב רציחות באות ע"י ממון כדכתיב נארבה לדם נצפנה לנקי חנם וסמיך לי' נמלא בתינו שלל: (משלי א':י"א)

לתת נבילה לגר כדכתיב לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה. (דברים י"ד:כ"א)

לשמט כספים דכתיב שמוט כל בעל משה ידו. (דברים ט"ו:ב')

לתת בכור לכהן כדכתיב וכל פטר רחם וגומר. (במדבר י"ח:ט"ו)

לפדות פטר חמור דכתיב ופטר חמור תפדה וגו'. (שם)

לערוף פטר חמור דכתיב ואם לא תפדה וערפתו. (שם)

לפדות בכור אדם דכתיב וכל בכור אדם בבניך תפדה. (שם)

להפריש חלה דכתיב ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה. (במדבר ט"ו:כ')

להשיב גזל דכתיב והשיב את הגזילה אשר גזל (ויקרא ה':כ"ג)

לתת צדקה דכתיב נתן תתן לו. (דברים ט"ו:י') וצריך לתנה לו בסתר:

להלות לעני שאין לו.

לפדות כרם או נטע רבעי דכתיב קדש הלולים לה'. (ויקרא י"ט:כ"ד)

לשלח הקן דכתיב שלח תשלח את האם. (דברים כ"ב:ז')

להשיב אבידה כדכתיב והשבות לו. (שם)

לתת שכר שכיר כדכתיב ביומו תתן שכרו. (דברים כ"ד:ט"ו)
(שלמו העשיין התלוים בממון)
(ואלו הלאוין)
שלא לתת מום בבכור דכתיב כל מום לא יהיה בו. (דברים טו) ואסור לגרום
שלא לעבוד בבכור דכתיב ולא תעבוד בבכור שורך. (שם)
שלא לגוז בכור צאן דכתיב ולא תגוז. (שם)
שלא לקפוץ יד כדכתיב לא תקפוץ ידך מאחיך האביון. (שם)
שלא למנוע מלהלוות עבור מטה דכתיב השמר לך פן וגומר קרבה וגומר. (שם)
שלא לתבוע חוב שעבר' עליו שמט'. דכתיב לא תגוש. (שם)
שלא להלות ברבית ושלא ללות ברבית שלא להלות ברבית דכתיב את כספך לא תתן וגו'
שלא ילוה ברבית דכתיב לא תשיך לאחיך וסופר ועד עוברי' משום דכתיב לא תשימון
עליו נשך (ויקרא כא) שלא להיות כנושה דכתיב לא תהיה לו כנושה. (דברים טו)
שלא להלין שכר שכיר דכתיב לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר. (ויקרא י"ט:י"ג)
ומיום ראשון ואילך אין בו כי אם עשה.
שלא לגנוב ממון דכתיב לא תגנובו. (שם)
שלא לגנוב נפש בין גדול בין קטן בין זכר בין נקיבה דכתיב וגונב איש ומכרו. (שמות
כ"א:ט"ז)
שלא לעשות עול במדה המשקל ובמשורה. עול במדה שלא ימדוד בחבל בימות החמה
ובימות גשמים עול במשקל שלא יטמין במלח עול במשורי' שלא ירתיח. דכתיב לא
תעשו עול. (ויקרא יח)
שלא למכור נפש וכן שלא למכור עברי באבן הלקח.
שלא למשכן בעל חוב כדכתיב והאיש אשר אתה נושה בו וגו'. (דברים כ"ד:י"א)
שלא לעכב משכון דכתיב השב תשיב לו. (שם)
שלא לשכן אלמנה דכתיב לא תחבול בגד אלמנה. (שם)
שלא לחבול ריחים דכתיב לא יחבול ריחים. (שם)
שלא לחבול רכב דכתיב לא יחבול ריחים ורכב. (שם)
שלא לגזול זהו גזל וזהו עושק ויש בו שני לאוין דכתיב לא תעשוק ולא תגזול. (ויקרא יט)
שלא להונות חבירו בממון דכתיב אל תונו איש את אחיו. (ויקרא כ"ה:י"ד)
שלא לתת הפועל לתוך כליו דכתיב ואל כליך לא תתן. (דברים כ"ג:כ"ה)
שלא להניף חרמש דכתיב וחרמש לא תניף על קנת רעיך. (שם)
שלא לקח האם על הבנים דכתי' לא תקח האם על הבנים. (דברים כ"ב:ו')

שלא לעשות מדה גדולה וקטנה כדכתיב לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן איפה ואיפה גדולה וקטנה (דברים כ"ה:י"ד)

שלא למנוע שאר זו מזונ' וכסות ועונה כדכתיב שארה כסותה ועונתה לא יגרע. (שמות כ"א:י')

שלא להתעלם מאבידה כדכתיב לא תוכל להתעלם. (דברים כ"ב:ג')

(שלמו מצות התלויות בממון דאוריתא)

(ואלו מצות דרבנן התלויות בממון)

להדליק נר של שבת בשמן טוב.

להדליק נר של חנוכה הלכה כרב. וכרבי יוחנן.

(ותכל מלאכת יום ששי אחל יום שביעי במצות שבתות וימים טובים וגם כל מצות התלויות במילה כנגד לא תנאף שהיה דבור שביעי והא לך מצות עשה של שבת)

לעשות קידוש בשבת כדכתיב זכור את יום השבת לקדשו. (שמות כ':ח'). זכרהו על היין וכן להתענג בשבת בכלל זה

(לאוין מן התורה)

שלא לעשות מלאכה בשבת דכתיב לא תעשה כל מלאכה שם שלא להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים דכתיב אל יצא איש ממקומו (שמות יז) ובכלל זה תחומין ואליבא דרבי עקיבא שלא להבעיר אש בשבת דכתיב לא תבערו אש בכל משבותיכם. (שמות ל"ה:ג')

עירובין שלמה תקן לערב עירובין.

להבדיל במוצאי שבת וימים טובים.

(שלמו מצות עשיין ולאוין דאורייתא ודרבנן)

(ואלו מצות התלויות באבר המילה)

לפרות דכתיב פרו ורבו. (בראשית ב)

לשמח אשתו דכתי' ושמח את אשו אשר לקח. (דברים כב)

ליבם יבמתו אם הוא אח מן האב דכתיב יבמ' יבא עליה ויבמ' (דברים כ"ה:ה')

לפרוש מאשתו סמוך לוסת' כדי עונ' דכתיב והזרתם את בני ישראל. (ויקרא יו)

לפרוש מנדה שראת' באמצע תשמיש באבר מת אם אמרה לו נטמאתי ימתין עד שימות אברו ויפרוש והוא עש הבא מכלל ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב. (ויקרא י"ח:י"ט)

למול עצמו דכתי' וערל זכר אשר לא ימול בשר ערלתו ונכרת' וגו' (בראשית י"ז:י"ד)

(שלמו העשיין התלוין באבר המילה)

(ואלו האלוין)
שלא לבא על הגוי' דכתיב בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנך. (דברים ז':ג')
שלא לבעול שפחה וכן כל העריות דכתיב לא יהיה קדש. (דברים כב)
שלא להשחית זרע דכתיב לא תנאף. (שמות כ':י"ג). ודרשינן לא תהנה לנאף כמו אות' המנאפי' ביד וברגל
שלא לבא אל אשה נדה דכתיב ואל אשה בדנת טומאת' לא תקרב לגלו' ערותה. (ויקרא י"ח:י"ט)
דיני מקוה
שלא לבא אל ממזרת דכתיב לא יבא ממזר בקהל ה' (דברים כ"ג:ג') והוא הדין לממזרת
שלא לבא אל אנוסת אביו אליבא דרבי יהודה דמפיק ליה מלא יגלה כנף אביו. (שם)
שלא יבא פצוע דכא על בת ישראל דכתיב לא יבא פצוע דכא (שם)
שלא יבא כרו' שפכה על בת ישראל דכתיב לא יבאו וגומר וכרות שפכה וגומר. (שם)
שלא לבא על אחותו דכתיב ערות אחותך בת אביך או בת אמך לא תגלה. (ויקרא י"ח:ט')
שלא לבא על אחות אביו דכתי' ערו' אחות אביך לא תגלה. (שם)
שלא לבא על אחות אשתו דכתיב ואשה אל אחותה לא לקח לצרור כל אלו בכרת. (שם)
שלא לבא על אשת אחיו דכתיב ערו' אשת אחיך לא תגלה שם בין מן האב בין מן האם אך לא אמר הכתוב ערירים יהיו אלא באשת אח מן האב.
שלא לבא על אשת אחי אביו דכתיב ערות אשת אחי אביך לא תגלה. (ויקרא י"ח:י"ד)
שלא לבא על אשת איש דכתיב ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך. שם. אם היא נשוא' בחנק ואם היא ארוס' בסקיל'.
שלא לבא על בת אשתו דכתיב ערות אשה ובתה שם והיא בסקילה
שלא לבא על בת בן אשתו דכתיב את בת בנה. (שם)
שלא לבא על בת בת אשתו דכתיב את בת בתה לא תקח לגלות ערותה. שם והיא בשריפה
שלא לבא על בתו דכתיב ערות בת בתך (ויקרא י"ח:י') וילפינן מבת אשתו מה בת אשתו עשה הכתוב בתה כבת בנה ובת בתה אף בתו אסור' כבת בנו ובת בתו.
שלא לבא על בת בנו דכתיב ערות בת בנך. (ויקרא שם)
שלא לבא על בת בתו דכתיב או בת בתך לא תגלה. (שם)
שלא לבא על חמותו דכתי' ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה (ויקרא כו). ולאחר מיתה פלוגתא דרבי ישמעאל סבר בשריפה ורבי עקיבא סבר שאין בה אלא איסור מן התורה לבד

שלא לבא על אם חמיו ואם חמותו ולא כתיב בהדיא אלא ילפינן מבת אשתו מה בת אשתו שלשה דורות אף באלו שלשה דורות.
שלא לבא על אמו כדכתיב ערות אמך לא תגלה. (ויקרא י"ח:ז')
שלא לבא על כלתו דכתיב ערות כלתך לא תגלה. (שם)
שלא לבא על בהמה דכתיב ואיש כי יתן שכבתו בבהמה. (ויקרא כ':ט"ו)
שלא להיות נרבע לבהמה כדכתיב ואשה לא תעמד לפני בהמה. וקרא יח. ובאיש נמי כתיב כל שוכב עם בהמה (שמות כ"ב:י"ח). אם אינו ענין לשוכב דהא כתיב ואיש כי יתן שכבתו (ויקרא כ':ט"ו) תנהו ענין לנשכב כל אלו בסקילה.
(שלמו העשיין והלאוין התלוין באבר המילה דאורית')
(ואלו דרבנן)
שלא לבא על אם אמו
שלא לבא על אם אביו.
שלא לבא על אשת אבי אביו
שלא לבא על כלת בנו כל אלו בלא הפסק. ואלו יש להם הפסק אם אבי אמו. אם אבי אביו אשת אבי אביו אשת אבי אמו. אשת אחי האם אשת אחיו. בין מן האב. בין מן האם. כלת בתו. כל אלו יש להם הפסק ואלו שנחלקו הגדולי' אם יש להם הפסק דכל תיקו לקולא או אם אין להם הפסק דכל תיקו באיסור. לחומרא. שלישי שבבנו שלישי שבבתו. שלישי שבבן אשתו שלישי שבבת אשתו. רביעי שבחמיו רביעי שבחמותו. רבינו תם ורבינו חננאל פסוק לקולא. וגדולים אחרים פסקו לחומרא. אשת חמיו גזרו דורות אחרונים.
כלו הרמזים: שבח לעושה חזיזים.

סימן א

רמב"ם הלכות יסודי התורה סמג עשין סימן א
לידע שאותו שברא שמים וארץ הוא לבדו מושל מעלה ומטה ובד' רוחות כדכתיב (שמות כ':ב') אנכי ה' אלהיך וגו': וכתיב (דברים ד':ל"ט) וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהי' בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד: ודרשו חכמים אפילו באויר:
לידע פירוש לאפוקי מן הפילוסופין שאמרו שהעולם נוהג מאליו במזלות: ואין לו מנהיג ולא דבר: ואפילו קריעת ים סוף ויציאת מצרים וכל הנפלאות שנעשו במזל היו. ויש לנו להאמין כי שקר הם דוברים: אכן הקב"ה מנהיג את העולם כולו ברוח פיו. והוא הוציאנו ממצרים ועשה לנו כל הנפלאות. ואין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא א"כ מכריזין עליו

מלמעלה שנאמר (תהילים ל"ז:כ"ג) מה' מצעדי גבר כוננו ובזה תלוי מה שאמרו חכמים ששואלין לאדם לאחר מיתה בשעת דינו צפית לישועה והיכן כתיב מצוה זו. אלא ש"מ בזה תלוי שכשם שיש לנו להאמין שהוציאנו ממצרים דכתיב אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך וגו'. ועל כרחין מאחר שהוא דיבור הכי קאמר כשם שאני רוצה שתאמינו בי שאני הוצאתי אתכם כך אני רוצה שתאמינו בי שאני ה' אלהיכם ואני עתיד לקבץ אתכם ולהושיעכם: וכן יושיענו ברחמיו שנית. כדכתיב (דברים ל':ג') ושב וקבצך מכל העמים וגומר :

סימן ב

רמב"ם הלכות יסודי התורה פ"א ופ"ג סמ"ג ח"ע סימן ב וג'

ליחד שמו של הקב"ה כדכתיב (דברים ו':ד') שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד וזהו קבלת עמ"ש :

ליחדו פי' רב סעדי' גאון כי כמו שצריכין אנו להאמין כי הוא האדון המנהיג הכל כך יש לנו להאמין שאין זולתו מנהיג: ועל כרחין כך הוא הדין: שאם יש שנים ואין אחד יכול לעשות דבר בלי רשות חבירו אם כן שניהם חלשים: ואיך נתפייסו שניהם לעשות כל האותות וכל הנפלאות שנעשו: ואם כל אחד יכול לעשות בלי רשות חבירו אם כן ימית אחד מהם שום בריה היום וחבירו יחייהו למחר כדי להודי' שיש כח לשני אלא שמע מינה יחיד הוא בשמים ובארץ ובז' רקיעים וזהו רמז אל"ף וח"ית שבאח"ד וד' רמז לארבע רוחות העולם ולעתיד לבא יאמינו כל העולם שהוא אחד כדכתיב (זכריה י"ד:ט') ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד פי' שיאמינו הכל שהוא אחד ושמו אחד:

סימן ג

רמב"ם הלכו' יסודי תור' פ"א וג' סמ"ג עשין ב' וג'

לאהוב שמו של הקב"ה בכל לב כדכתיב (דברים ו':ה') ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך: ובכל נפשך: ובכל מאודך וזו היא עבודת הבורא מאהב':

בכל לבבך כמו שדרשו רבותינו בשני יצריך פי' שישנה אדם יצרו הרע המבקש תאותו לעזוב הכל למען תאות עשות מצות הבורא: ויש לו לשמוח בעשיית מצות קונו כאילו אכל ושתה ומילא כרסו מכל טובות והנאות שבעולם:

בכל נפשך שיחשב עליו נפשו לכלום שלא ימנע מעשות מצות הבורא בשביל סכנת נפשו: ופירשו רבותינו בעכו"ם וגילוי עריות ושפיכות דמים: ואפי' בצנעה יהרג ואל

יעבור ושאר מצות בצנעה יעבור ואל יהרג אם ירצה : אבל מדת חסידות שלא יעבור ואין לומר מאחר שאמרו חכמים יעבור ואל יהרג אם יעבור פיהם גם דמו הנה נדרש כי מאחר שכוונתו לשמים צדקה תחשב לו וראיה משאול שמסר עצמו למיתה ואמר לנערו פגע בי ואל יתעוללו בי הערלים שנתכוון לש"ש: וראיה מרבינו יהודה חסיד שהזהיר לתלמידיו שלא לילך לחופה מפני לסטים שבדרך והלכו ובטחו במה שידעו להזכיר את השם הלכו והזכירו ונצלו בחזרה אמר להם אבדתם העולם הבא אם לא תשובו בלא שום הזכרת שם ותמסרו נפשכם להריגה והלכו ונהרגו: ומה שאמרו בצנעה יעבור ואל יהרג ה"מ כשהגוי עושה בשביל הנאת עצמו. אבל במתכוין להעבירו על דת יהרג ואל יעבור וראיה מיבמות דקאמר ההוא גוי דאמר ליה לישראל שקול אספסתא בשבתא ושדי קדם חיותאי ואי לא קטילנא לך יעבור ואל יהרג: אבל אם אמר לו שקול אספסת' ושדי לנהרא יהרג ואל יעבור ואם בפרהסי' דהיינו בפני עשר' ישראל אפי' אמר שדי קדם חיותאי יהרג ואל יעבור.

לישנא אחרינא בכל נפשך כלומ' אפי' בשעה שנוטלים אויבים נפשו ממנו יעבוד בוראו באהבתו אותו כמו שמצינו בר"ע שהיה מאריך באחד בשעת נטילת נשמה:

ובכל מאדך. פי' אע"פ שיש סכנה לאבד כל ממונו אם יעבוד בוראו יהיה חושבו לכלו': וכן בשעה שנוטלים אויבים ממונו ומצוה מוטלת עליו לעשות אל ימנע בשביל הפסד ממונו :

סימן ד

רמב"ם הלכות יסודי התורה פ"ב ופרק י דהלכות תשובה סמ"ג עשין סימן ד

לירא את הקב"ה כדכתיב (דברים י':כ') את ה' אלהיך תירא: ודרשו רבותינו את לרבו' תלמידי חכמים:

לירא פי' שיש לו לירא שלא לעבור על דעת קונו ומה שצוהו לא בשביל דאגת (פורענות בלבד אלא אפילו אינו ירא כלל ובטוח שלא יקבל פורענות יש לו לירא ולכוין ולדאג שלא יכעיס מלך גדול ונורא עליו: ואזהרה מכאן למוציא שם שמים לבטלה: והאהבה והירא' יכולין להיות במקום אחד כמו שמצינו באברהם שנקרא אוהב וירא: אוהב שנאמר (דברי הימים ב כ) לזרע אברהם אוהבך. וירא שנאמר (בראשית כב) כי ירא אלהים אתה: ואם תאמר היאך יתכן להיות אם יהיה אוהב אינו ירא ואם ירא אינו אוהב: אשכילך: האוהב הוא הזריז במצות עשה ולא תעשה וכמו כן שלא על מנת לקבל פרס: כי כשיחשוב אדם הטוב' שעשה לו הקב"ה שיצרו ובראו מהבל וריק מטיפה סרוחה שנא' (איוב ו) הלא

כחלב תתיכני ואחר כך נתן לו לחם לאכל ובגד ללבוש ושאר טובות אין מספר: ויש לו לחשוב במי שהוא למט' ממנו בעוני וביסורין א"כ אם יטרח כל ימיו [פירוש בתורה ובמצו'.] ויחיה כפלי כפלי' לא' יספיק לגמול ליוצרו אחת מני אלף מן הטובות שעשה לו: כי מה טיבו להחשב יותר מיתוש אחד רק ברצון בוראו הלא יוצר היתוש יצרו גם יחשוב בגדולתו של הקב"ה ובענוותנותו וחכו ממתקי': והנה אפי' לא נהנה האדם ממנו כביכול יש לאוהבו מפני מדותיו הטובות: ואהבה זו היא כמו שמצינו בבריותיו שברא: כי יש אדם נאהב יותר מאותו שלא נהנה ממנו כלל מפני מדותיו הטובות: מאותו שנהנה ממנו: ומדת האהבה זו היא זריזות להיו' זריז לעשות גדר לפרוש קודם שיבא החטא לידו ומדת האהב' שזהו זריזות גדול' ממדת הירא' שזהו זהירו' להיות זהיר כשתבא עבירה לידו אל יעשנה אבל האהבה היא זריזות מקוד' לכן שלא יבא לידי עביר': ועוד שזה לאלפי' דורות וזה לאלף דור: גם אמרו חכמים זהירות מביא לידי זריזו': א"ה הזהיר הרי זה משובח והעושה מאהבת שכר או מיראת יסורין טוב הוא שמאמין בהקב"ה שיש בידו להטיב לו אם יעשה רצונו: ולהביא עליו פורענות אם יעבור על מצותיו: אך לא הגיע לעיקר המצוה אלא העוש' מאהב' שלא ע"מ לקבל פרס והעושה מאהבת אדם או מיראת אדם זו היא מדה רעה: אך מ"מ יעשה שמתוך שלא לשמה בא לשמה: ובאהבה ביראה כתיב את [ה' אלהיך] לרבות ת"ח: גם אמרו חכמי' מורא רבך כמורא שמים: על כן יש לאהבם ולירא מהם ועוד אמרו חכמים במסכת שבת דמוקיר רבנן הוו ליה חתנין רבנן משמע שמצוה לכבדם. ויש סמך לדבריהם דכתיב (תהילים טו) את יראי ה' יכבד. וכתיב כבד את ה' מהונך. ואמרינן דרחים רבנן הוו ליה בנין רבנן דדחיל מרבנן הוא גופיה הוה צורבא מרבנן ואי לאו בר הכי הוא משתמעין מיליה כי צורבא מרבנן :

סימן ה

סמ"ג עשין סימן י"ז. ורמב"ם לא מנאו ונמנה בהבדלים שיש ביניהם:

לצדק את הדין על כל המאורע כדכתיב (דברים ח':ה') וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלהיך מייסרך:

לצדק דרשו חכמי' אם הריעוך הרבה יהא בעיניך מעט ואמור מעט מחובי נגבתי: ויהיה שמח ביסורין כשבאין עליו. ואם אינו יכול לסובלן. מכ"מ לאחר שיעברו ישמח בהם וישתוק ואל יתפאר בהם כדאמרינן אגרא דיסורין שתיקותא. ומצוה זו נוטה מאד אל האהבה כאשר דרשו רבותינו בכל מאודך: בכל מדה ומדה שהוא מודד לך. גם מצינו דורות הראשונים שהיו מחבבין היסורין. וגם דרש רבי עקיבא חביבין יסורין:

סימן ו

רמב"ם הלכות בית הבחירה פ"ז סמ"ג עשין קסד וי"ט. טור א"ח קנ"א

לירא מקדש דכתי' (ויקרא י"ט:ל') ומקדשי תיראו. ובזמן הזה הוה בית הכנסת מקדש מעט. לירא מקדש פי' בפרק קמא דיבמות נאמרה שמיר' ומורא בשבת ונאמרה שמירה ומורא במקדש מה שבת לא משבת אתה ירא [דלא כתיב ביה מורא אלא אני ה'] אלא ממ' שהזהיר על השבת אף מקדש לא ממקדש אתה ירא [כגון להשתחוות לו] אלא ממי שהזהיר על המקדש. ומה שמירה האמורה בשבת לעולם אף שמירה האמורה במקדש לעולם פירוש בהמ"ק ואע"פ שחרב ואיזוהי מורא מקדש לא יכנס בהר הבית לא במנעליו ולא באפונדתו [אפונדתו פי' כמו חגורה שמשימין בו מעות] ולא יעשנה קפנדריא: [קפנדריא פי' קצור הליכתו]. ורקיקה מק"ו [פירש מק"ו מלבוש שק שכתוב במלך בשר ודם כי אין לבא אל שער המלך בלבוש שק] ובתי כנסיות שלנו אסור לעשות קפנדריא אבל לא רקיקה ומפרש בפרק הרואה משום דלא קפדי אינשי לעשות רקיקה בחצרם [ואין מחשבין בהן חשבונות אלא של מצוה] ואסור לנהוג בהם קלות ראש ולאכול בהם לבד סעודת מצוה: ואין נכנסין בהן בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים ובכולן תלמידי חכמים מותרין כדאיתא בירושלמי עפרא דבי כנישתא לספריא ולתלמידהון:

סימן ז

רמב"ם הלכות ממרים פ"ו סמ"ג עשין קי"ב וקי"ג טור י"ד סימן ר"מ.

לירא אביו ואמו דכתיב (ויקרא י"ט:ג') איש אמו ואביו תיראו. ומפרש בפ' קמא דקדושין לא עומד במקומו ולא יושב במקומו ולא סותר את דבריו ולא מכריע בינו ובין אחרים ולא מדבר בפניו :

סימן ח

רמב"ם הלכות דעות פ"ו סמ"ג עשין סימן ט

לאהוב את חבירו דכתיב (ויקרא י"ט:י"ח) ואהבת לרעך כמוך ובכלל זה הבא' שלום שבין אדם לחבירו ומכריעו לכף זכות. לאהוב את חבירו אמר רבי עקיבא כלל גדול בתורה ואהבת לרעך כמוך. [דעלך סני לחברך לא תעביד] הוסיף בן עזאי ואמר גדול הימנו שנאמר כי בצלם אלהים עשה את האדם. פי' אע"פ שאינו מקפיד על כבוד עצמו יש לו להקפיד על כבוד חבירו:

ובכלל מצוה זו יש הבאת שלום שבין אדם לחבירו. ודוד המלך כתב בספרו בקש שלום ורדפהו. ודע והבן כי מאוד גדול השלום דאמר רבי יוחנן בית ראשון למה נחרב על שהיו בו ג' עבירות עכו"ם וג"ע וש"ד בית שני למה נחרב. מכירים אנו שגדולים בתורה ובגמילת חסדים היו. אם כן מפני מה נחרב מפני שהיה בהם שנאת חנם. ונרמז בראשי תיבות ד"איכה "ישבה "בדד "העיר "רבתי "עם "היתה איב"ה רע"ה וזה הוא דבר הנראה לעינים כי גדול עונש שנאת חנם מאד כי אותם שהיה בהם ג' עבירות נגאלו אחר ע' שנה: ואותם שהיה בהם רק שנאת חנם לא נתגלה קצם: וגדול השלום שהרי הקב"ה שינה בו ואפילו ישראל עובדי עכו"ם ושלום ביניהם אין מדת הדין יכולה ליגע בהם: שנאמר (הושע ד':י"ז) חבור עצבים [פי' עבודת עכו"ם] אפרים הנח לו אבל חלק לבם עתה יאשמו. צא ולמד מדור המבול ודור הפלגה איזה חטאתם מרובה שהרי דור הפלגה בקשו לשלוח יד בעיקר שנאמר (בראשית י"א:ד') ונעשה לנו שם ודור המבול לא פשטו יד בעיקר אלו נשטפו ואלו לא נשטפו. אלא שדור המבול היו גזלנים וחמסנים ושונאים זה את זה לכך נשטפו. ודור הפלגה כתיב (בראשית י"א:א') בהו ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים ולפיכך לא נשטפו: וגדול השלום שהרי בקש הקב"ה כלי לברך את ישראל ולא מצא כלי טוב מחזיק כל הברכות אלא שלום שנא' (תהילי' נט ה' לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום: וברכת כהנים חותמת בשלום וי"ח ברכות חותמים בשלום. ואם אדם יודע שחטא לחבירו אל יתבייש מלבקש ממנו מחילה אפי' נחשב לקטן כי כולנו בני איש אחד אנחנו ומצינו שרב שהיה גדול הדור הוה לי' מילתא בהדי ההוא טבחא הלך ערב י"כ בבית של אותו הטבח לפייסו. ופיו הכשילו לאותו טבח ואמר למה בא רב כאן וכי סבור את שמת אני ונשל הקרדום מידו והרג את עצמו [משום דהשיב בפריצות] וכל שכן שיש לאדם לשאל סליחה ומחילה מחבירו דאית ליה מלתא בהדיה שאפי' נותן כל ממון שבעולם אינו נמחל לו עד שיבקש ממנו מחילה שנאמר (בראשית כ':ז') ועתה השב אשת האיש כי נביא הוא וגו' ומניין שלא יהיה המוחל אכזרי שנאמר ויתפלל בעדך. ודין הוא שימחול שהרי הוא צריך שימחול הקב"ה על כל מה שעשה ועיוות. וידוע יהיה לו שאם לא ימחול אין הקב"ה מוחל לו כדכתיב נושא עון ועובר על פשע. למי הוא נושא עון למי שעובר על פשע. וכן מצינו ברבי אליעזר שירד לפני התיבה ואמר עשרים וארבע רננות ולא נענה ובא רבי עקיבה ואמר אבינו מלכנו חטאנו לפניך ונענה. יצאה בת קול ואמרה לא מפני שזה גדול מזה אלא מפני שזה מעביר על מדותיו. וזה אינו מעביר על מדותיו. ואם לא מחל אליו בפעם ראשונה יבקש ממנו פעם שנייה. עד ג' פעמים ויותר לא יבקש. ואם מת קודם [שיבקש מחילה] יביא עשרה בני אדם על

קברו ויאמר אנא חטאתי לה' אלהי ישראל ולפלוני שדברתי עליו. ואשוב לעניין ראשון כמה גדול המחלוקת שהרי ב"ד שלמטה אין עונשין עד י"ג שנה ובית דין שלמעלה עד עשרים. ובמחלוקת קרח אבדו אפי' יונקי שדים וגם אמרו חכמים מותר לספר לשון הרע על בעלי המחלוקת [ודוקא למלך כשר כמו נתן לדוד] שנאמר (מלכים א א':י"ד) ואני אבוא אחריך ומלאתי את דבריך. וגם אמרינן (שם) מפני מה נהרג אדוניה. עילה מצאו להרוג בעלי המחלוקת. וגם משל הקדמוני יהיה לעד אם יקשור אדם ג' שבטים יחד לא ישברם גבור שבגבורים. וכשהם אחדים נפרדים אפי' חלש שבחלשים ישברם. והנה לכל השנאות יש תקוה חוץ מאותו שנאה של קנאה. לכך ירחק אדם לבו מן הקנאה כי היא מוציאתו מן העולם כמו שאמרו חכמים גם מביא' רקב בעצמותיו [ק"נאה ר"ת "קרח "נחש "אופה "המן כולם נכשלו עבור קנאה] שנא' ורקב עצמות קנאה ואשרי מי שאין בו קנאה. כרבי אחאי בן יאשיה שלא נרקבו עצמותיו:

סימן ט

רמב"ם וסמ"ג לא מנו מצוה זו לא בכלל עשין ולא בכלל לאוין אך רמב"ם הלכות דעות פ"ו מנה מצות הוכחה. וכן סמ"ג עשין י"א ובלאוין ו' והוא עצמו זכרה סי' קיב:

למול ערלת לב שנא' (דברים י':ט"ז) ומלת' את ערלת לבבכם: פי' לאהוב את התוכחות ולאהוב מי שיוכיחנו: וגם שלמה המלך ע"ה כתב בספרי (משלי ט':ח') הוכח לחכם ויאהבך: ובמצוה זו יש לאו שנאמר (דברים י':ט"ז) וערפכם לא תקשו עוד:

סימן י

רמב"ם הלכות עבודת עכו"ם טור י"ד סי' ק"עב ורמב"ם וסמ"ג לא מנו מצוה זו בכלל מ"ע

להיות תמים שנאמר (דברים י"ח:י"ג) תמים תהיה עם ה' אלהיך פי' שלא ישאל בכלדיי' לידע העתידות אלא אומר מה שירצה הבורא יעשה ולא יחקור מה שיהיה כדאמרינן בהדי כבשי [לשון סתר] דרחמנא למה לך:

סימן יא

רמב"ם הלכות תפלה פ"א וסמ"ג עשין סימן י"ט טור א"ח סימן פ"ט וצ"ח

להתפלל בכונה בכל יום שנאמר (דברים י"א:י"ג) ולעבדו בכל לבבכם ודרשו רבותינו ז"ל איזוהי עבודה שהיא בלב הוי אומר זו תפילה בכוונה:

להתפלל בכונה פי' אף על פי שעקר תפלות דרבנן מכל מקום יש תפלה שהיא מן התור' דכתיב (דברים ד':כ"ט) ובקשת' משם את ה' אלהיך ומצאת כי תדרשנו בכל לבבך ובכל

נפשך ולמדנו כמו כן בכל התפלות שתקנו חכמים מכאן. ומה היא כוונה שאמרנו שיחשוב בכל תיבה פירושה וידקדק שלא ידלג תיבה אחת כאילו היה מונה מעות ואם אינו יכול לכוין בכל הברכות של שמנה עשר' יכוון באבות ובמודים: ואם אינו יכול לכוין בשתיה' יכוין באבות: וה"רר אליעז' מגרמ"יזא כת' בספרו כי טוב מאד לכוין בחתימת כל ברכ' וברכה כי יש בהן מאה ושלש עשרה תיבות כנגד תיבות שיש בתפילת חנה וכן הדין נותן כי מי שמתכוין בשאלתו ולא יכוין בשבחו של הקב"ה מחייב את עצמו. ויש לו לחשוב שאם היה עומד לפני מלך בשר ודם היה מדקדק בדבריו כ"ש לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה: ואם בא לאדם מחשבה בעודו בתפילתו ישתוק עד שיגמור מחשבתו ותבטל: וכשיתפלל אם יבקש דבר אל יצפה לומר מחמת תפילתי יביא לי הקב"ה שאלתי כי זה מן הדברים שאמרו חכמי' שמזכירים עונותיו של אדם אלא יחשוב שהקב"ה יביאנו בחסדו: ומה שאני מבקש ממנו כדי להזכיר אל לבי כמה אני משועבד לבוראי שאני צריך ממנו מזה ומזה: ואין זולתו יכול להביא ולעשות שאלתי: ומבטלין תלמוד תורה להתפלל אבל מי שתורתו אומנותו כגון ר' שמעון בן יוחאי וחביריו אל יבטל וקים לן כרב בתפילת ערבית דהיא רשות [דוקא שמנה עשרה אבל ק"ש בברכותיה חובה] ולדידן כיון דקבלינן עלן כחובה לא מבטלינן בחנם [אמנ' באונס קל יכול לבטלה כדמוכח בשבת] המתפלל צריך שיכוין את רגליו: ושלא יהא דבר חוצץ בינו לבין הקיר: ואם ארון ומגדל בינו לבין הקיר אינו חוצץ הואיל וקבועין הן: טעה בימו' הגשמי' ולא הזכי' גשם אם הזכיר טל לא יחזור ואם לאו יחזור: בימות החמה אם אמר מטר יחזור ואם לאו לא יחזור כדאמרי' בירושלמי המתפלל ואינו יודע אם הזכיר גשם אם לאו אם עבר ל' יום לתחלת גשמים לא יחזור כי ודאי הזכיר: פחות משלשי' יום יחזור לראש: ובשאלה [שהיא בברכת השנים] שהיא ס' יום מתקופת תשרי ויום התקופ' מן החשבון כי יום תקופ' מתמיל כר' יוסי ויום ששים כלאחר ששים אפילו הזכיר טל אין בכך כלום עד שיזכיר מטר ואם נזכר בשומע תפלה אומר בברכת שמע קולינו ותן טל ומטר וכוללה בשומע תפילה ואם שכח בשומע תפילה ונזכר קודם עקירת רגליו חוזר לשומע תפלה ואם עקר רגליו חוזר לראש: וכן בשאלה בספק עד ל' יום כמו שפירשנו לעיל. ואם יכוין את לבו בתפלה שש"צ מתפלל ואומר בקול רם אין צריך לחזור וכן מכל דבר שצריך לחזור:

טעה ולא הזכיר יעלה ויבא של ר"ח יא בברכת רצה חוזר לרצה ויזכיר: ואם עקר רגליו חוזר לראש בכל התפילות לבד מתפילת לילה ראשונה של ר"ח וי"א אף בתפילה של לילה שנייה אינו חוזר לראש וכן עיקר: הטעם לפי שאין מקדשין החודש אלא ביום:

ואף בלילה ראשונה ושנייה שאמרנו אם נזכר קודם שעקר רגליו חוזר לרצה ויזכיר: ורבינו יצחק אומר שראה רבינו תם שחזר לאחר מודים לרצה בדבר שאמרו חכמים שאם לא אמר אין מחזירין אותו כי מה שאמרו חכמים אין מחזירין אותו אין חובה להחזי' ואם רוצה חוזר : בכל מקום שיחיד חוזר ומתפלל כשטעה ש"צ חוזר ומתפלל כשטעה חוץ מר"ח שחרית ובשבת וי"ט שחרית: וכן במוסף מפני טורח צבור ועוד מפני שיכול להזכיר ולאמרה בתפלת המנחה שלפניו: טעה בג' ראשונות חוזר לראש: בג' אחרונות חוזר לעבודה: אמצעיים אין להם סדר: ופסקו רב אלפס ורבינו שמואל דאינו חוזר אלא לתחילת אותה ברכה שטעה בה: ואם טעה באמצעית ברכה חוזר לחחילת אותו ברכה בין לשמנה עשרה: בין לאותן ברכות שאמר מיושב: וכן אם נשתתק שליח צבור ועמד אחר תחתיו חוזר לתחלת הברכה אבל אם נשתתק בברכת יוצר אור אחר שענו הקהל קדוש כברכה אחרת דמי: ויחזור ויאמר לאל ברוך וכו'. טעה ולא הזכיר הבדלה בחונן הדעת משלים תפלתו מפני שיכול לאמרה על הכוס ואינו חוזר. וכן על הנסים בחנוכה ובפורים אינו חוזר: ובתפילת ענינו אם לא הזכיר אינו חוזר ורב אלפס כתב אם לא עקר רגליו שאומר ענינו באלהי נצור ומסיים כי אתה שומע תפילת כל פה בלא חתימה ראוי למי שמתפלל שתי תפילות שישהא בין זו לזו שיעור מהלך ד"א ואסור להקדי' תפילתו לתפיל' צבור אם לא תהא שעה עוברת אבל כדי להתפלל תפילה בעונתה שרי ופסקו הגאונים ר"ת ור"י כי מאחר ששומע כעונה אין לשתוק כלל בתפילתו ואפי' לשמוע קדושה וברכו. שהרי חשיב הפסקה: ואני קבלתי מרבותי [וכן בה"ג] שיש לשתוק ולא הוי הפסק. ואם התחיל להתפלל עם שליח צבור אומר נקדש ומסיי' לדור ודור כמו שליח צבור ובכל התפילות שאומר מיושב עונה קדיש וקדושה וברכו תנו רבנן שכח ולא התפלל מנחה בערב שבת מתפלל ערבית שתים של שבת וכן בי"ט: שכח ולא התפלל מנחה בשבת או בי"ט מתפלל במוצאי שבת שתים של חול. מבדיל בראשונה ואינו מבדיל בשניה. ואם הבדיל גם בשניה או לא הבדיל באחת מהן אינו חוזר אבל אם לא הבדיל בראשונה והבדיל בשנייה חוזר ומתפלל תפילה שלישית לפי שהראשונה לא עלתה לו מי שטעה בשבת והזכיר של חול כגון שחרית וערבית ומנחה גומר הברכה שהתחיל בה ואח"כ חוזר ומתפלל של שבת ואם עקר רגליו ולא התפלל של שבת חוזר לראש לתחילת י"ח ואם לא עקר רגליו אף על פי שסיים תפילתו נראה שאינו חוזר לראש כי אם לשל שבת כדאמרינן ביעלה ויבא: ספק קרא ק"ש ספק לא קרא וכן ספק התפלל ספק לא התפלל בכולן חוזר ומתפלל ואומר ר"י בשם רבינו תם שאין מתפללין תפלה פעם אחרת אלא א"כ יש ששה שלא שמעו תפלה וכן יש במס'

סופרים ואסמכתא לדבריהם שיש ו' תבות במקרא זה בפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו ה' מלבד תיבת השם שאינו מן המנין ואומר ר' טוביה שרבים נהגו להתפלל בשביל יחיד וראיה מאבל וחתן שמתפללין בשביל יחיד כשאדם יוצא לדרך מצוה להתפלל תפלת הדרך ואומר יר"מ ה' אלהינו ואלהי אבותינו שתוליכנו לשלום ותסעדינו (ס"א ותצעידנו) לשלום ותביאנו למחוז חפצנו לשלום ותצילנו מכל אויב ואורב בדרך ותתננו לחן ולחסד ולרחמים בעינך ובעיני כל רואינו כי אתה שומע תפלת עמך ישראל ברחמים בא"י שומע תפלה: ואומר בלשון רבים כגון שתוליכנו לשלום כדאיתא בברכות ויתפלל אות' מעומד ואפילו אינו רוצה לילך כי אם פרסה אחת ובתוך פרסה ראשונה יתפלל אותה ויחתום: ואם לא נזכר לומר עד שהלך פרסה אומרה בלא חתימה והלכה כרבי דאמר אם היה רוכב על החמור והגיע זמן תפילה שלא ירד מן החמור ויתפלל לפי שאין דעתו מיושבת עליו אלא ישב במקומו ויתפלל המתפלל ולא כיון אם יודע בעצמו שיכול לכוין יחזור ואם לאו לא יחזור: וטוב לומר פסוקי דזמרה קודם תפילה כמו שאמרו חכמים לעולם יסדר אדם שבחו של הקדוש ברוך הוא ואחר כך יתפלל. שאלו מקמי רב נטרונאי גאון ריש מתיבת' מי שנכנס לבית הכנסת ומצא צבור מתפללין ועדין לא קרא פסוקי דזמרה מהו שיתפלל עם הצבור ואמר כך יאמר פסוקי דזמרה והשיב דאינו יכול כי כשתיקנום קודם תפילה תקנום אלא מברך ברוך שאמר ער מלך מהולל בתשבחות ואחר כך יאמר הודו לה' קראו עד ויאמרו כל העם אמן והלל לה'. ואומר תהלה לדוד ומדלג ואומר הללויה הללו אל בקדשו וחותם בישתבח וממהר ומתפלל עם הצבור ואינו אומר פסוקי דזמרה אחר התפילה כל עיקר. מי שנכנס לבית הכנסת ומצא צבור שמתפללין אם יכול להתחיל ולגמור קודם שיגיע ש"צ למודים יתפלל ואם לאו אל יתפלל מפני שנראה ככופר בשעה שהצבור מתפללין וכורעים והוא לא כרע אבל אם יכוין שיגיע למודים בשעה שהצבור כורעים שפיר דמי ואם שעה עוברת מותר וכשיגיע שליח צבור למודים יכרע באמצ' ברכה שעומד בה [ולא יאמר שום דבר] ומצות תפלת השחר עד סוף ד' שעות ביום תפלת המנחה מתחיל זמן חיובה משש שעות ומחצה וזמנה עד שקיעת החמה בדיעב': ואם שגג או נאנס ולא התפלל תפל' אחת והגיע זמן תפלה אחרת מתפלל תפילה שנייה קודם אבל טעה בשתים פי' רבינו משה ב"מ ורבינו שמואל שאינו מתפלל רק האחרונה: ואומר רבינו טוביה שצריך להתפלל בי"כ מוסף קודם שיגיע שעת מנחה גדולה דהיינו משש שעות ומחצה היה עומד בתפילה ונזדמן לו רוק מבליעו בכסותו ואם אסטניס הוא ישליכנו לאחוריו: שכור אל יתפלל ואם התפלל תפילתו תועבה שתוי אל יתפלל ואם התפלל תפלתו תפילה: ואיזהו שתוי שיודע לדבר

לפני המלך ואיזהו שכור שאינו יודע לדבר לפני המלך הנצרך לנקביו אל יתפלל ואם התפלל תפילתו תועבה אבל אם יכול לעמוד על עצמו עד שיעו' פרסה תפילתו תפילה. וצריך מקום טהור לתפילה ואם שגג ולא התפלל במקו' טהור פסק רבא דחוזר ומתפלל כורעים באבות תחילה וסוף ובהודאה תחילה וסוף ובשלש פסיעות אבל בשאר ברכות אסור לשחות לא בתחילה ולא בסוף: ונהגו העולם בר"ה וביי"כ לשחות אפי' באמצע הברכות של יום כמו בזכרינו ובמי כמוך ובכן תן פחדיך אך לא ישחה בסוף הברכה כי אם באמצע אבל בסוף הברכ' זוקפין להודיע שאין כורעין בברכות הללו אלא שנהגו לשחות באמצעיותן משום דרחמי נינהו וכשהוא כורע כורע בברוך וכשהוא זוקף זוקף בשם. רב ששת כרע כחזרא [פי' חריות של דקל] דהיינו בכריעה אחת וכי זקיף זקיף כי חויא [פי' כנחש] שלא היה כורע באמצעיתו וראשו זקוף ולא ישחה יותר מדאי שואל אדם צרכיו בשומע תפילה אפילו שלא מעין הברכה: ובשאר ברכות מעין הברכות אבל לא בג' ראשונות ובג' אחרונות לפי שג' ראשונות וג' אחרונות יש להם סדר ואמצעיות אין להן סדר כך פי' ר"ת אם אמר מודים מודים משתקין אותו וכן אם אמר שמע שמע וגבי שמע ה"מ כשכפל כל הפסוק אבל אם לא כפל כי אם התיבות בלבד גנאי הוא לו אבל אין משתיקין אותו וגבי ק"ש אין קפידא אלא גבי פסוק ראשון אבל מכאן ואילך אין לחוש אם יכפול : אסור להפסיק תפילתו אלא מפני סכנת נפשות. ובשעת תפילה לא יאחז שום דבר בידו שלא יסיח דעתו ומתפלל נגד ירושלים בכל מקום לכך אנו מתפללין במזרח לפי שאנו יושבי' במערב הסומא ומי שאינו יכול לכוין ברוחות יכוין לבו לאביו שבשמים. כשאדם הולך לבית הכנסת מצוה לרוץ ואפילו בשבת וכשיוצא מבית הכנסת אל יפסיע פסיעה גסה וכשיכנס להתפלל יכנס כשיעור שני פתחים ואח"כ יתפלל. מצוה להתפלל עם הציבור והכי אמרינן בריש ברכות אסור להקדים תפלתו לתפילת הציבור: יחיד לא יאמר בליל שבת ברכה אחת מעין שבע: וכשחל יום י"ט בשבת לא יזכיר שליח צבור של י"ט בברכה מעין שבע אלא חותם מקדש השבת בלבד לפי שלא נתחייב היום בתפילה. השכים לעסוק בתורה קודם ק"ש צריך לברך ברכת התורה לאחר ק"ש אם שונה מיד אין צריך לברך בשחר מזכיר אהבה רבה ובערב אהבת עולם תשובת הגאונים הנכנס לסעודה גדולה הנקראת אריסטון. כיון שהגיע לששה שעות מן היום לא יתחיל לסעוד עד שיתפלל ואם התחיל אינו מפסיק מסעודתו: ובסעודה קטנה אינו אסור עד שיהא ט' שעות ביום שהוא סמוך למנחה קטנה ומזה נמי איכא לספוקי: וגם לא יעמוד מט' שעות ולמעלה דהיינו סמיך למנחה קטנה לא לפני הספר ולא לדון ולא לפני בורסקי. לייט אביי אמאן דמצלי הביננו. פירוש כשיש לו שהות

להתפלל תפילתו. אבל בשעת הדחק כשאדם טרוד ודחוק הקילו עליו שיהא קורא ג' ראשונות והביננו שהיא מעין אמצעית ומסיים ג' אחרונות ויוצא בהן ידי חובתו: בד"א בימות החמה אבל בימות הגשמים אין מתפללין הביננו כלל מפני שצריך לומר שאלה בברכת השנים וכן אין מתפללין הביננו לא במוצאי שבת ולא במוצאי יום טוב מפני שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת וההולך במקום סכנה גדודי חיות או לסטים והגיע זמן תפילה מתפלל תפילה קצרה דהיינו צרכי עמך וכו'. וכשבא לישוב ונתקררה דעתו יתפלל תפילה כתקנה ואסור ליתן שלום לחבירו שחרית קודם שיתפלל: וה"מ במשכים לפתחו. אסור לעבור כנגד המתפללין אלא ברחוק ארבע אמות של תפלה ולא לישב בטל בארבע אמות של תפל' ר"י היה רגיל להמתין על חבירו עד שיתפלל אפילו ביום: והלכה למעשה להתנאות לפני בוראו: ואסור להתפלל בלא חגורה משום שנאמר הכון לקראת אלהיך ישראל: ובשחר אסור לאכול ולשתות עד שיתפלל וכן לעשות חפציו ואין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש והלכ' פסוק': וצריך לפסוע אחריו שלשה פסיעות ובכריעה נותן שלום תחילה לשמאלו שהוא ימין של הקב"ה ואחר כך לימינו: ואם צבור מתפללין אסור לעבור אחורי בית הכנסת ואם שמע קדיש או ברכו ולא הספיק ליכנס לבית הכנסת עונה כרבי יהושע דאמר אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל ובין אביהם שבשמים אבל להצטרף לעשרה צריכים שיהיו במקום אחד בלא הפסקת מחיצה ואמרו חכמים גדול העונה אמן יותר מן המברך ופותחים לו שערי גן עדן שנאמר (ישעי' כ) פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים והוא חסר וי"ו אל תקרי אמונים אלא אמנים שעונין אמן ומאותה שעה זוכים הנערי' לחיי העולם הבא: וא"כ אוי להם למדברי' דברים בטלים או עושים שחוק וקלות ראש בב"ה בשעת תפלה ומונעים בניהם מחיי ע"הב כי יש לנו לעשות ק"ו בעצמינו מעובדי אלילים אשר אינם מאמינים: עומדים כאלמים בבית תרפותם כל שכן אנו העומדי' לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה: ומצינו במדרש ובתלמוד. גם ספרו לנו אבותינו וראינו בעינינו כי כמה בתי כנסיו' אשר נהפכו להיות בתי עובדי אלילים על שהיו נוהגין בהם קלות ראש. וכן הנביא אומר (ירמיהו ז':י"א) המערת פריצים היה לי הבית הזה: ע"כ כל אחד יתן אל לבו להיות ירא וחרד לפני בוראו ולא ידבר בשעה שהחזן אומר שמונה עשרה לכל הפחות:

שלמו מצות עשה התלויין בלב ואלו הלאוין

סימן יב

רמב"ם הלכו' עכו"ם פב סמ"ג לאוין סי' טו:

שלא לתור אחר הלב דכתיב (במדבר ט"ו:ל"ט) לא תתורו אחרי לבבכם ודרשו רבותינו אחרי לבבכם זו מינות שלא לשאול מה למעלה ומה למטה מה לפנים מה לאחור וכן אין לחשוב שאין תורה מן השמים. ושלא לחשוב שלא להאמין בדברי חכמים ושלא לחשוב להתבונן בפסוקי דיחזקאל שאסרו חכמים להתבונן בהם:

סימן יג

רמב"ם הל' עכו"ם פ"ה סמ"ג לאוין סי' לה

שלא לגור מדברי נביא השקר דכתיב (דברי' יא) בזדון דברו הנביא לא תגור ממנו. וזה נוהג גם בזמן הזה מן המסיתים לעבוד עכו"ם המייראים ישראל על אמונת אלהינו:

סימן יד

רמב"ם וסמ"ג לא מנו לאו זה בכלל הלאוין:

שלא להיות צדיק בעיניו דכתיב (דברים ט':ד') אל תאמר בלבבך בהדוף ה' אלהיך אותם מלפניך לאמור בצדקתי וגו'. ואמרו חכמים אם הריעוך הרבה יהא בעיניך כמעט ואם הטיבוך מעט יהא בעיניך הרבה. ויאמר לא ממעשי המהוגנים אלא ממעשי שאינם מהוגנים. כמו שנאמר (דברים ו) ומשלם לשנאיו אל פניו להאבידו ומתוך כך יחשוב לשוב. ויחשוב כאילו הוא וכל ישראל מחצה זכיות ומחצה עונות. ואם עשה עבירה אחת אוי לו שהכריע עצמו וכל ישראל לכף חובה. שנאמר (קהלת ט':י"ח) וחוטא אחד "יאבד "טובה "הרבה ר"ת יט"ה. כלומר שיטה ויכריע המאזנים לכף חובה. ואם עשה מצוה אחת אשריהו שהכריע עצמו וכל ישראל לכף זכות:

סימן טו

סמ"ג לאוין סימן י"ג ורמב"ם לא מנאו. וזה אחד מן ההבדלין שיש ביניהם ז"ל:

שלא לפרוש מן התורה דכתיב (דברים יד) רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך ביושב ומסיר מלבו הכתוב מדבר וגם אמרו חכמים השח שיחת חולין עובר בעשה. שנאמר ודברת בם ולא בדברים אחרים וגם בלאו דפן יסורו מלבבך כל ימי חייך:

סימן טז

רמב"ם פ"ה דהלכות עבודת עכו"ם. סמ"ג לאוין סימן כו

שלא לאהוב מסית דכתיב (דברים יג) לא תאבה לו ודרשו רבותינו לא לאהוב לו. ואסור לאהוב שום עובד עכו"ם אם הסיתו מעולם וכן הכופר באלהי ישראל:

סימן יז

רמב"ם הלכות דעות פרק ו סמ"ג לאוין סי' ה

שלא לשנוא את חבירו דכתיב (ויקר' יט) לא תשנא אחיך בלבבך: ואינו בכלל ואהבת שמזהיר אותנו על אותו שמותר לשנאותו כגון אם עבר עבירה אפ"ה אסור לשנאותו בלבו להראות לו פנים יפות אלא יראה לו שנאתו :

סימן יח

סמ"ג לאוין סי' ד' ורמבב"ם הל' יסודי תור' פ"י מפר' מצוה זו שלא לנסות נביאי אמת יותר מדאי:

שלא לנסות השם דכתיב (דברים ו':ט"ז) לא תנסו את ה' אלהיכם שלא יאמר אעשה מצוה זו ואראה אם יעשה לי השם מה שתלוי בשכרה אבל בהפרשת מעשר מותר שנאמר (מלאכי ג':י') בחנוני נא בזאת וגו':

סימן יט

רמב"ם הלכות גזילה ואבדה פ"א סמ"ג לאוין סימן קנח

שלא לחמוד דכתיב (שמות כ) לא תחמוד ואף ע"ג דאמרינן במכילתין יכול בדברים ת"ל ולקחת לך מה להלן מעשה אף כאן מעשה מכל מקום נראה שאף בלב אסור. אך אינו נגמר להתחייב עליו עד שיעשה מעשה ובדיהיב דמי חייב אחת. ובדלא יהיב דמי חייב שתים. ונראה דלא תחמוד ולא תתאוה הכל אחד הוא וכפל מלה הוא: ואמרו חכמים כל הנותן עיניו במה שאינו שלו גם את שלו מוציאין מידו. וכן מצינו בנחש הקדמוני. שהיה סבור להיות מלך על כל החיות והבהמות. ועכשיו ארור מכל הבהמה. היה סבור ללכת בקומה זקופה ועכשיו על גחונך תלך. היה סבור לאכול מעדנים כאדם ועכשיו ועפר תאכל כל ימי חייך היה סבור להרוג אדם וליקח חוה אשתו ועכשיו ואיבה אשית. וכן בקין וקרח ובלעם ודואג האדומי ואחיתופל ואבשלום וגחזי ואדוניה ועוזיה והמן שנתנו עיניהם במה שאינו שלהם. ולא מבעיא שמה שבקשו לא נתנו להם אלא אף מה שבידם נטלו מהם וכן הסוטה היא עמדה על פתח ביתה ליראות לו לפיכך כהן מעמידה בשער ניקנור ומראה קלונה לכל. היא פרסה סודרים נאים על ראשה לפיכך כהן נוטל כיפה [פי' צעיף] מעל ראשה ומניחה תחת כפות רגליה. היא קשטה לו פניה לפיכך פניה מוריקות היא כחלה לו עיניה לפיכך עיניה בולטות היא קלעה לפניו שערה לפיכך כהן

מתיר שערה היא הראתה לו אצבעותיה [פירוש רמזה לו] לפיכך צפרניה נושרות. היא חגרה בצלצול [פרש"י בינדיל] לפיכך כהן מביא חבל המצרי וקושרו למעלה מדדיה היא פשטה לו את הירך לפיכך יריכה נופלת. היא קבלתו על בטנה לפיכך בטנה צבה היא האכילתו מעדני מלך לפיכך קרבנה מאכל בהמה [פירוש שעורים] היא השקתו יין משובח בכלים נאים לפיכך כהן משקה אותה מים המאררים במקדה של חרס [פי' פחות שבכלי חרש] היא עשתה מעשיה בסתר. והקב"ה יושב סתר משים בה פנים [פנאי לפרוע ממנה] ומגלה מעשיה בגלוי: ואם נקתה הבושת יהיה לה לכפרה ולזכות גדול דכתיב ונקתה ונזרעה זרע ולפיכך נחתמו עשרת הדברות בלא תחמוד לומר לך שהחומד עובר בכולן. וגם אוי לו לחומד שכל ימיו מכאובים ולא ישמח והשמח בחלקו שמח הוא לעולם. גם משלו חכמים לעורב. שאמר אגנוב מכל עוף נוצה אחת ואתנאה. לסוף הכירו בו העופות נטלו כל אחד נוצה שלו ונשאר מכוער ביותר גם משלו כי החומד והקנאי פגע בהם מלך אחד ואמר אחד מכם ישאל דבר ממני וינתן לו ולחבירו כפלים הקנאי לא רצה לשאול תחלה שהיה מתקנא אם יותן לחבירו כפלים והחומד היה מתאוה לכפלים. דחק החומד את הקנאי לשאול תחלה שאל שינקרו לו עין אחד וחבירו ינקרו לו שנים. גם משלו כי העולם הזה דומה לפרדס נאה ראהו כלב שמן נתאוה לאכול מטובו ולא היה יכול ליכנס בו כי לא היה רק חור אחד קטן. התענה ג' ימי' כדי שיוכל ליכנס בחור. נכנס ואכל והתענג מן הפירות שבפרדס שמע שבעל הפרדס יבא לפרדסו בקירוב זמן אמר הכלב אצא פן יבא בעל הפרדס ויהרגני התענה ג' ימים כדי שיוכל לצאת אחרי שיצא ונסתכל בפרדס ואמר כמה נאים פירותיך: אכן כמו שנכנסין כך יוצאין: ערום נכנסתי וערום אשוב גם אמרו כשתבא לתמצית העולם תמצא אויב לבוש כסות אוהב: גם המשילו הנהנים בו לכלב המגרס עצם ודם יוצא מחניכיו וסבור שמן העצם הדם יוצא ומוצצו ואשרי הקץ בו. כי הוא כחלום יעוף:

סימן כ

רמב"ם הלכות מתנות עניים פרק ז' סמ"ג לאוין סי' רפ"ט טור י"ד סימן רי"ח:

שלא לאמץ לבבו מליתן צדקה כדכתיב (דברים טו) לא תאמץ ולא תקפוץ פי' קפיצת ידים שלא יאמר אם אתן פרוטה לעני לא יהא קרני שלם מוטב שלא אתן תלמוד לומר לא תקפוץ: ולא תאמץ שלא יאמר מה לנו לסייע לפלוני אם היה רוצה היה מרווח יותר מצרכו ת"ל לא תאמץ: שאפילו אתה נותן מהמחשבה הזאת אתה עובר בלא תאמץ:

סימן כא

רמב"ם וסמ"ג לא מנו מצוה זו בכלל הלאוין

שלא ירע לבבך בתתך לו דכתיב (דברים טו) נתן תתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו פי' שלא יצטער אחר הנתינה אלא ישמח:

סימן כב

סמ"ג לאוין סימן ס"ד והרמב"ם לא מנה מצוה זו בכלל הלאוין וזו היא אחת מן ההבדלים שביניהם ז"ל

שלא להתגאות דכתיב (דברים ח':י"ד) פן תאכל ושבעת ורם לבבך ושכחת: פן קאי אורם לבבך שאלו לחכם מהו הגאוה אמר להם שטות שאין בעלה מכיר בה. וגם נקרא תועבה שנאמר תועבת ה' כל גבה לב: וגם ככתיב גבה עינים ורחב לבב אותו לא אוכל אמר הקב"ה לי נאה הגאוה להיות גאה דכתיב ה' מלך גאות לבש: וזה רוצה לגזול מלבושי כביכול אין אנו יכולין לדור במדור אחד אך את דכא ושפל רוח אשכון: וכתיב והארץ לעולם עומדת: פי' השפלים כמו ארץ: וגם הנגעים באים על גסי הרוח דכתיב וידבר על העצים ועל האבנים מן הארז אשר בלבנון עד האזוב אשר יוצא בקיר ויש במדרש מפני מה מצורע מטהר בעץ ארז ואזוב לפו שהגביה כארז בא לו הנגע: מאי תקנתיה ישפיל עצמו כאזוב: וגם אמרו חכמים הוי קבל וקיים שהרי בית אפל אין פותחין בו חלונות לראו' נגעו וגם כתיב (איוב כ"ד:כ"ד) וכראש שבלת ימלו משל למעמר שדהו גבוהות הוא מעמר תחלה: וגם אמרו חכמי' תמיהני מי שעבר במעבר השתן והזרע והדם איך יתגאה: וגם אמרו חכמים אפילו איש מלא תורה והגיס דעתו הקב"ה משפילו שנאמר ומבמות הגיא: ולא עוד אלא ששוקעין אותו בקרקע שנא' ונשקפה על פני הישימון: ואם חזר בו הקב"ה מגביהו שנאמר (ישעיהו מ':ד') כל גיא ינשא ואמרו רבותינו כל מי שדעתו שפלה עליו. מעלה עליו הקב"ה כאלו הקריב כל הקרבנות שבעול' שנאמר (תלים כא) זבחי אלהים רוח נשברה וגומר ואמרו הנעלבים ואינם עולבים: שומעין חרפתם ואינם משיבם עליהם הכתוב אומר (שופטים ה':ל"א) ואוהביו כצאת השמש בגבורתו: ופי' רבותינו בגבורתו שיהיה לעתיד לבא וזהו ש"מג פעמים ממה שהוא עתה ומעשה ברבי שמעון שהיה רוכב על החמור וכו' כדאיתא במסכת תענית:

סימן כג

רמב"ם הלכות מלכים פ"א סמ"ג לאוין סימן רפ"ו

שלא לשכוח מעשה עמלק: דכתיב (דברים כה) לא תשכח: פי' שהקב"ה הצילנו מידו ובעבור זה תהיה יראתו על פנינו לבלתי נחטא ובזה יתן לנו כח להנקם ממנו א"אס:

סימן כד

רמב"ם הלכו' אסורי ביאה פרק כ"א סמ"ג לאוין סי' קכ"ו טור א"ה סימן כא כ"ג כד. אך לא מנו אסור הרהור בכלל הלאוין

שלא יהרהר ביום דכתיב (דברים כ"ג:י') ונשמרת מכל דבר רע אזהרה שלא יהרהר ביום ויבא לידי קרי בלילה ולא יהרהר אפילו בפנויה: ויש לדקדק בכל כחו לרחק עצמו מהרהור מכל צד: כמו להסתכל בנשים ובמלבושיהם: ולא בעופות ובהמות בשעה שנזקקין זה לזה:

נשלמו הלאוין התלוין בלב. ואחל במצו' התלוין באוזן

סימן כה

רמב"ם הלכות יסודי תורה פ"ח. סמ"ג עשין ו'

לשמוע לנביא אמת דכתיב (דברים יט) נביא מקרבך מאחיך וגומר אליו תשמעון פי' כשיעשה לנו אות אמת ובלבד שלא יאמר לנו לעבוד עבודת עכו"ם אבל משאר מצות אפילו יאמר לנו לעבור על מצוה אחת כגון אליהו בהר הכרמל. אם מוחזק שומעין לו: ואם אינו מוחזק אין שומעין לו:

סימן כו

רמב"ם הלכות עבודת עכו"ם פ"ה וסמ"ג לאוין סימן כ"ח למדו מלאו זה שלא לעזור לו בשום עזר והכין איתא בספרי פ' ראה דף מא:

שלא לשמוע למסית: דכתיב (דברים י"ג:ט') לא תאבה לו ולא תשמע אליו:

סימן כז

רמב"ם הלכות עבוד' עכו"ם פ"ה סמ"ג לאוין ל"ג

שלא לשמוע למתנבא בשם עבודת עכו"ם דכתיב (דברים יג) לא תשמע אל דברי הנביא ההוא:

הא לך מצות התלויין בעין.

סימן כח

רמב"ם הלכות ציצית וסמ"ג עשין כ"ו לא מנו מצות עשה זו:

להסתכל בציצית דכתיב (במדבר ט"ו:ל"ט) וראיתם אותו: ועשייתו אפרש בעזרת השם יתעלה לקמן (סימן לא):

סימן כט

רמב"ם הלכות עכו"ם פ"ב. סמ"ג לאוין סי' י"ד טור י"ד סי' קמ"א

שלא להסתכל בצלמים [דהיינו אלילים] דכתיב (ויקרא י"ט:ד') אל תפנו אל האלילים:

סימן ל

רמב"ם הלכות אסורי ביאה פרק כ"א סמ"ג לאוין סי' קכו. טור א"ה כא כג כד

שלא לתור אחר העין דכתיב (במדבר טו) אחרי עיניכ'. ודרשו רבותינו זהו זנו' שלא יסתכל בנשי' לשם זנו': אע"ג דבספ"ק דעכו"ם מפיק הסתכלו' נשי' מקרא דונשמרת' מכל דבר רע: ההוא הסתכלו' נשים שלא לשם זנות רק שנהנה בהסתכלה: אבל אי דמיין עלי' כי כשורי או כי קאקי חיורי שרי: ומטעם זה אסרו חכמים להרצות מידו לידה מעות. וכל דבר שיכול לבא לידי הרהור זנות בנשים אסור לעשות וגם דרשו רבותינו שלא יתן אדם עינו בכוס זה וישתה בכוס אחר וכל הנותן בכוס עינו כל העריות לו כמישור וכתיב (קהלת ו) טוב מראה עינים מהלך נפש: ודרשו רבותינו טוב מראה עינים באש' יותר מגופו של מעשה ואפי' באשתו היה נזהר אברהם אבינו ע"ה ומשה רבינו:

זו מצות עשה שבמלבוש

סימן לא

רמב"ם הלכות ציצית סמ"ג עשין סימן כ"ו טור א"ח יא:

לעשות ציצית דכתיב (במדבר ט"ו:ל"ח) ועשו להם ציצית וכיצד הוא עושה נוטל ד' חוטין וכופלן. ותוחבן בתחיבה בתוך הטלית בתוך ג' אצבעות מן הכנף: ובגודל משערינן ובזמן שיש תכלת נותן ב' חוטין תכלת וב' חוטין לבן וצריך לעשות חוליות בזמן שיש תכלת כדאמרינן הפוחת לא יפחות מז' והמוסיף אל יוסיף יותר מי"ג ומקדים חוליות של לבן לתכלת. וזה סדר החוליות כורך ב' פעמים. ובשלישי תוחבו באמצע. ר"מ כורך ג"פ ובד' תוחבו באמצע ובזמן שאין תכלת אין לחוש לעשות חוליא אלא כורך עד שיהיה בין קשר לקשר כמלא רוחבו של גודל עם הקשר. כדי שיהא הגדיל ד' והפתיל ח' נמצא

אורך הציצית י"ב אצבעות כנגד שבטי תם ואם ארוך יותר אין לחוש. וצריך לפסקם קודם שיתחבם בכנף. ואם לא פסקם עד לאחר שתחבם: רק לא קשרם כשר. ואם קשרם קודם פסיקה פסולה: ואמרינן בפרק התכלת אם אגרדם התכלת וקאי אלבן כשירה ואנו שאין לנו תכלת אם נפסקו ב' חוטין כשרה ג' פסולה. כי שמא כל אחד שנפסק חוט אחד הוא ואין כאן ב' חוטים שלמין. ומה שאנו קוראים גרדומים זהו שאינם ארוכים י"ב אצבעות אבל איגרדם שאין בו כדי עניבה אפילו פתיל אחד פסול ויש שאין פוסלין אחרי שיש בגדיל כדי עניבה וטלית שיש לה ה' כנפות מטיל ציציות לד' מהן: ואם אין לה אלא ג' פטורים וד' ציציות מעכבים זה את זה וטלית שהקטן מתכסה בו ראשו ורובו וגדול יוצא בו עראי חייב בציצית שמעתי שהקטן חייב בציצית רוצה לומר קטן שהגיע לחינוך. כדאמר קטן היודע להתעטף חייב בציצית: וכלאים בציצית לגמרי אסור לדידן שאין לנו תכלת וטלית של פשתן פטור אפילו במינו וצמר ופשתים פוטרים בין במינם בין שלא במינם ושאר מינים במינם פוטרים שלא במינם אין פוטרין: ובזה יש שני פירושים וצ"ע במסכת מנחות מיהו נכון שלא לעשות שום ציצית מפשתן ואפילו בטלית של משי. וטלית שנקרע תוך ג' לא יתפור חוץ לג' יתפור. ואפילו אמה על אמה ממקום אחר ויש בה תכלת לא יביא: כסות לילה פטורה אפי' ביום כסות יום חייבת אף בלילה ובליל כפור מברכין עליו ויש מחליפין בשל חבריהן לאפוקי נפשייהו מפלוגתא: וכל זמן שאדם לובשו חייב לברך טלית שאולה פטורה מן הציצית כל שלשים יום: וכן נשים פטורות מ"מ אם רצו לברך מברכות: ועשיית ציצת כשירה אף בנשים לפיכך אין מברכין לעשות ציצית ואין בציצית קדושה:

ואע"פ שאין הפסוק משמע שיהא אדם חייב לקנות טלית מ"מ נראה כי מצוה גדולה לקנותו כדי שיזכור מצות בוראו כדכתיב וראיתם אותו וזכרתם וכל הזהיר במצות ציצית זוכה שמשמשין אותו שני אלפי' ושמנה מאות עבדים שנא' והחזיקו עשרה אנשים מכל לשונו' וגו' מעשה באחד שהי' זהיר במצות ציצית כדאיתא במנחות ויש בה ה' עשה וגם שקולה היא כנגד כל המצות: ולמתים יש מסירין אותם: ויש מניחין אותם וטוב לקושרם תוך הכנף ואז לא הוי לועג לרש ממה נפשך:

סימן לב

רמב"ם הלכות כלאים פ"י סמ"ג לאוין סי' רכג טור י"ד סימן רצח

שלא ללבוש כלאים דכתיב (ויקרא י"ט) ובגד כלאים שעטנז לא יעלה עליך ומן התורה אינו חייב אלא שוע טווי ונוז: ופר"ת דנוז הוי שזור. ורוצה לומר כל אחד לבדו ואחרי

כן מחוברי' יחד: ומדרבנן אסורים אף אינם רק או שוע או טווי או נוז: וכשה' כלאים קשים מותר להציע: אבל לא ללבוש והבגדים שיש בהם עורות אע"פ שהעורות תפורים מפשתן הורה השר משנ"ץ שמותרים והרכים אסורי' שמא תכרך לו נימא: ויש מחמירים שלא לדבק עור בבגד כשהן תפורים בפשתן: ואותם קוט"ר שפוי"ט שעושין מפשתן ותפורים יחד עם הצמר שבתוכן מותרים. לפי שיכול להוציא כל הצמר בלא קריעה בין תפירה לתפירה לכך אור"י שמותרים ודוקא כשיש בהם גיזי צמר. אבל אם יש בהם בלאי בגדים של צמר אסורים וללבוש כלאים כדי לעבור המכס אמרינן בפ' הגוזל רבי יהודה מתיר והלכה כמותו דקי"ל כרבי שמעון דאמר דבר שאינו מתכוין מותר. הרואה חבירו לבוש כלאים פושט מעליו ואפי' בשוק (וצ"ע במנחות): ודוקא כלאים דאורייתא אבל כלאים דרבנן אינו פושטו עד שיגיע לביתו דגדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה:

סימן לג

רמב"ם הלכות עכו"ם פי"ב סמ"ג לאוין כט י"ד סימן קפב:

שלא ילבש גבר שמלת אשה שנאמר (דברים כ"ב:ה') לא ילבש גבר שמלת אשה. פי' כדי לנאף: ויש בכלל זה העברת שער של בית השחי ובית הערוה בתער. ובמספרים כעין תער מדרבנן הוא דאסור: ואפי' שלא כעין תער בעל נפש לא יעביר: וכן שלא לראות במראה לשום קישוט:

סימן לד

רמב"ם הלכות חמץ פ"ד. סמ"ג לאוין סימן עז וע"ט טור א"ח סימן תלד.

שלא יראה חמץ בפסח דכתיב (שמות י"ג:ז') לא יראה לך חמץ שבעת ימים פי' שלו אבל אם אינו שלו שהוא של הקדש או של גוי או שבטלו אינו עובר: ופר"ת דדוקא בעיניה אבל ע"י תערובות אינו עובר בלאו דדוק' לענין אכילה אתרבאי תערובת ולא לענין בל יראה וה"ה לחמץ נוקשה ואם עבר והשהה את חמצו עד אחר הפסח אסור אפי' בהנאה אבל ע"י תערובת אם עבר עליו הפסח מותר בהנאה לכ"ע ואע"ג דהשהה אותו באיסור כדפי' בהלכות גדולות: ואם קבל חמץ מן הגוי בפקדון וקבל אחריות עובר עליו: לא קבל עליו אחריות מותר להשהותו ונכרי שהלוה את ישראל על חמצו אפילו הרהינו אצלו עובר ואם אמר לו קני מעכשיו אינו עובר וישראל שהלוה את נכרי על חמצו והרהינו אצלו אינו עובר עליו משום רבי מאיר אמרו עובר וישראל שהפקיד ישראל

אחר חמץ אצלו משמרו עד ד' שעות מכאן ואילך מוכרו לגוים וכל חמץ שעבר עליו הפסח אסור בהנאה ושלא עבר מות' בהנא': וחנות של ישראל ומלאי של ישראל [פי' סחורה] ופועלי' גוים נכנסין לשם חמץ הנמצא שם אסור: חנות של גוי ומלאי של גוי ופועלים ישראלים נכנסין לשם חמץ הנמצא שם מותר:

סימן לה

רמב"ם הלכות חמץ פרק ד' סמ"ג לאוין עט:

שלא יראה שאור דכתיב (דברים טו) לא יראה לך שאור ודינו כחמץ וצריכים שניהם:

סימן לו

רמב"ם הלכות חמץ פרק ד' סמ"ג לאוין עט.

שלא ימצא שאור דכתיב (שמות יב) שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם פי' שלא יטמין ושלא יקבל פקדונות מן הגוים ודין לא יראה ולא ימצא בבתים ובגבולים שוין משום דילפינן להו מהדדי:

ותשלם מלאכת יום ראשון והא לך יום שני במצות עשה התלוין בגוף כנגד לא יהיה לך שהוא דבור שני

סימן לז

רמב"ם הלכות עכו"ם פרק ז סמ"ג עשין סימן יד אך לא מנו מצוה זו בכלל העשין טור י"ד סימן קמו:

לאבד שם עכו"ם דכתיב (דברים י"ב:ג') ואבדת את שמם: וזה נוהג בזמן הזה לאבד ולבטל עבודת עכו"ם ואלילים אשרים וחמנים וכדומיהם ולכנות שמם לבזוי כי המבזה אותם מכבד בוראו:

סימן לח

רמב"ם וסמ"ג לא מנו מצות אלו בכלל עשין

לשבר מצבותם דכתיב (דברים ז) ואת מצבותם תשברון (מפורש בפנים):

סימן לט

לגדע אשירה דכתיב (דברים ז) ואשריהם תגדעון (מפורש בפנים):

סימן מ

לשרוף אשירה דכתיב (דברים יב) ואשיריהם תשרפון (מפורש בפנים):

סימן מא

להשמיד במותם דכתיב (דברי' יב) ואת במותם תשמידון (מפורש בפנים):

סימן מב

לתוץ מזבחותם דכתיב (דברים יב) ואת מזבחותם תתוצון (מפורש בפנים):

סימן מג

סמ"ג לאוין סימן מה אך לא מנה עשה זה

לאבד כלים שנשתמשו בהן לעכו"ם דכתיב (דברים י"ב:ב') אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים ודרשו רבותינו בכלים שנשתמשו בהן לעכו"ם:

סימן מד

רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ה' סמ"ג עשין סימן ה' טור י"ד סימן קנו:

לקדש את השם דכתיב (ויקרא כ"ב:ל"ב) ונקדשתי בתוך בני ישראל זו המצוה אינה מן השלש שיהרג ואל יעבור כמו עבודת עכו"ם וגלוי עריות ושפיכות דמים דבאותן שלשה אפילו בצנעא דלא שייך בה קדושת השם יהרג ואל יעבור: אבל הכא מיירי בשאר המצות דקיי"ל יעבור ואל יהרג והני מילי בצנעא דליכא קדושת השם אבל בפרהסיא כגון בפני עשרה ישראל יהרג ואל יעבור: ואל ימסור אדם עצמו על מנת שיעשה לו נס כי המוסר עצמו על מנת שיעשה לו נס אין עושין לו נס:

סימן מה

רמב"ם הל' דעות פ"ו סמ"ג עשין סי' ח' טור א"ה סי' ב' וי"ד סי' רמג:

לדבק בשם דכתיב (דברים יג) ובו תדבקון פי' לדבק בתלמידי חכמים בחיבור בזיווג ולהנהותו מנכסיו: ולהתאבק בעפר רגליהם: ויהיה זנב לאריות ואל יהיה ראש לשועלים כדכתיב (משלי י"ג:כ') הולך את חכמים יחכם:

סימן מו

רמב"ם הלכות דעות פרק ו' סמ"ג עשין סימן ז'

לגמול חסדים דכתיב (שמות י"ח:כ') והודעת להם הדרך אשר ילכו בה וכן הוא אומר (דברים כ"ח:ט') והלכת בדרכיו וזאת המצוה גדולה מצדקה כמו שאמרו חז"ל שהיא בגופו ובממונו וזהו לשמח חתן וכלה ומעבירין המת מלפני חתן וכלה וזה וזה לפני מלך

ישראל: וגם לנחם אבלים: וזה וזה בכלל והלכת בדרכיו: כמו שנעשה הקב"ה שושבין לאדם הראשון ונחם יצחק אבינו: ולעשות לויה: ושעור לויה רב לתלמיד עד עיבורה של עיר: חבר לחבר עד תחום שבת תלמיד לרב עד פרסה וברבו שאינו מובהק אבל ברבו מובהק עד ג' פרסאות: ובא וראה כמה גדול כח של לויה: שהרי אחד הלוה ואחד המלוה אינם ניזוקי' כל היום שנאמ' שלום שלום לרחוק ולקרוב וגו': ובשביל לויה אמרה תורה הביאו עגלה ערופה שנאמר ידינו לא שפכה ודרשו רבותינו לא פטרנוהו בלא לויה. וגם ממעשה (דספר שופטים א':כ"ד) מאותו כנעני שהראה את מבוא העיר דכתיב ועשינו עמך חסד ואמת ודרשו רבותינו מה חסד עשו עמו שכל אנשי אותה עיר הרגו לפי חרב. ואת האיש ואת משפחתו שלחו. וילך האיש ויבן עיר ויקרא שמה לוז. תנא היא לוז שצובעין בה תכלת. היא לוז שבא סנחרב ולא בלבלה בא נבוכדנצר ולא החריבה. ואף מלאך המות אין לו רשות לעבור בה וזקנים שבה שדעתם קצה עליהם מוציאים אותם חוץ לעיר ומתים. והלא דברים ק"ו ומה הכנעני הזה שלא דבר בפיו ולא הלך ברגליו אלא רמז באצבעו: גרם הצלה לו ולבניו עד סוף כל הדורות. המדבר בפיו והמהלך ברגליו על אחת כמה וכמה:

סימן מז

רמב"ם פרק ב' דהלכות אבל סמ"ג הלכות אבילות דף רמח טור י"ד סימן שלה.

לבקר חולים: דכתיב (דברים כ"ח:ט') והלכת בדרכיו ומקשינן היינו גמילות חסדים ומשני לא נצרכה אלא לבן גילו: דאמר מר בן גילו נוטל אחד מס' בחליו אפילו הכי איבעי ליה למיזל וביקור חולים אין לו שיעור אפילו גדול אצל קטן: ואפי' ק' פעמים ביום: וצריך לישב באימה וביראה מפני ששכינה למעלה מראשותיו של חולה שנאמר (תילים מה) ה' יסעדנו על ערש דוי והמבקר ניצול מדינה של גיהנם: שנאמר אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה' ומעשה בתלמי' אחד מתלמידי רבי עקיבא שחלה ולא נכנסו חביריו לבקרו: ונכנס רבי עקיבא לבקרו: ובשביל שכיבד וריבץ לפניו אמר ליה רבי החייתני ויצא רבי עקיבא ודרש כל שאינו מבקר החולה כאילו שופך דמים ומצינו שהקב"ה ביקר אברהם אבינו שנאמר וירא אליו ופרש"י לבקר החולה:

סימן מח

רמב"ם הלכות אבל פי"ג: סמ"ג הלכות אבל טור י"ד סי' שס"א.

לקבור מתים דכתיב (שמות י״ח:כ׳) ואת המעשה אשר יעשון ודרשו רבותינו זה בית החיים ומצינו שהקב"ה קבר משה רבינו ויש מוכיחים מוהלכת בדרכיו ואפילו זקן ואינו לפי כבודו: ומבטלין תלמוד תורה להוצאת המת: ולעשות צרכיו מבטלין במקום שאין מתעסקין אחרים: אבל במקו' שיש מתעסקין אחרים אין מבטלין רק להוצאת המת בזמן שאין עמו כל צרכו דהיינו ששים רבוא למאן דקרי ותני: אבל למאן דלא קרי ולא תני: אפילו אין שם רק עשרה אין מבטלין. ולמאן דמתני לעולם: וכן הדין בעבודה ובטומאת כהן בזמן הזה ומלאכה אסורה כל זמן שמת בעיר לכל בני העיר אם לא נחלקו לחבורות:

סימן מט

סמ"ג עשין סימן קו

לעשות לפנים משורת הדין דכתיב (שמות יח) אשר יעשון: ואמר רבי יוחנן לא נחרבה ירושלם אלא על שדנו בה דין תורה: אלא דיני דמגיסתא לידיינו בה בתמיה אלא על שהעמידו דבריהם על דין תורה ולא עשו לפנים משורת הדין:

סימן נ

רמב"ם הלכות ממרים פ"ו. סמ"ג עשין סימן קיב קיג טור י"ד סי' רמ.

לכבד אב ואם דכתיב (שמות ב) כבד את אביך ואת אמך: ואמרינן פרק קמא דקדושין איזוהי כבוד אב ואם מאכילו ומשקהו מנעילו וסכו מכניסו ומוציאו: ואם יש ממון לאביו אינו חייב להוציא משלו רק להתבטל ממלאכתו בשביל כבודו: אין לאביו שום דבר ויש לו משלו חייב לזונו ואפילו אין לו חייב להשכיר עצמו בשבילו: כדאמרינן גדול כבוד האמור באביו ובאמו יותר מכבוד הקב"ה דאילו בכבוד הקב"ה כתיב כבד ה' מהונך אם יש לך ממון תן ואם אין לך פטור ואילו בכבוד אב ואם כתיב כבד בין יש לך בין אין לך תן ואמרו בירושלמי ואפילו חוזר על הפתחים ופיר"ת לא שיחזור על הפתחי' בשביל אביו אלא חייב לפרנסו משלו אפילו אם יצטרך לחזור על הפתחים אחרי כן: ואם אביו אומר לו השקני מים ומצוה לפניו לעשות אם אפשר למצוה להעשות ע"י אחרים יעסוק בכבוד אביו ואם לאו יעסוק במצוה ואם אמר לו אביו לעבור על דברי תורה לא ישמע לו: ואם אביו טועה או רוצה לעבור על דברי תורה אל יאמר לו בפי' אלא יאמר לו אבא כך כתוב בתורה. ומכבדו בחייו ובמותו ואם יצטרך להפרד מחבורת בני אדם שהוא עמם בחבור' בשביל עצמו ובשביל אביו אל יאמר שלחוני בשביל עצמי אלא בשביל אביו ולאחר פטיר' אביו אם יאמר שמועה בשם אביו יאמר כך אמר אבא מורי הריני

כפרת משכבו בתוך י"ב חדש ולאחר מכאן יאמר ז"ל ה"ה ועד היכן כבוד אב ואם עד שיזרוק ארנקי לים ואינו מכלימו ואם אביו אומר לו השקיני מים ואמו כמו כן מניח כבוד אמו ועוסק בכבוד אביו שהוא ואמו חייבים בכבודו ואם נתגרשה אמו שניהם שוים: ודרשו רבותינו את אביך לרבות את אשת אביך: ואת אמך לרבות בעל אמך ומיירי בחיי אביו ובחיי אמו: אבל לאחר מיתה מדרבנן כדמוכח פרק הנושא וגם דרשו רבותינו ואת לרבות אחיך הגדול: וגם אמרו חייב אדם בכבוד חמיו: שנאמר אבי ראה גם ראה:

סימן נא

רמב"ם הלכות ת"ת פ"ו. סמ"ג עשין סימן יג טור י"ד סימן רמד:

לקום מפני זקן דכתיב (ויקר' יט) מפני שיבה תקום: ודרשו רבותינו אפילו יניק וחכים והוא מופלג כדפירשו בתוספת דקידושין:

סימן נב

רמב"ם הלכות ת"ת פ"ו. סמ"ג עשין סימן י"ג טור י"ד סימן רמ"ד:

להדר פני זקן דכתיב (ויקרא יט) והדרת פני זקן ואפילו אינו מופלג בחכמה כדכתיב תקום והדרת אך שיהא חכם קצת ולדברי איסי בן יהודה אף אינו חכם כלל רק שיהא בן ע' שנה שהוא שיעור שיבה: ור' יוחנן פסק כאיסי על כן טוב ונכון לעמוד לפני כל איש ישראל בן ע' שנה אפילו אינו חכם כלל: רק שלא יהיה רשע אבל חכם מופלג אפילו יניק ואמרו חכמים פרק קמא דקדושין איזוהי קימה שיש בה הדור ד' אמות ברבו שאינו מובהק או בשיבה לדברי איסי בן יהודה וכן הלכה אבל ברבו מובהק כמל' ר"וס עיניו ממש וכמ' הוא ר"וס פי' רס"ו אמות ומה דבעינן רבו היינו באין מופלג: אבל כשהוא מופלג בחכמ' או בזקנ' שהו' בן ע' שנה א"צ שיה' רבו והיכ' שיש זקן וחכ' לפניך בישיב' [כגון בקריאת התורה וכיוצא בו] הלך אחר החכמה והוא דמופלג בחכמה: במסיבה [פי' בסעודה] הלך אחר הזקנה והוא דמופלג בזקנה: אבל אם היה החכם מופלג והזקן אינו מופלג חולקין כבוד לחכם אפילו במסיבה: וכן אם הזקן מופלג: והחכם אינו מופלג חולקין כבוד לזקן אפילו בישיבה והיכא שאין שניהם מופלגים חולקין כבוד לזקן. ואינו חייב לקום מפניו בבית המרחץ בבתי גואי אבל בבתי בראי חייב לקום: ולא לקום מפניו בבית הכסא ולא יתבטל ממלאכתו לעמוד מפני חכמים ולא יקום לפני רבו אלא ערבית ושחרית אבל אם יש פנים חדשות צריך לקום: ורכוב כמהלך דמי: ודין נשיא ואב בית דין אין אנו צריכין עתה:

סימן נג

רמב"ם פ"ו דהלכות תשובה. סמ"ג עשין סימן יו

לשוב דכתיב (דברים ל':ב') ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו ואמרו חכמים שוב יום אחד לפני מיתתך ישוב היום שמא ימות למחר ונמצא כל ימיו בתשובה וצריך ודוי וקרבן ככל הכתוב בתורת משה ועכשיו לא נשאר לנו אלא ודוי דברי' ואמרו חכמים כשברא הקב"ה את עולמו ברא המלאכי' ביום ב' וברא בהם יצר טוב בלא יצר רע ואח"כ ברא בהמות יצר רע בלא יצר טוב ואמר הקב"ה מה קורת רוח יש באלו הבריו' אם המלאכי' עובדים אותי זהו לפי שאין להם יצר הרע ואם אין הבהמות עובדות אותי זהו לפי שאין להם יצר טוב אברא בריה שיש לה שני יצרים הללו לפיכך כשיצר הרע אומר לו לאדם למלאות תאות לבו יש לו ליצר טוב לומר לא נבראת לכך כי הבהמה כבר נבראת ואם היצר טוב כופה היצר הרע זהו טוב מפני שהוא חשוב מן המלאכים ואם ח"ו יצר טוב נצוח הוי גרוע מן הבהמה כדפירש וכשהצדיק נפטר מן העולם ג' כתו' של מלאכי השרת יוצאי' לקראתו אמת אומרת בא בשלו' ואחת אומר' הולך נכחו. ואחת אומרת יבא שלום ינוחו על משכבותם ובקבול שכר עין לא ראתה אלהים זולתך. וכל הנביאי' לא נתנבאו אלא למהנה ת"ח מנכסיו: וכשהרשע נאבד מן העולם ג' כתות של מלאכי חבל' יוצאי' לקראתו אחת אומרת (ישעיה נח) אין שלום אמר אלהי' לרשעים. ואחת אומרת (שם נ) למעצבה תשכבון: ואחת אומרת רדה (יחזקאל ל"ב:י"ט) והשכבה את הערלים בבור. ומקלעין את נשמתו מסוף העולם ועד סופו שנאמר (שמואל א כ"ה:כ"ט) ואת נפש אויביך יקלענה בכף הקלע: וקבול פורענותו אין די לספר. ואשרי השב כי לא די במה שמוחלין לו עונותיו אלא גם עונותיו נחשבין לו לזכיות כדכתיב (יחזקאל יט) ובשוב רשע מרשעתו וגו' ואומר (תהילים מ"ה:ט') מור ואהלות קציעות כל בגדותך אל תקרי בגדותך אלא בגידותך. ונותני' לו שכר כאילו חי מאות' שעה עד סוף העולם ועושה כל טוב וכשאינו שב נותני' לו כל פורענות כמו כן וסדר התשובה כך היא בעבירה מפורסמת יבקש מחילה בגלוי שאינ' מפורסמת יבקש מחילה בינו לבין קונו ד' מיני תשוב' הם תשובת הגדר תשוב' הכתוב תשובת המשקל. תשובת החרט' וגדול' תשיב' שמגעת עד כסא הכבוד שנא' (הושע י"ד:ב') שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך: ומביאה גאולה שנאמר ובא לציון גואל ודברי' שבין אדם לחבירו אכתוב לקמן במצות הבאת שלום וצריכין ישראל לשוב מאיליהן שנאמר (ירמיהו ל"א:כ"ב) עד מתי תתחמקין הבת השובבה. ואומר (הושע ג':ה') ואחר ישובו בית ישראל ובקשו את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם וגו':

סימן נד

רמב"ם פי"ג דהלכות רוצח סמ"ג עשין פ' ופ"א טור ח"מ סי' רע"ב

לפרוק דכתיב (שמות כ"ג:ה') עזב תעזוב עמו: ואמרו חכמים פרוק וטעון אפילו ק' פעמים שנאמר עזוב תעזוב: הקם תקים הלך וישב לו ואמר הואיל ועליך המצוה לפרוק פרוק פטור: ומ"מ בשכר חייב משום צער בעלי חיים: דקיימא לן דהיא דאורייתא והא דאמרינן רובץ ולא רבצן רובץ ולא עומד. תחת משאו ולא מפורק. ר"ל בחנם אבל בשכר בכל ענין חייב. ואם הוא בבית הקברות והוא כהן או זקן ואינו לפי כבודו או שהיה פסידת בטול מלאכתו שהיא עסוק בה מרובה משל חבירו פטור. הא כשל חבירו חייב ויש להאריך בזה. ואמרו חכמים שטוב לעשו' לפנים משורת הדין ולפרוק אפי' אינה לפי כבודו ואמרו חכמים מאימתי חייב משיראה ראיה שיש בה נגיעה וזהו רו"ס. ומדדה עמו עד פרסה בשכר. ואע"ג דכתיב בקרא חמו' ה"ה לכל בהמה. ואם היה אוהבו לפרוק ושונאו לטעון מצוה בשונאו כדי לכוף יצרו. ושונא שאמרו שונא ישראל אבל לא שונא ע"א. ואע"פ ששונאו בשביל שעבר עבירה אפי' הכי לא יניח לילך ממונו לאיבוד. ובזאת המצוה תלויה שלום שנאמר וכל נתיבותיה שלום:

סימן נה

רמב"ם הל' רוצח ושמירת נפש פרק י"ג סמ"ג עשין פ ופא:

לטעון דכתיב (דברים כ"ב:ד') הקם תקים כבר פירשתי שהיא בשכר.

סימן נו

רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ד. סמ"ג עשין סי' קעא.

לקדש כהן דכתיב (ויקרא כא) וקדשתו ואמרו חכמים כגון לפתוח ראשון בקריאת התורה ולברך ראשון בברכת המזון וכיוצא בו וליטול מנה יפה ואם בא לחלק כבוד לרבו בזה יש להאריך אם הרשות בידו:

סימן נז

רמב"ם הל' תפלה פ"ד סמ"ג עשין סי' יח טא"ח סי' ג'

להיות צנוע דכתיב (דברים כ"ג:ט"ו) והיה מחניך קדוש וכתיב (מיכה ו':ח') והצנע לכת עם אלהיך ואמרו חכמים אין צנוע אלא הצנוע בבית הכסא והנפנה בלילה יפנה כדרך שהוא נפנה ביום מגלה לפניו טפחיים מאחוריו טפח ואינו מגלה עד שישב. וגם

בתשמיש המיטה צריך להיות צנוע. וגם בכל דבר צריך להיות בצניעות ולא בפריצות ובכלל זה יש וכסית את צאתך דסמוך ליה. וכן יש לנו לעשות צניעות בשעת תורה ותפילה ואם הוא עומד בתפילה וצריך להפיח בעל כרחו מרחיק ד' אמות וממתין עד שיכלה הריח וחוזר לתפילתו: ואומר רבון העולמי' אתה יצרתנו נקבים נקבים חלולים חלולים גלוי וידוע לפניך חרפתינו וכלימתינו ואחריתינו רימה ותולעה. וצריך להרחיק מן הצואה וממי רגלים ומגרף של רעי ועביט של מי רגלים ד' אמות מאחוריו ומצדדין אבל מלפניו ירחיק מלא עיניו. וצואה יבישה שזורקה והיא נפרכת ומי רגלים שנבלעו ואין רשומן ניכר מותר לקרות ק"ש כנגדם וצואה כל שהוא מבטל' ברוק עבה ועביט של מי רגלים של פעם א' נותן לתוכו מים: כדי רביעי' וקורא : ואם כפה עליה כלי מותר ואפי' כלי זכוכית וצואת קטן שאינו יכול לאכול כזית דגן בכדי אכילת פרס א"צ להרחיק מצואתו וממי רגליו. וריח רע שיש לו עיקר כגון ריח הבא מן הצואה מרחיק ממקום שכלה הריח ד"א. ושאין לו עיקר כגון מהפחה והוא של חבירו לדברי תורה מותר לק"ש אסור ושל עצמו אסור אף לד"ת. ולתפלה צריך מקום נקי כמו לק"ש. וצריך להרחיק מצואת חזרים וכלבים בזמן שנותן לתוכן עורות לעיבוד. ובירושלמי יש שצריך להרחיק מגללי חמור הבא מן הדרך ומנבילה מסרחת וגם מצואת תרנגולים אדומים (וצ"ע בפי' אדומים) ונרא' לר"י שאין לאסור צואת תרנגולין אלא בלול שלהן. אבל לא בבית שיש מעט ממנ'. ואם התפלל ומצא הצואה במקומו תפלתו תועבה וחוזר ומתפלל. וספק צואה אסור לקרות כנגדם. וספק מי רגלים מותר:

סימן נח

רמב"ם הל' נדרים פ"א והל' קרבנות פי"ד סמ"ג לאוין סי' שלא ועשין סימן קכד טור י"ד סימן רג:

לקיים מוצא שפתיו דכתיב (דברים כ"ג:כ"ד) מוצא שפתיך תשמור: ואמרו חכמים שרוצה לומר לאסור עליו המותר: אבל להתיר עליו האסור לא יקיים: (אך שבועת שוא הוא ומלקין אותו).

אלו מן העשיין התלויין במחלוקת רבי אליעזר ורבנן:

סימן נט

רמב"ם הלכות אבל פרק א סמ"ג עשין סי' נח טור י"ד סי' שעג זבחים ד' ק' ת"כ פרשת אמור רי"ף הלכות טומאה דף ע' שמחות פ"ד דף לח נזיר דף מה.

לטמא לקרובים דכתיב (ויקרא כא) לה יטמא חובה:

סימן ס

רמב"ם הלכות עבדים פ"ה סמ"ג עשין כ"ז טור י"ד סי' רמז

לעבוד בעבד כנעני שנאמר (ויקר' כה) לעולם בהם תעבודו:

נשלמו מצות עשה שבגוף: אחל לא תעשה התלויין בגוף:

סימן סא

רמב"ם הלכות יסודי התורה פ"א והלכות עכו"ם פ"ו סמ"ג לאוין סי' א' ועשין סי' טו טור י"ד סי' קמו:

שלא לקיים עכו"ם דכתיב (שמות כ':ג' מכילתא יתרו פרשת ו') לא יהיה לך אלהים אחרים על פני והלאו חלוק מן העשה דואבדתם. דאיבוד שייך כשהוא שלו לאחר שלקחה מן הגוי עובד עכו"ם או כבשה. והלאו הוא שלא יקחנה מן העובדה קודם ביטולה:

סימן סב

רמב"ם הלכות עכו"ם פ"ג סמ"ג לאוין סימן י"ח טור י"ד סימן קלט.

שלא לעבוד עכו"ם בדרך כבוד אפי' שלא כדרכה מדכתיב לא תעבדם יתירה ואפילו שלא כעין פנים: וג' עבודות יש: זיבוח וקיטור וניסוך שהם כעין פנים שלא לעבוד בהם. (וצ"ע בסמ"ג) אפי' שלא כדרכה. ויש בהן סקילה וכן איתא בסנהדרין:

סימן סג

רמב"ם הלכות עכו"ם פ"ג סמ"ג לאוין סימן י"ז טור י"ד סימן קלט:

שלא לעבוד עבודת עכו"ם כדרכם ואפילו בדרך ביזוי כגון הפוער לפעור דכתיב (דברים י"ב:ל') איכה יעבדו הגוים האלה את אלהיהם וגו' וכתיב לעיל מיניה פן תדרוש. ופן זהו לא תעשה:

סימן סד

רמב"ם הלכות עכו"ם פ"ג סמ"ג לאוין סימן י"ט טור י"ד סימן קמ:

שלא להשתחות אפילו לפעור דכתיב לא תשתחוה יתירה. לרבות המשתחוה אף למבוזים ואמרו חכמים במסכת עכו"ם ישב לו קוץ ברגלו לפני עכו"ם לא ישחה ויטלנה. וכן אם נתפזרו מעותיו לפני עכו"ם לא ישחה ויטלם: וכן פרצופין המקלחין מים

אע"פ שאינם נעבדים לא יניח פיו על פיהם וישתה. מפני שנראה כמנשק לעכו"ם ואע"ג שאינם נעבדים:

סימן סה

רמב"ם הלכות עכו"ם פרק ו סמ"ג לאוין סימן מ

שלא להעביר מזרעו למולך דכתיב (ויקרא י"ח:כ"א) ומזרעך לא תתן להעביר למולך וכן היה דרכו שהיה האב מוסר בנו לכומרים (היינו עובדי המולך ומשרתיו) והכומרים מוסרים אותו לאב. ומעבירו ע"ג האש בקפיצה: ואם עשה כן בעדים ובהתראה בסקילה: אם העבירו שלא בקפיצה פטור ואם העביר עצמו או כל זרעו פטור וזרעו ר"ל בין זרע כשר בין זרע פסול. ומולך לאו עבודת עכו"ם הוא:

סימן סו

רמב"ם הלכות עכו"ם פ"ז סמ"ג לאוין סימן מה טור י"ד סימן קמו

שלא לקיים פסל דכתיב לא יהיה לך פסל פי' אם מצאן כגון מצא צורת חמה ולבנה ודרקון (דרקון פי' נחש שיש לו ציצין בין פרקי צוארו.) שצריך להוליכם לים המלח. או שוחק ומטילל שאר נהרות: אם לא בטלה העובדה קודם שתבא לרשותו והעובדה מבטלה בע"כ. ומבטל עבודת עכו"ם של חבירו ודוקא כשהוא יודע מהות העכו"ם:

סימן סז

רמב"ם הלכות עכו"ם פרק מ' סמ"ג לאוין סי' מ"ה ומ"ו טור י"ד קמה

שלא להנות מצפוי עבודת עכ"ום דכתיב (דברים ז) לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך ואפי' דבר שאין בו תפיסת יד כגון הר הנעבד אע"פי שההר אינו נאסר מכל מקום הציפוי נאסר:

סימן סח

רמב"ם הלכות עכו"ם פ"ז והלכות איסורי מאכלות פי"א סמ"ג לאוין סי' מה וקמח טור י"ד סי' קכג וקלט

שלא להנות מתקרובת עבודת עכו"ם וכן מיין נסך (מתנסך לעכו"ם ואלילים) דכתיב (דברים י"ג:י"ח) לא ידבק בידך מאומה מן החרם ויש לדקדק איך נהנין מן נרות שמקריבין לאלילים: אך יש לומר שמבטלין אותם בכיבוי ומ"מ אם תקרובת אלילים

ועכו"ם אינה בטילה קשה. ויש לומר דאינה כתקרובת אלא שמביאין אותן בתורת דורון לעבדי ומשרתי האלילים :

סימן סט

רמב"ם הלכות סנהדרין פט"ו והל' אבל פי"ד סמ"ג עשין קג וקד והלכות אבל ולאוין סי' קצ"ז וטור י"ד סי' שסב:

שלא להלין מת כדדרשינן מנין למלין את מתו שהוא עובר בל"ת שנא' (דברים כ"א:כ"ג) לא תלין נבלתו על העץ אבל לכבודו שרי ומכאן נמי אזהר' לב"ד דעיק' קרא משתעי בב"ד:

סימן ע

רמב"ם הלכות עכו"ם פ"ב סמ"ג לאוין נח טור י"ד קפא

שלא לתשחית פאת זקן דכתיב (ויקרא י"ט:כ"ז) לא תשחית פאת זקנך. ודרשו רבותינו איזהו גילוח שיש בו השחתה הוי אומר זה תער ונחלקו הגדולים בפי' הפיאות על כן כל סוף העצם אסור וטוב שלא להעביר שום תער על הזקן כלל:

סימן עא

רמב"ם הלכות עכו"ם פי"ב סמ"ג לאוין סי' נז טי"ד סי' קפא

שלא להקיף פאת הראש דכתיב (ויקרא יח) לא תקיפו פאת ראשיכם. ואפילו במספרים כעין תער אסור. משום דבזה נמי משוה צדעיו לאחורי אזנו ופדחתו ולא דמי לזקנו דהתם שאני משום דכתיב ביה השחתה ואין השחתה אלא בתער אבל בהקפ' שייך שפיר משוה צדעיו אף במספרי' כעין תער. אחד המקיף ואחד הניקף חייב מלקות אם מסייע למקיף כגון שממצי' את עצמו. ואפי' אינו מסייע איסורא מיהא איכא. אסור להיות ניקף מגוי והמקיף הקטן חייב. ואשה פטורה גם אם היא מקפת קטן. וכתב הר"מ בר מיימון שצריך להניח במקום הפאות ד' שערות. ואיזהו הקפת ראש המשוה צדעיו לאחורי אזנו ופדחתו:

סימן עב

רמב"ם הלכות עכו"ם פי"ב סמ"ג לאוין סא טוי"ד סי' קפ

שלא לכתוב קעקע דכתיב (ויקרא י״ט:כ״ח) וכתובת קעקע לא תתנו בבשרכם וקי״ל דכל כתוב' קעקע אסור ואינו חייב עד שיכתו' ויקעקע: פירוש ישרוט כעין אותיו' ויקעק' בצבע ומותר לתת אפר מקלה על מכתו דמכתו מוכח' עליו:

סימן עג

רמב"ם הלכות עכו"ם פי"ב סמ"ג לאוין ס"ג טור י"ד סימן קפ וסי' שמ"ד

שלא לקרוח קרחה דכתיב (ויקרא כ״א:ה') לא יקרחו קרמה בראש'. ואיסור קרחה בין בכל הראש ובין בין העינים: ודוקא על המת: וחייב על כל קרחה וקרחה בין ביד בין בכלי ואפילו בבת אחת: ואם סך ה' אצבעות בסם שקורין נש"א והניחם בה' מקומות בראשו בהתראה אחת חייב ה': ושיעור קרחה כגריס:

סימן עד

רמב"ם הלכות עכו"ם פי"ב. סמ"ג לאוין סב טור י"ד סימן ק"פ ושמ"ד.

שלא לשרוט שריטה דכתיב (ויקרא כ״א:ה') ובבשרם לא ישרטו שרטת: ודוקא על מת וחייב על כל שריט' ושריט' ועל מת חייב בין ביד בין בכלי ועל עכו"ם ביד פטור בכלי חייב:

סימן עה

רמב"ם הלכות עכו"ם פי"ב סמ"ג לאוין סב טור י"ד סי' קפ ושמ"ד.

שלא לגדוד דכתיב (דברים י"ד) לא תתגודדו והיינו כמו שריטה: אלא שהשריטה ביד וגדידה בכלי: ובכלל זה שלא יעשו אגודות אגודות כגון ב' בתי דינין בעיר אחת פלג כב"ש ופלג כב"ה:

סימן עו

רמב"ם הלכות גזילה פ"א סמ"ג לאוין סי' קנט ועשין סי' עד טור ח"מ סימן רנט ורסג

שלא להתעלם מאבידה דכתיב (דברים כג) ומצאתה לא תוכל להתעל' וזהו שלא ימתין מקחת האבידה עד שיתיאשו בעלים: ובזה אין עשה דהשבה:

סימן עז

רמב"ם הלכות רוצח פי"ג סמ"ג לאוין סימן קסט ועשין פ"א טור י"ד סימן רע"ב:

שלא להתעלם מטעינה ופריקה דכתיב (דברים כג) לא תוכל להתעל'. ונראה שיש לחלק הלאו מן העש' לומר שלא יעצים עיניו מקמי דלימטי זמן חיובא שאמרנו לעיל ראיה שיש בה פגיע'. וכל כמה דלא מטא זמן חיובא לא נתחייב לכך נאמר לא תוכל להתעלם:

סימן עח

רמב"ם הלכו' רוצח פ"א סמ"ג לאוין סימן קפה טור ח"מ סימן תכה. ותכו.

שלא לעמוד על דם ריע דכתיב (ויקרא י"ט:ט"ז) לא תעמוד על דם רעיך. ואמרו חכמים מנין לרואה חבירו טובע בנהר או חיה רעה או לסטים באים עליו והוא יכול להצילו שחייב להצילו שנאמר לא תעמוד על דם רעיך. וכן רודף אחר חבירו להרגו חייב הרוא' להציל הנרדף בנפשו של רודף. וכל היכא דיכול להצי' הנרדף באח' מאיבריו של רודף ולא הציל אלא הרגו לרודף חייב מיתה. אבל אין בית דין ממיתין אתו. ותנן במס' תרומות חבורות של ישראל שהיו מהלכי' ופגעו בהן לסטי' ואמרו תנו לנו א' מכם ונהרגנו או נהרוג כולכ' יהרגו כול' ולא ימסרו אחד מישראל. ואם יחדו להם א' כשבע בן בכרי ימסרוהו. ואמרינן בירושלמי דמסכ' תרומו' אמר ר"ל והוא שחיי' מית' כשבע בן בכרי ורבי יוחנן אמר אפילו אינו חייב מיתה. ונראה דמיירי שהוא בסכנה עמהם. אבל אם הוא חוץ לסכנה אין מוסרים אותו: ואמרינן התם דאין אותה משנה משנת חסידים:

סימן עט

רמב"ם הלכות עכו"ם פ"ה סמ"ג לאוין סימן כט

שלא להציל מסית דכתיב (דברים י"ג:ט') לא תחמול ולא תכסה עליו:

סימן פ

ר"מ פ"יז דמאכלו' אסורו' סמ"ג לאוין קמח י"ד קיו.

שלא להשהות נקביו כדדרשי' מנין למשהה נקביו שעובר בלא תעשה שנאמר (ויקרא י"א:מ"ג) ולא תשקצו את נפשותיכם וסבכלל זה שלא יאכל דבר מאוס:

סימן פא

רמב"ם הלכות נדרים פ"א סמ"ג לאוין סי' רמב טור י"ד סימן רג.

שלא לעבור על שביעת בטוי שנאמר (במדבר ל':ג') לא יחל דברו: וה"ה על הנדר ואמרו חכמים אם גמר בלבו להוציא פת חיטין והוציא פת סתם אינו אסור אלא בפת חיטין בלבד: ואם הנשבע ת"ח מותר: ואם הוא עם הארץ צריך שאלה לחכם הנשבע וחזר בו

תוך כדי דבור מותר נדרי אונסין כגון שהדירו חבירו שיאכל אצלו וחלה ונדרי שגגות כגון קונם ככר זו עלי אם אכלתי ושתיתי היום והוא אכל ושתה ובשעת הנדר שכח שאכל ושתה ונדרי זירוזין כגון מוכר חפץ שאמר קונם ככר זו עלי וכיוצא בו שאיני מוסיף לך על השקל והמוכר אמ' קונם שאיני פוחת לך מסלע: נדרי הבאי דבר שאינו יכול להיו' כגון קונם ככר זה אם לא ראיתי גמל פורח באויר מותרין ושבוע' הבאי אסורין: ועוד יש חילוק בין נדר לשבועה: שהמתפיס בנדר נדר: והמתפיס בשבועה אינה שבועה: ונדר חל על נדר ושבוע' אינה חלה על שבוע': נדרי' חלים על דבר מצוה כדבר הרשות ואין שבוע' חלה אלא על דבר הרשות: נדרי' אינ' חלי' אלא על דבר שיש בו ממ' לאפוקי דב' שאין בו ממש כגון קונם שינה עלי: אבל שבוע' חלה אפי' על דבר שאין בו ממש כגון שבועה שלא אישן: וגם בנדר אם אמר קונם עיני בשינ' אסור ומה שאמרו חכמים. שנדרים חלים על דבר מצוה זהו במתכוין לנדור שיתענ' בי"ט אבל אם נדר סתמא שני וחמישי ואמ' אלו הייתי יודע שהי' חל י"ט בהן לא הייתי נודר בטל נדרו כדאמרינן לקמן ותקיע' כף יש מחמירין ואמרו שאינ' בשאל': ונרא' דאין להחמי' בה יותר מבשבוע' והנשב' בשמי' או בנביאים או בכתובים אין זו שבועה ומתירי' לו שלא ינהג קלות ראש בשבועו': וכן אם נשבע בתורה ובמ' שכתוב בה: הרי זו שבוע' ואם אמר סתם לת"ח אין צריך התרה ולעם הארץ צריך התרה ואם נטלה בידו הרי זה נדר ושבועה השומע קטני' שנשבעים אומר להם שיעמדו בשבועתם אם הוא דבר קל ואם הוא דבר חמור כגון עינוי נפש גוערין בהם ומתירין להם ומיהו אף אותם ד' נדרי' שהתירו חכמי' אסור לעשותם לכתחילה: ומי שנדר ונשבע ונחם יבא לפני חכם או ג' הדיוטות במקום שאין חכם ומתירין לו. וכשיש בני אדם שתלו נדרם או שבועתם זה בזה כגון שאמרו ואני ואני: הותר הראשון הותרו כולם הותר אחד מן האחרים: הימנו ולמטה מותרים אותם שלפניו אסורי': ואם נדר או נשבע מכמה בני אדם ביחד או שלא יאכל כמה ימים והותר א' מהם התרו כולם: התפס' צריך שידור בדבר הנדור כגון בקרבן בקונם בהקדש וכיוצא בו: אבל בשאר איסורין או בבשר חזיר אין זה נדר: והאומר מודרני ממך מופרשני ממך מרוחקני ממך אינו אסו' עד שיאמ' איני אוכל לך. והנודר שלא יאכל בשר ולא ישתה יין מותר בתבשיל של בשר ושיש בו יין אבל אם אמר יין זה אסור עלי בשר זה אסור עלי נתערב במינו במשהו שלא במינו בנותן טעם והמודר הנאה מחבירו מותר לפרוע חובו ואפי' חוב שעל המשכון וללמדו תלמוד אבל לא מקרא אבל לבנו אפי' מקרא ואם הי' למודר מרחץ או בית הבד שהשכי' לאחרי' ואין לו בה תפיס' יד מותר: ואם יש לו בה תפיס' יד אסור: ואם נתן לאחר סעוד' ואמר אינן לפניך אלא כדי

שיבא פלוני המודר הימני ויאכל אסו'. ולא עוד אפי' אמר ויבא סתמא סעוד' מוכחת שאין זו מתנה: וכל מי שנדר או נשבע בשביל דבר אחד שהי' סבור שהו' ונמצא שאינו מותר בו והנודר מכמה דברים ונמצא שאחד מהם נדר טעות היה ואמר אילו הייתי יודע לא הייתי נודר כלשון הזה אלא הייתי נודר בלשון אחר: לאסור הדברים האחרי' הותרו כל הדברי' ואם אמר הייתי אומר בלשוני חוץ מדבר פלוני אותו דבר מותר והאחרים אסורים: ובנדרי' הלך אחר כונת עצמו ולא אחר הדבור כגון המסרהב בחבירו שיאכל עמו ואמ' קונם ביתך שאני נכנס קינ' טיפת צונן שאני שותה משלך מותר לכנוס בביתו ולטעום טיפת צונן והמדיר חבירו אם לא יתן לו דבר א' אפי' לא יתן לו אותו דבר יכול להתי' שלא על פי חכם שיכול לומר הריני כאילו התקבלתי: כלל גדול בנדרי' הלך אחר לשון בני אדם הדרים באותו מקום והנודר שלא יאכל יום זה מותר לאכול משתחשך מן הדין אך צריך שאלה לחכם: גזירה אטו יום אחד: נדר יום אחד אסור מעת לעת יום סתמא אסו' מספק עד מעת לעת וכן הדין מחדש ושבת ושנה: אך יום שבת כלשעב' ואסור ור"ח וראש השנה כלהבא ומותר ושני' שהיו מודרים הנאה זה מזה מחזירין זה לזה אבידה ובמקום שנוטלים שכר יחזיר שכר השבת אבידה להקדש ואם היו שותפים בחצר אם יש בה דין חלוקה אסורים ואם אין בה דין חלוקה מותרים ואסורים ואסורים להעמיד ריחים ותנור ולגדל תרנגולין ואם היה אחד מן השוק מודר הנאה מאחד מן השותפין נכנס בחצרם שיכול לומר בחלק המותר לי אני נכנס. המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל ילך אצל חנווני כרגיל אצלו ויאמר איש פלוני מודר הנאה ממני ואיני יודע מה אעש' לו והחנוני נותן לזה ונוטל מזה: ואם היו מהלכים בדרך ויש אחר עמהם נותן לאחד לשם מתנה: ואם אין שם אחר מניח ע"ג הסלע ואומר הריני מפקיר לכל מי שירצה: והנודר על דע' רבים: אם פיר' פלו' ופלו' ופלו' אין לו התר' בלא רשותם רק לדבר מצוה: אבל על דעת רבים סתמ' יש לו התר' אבל אם היה בפני רבי' שהם ג' בני אדם אפילו לא אמר כי אם על דעת רבים סתמא אין לו התר' דמסתמא ע"ד אותן רבי' שעמד בפניהם קאמר: וכן היה מעשה בר"ת באדם שנדר בב"ה ע"ד רבים סתמא ולא רצה שיתירו לו מהאי טעמא דפרישי' כך נמצא בכת' ידו של ר"ת מקינון בתוספ' דגיטין: ועיק' סדר התרה שמתחרט מן הנדר מעיקרו: ואמר לא הייתי חפץ בנדר זה מעולם אבל אם היה חפץ בנדר עד עתה אך מכאן ולהבא מתחרט אין חרטה זו מועלת להתיר כדמוכח בעובד' דרב נחמן ורב אדא בר אהבה וגם פותחין לו ואומרין לו אילו באו בני אדם ופייסוך בשעת כעסך מי היית נודר או כיוצא בו אך אין פותחין בדבר איסור כלומר שאסור לנדור כגון כל הבוטה ראוי לדקרו בחר' וכיוצא בו: ועומד

אדם בראש השנה ואומר כל הנדרים שאדור בזאת השנ' הרי הן בטלין: ובלבד שלא יהא זוכ' בשע' הנדר מן הבטול או אפי' זוכ' בשע' הנדר מן הבטול אך בשעת הבטול התנה ובשע' הנד' שכח ממה שהתנ' ואם אמר על דעת ראשון אני עושה נדרו בטל: ואם לא אמר אין נדרו מבוטל דאביי ורב' לא פליגי בהא והנשב' ללמוד פרק אחד שבועה היא זו דאי בעי פטר נפשיה בק"ש: ואם עבר חייב משו' שבוע' בטוי: ומצוה לקיימ' דכתי' נשבעתי ואקימ' קונם עיני בשינה היום. אם אישן למחר: אל יישן היום שמא יישן למחר אבל אם אמר קונם עיני בשינה למחר אם אישן היום ישן היום כרב יהודה: ואין חוששין שמא ישן למחר: וטעמא דזה וזה משום דבתנאי לא מזדהר באיסור מזדהר:

במצוה זו יש להוסיף לקוטין מרבינו מאיר מרוטנבורק ז"ל.

זה חבירינו רבי שמשון אמר לי שנדר על דעת הר"פ ועל דעת הר' חיים ועל דעתי שלא יעשה שום קיום ושום הבטחה לחמיו ולזוגתו שלא לבגוד בהם. ועל מנת שלא יוכלו להתירו אלא אם נתיר לו שלשתינו יחדיו ואם יתחרט חלקי אני מתיר לו. ומדעתי הוא שכל מי שרוצה להתיר שיוכל להתיר לו נדרו ושבועתו. ובלא דעתינו היה אפשר להתיר לו לדבר מצוה לעשות שלום בין איש לאשתו ובין חמיו. כי חקרתי שבענין אחר אי אפשר שיהיה שלום ביניהם ואחרי שהשלו' תלוי בכך דבר פשוט הוא דלדבר מצוה שיותר בלא דעת רבים שנדר לדעתם. כעובדא דההיא מקרי דרדקי דאדריה רב אחא אדעתא דרבים ואהדריה דלא אשתכח דדאיק כותיה. ואע"פ שאמר על מנת שלא יוכל אדם להתיר אלא שלשתינו להא מלתא מהניא חרטה. ואם מתחרט מאותו התנאי יתירו לו גם אותו התנאי. ויתירו לו האחרים דאטו מי שנדר על מנת שלא יהיה לו התרה וכי אין לו התרה אם כן פרק השולח דקאמר דמדרין על דעת רבים נימא דמדרין ליה על מנת שלא יהיה לו התרה אלא אפילו כי האי גונא יש לו התרה כמו שהנדרי' יש להם התרה כך התנאי שלהם יש להם התרה. לפי דברי מהר"מ ז"ל פסק הרמז"ל האומר ב' פעמים לא אוכל לא אוכל או לא אעשה אסור הוא לאכול או לעשות. ומביא ראיה ממסכת נדרים אמר שתי פעמים הן הן או לאו לאו הרי זו שבועה ודוקא אם לא הפסיק אותו שום אדם בנתים. כמו לא אוסיף לקלל: אבל אם אמר לו אדם אכול ואמר לא אוכל ופעם שנייה אמר לו אכול ואמר לא אוכל אין בכך כלום. וכן לענין עשיה אמר לו עשה ואמר לו לא אעשה. ועוד פעם אחרת אמרו לו עשה ואמר לא אעשה. אין בכך כלום. ועוד אמר הרמז"ל לאדם שנדר להתענות שני וחמשי ושני אחר חצי שנה או אחר תקופה יכולין להתיר לו נדרו קודם שיגיעו ימי הנדר הואיל דהוא אתי ממילא: וכל נדר דאתי ממילא יכולין להתיר קודם שיחול. נדר בקנס שלא לשחק ועבר צריך לפרוע הקנס: הרמז"ל

למד מפני רבינו הרב רבי יהודה הכהן אדם שנהג איסור בדבר היתר מחמת חומר' ויודע שהו' מותר אם אינו תלמיד חכם אינו רשאי להתיר בפניו ואם נאנס מלקיים צריך שלשה הדיוטות להתיר. אבל אם נהג אסור מחמת טעות שסבור שהוא אסור והוא מותר מתירין אפילו בפניו. רבינו חננאל פסק בספר חפץ בעשה שאפילו אדם שנשבע בנקיטת חפץ שיש לו התרה לדבר מצוה. לענות במסורת שנים בתרי לישני בפרשת נדרים לענות נפש. ואידך על מחלת בשיר לענות. מכאן פסק הרמז"ל אשה שנדרה שלא לילך במחול או שלא לשור' או שלא לשמוע קול שיר שבעלה מפר לה לפי שהבעל מפר נדרי עינוי נפש. וזה קרוי עינוי נפש: כדאית' בפרק קמא דמועד קטן אשה עושה תכשיטה בחול המועד אמר ליה כגון מאן אמר ליה כגון אמך. אמר ליה האלקים כגון אימא דאימך היינו דאמרי אינשי אפילו סבתא בת שתין שנין לקל טבלא רהטא. וכל שכן אם נדרה שלא להתקשט בבגדי צבעונין. ירושלמי דנדרים ההוא דאתא לקמיה דרבי יהושע בן לוי אמר ליה נדרנא דלא ארוחי. אמר ליה עבדין כדין. אמר ליה בקוביוסטוסא קא אמינא (פי' לשחוק בקוביא) אמר ברוך שבחר בהם ובדבריהם שאמרו צריך לפרט הנדר ולא שרא ליה. מכאן פסק ר"מ שאין מתירין שבועה לשחק בקוביא מהר"מ ז"ל וששאלתם אם מקצת הקהל יכולין לתת חרם בעל כרחם של האחרי' ואפילו עומדי' וצווחין אי הוה דבר משום מגדר מלתא וצורך הקהל שבלא זה אי אפשר להם להיות כופין בני העיר זה את זה לקיים כדאמר בפרק קמא דבבא בתרא ובתוספת' דבבא מציעא מילי טובא. אבל חרם אין נראה לומר אלא מדעתם לאפוקי בעל כרחם. ואם עוברים על אותו חרם אין להם עונש לאותם שלא קבלוהו. כדאמר בפרק אמר רבי עקיביא אמר רבה מודעה רבה לאורייתא אף על גב דקבלוה כיון דאנוסים היו ובעל כרחם קבלוהו אי לאו דהדר קבלוה בימי אחשורוש מדעתם וממה ששתפו הקב"ה במכירת יוסף אין ראיה דרצונו היה דבלאו הכי לא היה מגלה דלאו דלטור הוא כדאשכחן במעשה דעכן. ע"כ הליקוטין:

סימן פב

רמב"ם הלכות רוצח פ"א סמ"ג לאוין סימן קס.

שלא לרצוח דכתיב (שמות כ) לא תרצח. ומיתתו בסייף: ואמרו חכמים שלא לרצוח שום בר קיימא שבעולם: והמעמץ עיניו של אדם בשעת פטירתו בשעת יציאת נשמתו או מזיז בו אבר כאילו שופך דמים: ואין הורגין רק הרודף אחר חבירו להורגו: ורודף אחר נערה המאורסה ורודף אחר הזכור: והבא במחתרת כמו רודף אחר חבירו להרגו

וכן הרודף למסור ממון חבירו בידי גוים (שלא כדין) וכל אלו אם כבר עברו אין הורגים אותן:

סימן פג

רמב"ם הלכות ק"ש פ"ג סמ"ג עשין סימן יח ולא מנו לאו זה טור א"ח סימן עד.

שלא יראה בך ערות דבר שנאמר (דברים כג) לא יראה בך ערות דבר ואמרו חכמים היה רוחץ במים עכורים שאין ערותו נראית יושב במקומו וקורא ואם צלולין הם ויכול לעכרן עוכרן ואם לא מתכסה בבגד כנגד לבו: וכן היה נוהג ר"ת וכן לענין ברכת המזון וכיוצא בו: וכן טפח באשה ערוה אם הוא מגולה ולא יקרא עד שיחזיר פניו ממנה ואפילו היא אשתו כדאמרינן בפרק מי שמתו: היה ישן עם אשתו אשתו כגופו ואע"פ שנוגעים בקירוב בשר מלמטה הופך פניו וחוצץ בטליתו כנגד לבו וקור' וכן בניו ובנותיו הקטנים אבל לא הגדולים כגון תינוק בן י"ב שנה ויום אח': עד שיפסיק כל הטלית ביניהם: וערוה בעששית אסור לקרו' כנגד' דמכל מקום נראית הוא: וכן שער באשה ערוה:

סימן פד

רמב"ם הלכות סנהדרין פי"א. סמ"ג עשין הלכות נזיקין סי' ע דף קמז ולאוין סי' קצא.

שלא להכות חבירו דכתיב (דברים כ) ארבעים יכנו לא יוסיף ובכלל זה מכה אביו ואמו: ואמרו חכמים שאם התרו בו משום מלקות שלוקה היכא דבהכאה זו אין בה חיוב תשלומין של שוה פרוטה אבל אם יש בה תשלומין של ש"פ משלם ואינו לוקה ואם מלקהו לשם מוסר אינו לוקה וכן אם הרגו אינו נהרג אחרי שעושה לשם מצוה ולא נתכוין להורגו כ"א ליסרו:

סימן פה

רמב"ם הלכות יסודי תורה פ"ה סמ"ג לאוין סימן ב'

שלא לחלל שם הקב"ה דכתיב (ויקרא יב) לא תחללו את שם קדשי: והיכי דמי מחלל השם כדאמרי אינשי שרי ליה מריה לפלוני וזהו ת"ח שאינו נזהר במעשיו שלא יחשדוהו: גם דרש הר"ר משה מקוצי כי המכחש לגוי מחלל השם ועונש חלול השם גדול שאינו מתכפר עד יום המיתה: וגם אין מקיפין בה: פי' שאין עושין לו כחנוני המקיף אלא נפרעין ממנו מיד: מי שהיו עונותיו וזכיותיו מחצה על מחצה וחלול השם בכלל מכרעת:

סימן פו

רמב"ם הלכו' דעות פרק ו' סמ"ג לאוין סימן ח.

שלא לענות אלמנה דכתיב (שמות כ"ב:כ"א) כל אלמנה לא תענון:

סימן פז

רמב"ם הלכות דעות פרק ו' סמ"ג לאוין סימן ח:

שלא לענות יתום דכתיב (שמות כ"ב:כ"א) ויתום לא תענון אבל להוכיח שרי מ"מ צריך להוכיחו בלשון רכה יותר משאר בני אדם:

סימן פח

רמב"ם הלכות מכירה פי"ד סמ"ג לאוין סימן קעב קעג.

שלא ללחוץ הגר דכתיב (שמות כ"ב:כ') וגר לא תונה ולא תלחצנו וה"ה לישראל ורצ' לומר בממון כגון שאינו עושה עמו לפנים משורת הדין:

סימן פט

רמב"ם הלכות אבל פ"ב. סמ"ג לאוין רלד רלה טור י"ד סי' שסט:

שלא יטמא כהן למת כדכתיב (ויקרא כ"א:א') לנפש לא יטמא בעמיו ויש לאו אחר דכתיב על כל נפשות מת לא יבא מיירי בכהן גדול ותניא בת"כ (אמור פרשת ב') נאמר' טומא' בכ"ג ונאמרה טומאה בכהן הדיוט: מה כהן גדול חייב בלא יטמא ובלא יבא: אף כהן הדיוט חייב בלא יטמא ובלא יבא: ולא יטמא רוצה לומר טומאת מגע: ולא יבא מיירי בטומאת אהל: וכגון שבא' עליו טומאה וביאה כאחד אז חייב גם בלא יבא כגון שנכנ' בשידה תיבה ומגדל ופרע המעזיבה: אי נמי כגון שהיה חולה גוסס ונפיק נשמתיה כד יתיב שטומאה וביאה באין כאחד: ודרשינן בני אהרן יכול אף חללים ת"ל הכהנים בני אהרן אפי' בעלי מומין אמר ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים: ומסיק פרק חרש שלא יטמאנו בידי': ודרשינן בני אהרן ולא בנות אהרן: ודרשינן בעמיו פרט למת מצוה כי אם לשארו זו אשתו הקרובה ולא ארוסה אליו ולא גרושה לאביו ולאמו לבנו ולבתו מה אביו ואמו בני קיימא אף בנו ובתו בני קיימא: ומה בנו ובתו ראויין לירשו אף אחיו ואחותו ראוי' לירשו: פרט לאחיו ולאחותו מן האם: ולאחותו הבתולה דרש ר' יוסי ור' שמעון וקיימא לן כוותיהו הכי ולאחותו הבתול' פרט לאנוסה ומפותה ומוכת עץ: אשר לא היתה לאיש: פרט לארוסה הקרובה: לרבות נתגרשה מן הארוסין:

אליו לרבות בוגרת. לה יטמא: על הודאי הוא מטמא ואינו מטמא על הספק כגון ספק אחיו ספק אינו אחיו: ספק בנו ספק אינו בנו: לה יטמא ואינו מטמא על אחרת עמה פי' לאחר' שאינם מתו הלכך אסור לכהן לכנס בבית הקברות לקבור אביו או אמו כי בחזרתו יטמא לשאר מתים: ואין כהן מטמא לאבר מאביו ר"ל אבר מן החי מאביו ואינו מטמא לקרוביו אלא כשהן שלמים ומת תופס ארבע אמות לטומאה: ואם יש מחיצה מותר: ועל הגוסס פסקו בה"ג ורב אלפס שמותר הכהן לעמוד עליו עד שתצא נפשו: וה"רר אליעזר ממיץ אוסר: וכן רבותינו מאייבירא: ואין כהן מטמא לאשתו פסולה ונפקא לן מלהחלו. כהן שנכנס לאהל המת בשוגג והתרו בו ויצא מיד פטור ואם לאו חייב אך אם נכנס בשידה תיבה ומגדל ובא חבירו באונס ופרע עליו המעזיבה בזה איבעיא לן אי צריך שהייה למלקות ולא איפשיטא לן וי"א דמלקות ליכא דבשהייה אין בה מעשה: כהן שנטמא וחזר ונטמא והתרו בו על כל פעם ופעם לוקה על כולם: ואמרו בפרק קמא דעכו"ם דקיימא לן הלכה כר' יוסי דאמר כהן מטמא לדבר מצוה בטומאה דרבנן: כגון בחוצה לארץ ובית הפר לדון ולערער עם הגוים וצריכים כהנים ליזהר מלטמא בקברי גוים ולא מבעיא במגע ובמשא דמטמא לכ"ע אלא אפי' באהל נמי מטמא דאין הלכה כרבי שמעון אלא הלכה כסתם משנה דמדורות גוים עכו"ם טמאים: וטומאת אהל שהוא מוזהר עליה צריך שלא יאהיל בגופו או בידיו על המת: או שלא יאהיל המת עליו או על א' מאיבריו ולא יכנס תחת דבר הטמא המאהיל על המת או על אחד מאיבריו: וכן לא יגע בדבר המטמא במגע: ולא ישא דבר המטמא במשא: ואלו מטמאין באהל כזית מן המת: וכזית נצל: (פי' בשר שנמוח ונקרש: ואם לא נקרש אינו מטמא כי בידוע שלא בא מן הבשר) ומלא תרווד רקב: ומין זה אינו מצוי ביניינו שאין יכול להיות אלא ו בנקבר ערום בארון של שיש: והשדרה והגולגולת ואבר מן החי: ואבר מן המת שיש עליו בשר כראוי: ורוב מניינו ורוב בניינו פיר' רוב בניין בגוב' האדם שתי שוקיו וירך אחד: ורוב מניין קכ"ה איברים ורובע עצמות ורביעית דם ודם תבוסה מטמ' מדרבנן ואיזהו דם תבוסה צלוב שדמו שותת לארץ ונמצא תחתיו רביעי' דם: כל אלו מטמאין גם במגע: חוץ מתרו' רקב שאינו מטמ' במגע : ואלו מטמאין מגע ובמש' ואינם מטמאי' באהל: עצם כשעורה: וארץ העמים ובית הפרס ואבר מן החי ואבר מן המת שאין עליו בשר כראוי והשדרה: והגלגולת שחסרו וחסרון שדרה כדברי ב"ה חוליא אחת ובגולגולת כסלע: והרבה נקבי' כולם מצטרפים לכסלע הגולל מטמא במגע ובאהל ואינו מטמא במשא פר"שי גולל זהו כסוי הארון: דופק נסרי' שהגולל נשען עליו: ור"ח פירש המצב' זהו הגולל והאבנים שהיא נשענת בהם קרויים דופק והאבנים שסומכין

אותו דופק קרויים דופקי דופק ואין כהן מוזהר עליהם ולא על כלי מתכות שנגעו במת: דתניא בכל טומא' שאין הנזיר מגלח עליה אין כהן מוזהר עליה ורוצה לומר שם טומאה : והנוגע בקבר סתו' שיש בו חלל פותח טפח על טפח ברום טפח: הנוגע מן הצדדים טמא ואם אין בו כשיעור הזה טהור: רק כנגד הטומא' שטומא' בוקע' ועולה בוקעת ויורדת: וקבר שהוא פתוח וכן בית ואהל פתוחין ויש בהן טפח חלל מותר לכהן לעמוד עליהם או תחתיהן ופריב"ם מתוך המשנ' חלוקי החלונו' המביאין טומא' בין בית לבית ובין בית לעליה אם הוא חלון העשוי לתשמיש ויש בו טפח על טפח מרובע מביא: ואם מיעטו כל שהוא אינו מביא והוא שמיעטו בדבר שאינו מקבל טומאה ובטלו ואם לא בטלו צריך שיסתום כל החלון ואז חוצץ וחלון העשוי לאורה ובידי אדם וגלוי שיעורו כאיסר האיטלקי שהוא כסלע נירונית: התחיל לסותמו ולא הספיק לגומרו: אם נשתייר אצבעיים ברוחב גודל מביא הטומאה: בפחות מכאן הרי הוא כסתום וחלון שלא נעשה ע"י אדם שיעור כמלא אגרוף של בן אבטיח והוא כראש גדול של כל אדם וחלון העשוי לאויר לשמור גנות ופרדסים שיעורו כמלא מקדח קטן: המת בבית ולו פתחי' הרב' כולם טמאים פי' אם יש דבר הבולט כנגד הפתח או ע"ג הפתח טמאים מפני שסוף טומאה לצאת: נפתח אחד מהם הוא טמא וכולן טהורין: חישב להוציאו באח' מהם או בחלון שיש בו ד' על ד' טפחים מציל ואפי' חישב משימות כדברי ב"ה: ואפילו למפרע: ואם נושא על כתיפו מקל שיש בהיקפו טפ' יזהר שלא יאהיל צד א' על המת מדרבנן: וכל שבמ' טמא חוץ מן השיניים: והצפרנים והשיער שלא בשעת חיבורן הן טהורין הא בשעת חיבורן טמאין: האשה שמת עובר' ונפתח הרחם עד שנרא' ראש הנפל כפקיע של שתי הבית טמא: וכן המפל' שליא הבית טמא: ושדה שנחרש בה קבר אסור לכנס לתוכה ומדורו' הגוי' ששהו שם מ' יום אסור לכנס בתוכן מן הדין: אך עתה יש חזירים בינינו: (ומחפשין אחר נבלות) לכך נהגו שלא להחזיק טומא': ובפ"ח דאהלו' שנינו יש מביאין הטומא' וחוצצין ויש מביאין ולא חוצצין ויש חוצצין ולא מביאין: לא מביאין ולא חוצצין: ואלו חוצצין ומביאין השידה תיבה והמגדל וכורת הקש וכוורת קנים ובור ספינה אלכסנדרית שיש לה שוליים והם מחזיקים מ' סאה בלח שהם כוריים ביבש והם הנקראים כלי עץ הבאים במדה: ופשוטי כלי עץ ופשוטי כלי עור ויריעה: וסדין. ומפץ ומחצלת שהן עשוים אהלים ובהמות או חיות בין טמאו' בין טהורות והעוף שקינן בחלון והעושה מקום לבנו בשבלים ואוכלין שלא הוכשרו שאינם מקבלים טומאה וירקות המתקיימות בימות החמ' ובימות הגשמים: כגון האירוס: והקיסו' וירקו' חמור ודלע' יונית והזיזין וגזוזטראות הסככות והפרעות

שהם יכולים לקבל מעזיבה בינונית: ואלו הן הסככות אילן המיסך על הארץ והפרעות אבן שיוצאת מן הגדר: ואלו מביאין ולא חוצצין כלי עץ שאינו בא במדה: מפני שהם ככל הכלים ומטמאין: וה"ה לאדם: ויריעה ופשוטי כלי עור: וסדין: ומפץ ומחצלת שאינם עשוים אהלים אלא מתוחים בלבד ואין להם שפוע ואין להם כתלים: ובהמ' וחיה שמתו ואוכלין טמאים ומוסף עליהם ריחיים של יד אדם: פי' שהם בכלל כלי אבני שאמרנו למעל' שאין חוצצין: ואלו חוצצין ולא מביאין מסכת פרוסה: וחבילי המטה והמשפלות והסריגות של חלונות: פי' שאם היה חלון בין שני בתים וטומאה בבית אחד ואחד מאלו יהי' מתוח בחלון זה לסותמו: אף על פי שיש ביניהם אויר חוצצין: ולא יצטרפו נקבי הסריגות לפותח טפח: פי' מסכת פרוסה היא הבגד קודם שיארוג: והמשפלו' הם קופות שמוציאין בהם זבל ואלו לא מביאין ולא חוצצין הזרעים והירקות שהם מחוברים לקרקע חוץ מן הד' ששנינו וכיפת השלג והברד והגליד והמלח והקופץ ממקום למקום והעוף הפורח: וטלית המנפנף' וספינ' הצפה על פני המים: קשר הספינה בדבר שהוא יכול להעמידה: וכבש האבן ע"ג הטלית: מביאה הטומאה ואם לאו אינה מביאה והכל טהור: וארובה שהיא באמצע תקרת הבית בין שיש בה פותח טפח בין אין בה פותח טפח: טומאה כנגד הארוב' הבית טהור טומאה בבית מה שכנגד ארובה טהור:

סימן צ

רמב"ם הלכות נזירות פ"ה סמ"ג לאוין סימן רמח ורמט.

שלא יטמא נזיר למת דכתיב (במדבר ו':ו') על כל נפשות מת לא יבא:

סימן צא

רמב"ם הלכות נזירות פ"א סמ"ג לאוין רנו עשין סימן קכו.

שלא יעבור תער על ראש הנזיר דכתיב (במדבר שם) תער לא יעבור על ראשו ואף על פי שאסור לנזו' מכל מקום אם עבר ונזר אסור בכולן ודרשו חכמים ה"ה לכל המעבירין ואמרו נזיר חופף ומפספס אבל לא סורק יש מפרשין משום דהוי מתכוין להשיר השיער או משום דהוי פסיק רישיה ולא ימות ולא יחוף באדמ':

שלמו העשיין והלאוין התלוין בגוף בכל זמן. אחל הלאויין התלוין לזמן קבוע:

סימן צב

רמב"ם הלכות שופר פ"א סמ"ג עשין סימן מ"ב א"ח סימן תקפה.

לתקוע בראש השנ' בשופר דכתיב (ויקרא כ"ג:ז') יום תרועה יהיה לכם: ואמרינן שיעור תקיעה כתרועה ושיעור תרועה שלשה שברים אי גנוחי גנח: או שלש יבבות: אי ילולי יליל: והיבבא ג' כוחו' של כל שהוא הרי תשע' כוחו' של כל שהן: וזהו גניחות דאימיה דסיסרא ומספקא לן אי תרויהו או חדא מניהו ולא ידעינן איזו היא לכך התקין רבי אבהו לעשות קשר"ק שלש פעמים וסבר דבעיא שלא יהא דבר מפסיק בין תקיעה לתרועה לכך תקן לעשות עוד קש"ק ג"פ וקר"ק ג"פ ותוקעין בישיב' : וחוזרין ותוקעין בעמידה: פירוש בשעה שהקהל והחזן מתפללי' כדי לערבב את השטן ובאותה תקיעה שהיא בעמידה נחלקו הגדולים הקדמונים והיו תוקעין קשר"ק במלכיות פעם אחת ובזכרונות פעם אחת קש"ק ובשופרות קר"ק פעם אחת אף על פי שאם קשר"ק אמת אין האחרות כלום אחרי שאינ' כי אם לערבב את השטן לא הקפידו ור"ת הנהיג לתקוע קשר"ק בכל פעם אעפ"י שיש הפסק בין תקיעה לתרועה קיימא לן כרבי יוחנן דאמר שמע תשע תקיעות בתשע שעות ביום יצא וריב"א הנהיג בכל פעם קשר"ק קש"ק קר"ק וצריך לתקוע ביום דכתיב ביום הכפורים תעבירו וילפינן ר"ה מיום הכפורים בגזירה שוה דשביעי שביעי ומנין הקולות ילפינן מדכתי' ג' פעמים תרוע' ב' בר"ה וא' ביה"כ וכל תרועה צריכה תקיע' לפניה ולאחריה לפניה דכתיב ותקעתם תרוע' ולאחריה דכתי' תרועה יתקעו: ובדין היה לנו להקדים ולתקוע בבקר משום דהזריזין מקדימי' למצות אלא מפני השמד תקנו כך ושוב לא שינו המנהג: ונשים פטורו' ומצו' לתקוע בשופר של איל ודיעבד הכל כשר חוץ משל פרה ושור: שופר ארוך וקצרו כשר גרדו והעמידו על גלדו כשר צפהו זהב מבפנים או במקום הנחת פה פסול: צפהו מבחוץ אם נשתנה קולו מכמו שהיה פסול ואם לאו כשר: נסדק לרחבו באם נשתייר ממקום הסדק עד הנחת פיו כשיעור כשר: וכמה שיעור כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן: נסדק לארכו אינו פסול עד שיה' נסדק בכל האורך והיכא שניקב וסתמו במינו וחזר קולו לכמות שהיה כשר ואפי' היה מעכב התקיעה קודם לכן לפירוש שני שהו' עיקר ושלא במינו היכ' שמעכב פסול לדברי הכל והיכא שאינו מעכב פלוגתא דרבי נתן ורבנן וקטנים שהגיעו לחינוך אין מעכבין כלומר אין מוחין בידם אך מכל מקו' אין מתעסקין לכתחילה:

סימן צג

רמב"ם הלכות סוכה פד וסמ"ג עשין מג טור א"ח תרלג ותרלד.

לישב בסוכה דכתיב (ויקרא כ"ג:מ"ב) בסכות תשבו תנן התם סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה: ושאינה גבוהה עשרה טפחים ושאין לה שלשה דפנות

ושחמתה מרובה מצלתה פסולה: ומסקינן כשחמתה מרובה מצלתה מחמת סיכוך ולא מחמת דפנות ומסקינן דסוכה דירת עראי בעינן ומסקינן דסוכה מכל מקום כשירה והוא שעשויה לצל: תנו רבנן בסכת תשבו ולא בסכה שתחת סוכה ולא בסוכה שתחת אילן ולא בסכה שתחת הבית: ומחסרון הו"או קא דריש פירס עליה סדין מפני החמה או תחתיה מפני הנשר פסול: אבל לנאותה [אם הוא בתוך ד' טפחים לגג כשרה] ויש מפרשים מפני הנשר שלא יפלו העלין ויהיה חמתה מרובה מצלתה אבל מפני העלין שלא יפלו על השלחן הוי כלנאותה וכשירה ונויי סוכה אין ממעטי' בסוכה: ומסקינן דמותר לישן בכילה בסוכ' כשאין לה גג טפח אבל יש לה גג טפח אסור רק למצטער ואסור להסתפק מנוי סוכ' כל ז' ומעצי סוכ' עד מוצאי י"ט האחרון של חג אך בנויי סוכה מהני תנאה אם אמר מערב יום טוב איני בודל מהם כל בין השמשות ובעצים לא מהני תנאה דעל כרחו יבדל מהם בין השמשות משום סתירת אהל אפי' נפלה הסוכ' אסור ליקח מהם כדמוכח בביצה פ' המבי' לפירוש ר"י: והלכה כבית שמאי דאמר צריכה סוכה שתהא מחזקת ראשו ורובו ושלחנו דהיינו ז' טפחי' על ז"ט וצריך שיהא ראשו ורובו ושלחנו תוך הסוכ' וסוכה שיש לה ב' דפנות כהלכתן כלומ' כמין גם עושה פס טפח ומשהו ומעמידו בפחו' משלש' סמוך לדופן ועושה לו צורת הפתח לגמור את הדופן השלישי קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן: ושתי דפנו' כמו מבוי צריך לעשות דופן מארבע' ומשהו ומעמידו בפחות מג' לדופן ועוש' לו צורת פתח: סכך המרוחק מן הדפנות ג' טפחי' פסול: ובית שנפחת באמצ' וסכך במקום הפחת וסביב סביב סמוך לכותלים יש סכך פסול שהו' מן הגג עצמו: וכן סוכ' שהקיפוה בסכך פסול והסכך כשר באמצע ועתה מפסיק הסכך פסול בין הסכ' כשר והדפנו' אם הסכך פסול פחות מד' אמות כשרה: דאמרינן דופן עקומה עד ארבע אמות: ומכל מקום אין ישנים תחת הסכך פסול: ולא תחת האויר אפילו פחות מג' טפחים: סכך פסול פוסל באמצע בד' טפחי' ואיזה סכך פסול מחובר או דבר המקבל טומאה או דבר שאין גידולו מן הארץ כגון עורו' של בהמות ואפילו מחוסרין מלאכה שאין מקבלין טומאה או חבילי קש או חבילי עצים וכל אגד שאינו עשוי לטלטול אינו אגד וכן אגד העשוי בידי שמים לא שמיה אגד ואגד דחד לא שמיה אגד ונסרים שיש ברחבם ד' טפחים אף על פי שאין מקבלין טומאה פסולין לסכך בהם משום גזירת תקרה : ותקר' שאין עליה מעזיבה מפקפק הנסרים כולם או נוטל אחד מבנתים ואומר השר מקוצי דדוקא כשהוא מסכך על גביו אבל אם הוא מסכך מתחתיו צריך ליטול הכל שסכ' פסול פוסל כל מה שתחתיו : סוכה המדולדלת כשרה פי' קנה עולה קנה יורד: סוכה שאין לה גג פסולה וסוכה עגולה אם

יש בתוכה כדי לרבע ז' טפחים על ז' כשרה אף על פי שאין לה זויות: סוכה שיש בה פתחים וחלונות בעשר ניתרת בצורת פתח אבל יותר מעש' צריך שיהא העומד מרוב' על הפרוץ או פרוץ כעומד ולא מהני צורת פתחו סוכה גזולה או שאולה כשרה: נשים ועבדי' וקטנים הצריכי' לאמן פטורי' מן הסוכ': ומהו קטן צריך לאמו דקרי אמא אמא כשנעור עד שבאת אליו: חולי' ומשמשיהם פטורין מן הסוכ' אפי' לא חש אלא בעיניו או בראשו ומצטער הוא פטו' ומשמשיו חייבים: אבל חייב בסוכה: חתן וכל שושביניו פטורין שלוחי מצו' פטורין מן הסוכ' הולכי דרכי' ביו' פטורין ביום: וחייבי' בלילה הולכי דרכים בליל' פטורין בלילה וחייבין ביו' שומרי גנות ופרדסי' פטורין בין ביום בין בלילה : תנו רבנן כל ז' ימים עושה אדם סוכתו דירת קבע וביתו דירת עראי: היו לו כלים ומצעות נאי' מעלן לסוכה: אוכל ושותה ומטייל בסוכה ושונה בסוכה גירסא אבל כשהוא מעיין בסברא או בשמעתא מעיין חוץ לסוכה: מאני מיכלי בר ממטללת' מאני משתיא במטללתא: אוכלין ושותין עראי חוץ לסוכה: וכמה עראי כדכריך בר בי רב ועייל לכל' וזהו פחו' מכביצ': ופירות אינן צריכין סוכה והרוצה להחמיר אפילו בפירות יחמי': ואין ישנים חוץ לסוכה אפי' עראי: ת"ר ירדו גשמים הרי זה נכנס לתוך ביתו מאימתי משתסרח המקפה פי' מקפ' של גריסים שאינה ממהרת להתקלקל כ"כ כשאר המקפה ואם פסקו הגשמים בעוד שהוא אוכל ושותה גומר סעודתו בביתו ואם היה ישן בסוכה וירדו גשמי' עד שנצטער נכנס לביתו: פסקו גשמים אין מחייבין אותו ליכנס עד שיעור ויעלה עמוד השחר: ומברך בעשייתה שהחיינו ואין מברך לעשות סוכה כדמוכח בפרק החליל נכנס בסוכ' לאכול מברך לישב ואחר כך זמן בשביל היו' ובכל שעה שנכנס לאכול מברך לישב ואותה ברכה פוטרת שינה וטיול: בשמיני ספק שביעי יתובי יתבינן בין בלילה בין ביום ברוכי לא מברכינן אם אירע יום שמיני עצרת בשבת היה אוכל סעודה שלישית בסוכה:

סימן צד

רמב"ם פ"ב דהלכות חמץ ומצה סמ"ג עשין סימן לט טור א"ח סימן תעה.

להשבית חמץ דכתיב (שמות י"ב:ט"ו) ביום הראשון תשביתו שאור ופירש ר' יהודה לשרפו מחצי היום ואילך כדאמרינן אך חלק ולרבנן לבערו מן העולם אך ביטול לא מהני מו' שעו' ולמעל' לפי שאינו ברשותו והא דאמרינן מדאוריתא בביטול בעלמא סגי היינו בליל י"ד ועד חצי היום: וגם מתחילת שש אינו יכול לבטלו כדמוכח פ' קמא דפסחים אבל קודם לכן מועיל ביטול אפי' בשעה חמישי' שהוא אסור באכילה כיון שהוא מותר

בהנאה והוי מטע' דאמר שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה: וכיון שביטלו שוב אינו שלו ולאו דלא יראה אינו מתחיל אלא מתחיל' ליל ט"ו אבל בי"ד מחצי היום ועד הליל' ליכא כ"א עשה דתשביתו:

סימן צה

רמב"ם הלכות חגיגה פ"א סמ"ג עשין סי' רכ"ט טור א"ח סימן תקכט.

לשמוח ברגלים דכתיב (דברים ט"ז:י"ד) ושמחת בחגך ודרשו רבותינו בזמן שבית המקדש קיים בשלמי שמחה: ועכשיו אנשי' ביין ונשים בבבל בבגדי צבעונין: ובא"י בבגדי פשתן המגוהצין: שלמו מצות עש' התלוים בזמן דאורית' ואלו מצות התלויות בגוף ובזמן דרבנן:

סימן צו

רמב"ם פ"ה דהלכות תענית סמ"ג הלכות ט"ב דף רמח טור א"ח תקמט.

להתאבל על ירושלים ד' תעניות כתיבי בדברי קבל' (זכריה ח':י"ט) צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי וגו' צום הרביעי זה י"ז בתמוז: צום החמישי זה ט' באב: צום השביעי זה ג' בתשרי צום העשירי זה י' בטב' ואמרינן יש שמד צום יש שלום יום טוב אין שמד ואין שלום רצו מתענין רצו אין מתענין חוץ מט' באב שהוכפלו בו הצרו' והחמירו בו חכמי' ואמרו שבת שחל תשעה באב להיות בתוכה אסו' לספר ולכבס ומסיק דלאחריו מות' ומסי' דחל להיות בערב שבת שמותר לספר ולכבס בחמישי מפני כבוד השבת: וגם החמירו להפסיק מבעוד יום ולאסור במלאכ' מקום שנהגו מה שאין כן בשאר תעניות שאינו אסור לעשות מלאכה וגם אמרינן ערב ט' באב לא יאכל אדם בשר ולא ישתה יין ומסיק שאוכל בשר מליח שעבר עליו שני ימים משחיטתו ושותה יין תוסס. אבל עתה שרוב בשר שלנו מליח נרא' דלאחר ב' ימים נמי אסור וגם מיין תוסס הלב נוטה לאסור וכן נהגו ומסי' שם דאין אסור אלא מו' שעות ולמעלה ודווקא בסעודה מפסקת אבל עתה נהגו העולם איסור בכל היום וכן נכון. גם אמרו במשנה שלא יאכל אדם ערב ט' באב שני תבשילין. ורי"בא היה אומר כי תבשיל של תפוחים וכן כל דבר מבושל אע"פי שהוא נאכל כמו שהוא חי ואע"פי שאין בו משו' בשולי גוי' כיון דמערבין בהו עירובי תבשילי' שפי' מקרי תבשיל: וכן משמע בירושלמי דמיקרי תבשיל אף דבר שהוא נאכל כמות שהוא חי ועוד אומר בירושלמי גבי ערובי תבשילין שפרפר שני מיני תבשילין מכאן אוסר ריב"א לאכול שני מיני תבשילין בקדרה אחת כגון בצים

וגבינה דהוו שני תבשילין: ואם החל ט' באב להיות בשבת דוחין אותו עד לאחר השבת ואין שום אבילות נוהג בשבת אפי' בדברי' של צינעה וכן אם חל להיות בא' בשבת מעלה על שלחנו אפילו כסעודת שלמה בשעתו אמנם צריך להפסיק מבעוד יום כמו שאירע בחול כדאמרינן בפרק בכל מערבין לא אם אמרת לצאת בשבת כשהוא מעונה שכן אוכל ושותה כל היום: כתב בס"מ של הרב נהגו רבותינו כי כשחל ט' באב בשבת לאסור כל השב' לפניו לספר ולכבס אע"פי שנדח' לאחר השבת. ופי' לפי' כל השבוע לבד יום חמישי ויום ששי מפני כבוד השב' כי איך נאסור יום חמישי הלא התרנוהו אפי' חל ט' באב להיות בע"ש כ"ש כשחל בשבת גם שאר ימי השבוע נמי היא חומר' יתירתא שהרי לא אסרו אלא שבת שחל ט' באב להיות בתוכה ובפרק בתרא דמגילה מחלק בין חל להיות בתוכה בין חל להיות בשבת ובמוצאי שבת אין לומר ויהי נועם לפי שהוסד על הקמ' המשכן ועת' אין לאמרו ביום שנחרב ומבר' בור' מאורי האש וכשעושין ט' באב בא' בשבת הן מחמת דחוי הן מחמת עצמו אין מבדילין עד מוצאי ט' באב ועוברו' ומניקו' מתענו' ומשלימו' בט' באב כדרך שמתענות ומשלימות ביוה"כ: ואסור ברחיצה בין בחמין בין בצונן ואפילו להושיט אצבעו במים לשם תענוג אבל אם היו ידיו מלוכלכות בטיט ובצואה רוחץ כדרכו ואינו חושש וגם נמי לא מיירי ברחיצ' ידים שחרית כשקם ממטתו דהא ודאי שרי ליטול משום אותה שידה בת מלך ששור' על הידים שלא נטלו שחרית וגם כשבא מבית הכסא ועשה צרכיו ודאי שרי ליטול כדרכו אלא שמע מינה דאין אסו' רק לתענוג ויש שנוהגין לשרות מפה ליטול הידי' ואסור בסיכ' של תענוג ובנעיל' סנדל ובתשמיש המטה ואסור לקרות בתור' ובנביאים ובכתובים אבל קורא הוא בקינות ובאיוב ובדברי' הרעים שבירמי' ואסור לשורר בבית המשתה בזמן הזה אך בבית חתנים מותר: ושיר שהוא שבח להקב"ה מותר בכל מקום ואסור לסייד ביתו בסיד אלא אם כן שייר אמה על אמה כנגד הפתח והמתאבל על ירושלים זוכ' לראות בנחמתה שנאמר שמחו את ירושלים וגו': ובשאר תעניות אוכל ושות' עד שיעל' עמוד השח' ודוקא שלא ישן שינה גמור' אבל ישן שינה גמור' אסור אבל מתנמנ' אוכל וכמו כן ישן והתנ' אוכל ואין גוזרין תעניו' על הצבור בראשי חדשים בחנוכה ובפורי' ובחולו של מועד ואם התחילו אין מפסיקין אבל יחיד שקיבל עליו תעני' ופגעו בו ימים טובי' של תור' יפסיק ימים הכתובי' במגילת תעניות אינו מפסי' ואמרו חכמים כל תענית שלא קבלו עליו מבעוד יום דמי למפוח מלא זיקא ויש מפרשים דאין מתפללים ענינו וא"כ צריך לפרש הא דאמרינן מתענין לשעות מיירי שקבל עליו מאתמול אם אתענה למחר בחנם עד חצי היום אגמור היום לשם תענית ואז הוא מתפלל

ענינו עוד יש מפרשים דאף על גב שלא קבלו עליו מתפלל ענינו אך אינו יוצא בו ידי נדרו אם נדר להתענות יום אחד וכן רבינו תם עשה מעשה באחד שעשה הרבה תעניות בלא קבלה ואמר שלא הפסיד תעניותיו ואמרינן התם מאימתי מקבלה שמואל אמר בתפילת המנחה פי' שיאמר באלהי נצור ענני בתענית שאעשה למחר: ושמעתי כי הר"י היה אומר באלהי נצור הריני לפניך בתענית יחיד למחר עוד י"מ מתענין לשעו' כגון אמר הריני לפניך בתענית עד ג' שעות ובה"ג אומר שאין יחיד מתפלל עננו עד המנחה שמא יאחזנו בולמוס ונמצא שקרן בתפילתו: אך בתלמוד משמע שאין קפיד' אם ימצא שקרן בתפילתו דאמרינן ירדו גשמים קודם חצות אוכלין והולכין אף על פי שכבר התפללו ענינו ואדם שהתענה בשבת צריך להתענות עוד תענית אחר כדי שיתכפר לו מה שהתענה בשבת ויפה תענית לחלום כאש לנעורת ותלמיד חכם אין רשאי להתענו' אבל אם הציבור מתענים יש לו להתענות וחולים ומעוברות שאין מתענין בתעני' צבור מכל מקום אסורים להרבות בתענוגים: ולוה אדם תעניתו ופורע ואפילו ביום זה ובלבד שיהא צורך קצת :

סימן צז

רמב"ם פ"א דהל' אבל סמ"ג דהלכות אבילות סי"ב דף רמו טור י"ד ש"מ.

להתאבל על קרובים מי שמת לו מת צריך לקרוע לו קודם שיסתום פני המת: ומעומד אפי' בכלי ואפי' שלא כנגד העם אם ירצה וקורע עד טפח: ומבדיל קמי שפה וקורע בגד עליון ונהגו העול' שלא לקרוע בגלימ' העליוני' שקורין גורנק"א או טב"ר או מנ"ט או קאפ"ע משום דכי אפקריסותא חשיבי ואיש ואשה שוין בזה ושולל קרעו לאחר שבע' ואינו מאחה עד לאחר ל': ודין זה בבן ל' אבל בפחות מל' יום אין מתאבלין עליו ואין קורעין עליו דכנפל חשיב: ויום ל' כיום שלפניו דמי ואין מתאבלין עליו וזה הדין נוהג בשאר מתים: אבל על אביו ועל אמו קורע ביד עד שיגלה את לבו וכנגד העם: ולחלוץ כתף לא נהגו עתה וצריך לקרוע כל בגדיו אפי' לבוש מאה בגדים ומאה חלוקים ואינו קורע באפקרסותו שקורין קאפ"ע : וקורע נמי בתוך האיחוי וצ"ע מאביו ואמו בס"ג: ואדם שמתו לו הרב' מתים ביחד קורע קריע' א' על כולן ועל אביו קריע' אחרת ועל אמו קריעה אחרת ואם בזה אחר זה תוך ז' קורע קריעה אחר' לאחר ז' מוסיף על הקריעה: וכן מוסיף והולך עד שיגיע לטיבורו הגיע לטיבורו מרחי' ג' אצבעו' מלמעלה וקורע נתמלא מלפניו מחזירו לאחריו. נתמלא למעלה הופכו למטה: ומי שהיה לו חולה ונתעלף וסבור שמת וקרע ואמרו לו חי הוה ואחר כך מת אם תוך כדי דבור מת אינו

חוזר וקורע: ואם לאחר מכדי דבור מת חוזר וקורע: ואמרי' בירושלמי אמרו לו מת ראובן ואח"כ אמרו היה שמעון הרי זה יצא ידי קריעה: גם האשה קורעת כל בגדיה על אביה ועל אמה ואפי' התחתון שקורין קמי"זא אכן מחזירתה לאחוריה: ואינו ממהר לקבור אביו ואמו אבל אם היו גשמי' מזלפין עליו או היה ערב שבת או ע"ט ימהר לקברו פן יתגנה שצריך שילינו למחר ואין זה כבודו: אבל בשאר מתים המדחה מטתם לקברם מהרה הרי זה משובח: וקרע דאב ואם אינו מאחה לעול' והאיש שולל לאח' שלשים יום והאשה אינה שוללתו לאלתר אבל שוללת לאחר שבע' ואם ירצה להפוך המלבוש אז יוכל להאחות הקרע ואין צריך להמתין י"ב חדש: ע"ד כ"אן די"ן קר"ע: אחר שנקבר המת יחלוץ מנעליו אך במקום שיש רוב אומות וחיישי' משום שלא ירגישו בדבר אז יבא לביתו ויתעטף ראשו ואח"כ יחלוץ מנעליו המשלח מתו אפילו בחצי הלילה משיצ' מפתח ביתו ויתחיל אבלותו וילך בראש וישב בראש המסובין וסעודה הראשונה לא יאכל משלו: ואינו בוצע אלא גדול שבמנחמין ומותר בבשר ויין וברכת אבלים בג' ואבל מן המנויין ורבינו נתנאל היה אבל וישב בתענית וסמך לדבר לא תאכלו על הדם ובלילה סעד משלו לפי שלא היה רוצה ליהנות משל אחרים ונוהג שבעה ושלשים ואלו הן גזיר"ת שבע"ה שלא לשמש מטתו ואסור לנעול סנדל אכן בבתי שוקים אפשר לו להיות: ואין בוכין על המת יותר מג' ימים ושבעה להספד ולא ירחוץ פניו ידיו ורגליו וכ"ש כל גופו בחמין: אכן ירחוץ פניו ידיו ורגליו בצונן ויולד' יכולה לרחוץ אף בחמין תוך שבע' ימי אבילות' והאבל מותר לרחוץ בחמין לאחר שבעה: ואסור לחתוך צפרניו רק על ידי שינוי כגון בשיניו כל שבעת הימים: ואחר כך מותר אפי' תוך שלשים א"עפ שתספורת אסורה: אסור לצאת מפתח ביתו אכן מפני צרכיו ילך שפיר חוץ לעיר וינעו' מנעליו וכשיבא לבית אשר ילין בו יחלוץ מנעליו ואסור ללמוד תורה רק בקינות ובאיוב ובדברי' הרעים שבירמיה או בפ' אלו מגלחין או במקום שאינו רגיל כמו בט' בא' ואינו כופה מטתו מפני האומו' שלא יאמרו מעשה כישוף הוא עושה ואסור בתפילין מעת לעת מקבורת המת ומכאן ואילך אם לא באו פני' חדשות אינו חולץ ואסור בשאלת שלום וגם להשיב בג' ימים הראשונים : ואם אחרי' שואלי' בשלומו יודיע' אבלו ומכאן ואילך עד שבעה משיב ואינו שואל: ומשבעה ועד שלשי' שואל ומשיב כדרכו: ואסור בעשיית מלאכ' כל ג' ימים הראשונים בכל ענין אך מכאן ואילך אם הוא עני המתפרנס מן הצדקה יעשה בצינעה ואינו הולך לבית אבל עד לאחר שלשה ימים וכשילך אל ישב במקום המנחמין אלא במקו' המתנחמין ואינו נכנס בשום מקו' שמחה אפי' לאחר שבעה תוך ל' ודוקא לאכול אבל כניס' גרידי' מותר בשאר מתים תוך ל' אסור לאכול ובאביו ואמו תוך

י"ב חדש ואפילו בשמחת מצוה דחופה אך בסעוד' ברית מילה נוהגין להתיר וגם הוא ראוי להחמיר ולאסור לאכול עם המשמשי' אם אינם אוכלי' בבית אחר במקום שאין מברכין שהשמח' במעונו: שבת שנייה לא ישב במקומו ובשלישית יושב ואינו מדבר וד' הרי הוא ככל אדם: ואסור לישא אשה כל ל' יום כדמוכח ביבמו' ואף אירוסין אסו' ואם מתה אשתו אסו' לישא אשה אחרת עד ג' רגלים: אכן אם יש לו בנים קטני' או אם אין לו מי שישמשנו נושא לאחר ז' ולא יבעול עד לאחר ל' יום כי ההיא דיוסף הכהן ואשה אינה צריכה להמתין ג' רגלי' אפי' מת בעלה : וספיקא הוא לדין שכתבתי אם ר"ה וי"הכ וסוכו' יעלה לשלשה רגלים:

דין שלשים@ אסור ללבוש בגדי' מגוהצין שקורין ליקיש (פי' כל ל' יו') אבל חלוק לבן מותר ללבוש מיד אחר ז' והעולם נהגו איסור בדבר והמנהג עיקר כדאי' בירושלמי אם הלכ' רופפת בידך הלך אחר המנהג ואסור בתספורת י' ולהסיר שום שיער מעליו עד אחר ל' יום ומקצת יום ככולו ומותר להסתפר ביום שלשים מה שאין כן בשמועה רחוקה כי יום ל' כלפני ל' והאשה מותרת בנטילת שער לאחר ז' וסורק ראשו במסרק לאחר שבעה ימים: ואם הוא אסטניס או שיש לו קטטין בראשו יכול לחוף ראשו אף תוך שבעה: ומותר לרחוץ בחמין משעמדו מנחמין מאצלו:

דין הרגלים@ כל הדינין הללו שאמרנו בשאין בם רגל אבל אם עשה אבילתו אפילו יום אחד או שעה אחת קודם הרגל בטלה ממנו גזירת שבעה וסמוך לחשיכה בערב יום טוב מותר לרחוץ וכל שכן אם עשה אבילתו כבר שלש' ימים או ארבעה ואם יש שבעת ימי' קודם הרגל אז בטלה ממנו גזירת שלשי': ומותר להסתפ' ערב הרגל ואפי' בערב שבת שהוא ערב הרגל אם שבת הוא יום שמונה לאבילו' ומותר להסתפר בע"ש שחרית שהוא ז' ולא הוזכר ערב אלא בתוך ז' כדאמרינן התם הכל מודים שאם חל ג' שלו להיות ערב הרגל שאסור ברחיצ' עד הערב וה"מ בשאר מתים אבל באביו ואמו אין הרגל מפסי' אלא ימתין עד שיגערו בו חביריו לגלח שערו וזקנו: אבל אם עברו השלשים יום קודם הרגל הרגל מפסיק ואינו צרי' להמתין עד שיגערו בו חביריו ושיעור גערה ל' יום אחר ל' ובשאר מתים היכא דאיכא ז' ימים לפני הרגל דבטלה ממנו גזרת ל' אף ע"ג דלא התירו לו לגלח כי אם בשביל כבוד הרגל אפילו הכי אם לא גילח ערב הרגל יגלח אחר הרגל ואינו צריך להמתין ל' והלכה ר"ה וי"הכ כרגלי' ואם מת לו מת קודם ר"ה ער"ה ור"ה עולי' י"ד וז' ימים קודם י"כ ויסתפר ערב י"כ ויה"כ עול' לו למנין שבת רביעית ואם מת לו מת ערב יום הכפורי' יסתפר ערב סוכו' דבטלה ממנו גזרת שלשים: ואם מת לו מת ערב סוכות יום אחד לפני החג והחג ושמיני עצרת עולים

לעשרי' ואחד יום: וכן עצרת דזהו שבועות ויום אחד לפניו עולין ארבעה עשר: וערב הפסח ופסח עולין לו ארבעה עשר: ובכולן אין קורעין היכי דמת לו מת בחול המועד אכן רבינו שלמ' קרע וקובר מתו ברגל רגל עולה לו למנין שלשים ואחר הרגל ימנה שבעה ימי אבילות כי לא נהג דין אבלו' כלל אך לא יהא חמורו ועבדו ושפחתו עושין מלאכה בביתו כי אם בצינעה ואין צריכין רבים לנחמו שכבר נתעסקו בו ברגל: והלכה אין מברין במועד וגם לאח' מועד הואיל ונדח' מיום ראשון וכן בשבת: במסכת שמחות יש דאין עושין הברא' לנשים אבל בתלמוד לית' :

דין שמועה קרובה או רחוקה@ שמועה קרובה תוך שלשים ויום שלשים בכלל וצריך לקרוע ונוהג הבראה וכל דין ז' ול' ובאדם שאינו בעיר אפילו נפטר מתו קודם הרגל שבע' ימים והוא לא שמע עד לאח' הרגל נוהג ז' ול' שמועה רחוק' לאחר ל' אין צריך קריע' אכן באביו ואמו מצריך ר"ת קריע' כל י"ב חדש: ואין ההלכ' מתיישבת לדבריו: והעול' נהגו כדברי ר"ת: שמע שמוע' קרוב' בשבת שבת עולה ליום אחד ולמחר קורע: ונוהג ששה ימי אבילות ששבת עולה ליו' א' שמע שמוע' קרוב' ברגל ולמוצאי הרגל נעשה רחוק' וכן בשבת ולמוצאי שבת נעשי' רחוקה בטלה ממנו גזירת שבעה ושלשים ואין צריך לקרוע:

דין אבל@ הבא מחוץ לתחום תוך מהלך עשר פרסאות ומצא אבילי' אם בא תוך שבעת ימי אבילות הוא מונה עמה' ואפילו ביום השביעי מונה עמהם: והני מילי כשהוא קטן מהם בשני' ובלבד שיהא בן שלשה עשרה שנה אז דומה לשאר המתאבלין: אבל אם היה גדול הבית אינו מונה עם הצעירי' אלא יתחיל למנות שבעת ימים: אבל אם שמע שמועה קוד' לכן ר"ל קוד' ביאתו אצל האבלים אפילו אינו גדול הבית מכל מקום כיון שחל עליו אבילות קודם לכן מונה לעצמו: ואדם ההולך עם המת לקוברו בעיר אחרת כשיחזור תוך שלשה ימים ימנה עם הצעירים ואפילו הוא גדול הבית: ואם לא יחזור תוך שלש' ימנה לעצמו וכל אבל ינהוג אבילו' כל ליל ז' וגם למחר ביום הז' ינהיג שעה אחת דמקצת לילה ככולו לא אמרינן: והעומד על כל אדם בשעת יציאת נשמה קורע: ואינו קורע למטה ולא מן הצדדין ואלו הן המתי' שמתאבלין עליהן לאביו ולאמו לאחיו ולאחותו בין מן האב בין מן האם לבנו ולבתו ולאשתו וכן האש' על בעל' ואם פירשו מן הצבו' אין מתאבלין עליהם וכן על הרוגי ב"ד אין מתאבלין: וזה הכלל כל שמתאבלין עליו מתאבל עליהם: ועל שנים אין מתאבלין רק בפני המתאבלין כגון חמותו וחמיו: ואבי אביו ואבי אמו ואם אביו ואם אמו. בן בנו בן בתו ובת בנו ובת בתו. בן אחיו בת אחיו בן אחותו: בת אחותו: על כלתו אין מתאבלין כלל ואפי' בפני בנו:

תניא הקורע למטה או מן הצדדין לא יצא רבי יהודה אומר יצא ונראה דהלכה כרבנן ומתוך כך נראה דהקורע בשעת יציאת נשמה אין לו לקרוע לא למטה ולא מן הצדדין: ואונן אסור לאכול בשר ולשתות יין ואינו מברך ברכת המוציא. ואוכל בלא ברכה ולא אחרי' מברכין עליו ולא מזמנים עליו לפי שהוא פטור מתפילה ומתפילין ומקריאת שמע ומכל מצות האמורות בתורה ומותר בנעילת הסנדלולצאת מביתו לפי שיש לו לחזור אחר צרכי המת אבל בשבת וי"ט וחול המועד אין אנינות אבל דברי שבצנעה נוהג: וקריאת התורה דברים של צנעה הם אך אם יש לו מקום קבוע כמו היום או שהוא כהן או במקו' כהן הוי פרהסיא ומותר: ובירושלמי משמע דיש אנינות בחול המועד וכן עשה רש"י בח"ה וקרע קריע' ואונן במוצאי שבת לא יבדיל ולא אחרים בשבילו ואוכל בלא הבדל' אכן יבדיל ביום א' או ביום ב' לאחר שעבר אנינתו ממנו ולא מברין אלא על מטות זקופות ואיזהו אונן כל שמוטל עליו לקברו ואם צוה המושל שלא לקברו אינו אונן וגם אינו אבל כיון שלא נתייאש מלקברו: ואם שמע שמת לו מת בעיר אחר ויש שם קרוב אינו אונן ומספר תורה שנשרף חייב לקרוע שתי קריעות אחת על הכת' ואחת על הגויל משום דאפי' ריקנין שבך מלאי' מצות כרימון: ומיירי היכי שראהו שנשרף אבל אם שמע לא מתחייב למיקרע: ומיירי שנשרף בזרוע כמעשה דיהויקים לאפוקי היכא שנשרף פתאום וחכם כל זמן שעסוקין בהספדו קורעין עליו: (ישעיהו כ"ה:ח') בלע המות לנצח ומחה י"י אלדים דמע' מעל כל פנים:

סימן צח

רמב"ם פ"ב דהלכות חמץ ומצה. סמ"ג עשין סימן לט טור א"ח סימן תלא.

לבדוק החמץ דתנן אור לארבע עשר בודקין את החמץ לאור הנר פירוש לילה שבתחילת ארבע עשר בודקין את החמץ במחבואות בחורין ובסדקין. מפני שבלילה כל העם מצויין בבתיהם ואור הנר יפה לבדיקה: ואמרינן התם שאין קובעין מדרש בסוף יום שלשה עשר שהוא תחילת ליל ארבעה עשר וכן חכם לא יתחיל לקרות בעת ההיא שמא ימשוך וימנע מהבדיקה בתחילת זמנה וכמו כן אסור לאכול מתחילת הלילה עד לאחר בדיקה: ואמר רב יהודה הבודק צריך שיבטל פירוש בשעת בדיקה וריב"א היה אומר שהוא מנהג כשר לבטל אפי' בשע' הביעו' פירו' בשע' שריפה ביום ארבע' עשר: לפי שרגילים לחזור ולקנות חמץ למחרתו שאינו בכלל ביטול הליל': וגם מי שאינו קונה חוזר וזוכה בלחם שביטל : הכל נאמנים על בדיק' חמץ אפי' נשים ועבדי' וקטנים דאעפ"י שידענו שלא בדק בעל הבי' ואמרי אינהו בדקנו מהימני הואיל ובדיקת חמץ דרבנן הימנינהו רבנן

בדרבנן: אין בודקין לא לאור החמה כגון היכא דלא בדק בלילה דאז בודקין ביום י"ד ולא לאור הלבנה ולא לאור האבוקה ומפני שטרוד שמא יבעיר הבית: ואסור לבדוק רק לאו' הנר במה דברי' אמורים בחורים ובמחבואות אבל אכסדר' שאורה רבה אם בדק לאור החמה דיו: ואמצע החצר אין צריך בדיקה: מפני שהעופו' מצויין שם והם אוכלין כל חמץ שנמצא שם: חור שבאמצע הבית בין אדם לחבירו זה בודק עד מקום שידו מגעת וכן זה והשאר מבטלו בלבו וכל מקום שאין מכניסין בו חמץ אין צריך בדיקה חור שבין יהודי לארמאי אינו בודק כלל שמא יחשדנו בכשפים אלא מבטלנו בלבו לדברי פלימו. חורי הבית עליונים ותחתונים וגג היציע שתח' הגג ורפ' הבק' ומתבן ולולין ואוצרו' שמן ויין שאינו מסתפק מהם ובית דגים גדולים מסתמא אין צריכין בדיקה אא"כ יודע שהכניס בהן חמץ אבל אוצרות יין ושכר שמסתפק מהם ובית המלח ובית השעוה ובית דגים קטנים ובית העצי' ובית המורייס וחורי הבית האמצעי' וכיוצא באלו צריכין בדיקה שמסתמא מכניסין בהן חמץ ואם ידוע בודאי שלא הכניס שם חמץ אינו צריך בדיק' וכשבודק המרתף בודק שתי שורות החיצונות שהן העליונה ושלמט' הימנה: אין חוששין שמא גרר' חולד' ממקו' למקום שאין מכניסי' בו חמץ שאם כן ניחוש מבית לבית ומעיר לעיר ואין לדבר סוף: בדק ליל ארבעה עשר והניח עשרה חלות ומצא תשעה הרי זה חושש וצריך לבדו' פעם אחר' שהרי בודאי גררה חולדה או עכבר: בפרק ואלו עוברין מוכח שבצק שבסדקי עריב' אם יש כזית במקום אחד חייב לבער אפי' במקום שעשוי לחזק פחות מכזית אם עשר לחזק בטל במיעוטא אפי' במקו' לישה ואם אינו עשוי לחיזוק במקו' לישה חייב לבער שלא במקו' לישה כגון שיפתא דאגנא בטל במיעוטו: המפרש מן היבש' לים והיוצא בשיירא: ואינו מניח מבני ביתו לשם בביתו: תוך שלשי' יום זקוק לבדוק קודם שלשים יום אין זקוק לבדוק ואם דעתו לחזור קודם הפסח אפילו קודם שלשים יום זקוק לבדוק: ואחר כך יצא דשמא יחזור ערב הפסח בין השמשות ולא יהיה לו פנאי לבער: ואם אין דעתו לחזור עד לאחר הפסח אין צריך לבדוק וכן העושה ביתו אוצר תוך שלשים יום צריך לבער ואחר כך כונס אוצרו לתוכו קודם שלשים יום אם דעתו לפנותו קודם הפסח צריך לבדוק ואחר כך עושהו אוצר: ואם אין דעתו לפנותו עד לאחר הפסח אין צריך לבדוק:

הגה"ה אך מ"מ צריך לבטל באיזה מקום שיהיה בשעת ביטול: בין לענין מפרש ויוצא בשיירא בין לעניין עושה ביתו אוצר דאל"כ אפי' קודם ל' נמי משום בל יטמין: ולפי מה שפי' בפנים משמע דדעתו לחזור דקאמר תלמודא היינו קודם הפסח ומשום שמא יחזור בין השמשות וכו' ומיהו בפסחים פי' הקונט' דדעתו לחזור בימי הפסח קאמר משום

דכי הדר בימי הפסח עבר עליה ולא מצי לבטוליה דהא מטא זמן אסוריה משמע דאיירי שלא בטלו והקונ' הולך לפי שטתו שפירש טעמא דבדיקה משום בל יראה ובל ימצא ומיהו אפי' למאן דמפר' דבעי ביטול עכ"פ כדפי' בה"ג מ"מ איכא משום מצות בדיקה דתקון רבנן בדיקה בליל י"ד אפי' היכא דבטלו משום דילמא אתי למיכל מיניה כדפי' התוס' במשנה: אמנם משמע מתוך פי' הקונטרי' דדעתו לחזור תוך הפסח קאמר אבל דעתו לחזור קודם הפסח לא דמסתמ' כיון דדעתו לחזור קודם הפסח ימהר ביאתו קודם יום י"ד: ואפילו תוך ל' אין זקוק לבער ומיהו בסדר ביעור חמץ דשבת הגדול שסידר רבינו יוסף ט"ע כתוב ואין דעתו קודם הפסח לחזרה וכו' משמע כמו שפירש בפני' אי קאי אקודם שלשים יום ומיהו יש ליישב דאתוך ל' יום קאי כדפירש רש"י ונצטרך לומר דלא קאי אדעתו לחזור דקאמר תלמודא דהתם קאי אתוך הפסח כדפי' בקונט' ואין להקשות על מה שבפני' דאם כן כל יוצא לדרך קודם הפסח זמן גדול אפי' קודם ל' יום ודעתו לחזור קוד' הפסח יצטרך לבער: הא לא קשיא דדוקא גבי מפרש מיבש' לים ויוצא בשיירא ללכת למרחוק חיישינן דלמא משתהי עד ערב הפסח בין השמשו' ותדע דנקט המפרש בים והיוצא בשיירא ולא נקט יוצא לדרך סתמא וקצת ראיה לפי' הקונ' מדפריך תלמודא אי דעתו לחזור אפילו מראש השנה נמי צריך לבער ואי קודם הפסח קאמר ומשום דחיישינן שמא יחזור ערב הפסח בין השמשו' בזה שיוצא מראש השנה שיש שהות כל כך אין סברא למיחש להכי אפי' במפרש או יוצא בשיירא: אבל לפי' הקונטרי' ניחא שפי' דעתו לחזור תוך הפסח ממש ולא קודם לכן: וכן מההיא דאוצר דקאמר דעתו לפנותו וכו' דהתם נמי תוך הפסח קאמר כדפי' דאי קודם הפסח ליכא למיחש כמו שפירש בפנים גבי מפר' שמא יאחר לפנות עד ערב הפסח בין השמשו' כי ודאי באותה שעה לא יפנהו: ע"כ ה"גה

כשבודד' ומחפש ליל י"ד מוציא את החמץ מן החורין ומן הסדקין המחבואות ומניחו במקום המוצנע עד תחל' שעה ו' ומבערו בשריפ'. מי ששכח או הזיד ולא בדק ליל ארבעה עשר בודק ביום ארבעה עשר שחרית: לא בדק שחרית יבדוק בשעת הביעור לא בדק בשעת הביעור יבדוק בתוך החג: ולשון המשנה לא בדק בשחרית יבדוק בתוך המועד ופירש רבינו משה מיימון ורבינו יצחק שהכל קרוי תוך המועד מתחלת שעה ששית עד לאחר הרגל. עבר הרגל ולא בדק בודק לאחר המועד כדי שיבער מה שימצא מחמץ שעבר עליו הפסח: מפני שהוא אסור בהנאה: כשבודק את החמץ ליל ארבעה עשר או ביום י"ד או בתוך הרגל מברך קודם שיתחיל לבדוק ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על ביעור חמץ דהכי מסקינן התם הלכתא: ואם בדק

אחר הרגל אינו מברך: מי שלא ביטל קודם שהתחיל שעה ו' שוב אינו יכול לבטל שהרי אינו ברשותו שכבר נאסר בהנאה מדבריהם ואין ביטולו מועיל כלום: ולענין שיתחיי' לעבור בעש' משום תשביתו ומשו' בל יראה עשאו הכתו' כאילו הוא ברשותו אף לאחר שש שאיסורו מן התור' אבל היה יושב בבהמ"ד ונזכר שיש לו עיס' מגולגל' בתוך ביתו ומתייר' שמא תחמוץ מבטל' בלבו קוד' שתחמוץ: א"ר יהודה המוצ' חמץ בי"ט כופה עליו את הכלי ומיירי כשביטלו דאי לא ביטלו היה יכול לשורפו אפי' ביו' טוב דאית לי' לרב יהודה בפרקא קמא דכתובות דמתוך שהותרה הבערה לצורך כו': רק שיהא צורך יום טוב קצת ואי לא ביטלו הוה ליה צורך יו"ט משום בל יראו' ובל ימצא וקיימא לן כרבי יהודא דאמר בפרק כל שעה אין ביעור חמץ אלא שרפ' דסתם לן תנא כוותי' בפ' בתרא דתמורה דתנן אלו הן הנשרפין תרומה טמאה וחמץ בפסח ולמד ר' יהוד' שחמץ בשריפה מנות' מה נותר לאחר איסורו שריפתו אף חמץ כן אבל קודם איסורו השבתתו בכל דבר: והכי מפורש בירושלמי ובתלמוד חמץ שנפל' עליו מפולת הרי הוא כמבוער ודוקא בשנמצא עליו עפר שלשה טפחים או יותר וצריך לבטלו בלבו משום בל יטמין:

סימן צט

רמב"ם הלכות אסורי ביאה פ"ב וכב סמ"ג לאוין סימן קכז טור א"ח סימן כב.

שלא להתייחד עם נשים שנינו בפרק בתרא דקידושין לא יתייחד איש עם שתי נשים: ונראה דהוא הדין אפילו עם הרבה דקאמר בגמרא נשים בחוץ ואנשים מבפנים חוששין אבל אשתו עמו מותר שאשתו משמרתו והני מילי ישראל אבל גוי אין אשתו משמרתו וכן אם יש עסקו עם הנשים אפילו אשתו עמו אסור ובעלה בעיר אין חוששין אם לא שושבינו הוא: ופתח פתוח לרשות הרבים אין חוששין ומתייחד אדם עם אמו ועם בתו: וגם דר עמם בקביעות ועם אחותו מתייחד ואינו דר בקביעו' ואשה מתייחד' עם שני אנשים כשרים אבל לא פריצים: ולא תלמד אשה תינוקות מפני אבי התינוקות וכן רווק פירוש מי שאין לו אשה מפני אמותיהן של תינוקות:

סימן ק

רמב"ם הלכות רוצח פי"ב טור י"ד סימן קנג.

שלא להתייחד עם עובדי אלילים מפני שחשודין על שפיכת דמים וגם בהמות אין מיחדין אצלם מפני שחשודים על הרביעה וגם אין מתרפאין מהם רק באדם מומחה דלא מרע לחזקתיה ומתרפאין מהם חולה שאין בו סכנה אפילו אינו מומחה ולגבי הקז'

כולם מומחין אבל מן המינין או מן האומ' לחש של עכו"ם אסו' וכן עכו"ם שאומר ליקח מים מעכו"ם או מהאילן שגדל לפני עכו"ם אבל אם א"ל סתם קח מים ממעיין או מאילן פלוני ואי אתה מוציא דבר זה אלא בעכו"ם מותר כיון דלא תלה הרפואה בעכו"ם ואין מסתפרין מה' ברה"י אבל ברשות הרבים שרי ורואה במראה אפילו ברשות היחיד שרי משום דהוי נראה כאדם חשוב מכאן משמע דאדם חשוב שרי:

סימן קא

רמב"ם הלכות עכו"ם פי"ט. סמ"ג לאוין מה טור י"ד סימן קנד.

שלא תיילד אשה בנה של עובדי אלילים ודוקא בחנם אבל בשכר שרי משום איבה אבל בשבת אסור לא תניק אשה את בנה של עכו"ם אפי' בשכר:

נשלמה מלאכת יום שני אחל יום שלישי מצות התלויות בפה כנגד לא תשא שהוא דיבור שלישי שהוא בפה:

סימן קב

רמב"ם הלכות איסורי מזבח פ"ג והלכות בכורות פרק א' סמ"ג עשין סימן קע"ח ורי"א טור י"ד שו

לקדש בכור אע"ג דבכור מאליו קדוש מכל מקום מצוה לקדשו בפה דכתיב כל הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך הזכר תקדיש:

סימן קג

רמב"ם הלכות קדוש החדש סמ"ג עשין סימן מו ומז טור א"ח סימן תכח

לעבר שנים כדכתיב (דברים יז) שמור את חדש האביב ולחשב תקופות ומזלות כדכתיב (דברים ד':ה'-ו') ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים:

סימן קד

רמב"ם הלכות ק"ש פרק א סמ"ג עשין סימן יח טור א"ח סימן נח

לקרא קריאת שמע שחרית וערבית דכתיב (דברים ו) בשכבך ובקומך: ואמרו חכמים זמן ק"ש ערבית מצאת הכוכבים עד חצי הלילה: ואם לא קרא תוך חצות קורא קודם שיעלה עמוד השחר: ואם נאנס ולא קראה יכול לקרותה קודם הנץ החמה: ואם הקדים לקרות מפלג המנחה דהיינו שעה ורביע קודם צאת הכוכבי' יצא: כדאמרי' דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד: וקריאת שמע של שחרית מצוה כוותיקין להתחיל ממש בשעת הנץ החמה וא"ת דהוה קודם הנץ החמה צ"ל שהיו וותיקין עושין שלא כדין כדפירש

ר"ת פ: ור"י אומר דכדין היו עושין דאין הלכה כרבי יהושע בן לוי דאמר קודם הנץ החמה לילה: וזמן קריאתה עד סוף שלש שעות: ואין צריכין כוונה רק בפסוק ראשון וכן עמידה לאדם המהלך בדרך: וכל האומר שמע שמע משתקין אותו ודווקא כשכופל כל פסוקי ראשון: אבל אם כופל כל תיבה ותיבה הרי זה מגונה ואין משתיקין אותו: ואם כפל כל הפרשה כולה אין להקפיד כדאשכחן דרבי זירא הוה קרי והדר קרי: ופסקינן שם הלכה שצריך להשמיע לאזניו וגם צריך לדקדק באותיותיה: ואם לא השמיע ולא דקדק יצא כיצד ידקדק יזהר שלא ידגיש הרפה ולא ירפה הדגש: ולת יניח הנע ולא יניע הנח: ובתלמוד מפרש שיתן ריוח בין הדבקים כגון בכל לבבך: ואבדת' מהרה: הכנף פתיל שלא יראה כתיב' אחת ומדלג אחת מן האותיות ואמרינן בירושלמי דצריך לבאר זיי"ן של תזכרו וצריך להאריך בדל"ת של אחד שיעור כדי שימליכהו בשבעה רקיעים ובארץ ובארבע רוחות העולה אמר רב אשי ובלבד שלא יחטוף בחית וצריך ליזהר שלא יאריך באלף דאחד שלא יראה כאומר אי חד וכשיאמר היום ישתוק מעט כדי שלא יראה כאומר היום על לבבך ולא למח' על לבבך כדאיתא בפרק מקום שנהגו. שנינו במסכת סוטה דק"ש נאמרת בכל לשון אמנם באותו לשון צריך ליזהר משבוש אותו לשון: אמרינן בברכות הקורא את שמע וטעה ואינו יודע באיזה מקום טעה חוזר לראש טעה בין פרשה לפרשה חוזר לפרשה ראשונה: טעה בוכתבתם ואיני יודע אם מפרשה ראשונה ואם משנייה חוזר לוכתבתם מפרשה ראשונה שאם נסתפק לו אחר שקרא למען ירבו ימיכם אינו חוזר שודאי אוכתבתם דפרש' שנייה קאי ולפי הרגל לשונו הואהולך: והלכ' כרבי יהודה דאמר בין הפרקים שואל בשלו' אדם שחייב בכבודו ומשיב שלום לכל אדם: אבל באמצע הפרש' אינו מפסיק לשאול אלא בשלו' מי שמתייירא ממנו כגון מושל. או אנס. ומשיב מפני הכבוד: ועניית קדיש יברכו וקדושה ואמן של האל הקדו' ואמן של שומע תפלה עונין בכל מקום ואלו הן בין הפרקים בין פרשה ראשונ' לשנייה בין שנייה לשלשית וכן בברכותיה בין יוצר לאהבה רבה ובין אהבה רבה לשמע: ובין שמע לוהיה אם שמוע: אבל בין ויאמר לאמת ויציב לא יפסיק: וכתב רבינו משה שדינו כאמצע הפרק: שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד והתוספות נסתפקו בזה: וצ"ע בסמ"ג

סימן קה

רמב"ם פ"א דה"ל תלמוד תורה. סמ"ג עשין יב. טור י"ד סימן רמ"ה רמ"ו.

ללמוד תורה דכתיב (דברים ה':א') ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם לעולם יחשוב אדם בשבחה של תורה ומתוך כך יאהבנה כתיב (במדבר כ"א:י"ח) וממדבר מתנה אם עושה

אדם עצמו על דברי תורה כמדבר שהוא הפקר לכל תורה נתנה לו במתנה. וכיון שניתנה לו במתנה נחלו אל שנאמר וממתנה נחליאל וכיון שנחלו אל עולה לגדולה שנאמר ומנחליאל במות ועוד כתיב (משלי ה':י"ט) אילת אהבים מה אילה זו רחמה צר וחביבה על בועלה כל שעה ושעה כשעה הראשונה. אף דברי תור' חביבין על לומדיה' כל שעה ושעה כשעה ראשונ' יעלת חן שמעלת חן על לומדיה דדיה ירווך בכל עת מה הדד הזה כל זמן שהתינוק ממשמש בה מוצא בו טעם כך דברי תורה כל זמן שאדם הוגה בהם מוצא בהם טעם. באהבתה תשגה תמיד. שיש לו לאדם לעשות עצמיו על דברי תורה כשוגה במנהג העולם. ואומר רבי עקיבא כך היה תחלת תשמישי לפני חכמים. פעם אחת נזדמן לי מת מצוה. ונשאתיו שלשה מילין על כתפי עד בית הקברות. ואמרו לי חכמים על כל פסיעה שפסעת כאילו שפכת דם נקי. שהרי מת מצוה קונה מקומו. אמרתי בלבי ומה כשהייתי מכוין לעשית מצוה כך. לעשות עבירה על אחת כמה וכמה. מאותה שעה לא זזתי מלפני חכמים. וזהו שאמרו חכמים לא עם הארץ חסיד וכתיב (קהל' יב) דברי חכמי' כדרבונות וכמסמרו' נטיעים בעלי אסופו' כולם נתנו מרוע' אחד: ואמרו חכמים למה נמשלה תורה לדרבן לומר לך מה דרבן זה מכוין את הפרה לתלמיה להביא חיים לעולם אף דברי תורה מכוונין לב לומדיהם מדרכי מיתה לדרכי חיים: ומה נטיעה זו פרה ורבה אף דברי תורה פרין ורבין בעלי אסופות אלו תלמידי חכמים שיושבים אסופות אסופות ועוסקין בתורה. הללו מטמאין. והללו מטהרין. הללו אוסרין. והללו מתירין. הללו פוסלין. והללו מכשירין וא"ת היאך אני לומד תורה מעתה: ת"ל כולם נתנו מרועה אחד. כל דבריה' דברי אלהים חיים הם ורועה אחד נתנם משה מפי הגבורה אמרן. וכמשמורת כתוב בשין רמז לתורה שהיא כ"ד ספרים כמשמרות כהונה ולויה. ואל תחשוב כי עיקר התורה בכתב כי אדרבה עיקרה אותה שבעל פה ועל תורה שבעל פה נכרת ברית. דכתיב כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית. והן אוצרו של הקדוש ברוך הוא כי היה גלוי לפניו שהיו ישראל עתידין להיות גולין בין האומות. ויעתיקו הגוים ספריהם. לפיכך לא רצה שתכתב כי לעתיד לבא הגוי' ירצו לקבל שכר ממה שלמדו תורה והקדו' ברוך הוא אומר להם מי שמסתרי' שלי בידו פירוש אוצר יקבל שכר. ואף על פי שבדורות האחרונים על ידי מיעוט הלבבות נכתבו הארבעה סדרי' מכל מקום לא יעתיקום הגוי' לפי שהם צריכי' פירוש גדול והיינו דכתי' (הוש' ח) אכתוב לו רובי תורתי בתמיה אם כן כמו זר נחשבו ואמרו רבותינו התורה נמשל' למים לומר לך מה מים יורדין טיפין טיפין ונעשין נחל גדול. כך דברי תורה אדם לומד תורה הלכה היום הלכ' למחר עד שיודע הרבה. וכתיב (שיר השירים א':ג') לריח שמניך טובי'

למה נמשל' דברי תור' לשמן לומר לך מה שמן נותן לתוכו טיפה של שאר משקין יצא כנגדו טפה של שמן. כך אדם שנכנס בפיו דבר של ליצנות יצא כנגדו דבר תורה ואוי לו ללצנות שתחלתה יסורין וסופה כלייה: שנאמר (ישעיהו י':כ"ג) ועתה אל תתלוצצו פן יחזקו מוסרותיכם כי כלה ונחרצה שמעתי: וזהו שאמרו חכמים. כל המוציא דבר נבלה מפיו אפילו נחתם עליו גזר דין של שבעים שנה לטובה: הופכין עליו לרעה. ורבותינו (ספרי פרש' ואתחנן) דרשו. אסור לדבר דברים בטלים ועובר בעשה דכתיב ודברת בם ולא בדברים בטלים. וגם אמרו כל מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק מביא עליו יסורין. שנאמר החשתי מטוב וכאבי נעכר. ואין טוב אלא תורה דכתיב (משלי ד':ב') כי לקח טוב נתתי לכם. וחלקתי מצוה זו מלאו דלא תשכח. שאף על פי שלמד צריך ליזהר שלא ישכח. וכן אם הוא נזהר שאינו שוכח מה שלמד. אף על פי כן צריך ללמוד דברים אחרים. וכתיב (משלי יד) רע רע יאמר הקונה ואוזל לו אז יתהלל זה הקונה תור' ומזלזלה איך יתהלל. והחרב והספר ירדו כרוכי' מן השמים דכתיב ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים. וכתיב אם תמאנו ומריתם חרב תאכלו:

סימן קו

רמב"ם הלכות תלמוד תורה פ"א סמ"ג עשין י"ב טור י"ד רמה ורמו:

ללמד לבניו דכתיב (דברים י"א:י"ט) ולמדתם אותם את בניכם: והוא הדין לתלמידים ודרשו רבותינו אם בנו חכם וממולא ממנו בנו קודם לאב: בנו לבן בנו ובן בנו קודם לאחרים: אכן מצוה ללמד לאחרי' ובחנם כדדרשינן ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר צוני וגומר: מה אני בחנם: אף אתה בחנם : והתירו חכמים למלמדים ליטול שכר שמור כגון קטנים והוא הדין לכל אדם שיש בו טורח: כדאמרינן מלמדין הלכות קמיצה לכהני' נוטלי' שכרם מתרומת הלשכה אך למבינים באמירה אחת אסור ליקח שכר: ואף על פי כן יש מצוה לומר כמה פעמים כדאמרי' בעיר אמריה תאמר אם אמרת דברי תורה חזור ואמור: ולפום צערא אגרא:

סימן קז

רמב"ם הלכות נדרים פרק י"ב סמ"ג עשין סימן קכב טור י"ד סימן רלג:

להפר נדרי' דכתיב (במדבר ל) ואיש' יפרנו וכן דרשו רבותינו לעולם ידבק אדם לשלש' דברים לחליצ' ולהבאת שלום ולהפרת נדרים ודרשו רבותינו שבידו להפר נדר בתו ונדרי אשתו: של בתו משתגיע לעונת נדרים עד שתבגר: ועונות נדרים היא מאחת עשרה שנה

ויום אחד אם יודעת לשם מי נדרה נדרה נדר: ואם אינה יודעת לשם מי נדרה אין נדר הנדר ונדרי אשתו משנכנסה לחופה עד שיגרשנה: ונערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה ואין אחד מהן מפר לבדו מת הבעל נתרוקן רשות לאב ומפיר האב לבדו: מת האב לא נתרוקן רשות לבעל: מיהו בעוד ששניהם חיים אם הפר הבעל ולא הפר האב: או הפר האב ולא הפר הבעל ועברה על נדרה אינה לוקה: ואלו נדרים שהם מפירין נדרי ענוי נפש ודברים שבינו לבתי ובינו לאשתו אך נדרי ענוי נפש מפיר לעולם ונדרים שבינו לאשתו אינם מיפרים אלא כל זמן שהי' תחתיו ומפיר אותם אע"פ שלא חל כמו שאמר' הרי עלי שלא לאכו' בשר אם אלך למקו' פלוני ואינו מפר אא"כ שמע ונדרי' אחרי' אינו מפר ואם נדר' מדברים שהי' משועבדת לבעל' אין צריך להפר ומפר לה כל היו' עד חשיכה ואם הפר האב ולא שמע הארוס ולמחר שמע אינו יכול להפי': ואם לא שמע ונתגרש': או נתאלמנה בו ביום: ונתקדשה לאחר: אביה ובעלה האחרון מפירין נדרים: ואם שמע וגרשה איבעיא לן: אי גרושין כשתיקה דמי: או כהקמה דמי ולא איפשטא: ולכאורה יש להחמיר: ונשאלין על ההיקם ביום שמיעה: ואין נשאלין על ההפר: וצריך להפר ביום השמיעה: והמקיים בלבו הוקם: והמפר בלבו אינו מופר: ונדר שהופר מקצתו לא הופר כולו ובעל וכן אב שאמרו בלשון התרה לא אמרו כלום: ואם אמר טלי ואכלי צריך שיבטל בלבו: אך בכל לשון שישמע ממנו לשון ביטול הנדר מעיקרו הרי זה מופר: שמע שנדר' ושתק ואמ' מה ששתקתי שלא הייתי יודע שהייתי יכול לבטל: או שלא הייתי יודע שזה נדר יפר:

סימן קח

רמב"ם הלכות שבועות פי"א סמ"ג עשין קכג. טור ח"מ סימן פ"ז.

להשבע בשמו דכתיב (דברים ו':י"ג-י"ד) ובשמו תשבע ולא שיהא חייב לשבע בשמו אלא כשאתה בא לישבע בשמו תשבע באמת ורבותינו דרשו אחד מושבע מפי עצמו: ואחד מושבע מפי אחרים בין בשם בין בכנוי בין בלשון ברכה בין בלשון קללה. וענה אמן אחריהם חייב לומר אמת: ודיינין המשביעין אותו צריכין להתפיש ספר תורה לנשבע בידו: ותלמיד חכם לכתחילה משביעין אותו בתפילין ומיושב. ועכשיו נהגי להחרים בין בני אדם: וצריכים לאיים על הנשבע כדמוכח בפרק שבעת הדיינין גם המשביע את חבירו בחנם הוא בעונש שבועה כמוהו: שנאמר (זכריה ה':ד') ובאה אל בית הגנב ואל בית הנשבע בשמי לשקר ורבותינו דרשו גנב זה הגונב דעת הבריות: וגם המשביעו בדין יש עליו קצת עונש מפני שגורם לו עונש ויש לכל אדם להרחיק עצמו מכל שבועה:

סימן קט

רמב"ם הלכות ברכות פ"א סמ"ג עשין סימן כז טור א"ח סימן קפד.

לברך על המזון דכתיב (דברים ח':י') ואכלת ושבעת וברכת: והיינו בברכה שלאחריו וברכ' שלפניו גמרינן מק"ו כשהוא שבע מברך כשהו' רעב לא כל שכן ודרשו רבותינו דהשלשה ברכות דאורייתא וברכה רביעית דרבנן ובברכת הארץ צריך להזכיר ברית ותורה חיים ומזון ומלכות בית דוד בבונה ירושלי': וצריך להזכי' מעין המאורע בשבת רצה והחליצנו: ביו"ט ור"ח יעל' ויבא ואין משנין חתימ' הברכה: ואם שכח ולא הזכיר ונזכר קודם שהתחיל ברכה רביעית בשבת אומר ברוך אתה ה' א"מ העולם אשר נתן מנוחה לעמו ישראל ביום שבת קודש לאות ולברית ברוך אתה ה' מקדש השבת וביום טוב אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר נתן מועדים לעמו ישראל לששון ולזכרון ברוך אתה ה' מקדש ישראל והזמנים: ובראשי חדשים אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר נתן ראשי חדשים לעמו ישראל לכפרה ולזכרון ברוך אתה ה' מקדש ישראל וראשי חדשים: והיכא דמיקלע שבת ויום טוב או שבת וראש חדש אומר רצה והחליצנו. ואינו מזכיר בו לא יום טוב ולא ראש חודש ואחר כך אומר יעלה ויבא: ואין מזכירין בו של שבת כלל וכן בתפלה וכששכח כוללן יחד בברכה שאמרנו למעלה והיכא שלא נזכר עד שהתחיל ברכה רביעית בשבת ויום טוב חוזר לראש ובראש חדש לא יחזור. משום דאי בעי לא אכיל רק מיני תרגימה וכן במנחה בשבת יש אומרי' כן מי ששכח ולא בירך אחר אכילתו ונזכר קודם שנתעכל המזון במעיו כל זמן שאינו רעב חוזר ומברך כרבי יוחנן וכן בספק. ולאחר מיכן אינו מברך ושלשה שאכלו אם בתחלה ברכו ברכת המוציא ביחד אין רשאין ליחלק אלא ימתינו ומזמנין זה עם זה ואם ברכו כל א' ברכ' המוציא לעצמו רשאין ליחלק אבל אם גמרו סעודתן יחד חייבין לזמן ואפי' אחד מהן אוכל פת של עכו"ם והאחרים נזהרין מאותו פת וכן אחד אוכל פת וגבינה והאחרים אוכלין בשר מזמנין כדאמרי' גבי תרומה בריש ערכין: אבל אם א' מהם אוכל דבר אסור אין מזמנין: ואין מזמנין לא על נשים ולא על עבדים וקטנים אבל נשים מזמנות לעצמן ועבדים לעצמן רשות והיכא שאוכלת עם אנשים נראה שיוצאות בזימון ובברכת המזון של אנשים אם ירצו והמברך יכוין להוציאן אף על פי שאינן מבינות לשון הקדש והיכ' שקדמו שנים ואכלו דין הוא שיפסי' השלישי סעודתו עד שיגמרו ברכה ראשונה ואח"כ יחזור למקום שפסק ויתחיל נודה זהו לפירוש הקונטרס מיהו לפירוש אחר יחזור לראש: ונרא' לי החלוקים דהיינו היכא שלא אכל פת אחר כן אבל אכל פת אחר כך הכל מודים שצריך להתחיל מראש ושלשה שאכלו ויצא א' מהם לשוק קורין לו ומזמנין

עליו והוא ששומעין קולו: אבל בעשרה שצריך להזכיר שם שמים עד שיבא אצלם: ושתי חבורות שאוכלות בבית אחד ורואים זו את זו מצטרפין ואם לאו אלו מזמנין לעצמן: ואלו לעצמן: ואם יש שמש מצרפן: וכן אומר רי"בא בבית חתנים אעפ"י שאין מברכין שהשמחה במעונו אלא במקום חופה אם שמש מצרפן ורואין זה את זה אפי' בב' חדרים הכל נחשב מקום חופה: ושנים שאכלו ובא שלישי וישב עמהם ואכל קודם שאמרו הב לן ונברך: מזמנין עמו: ואם הוא גדול בחבורה מברך ומוציא גם האחרים ואם רצה נותן רשות אפילו לא אכל רק כזית: אבל אם אמר בעל הבית הב לן ונברך כשאוכלין אצל בעל הבית אז המסובין כולם אסורים לאכול כשאוכלין משלו ואין הבא אחר כך מצטרף עמהם: ואינו מברך להם והיכא שלא קבעו מקום לסעוד' רק במקרה ישבו שלשתן יחד כל אחד מברך לעצמו בין לעניין ברכ' המוציא בין לעניין ברכות המזון ואם קבעו מקום אחד מברך לכולם וכן אם מהלכין בדרך ואמרו נלך לאכול למקום פלוני נתחייבו בזימון מיהו בתוס' משמע דלדידן הוי פת קביעות אך במהלכין בדרך עד שישבו: ואדם שאוכל כשהוא מהלך יושב ומברך במקום שאכל באחרונ' ואם ישב ואכל ולא בירך ויצא לדרך או לשוק חוזר למקומו ומברך כדברי בית שמאי והבא על בני אדם שמברכין אם אומרים נברך אומ' הוא ברוך ומבורך לעול' ועד ואם הם עשרה שמברכין בשם יזכיר השם כמותם מצאם שאמרו ברוך עונה אמן וכן יש לעשו' על כל ברכ' שאדם שומע שמברך חבירו: וז' שאכלו דגן ושלשה ירק מצטרפין לעשר' וכן שנים דגן ואחד ירק מקל וחומר ואמרו חכמים כל הברכות כולן אעפ"י שיצא מוציא חוץ מברכת הלחם ויין: והוא הדין לכל ברכת הנהנין אבל ברכת היין של קידוש מסיק התם דמוציא וברכת המזון אומר ר"י דמוציא ולשון הירושל' לא משמע כן: ומה שנהגו בבית האבל להוסיף על ברכת המזון אין צריך עשרה: ואין מזמנין על הקטן עד שיביא שתי שערות ואפי' יודע למי מברכין והיא הדין לעשרה מקל וחומר ויש מקילין להשלים לעשרה ביודע למי מברכין: אבל מה שנהגו למסור חומש לקטן זהו מנהג שטות ובירושלמי אומר דשכור מברך אפי' מדומדם ואורח חייב לברך את בעל הבית ותקנו לו חכמים ברכה אחת: ואפי' לא תהיה ברכת המזון טעונ' כוס מכל מקום היכא שיש כוס צריך לדידן ד' דברים חי מלא שטיפה הדחה וסימניך חמשה: וחי רוצה לומר בשעת נתינתו בכוס: ובברכת הארץ נותן לתוכו מים: דחי לגמרי אין מברכין עליו ודווקא ביינות שלהם. עוד יש לפרש שלא יהא מזוג יותר מדאי: עוד יש לפרש חי דקאי אכוס שלא יהא נשבר:

סימן קי

רמב"ם פרק א דהלכות ק"ש סמ"ג עשין יח אך לא מנו מצוה זו מצות עשה טור א"ח סימן נ"ח.

להזכיר יציאת מצרים דכתיב (דברים ט"ז:ג') למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים: לכך תקנו חכמים פרשת ציצית בקריאת שמע: וגם תקנו חכמים אמת ויציב אמת ואמונה:

סימן קיא

רמב"ם הלכות תלמוד תורה פ"ה סמ"ג עשין י"ג טור י"ד רמב

להורות דכתיב (ויקרא י':י"א) ולהורות את בני ישראל מצוה לאדם להשיב לשואל דבר הוראה אם יודע אפילו לא הגיע להוראה (פירש שאינו בן ארבעים שנה) אם אין גדול בעיר כמותו: אך אם יש גדול בעיר כמותו אל יורה עד שיהא בן ארבעים שנה: ואם הורה עבירה היא בידו: וכן אם הוא בן ארבעים שנה: ואינו מורה אם הוא מניח בשביל ענוה: זו היא ענוה שלא לשמה: ועון יש בדבר:

סימן קיב

רמב"ם הלכות דעות פ"ו סמ"ג עשין סימן י"א.

להוכיח עמיתו דכתיב (ויקרא י"ט:י"ז) הוכח תוכח את עמיתך ודרשו רבותינו הרואה חבירו עובר על דברי תורה: או שוגג או מזיד: וספק אם יקבל תוכחתו אם לאו אפילו הכי חייב להוכיחו: ואם לא הוכיחו נענש כמותו אך אם ברור לו שלא יקבל תוכחתו והחוטא שוגג: על זה אמרו חכמים מוטב שיהו שוגגין ואל יהו מזידין. ואם החוטא מזיד וברור למוכיח שלא יקבל אינו נענש כמותו: אך הוא עובר על מצות הוכח תוכיח: עד שינזוף בו החוטא. ואפילו מאה פעמים צריך להוכיחו ואם נזף בו דאסור להוכיחו מכאן ואילך שנאמר אל תוכח לץ פן ישנאך: ואפי' תלמיד לרב: ובעבירות שבסתר צריך להוכיחו בסתר ובנחת כדי שיקבל ממנו. ובעבירה גלויה צריך להוכיחו מיד שלא יתחלל שם שמים:

סימן קיג

רמב"ם הלכות תפלה וברכת כהנים פי"ד סמ"ג עשין סימן כ' טור א"ח סימן קכט:

לכהן שיברך את ישראל דכתיב (במדבר ו':כ"ג) כה תברכו את בני ישראל ואמרו רבותינו שיש בדבר ג' עשה. ואם אינו מברך עובר בכולן ודוק' כשאומרין לו בבה"כ (צריך לע"ן

קפ"ש סימן) צריך לברך ב"לשון הקודש. וב"עמידה. ב"נשיאת כפים ב"קול רם. פ"נים כנגד פנים כלפי העם במקדש ב"שם המפורש. אבל לא בגבולין. ובעת שיגיע שליח צבור לעבודה כשיאמר רצה. כל הכהנים העומדים בבית הכנסת נעקרין ממקומן והולכים ועולין לדוכן ועומדין שם. פניהם כלפי ההיכל עד שיגיע שליח ציבור לולך נאה להודות. ומיד אם הם שנים קורין אותם כהנים ואם הוא אחד אינו נקרא. אלא מעצמו הוא הופך פניו אל העם. ונראה לי שמן הדין לא היה צריך להקרות ליחיד. שהרי מה ששליח ציבור מקרא להם מאמור להם נפקא ומיהו עמא דבר להקרות אף ליחיד ועוד נראה לי שאם היחיד אינו נושא כפיו. אף כשאומר לו אינו עובר בעשה דכתיב להם לשון רבים עוד מסקינן התם אמר רב חסדא אין המקרא רשאי לקרות כהני' עד שיכלה אמן מפי הצבור שעונין אמן אחר לך נאה להודות ואין הכהני' רשאין להתחי' בברכה עד שיכל' הדבו' מפי המקר' ואין הצבו' עונין אמן עד שתכל' ברכה מפי הכהנים. ואין המקרא רשאי להתחיל ברכה אחרת עד שיכלה אמן מפי הצבו'. ואמרינן בפרק אין עומדין אין שליח צבור רשאי לענות אמן אחר הכהני' כשאר העם. שמא תטרף דעתו ולא ידע אי זו ברכה יקרא אם פסוק שני או שלישי ומסיים בה ואם אין שם כהן אלא הוא לא ישא כפיו. ואם מובטח לו שלאחר שישא את כפיו שיחזור לתפילתו רשאי (ש"ע כיון שאין שם כהן אלא הוא וכיצד יעשה יעקור רגליו בעבודה ויאמר עד ולך נאה להודות ויעלה לדוכן ויקרא לו אחר ומסיים החזן שים שלום ואם יש כהנים אחרים יעמוד ישראל אצל החזן הכהן: ויקרא כהנים ויקרא אותם והחזן עומד וישתק) ואין הכהנים רשאין להחזיר פניהם מן הצבור עד שיתחיל שליח צבור שים שלום ואין רשאין לכוף קשרי אצבעותיהם עד שיחזירו פניהם מן הציבור ומתקנת ר' יוחנן בפרק אלו נאמרין שלא יעלו הכהנים לדוכן בסנדליהם אלא עומדין יחפין. בשעה שהכהן עולה לדוכן מפרש במסכת סוטה כשהוא עוקר רגליו לעלות אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שתהא ברכה זו שצויתנו לברך את עמך ישראל ברכה שלימה ולא יהיה בה מכשול ועון. מעתה ועד עולם. וקודם שיחזור פניו לברך את העם מברך בא"י אמ"ה אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לברך את עמך ישראל באהבה וכשמחזיר פניו מן הצבור אחר שהשלי' אומר עשינו מה שגזרת עלינו עשה עמנו כמה שהבטחתנו בתורת' השקיפה ממעון קדשך וגומר וכל החזרות שהכהנים מחזירים פניהם אל הצבור בין בתחלה בין בסוף לא יהיו אלא דרך ימין ואמרינן בירושלמי דברכות עיר שכולה כהנים נושאין כפיהן ומברכין ישר' שבשא' מקומו' והנשי' והטף עונין אמן ששה דברי' מונעי' נ"כ. וסימן מעשיט"ל. פי' מומין עבירה. שנים יין טומאת ידים לשון. מומין מפירש בפ"ג דמגלה מי שיש לו

מומין בפניו ובידיו וברגליו לא ישא כפיו מפני שהעולם מסתכלין בו. וכן סומא באחת מעיניו אלא אם כן דש בעירו. עבירה פי' מי שהרג את הנפש אף שוגג לא ישא כפיו שנאמ' (ישעיהו א':ט"ו) בפרישכם כפיכ' וגו' ידיכם דמים מלאו. אבל מומר שעשה תשובה פסק רבינו גרשום בתשוב' שישא כפיו שנים. מי שלא נתמלא זקנו לא ישא את כפיו בפני עצמו אבל עם אחרים יכול לישא את כפיו כשהוא בן שלש עשרה שנה. יין מי ששתה רביעית יין בבת אחת אינו נושא כפיו (ש"ע ויותר מרביעית אפי' שתאו בכמה פעמי' ושיעור רביעית מפורש בערבי פסחי' אצבעיים על אצבעיים ברום אצבעיים וחצי אצבע וחומש אצבע: ואותן אצבעת בגודל. וטומא' ידים שצריך נטילת ידים קודם שנאמ' שאו ידיכ' קודש וברכו את ה'. לשון דאמר ר' יוסי במסכ' מגילה בני חיפה ובני בית שאן לא ישאו כפיה' מפני שקורין לעיינין אלפין. ולאלפין עיינין אמר רבי יהושע עם שאחורי הכהנים אינם בכלל ברכה. אלא אם כן יש שם אונס אבל מלפנים ומן הצדדין אפי' מחיצ' של אינ' מפסק'. כל כהן המברך מתברך שנ' (בראשית י"ב:ג') ואברכה מברכיך. ובשלש' פרקים בשנה ביום הכפורי' בתעניות. ובמעמדות. כהנים נושאין כפיהם שלש פעמים ביום שחרית ומוסף ונעילה. אבל במנחה של יום הכפורי' אין נושאין כפיה'. משו' דמחליף בשאר מנחות: מתפללין בעוד היום גדול. ומהאי טעמא לא יאמר ש"ץ אלהינו ואלהי אבותינו במנחה של יום כפורים. אבל במנחה של שאר תענית אומר לפי שסמוך לחשיכ' מתפללין והוי כנעילה ולא חיישינן לשכרות. ובשאר ימים אין נושאין כפיהם במנחה משום שכרות כרבי יוסי. ואל יאמר אדם מה איכפת לן בברכה של כהן פלוני הדיוט הוא. לפי שהקב"ה מתאוה לברכה של כהני' שנאמ' ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם:

שלמו העשיין התלוין בפה. ואלו הלאוין.

סימן קיד

רמב"ם הלכות עכו"ם פ"ה סמ"ג לאוין לב:

שלא להתנבאות בשם עכו"ם דכתי' ושם אלהים אחרים לא תזכירו ואפי' על האסור אסור ועל המותר מותר ובכלל זה שלא יאמ' אדם לחבירו שמור לי בצד עכו"ם פלונית:

סימן קטו

רמב"ם הלכות עכו"ם פ"ה סמ"ג לאוין לד:

שלא להתנבאות לשקר דכתיב (דברים י"ח:כ') אך הנביא אשר יזיד לדבר וגומר:

סימן קטז

רמב"ם הלכות עכו"ם פ"ה סמ"ג לאוין סימן כו

שלא להסי' יחיד דכתיב (דברים יג) כי יסיתך אחיך וכתיב וכל ישראל ישמעו ויראו ולא יוסיפו לעשות וגומר אמרו רבותינו איזו היא הסת' האומ' אלך ואעבו' נלך ונעבו':

סימן קיז

רמב"ם הלכות עכו"ם פ"ה סמ"ג לאוין סי' ל

שלא ללמך זכות על המסית דכתיב (דברים יג) לא תחמול:

סימן קיח

רמב"ם פ"ה מהלכות עכו"ם סמ"ג לאוין לא.

שלא לשתוק מללמד חובה על המסית דכתיב (דברים יג) ולא תכסה עליו:

סימן קיט

רמב"ם הלכות עכו"ם פ"ד סמ"ג לאוין סי' כג

שלא להדיח רבים דכתיב (שמות ת כג) לא ישמ' על פיך ובכלל זה שלא ידור בשם עכו"ם ולא יקיי' בשמה ואסרו חכמי' לעשו' שותפו' עם העכו"ם שמא יתחייב לו שבועה וישבע בעכו"ם שלו ועתה אין אנו נזהרין לפי שהגוים נשבעים בשם ואותן שנשבעים במלאכים כגון מיכאל ושמש וירח וככבי' וחביריו עוברים בלאו גמור:

סימן קכ

רמב"ם הלכות עכו"ם פ"ו סמג לאוין לח טור י"ד סימן קעט.

שלא לשאול באוב דכתי' (דברים י"ח:י') לא ימצא בך מעבי' וגו' וסמיך ליה וחובר חבר ושואל אוב וידעוני ויש מפרשים דאזהרה שלא לשאול באוב נפקא לן מדכתיב אל תפנו אל האובות ואל הידעונים ולא היא דהא כתי' בההיא עניינא והנפש אשר תפנה אל האובות ואל הידעונים ונכרת' ושואל אוב אינו בכרת אלא בלאו לכך נראה כדפרישית דנפקא לן מדכתיב ושואל אוב וידעוני ומה אני מקיי' אל תפנו אל האובו' אזהר' שלא יהא הוא עצמו עוש' אוב וידעוני:

סימן קכא

רמב"ם פ"ו דה"ל עכו"ם סמ"ג לאוין סימן לט טור י"ד סימן קעט.

שלא לשאול בידעוני האי נמי מחובר חבר ושואל אוב וידעוני נפקא:

סימן קכב

רמב"ם הלכות מכירה פי"ב וי"ד סמג לאוין קעא ח"מ סימן רכז רכח.

שלא להונות את חבירו דכתי' (ויקר' כה) לא תונו איש את עמיתו ודרשו רבותינו באונאת דברי' הכתוב מדבר וגדולה אונאת דברים מאונאת ממון שזה בגופו וזה בממונו:

סימן קכג

רמב"ם פרק בתרא דהלכות סנהדרין סמ"ג לאוין סימן ריא ח"מ סימן כו.

שלא לקלל חבירו בשם דכתיב (שמות כ"ב:כ"ז) לא תקלל חרש וכתיב ונשיא בעמך לא תאור וילפינן מבנין אב מחרש ונשיא אזהרה שלא לקלל אחד מישראל: ואמרו רבותינו ואפילו בכל הכנוי' ודוקא כשהוא כשר. אבל אם אינו עושה מעשה עמך פטור ומקלל אביו ואמו נמי אינו חייב מיתה עד שיקלל' בשם:

סימן קכד

רמב"ם הלכות דעות פ"ו סמ"ג לאוין סימן ט

שלא לילך רכיל דכתיב (ויקרא י"ט:ט"ז) לא תלך רכיל ובכלל זה נמי אזהרה לדיין שלא יהא רך לזה וקשה לזה: רכיל פירוש רך לי ואמרינן בירושלמי שלש עבירות אדם אוכל פירותיהן בעול' הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא: ואלו הן עכו"ם: וגלוי ערוות: ושפיכות דמי' ולשון הרע כנגד כולן: דבכולהו כתיב גדול: בעכו"ם כתיב (שמות ל"ב:ל"א) אנא חטא העם הזה חטאה גדולה: ובשפיכו' דמים כתיב (בראשית ד':י"ג) גדול עוני מנשוא ובגלוי עריות כתיב (בראשית ל"ט:ט') ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת ובלשון הרע כתיב (תלי' יב) יכרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות. וכתיב (תלי' קכ) מה יתן לך ומה יוסיף לך לשון רמיה: אמר הקדוש ברוך הוא ללשון בראתי לך שתי חומו': אחת של עצם: ואחת של בשר: ועוד שכל אברי' מבחוץ ואתה מבפני' ועוד שכל אבריו של אדם זקופין: ואתה מיושב מה יכולין להוסיף לך וכתיב (תלים קכ) חצי גבור שנונים עם גחלי רתמים אמר הקב"ה אני מלמעלה וגיהנם מלמטה לדונו עוד מצינו בדורות הראשוני' יש דור שרובם עכו"ם: כגון דורו של אחאב ויורדין למלחמה ונוצחין: לפי שלא היה בהם דילטורים (פי' מלשינו') שהרי אליהו מכריז (מלכים א יט) אני נותרתי נביא ליי' לבדי ואין איש מגיד כי חמשים נביאים החביא עובדיה במערה אחת וחמשי' במערה אחרת ועל כרחך אנו צריכין לומר שהרבה מישראל היו יודעין שאם לא כן

מאין היה מספיק להם מזון: אלא שהיה שואל מהרבה בני אדם ודורו של שאול היו בעלי תורה והיו יודעים לדרשה במ"ט פנים ואפי' התינוקת של שתים עשרה שנה והיו יורדין למלחמה וניצוחין לפי שהיו בהן דילטורין שנאמר (תלים נד) בבוא הזיפים ויאמרו לשאול הלא דוד מסתת' עמנו ואומר במדר' שלעתי' לבא הקב"ה שואל לגזלן למה גזלת ממון בני והגזלן עונה פלוני ישראל הלשינו: מיד הגזלן דוחה את ישראל לגיהנם: שנאמר (תלים קמ) איש לשון בל יכון בארץ איש חמס רע יצודנו למדחפות וגם כתיב (קהלת י':י"א) אם ישך הנחש וגומר ודרשו רבותינו לעתיד לבא מתקבצות החיות אצל הנחש: ואומרים לו ארי דורס ואוכל וזאב טורף ואוכל אלא אתה מה הנאה יש לך אומר להם כמו כן מה יתרון לבעל הלשון שאומר כאן וממית באספמיא וכן הנחש נושך בעקבו של אדם וכל גופו מרגיש ולפי שהיה ראשון לכל מספרי לשון הרע השליטוהו להפרע מכל המספרים ולכך לשון הנחש שותת לארץ לפי שהיא גרמה לו ואמרו רבותינו שהלשון גורם להרוג שלשה בני אדם: האומרו והמקבלו ומי שנאמר עליו וגם דרשו רבותינו שראוי להשליכו לכלבים שנא' לא תשא קרי ביה לא תשיא: וכתיב לכלב תשליכון אותו: וגם לוקה בצרעת כדדרשינן זאת תהיה תורת המצורע המוציא שם רע ולכך מביא בטהרתו צפורים המצפצפים תמיד: ומה תקנתו של מספרי לשון הרע יעסוק בתורה שנאמר (משלי ט"ו:ד') מרפא לשון עץ חיים וגם מצינו שענש הכתוב מוציא שם רע בכפלים ממאנס. וגם בספ' קינות מצינו שהקדים פ"ה לעי"ן לפי שהקדימו פיהם לעיניה' לומר מה שלא ראו בעיניה' וגם אמרו חכמים שהוא ככופר בעיקר שנ' אשר אמרו ללשוננו נגביר שפתינו אתנו מי אדון לנו: ועוד אמרו רבותינו ואסור לספר בשבחו של חבירו יותר מדאי שמתוך שבחו בא לידי גנותו וכתיב (דברים כ"ד:ט') זכור את אשר עשה יי' למרים זהו מצות עשה שלא יספר לשון הרע פן ילקה בצרעת כמרים:

סימן קכה

רמב"ם הלכות עכו"ם פ"ב סמ"ג לאוין סימן יז:

שלא לברך את השם דכתיב (שמות כ"ב:כ"ז) אלהים לא תקלל:

סימן קכו

רמב"ם הלכות דעות פרק ו סמ"ג לאוין סימן ו

שלא להלבין פני חבירו ברבים אפילו דרך תוכחה דכתיב (ויקרא י"ט:י"ז) ולא תשא עליו חטא:

סימן קכז

רמב"ם פרק כו מהלכות סנהדרין סמ"ג לאוין ריב טור ח"מ סימן כז

שלא לקלל עצמו בשם דכתיב (דברים ד':ט') השמר לך ושמור נפשך מאד:

סימן קכח

@12רמב"ם ה"ל שבועות פ"ח ופ"ז סמ"ג לאוין רלט רמ רמא טור י"ד סי' רלו וטור ח"מ סימן שמח ורצד

שלא לשבע בשם לשקר דכתיב (ויקרא י"ט:י"ב) ולא תשבעו בשמי לשקר כגון שבועות הפקדון וכל השבועות שמשביעין אותו שלא ישבע לשקר וכן אם משביעין אותו שיאמר האמ' אחר שבועתו זהו שאמרתי למעלה שהוא בעשה שנאמר ובשמו תשבע: ולכך חלקתים לשני מצות:

סימן קכט

רמב"ם הלכות שבועה פי"א. סמ"ג לאוין סימן רלח. טור י"ד סימן רלו:

שלא לשבע בשמו לשוא דכתיב (שמות כ':ז') לא תשא את שם יי' אלהיך לשוא: זהו הנשבע לשנות את הידוע לאדם: פי' לשלשה בני אדם ובכלל זה שלא לישבע בחנם אפי' באמת דמתרגמי' לשוא למגנא:

סימן קל

רמב"ם פ"ז דהלכות דעות סמ"ג לאוין סימן י"א.

שלא לנקום דכתיב (ויקרא יט) לא תקום כלומר שלא ימאן להשאיל לחבירו כליו כאשר עשה לו שלא השאילו:

סימן קלא

רמב"ם פ"ז דהלכות דעות סמ"ג לאוין סימן יב

שלא לנטור דכתיב (ויקרא יט) ולא תטור כלומר שלא יאמר לחבירו הריני משאיל לך ואיני כמוך שלא השאלתני ובדברים אחרים יש מדת חסידות שלא לנקום ושלא לנטור: רק לתלמיד חכם שביזוהו ברבים דאסור למחול עד שיפייסוהו כמו כן ברבים:

סימן קלב

פסיקתא זוטרתא פרשת קרח במדבר רבה פרשה יח וילמדנו פרשה קרח

שלא לערער על הכהונה דכתי' (במדבר י"ז:ה') ולא יהיה כקרח וגו' ובכלל זה (שלא יחזיק במחלוקת) ושלא יהיה בעל מחלוקת והמערער על הכהונה לוקה בצרעת כעוזיהו המלך:

סימן קלג

רמב"ם הלכות ביאת מקדש פ"א סמ"ג לאוין:

שלא יורה שתוי יין דכתי' (ייקרא י') יין ושכר אל תשת וסמיך ליה להורות את בני ישראל ובכלל זה שלא ליכנס כהן שתוי יין למקד' ואין אסור אלא ברביעית וגם יין מגתו שרי כדדרשינן שכר דרך שכרותו וזהו ברביעית יין בן ארבעי' יום ומרבינן אפי' שאר משכרין וכגון אכל דביל' קעילי' ושתה דבש וחלב אבל אין חייב מית' רק על היין ועל היין נמי אינו חייב מיתה רק בנכנס למקדש או עובד עבודה. אבל המורה הוראה אינו חייב מיתה רק באזהר' ואמרינן שכר דרך שכרו' אבל אם נתן לתוכו מים כל שהוא מותר ברביעית אבל ביותר מרביעית אפילו נתן לתוכו מים אסור ואמרינן דרך מיל ושינה כל שהיא מפיגין את היין ודוקא ברביעית אבל ביות' מרביעי' כל שכן שדרך טרדתו ושינ' משכרתו וקים לן דיין בתוך הסעודה אינו משכר:

סימן קלד

רמב"ם הלכות עכו"ם פרק ג'

שלא לקבל עליו עכו"ם לאלוה אפילו בדבור דכתיב (שמות לב) ויאמרו אלה אלהיך ישראל ואיתק' אמירה להשתחוי':

סימן קלה

רמב"ם הלכות עכו"ם סמ"ג לאוין סימן מח: טור י"ד סימן קנא.

שלא לחון עובדי עכו"ם ואלילים דכתיב (דברים ו) לא תחנם פירוש שלא יאמ' כמה נאה עובד עכו"ם זה ובכלל זה שלא ליתן להם מתנות חנם:

סימן קלו

רמב"ם הלכות עכו"ם פי"א סמ"ג לאוין נג טור י"ד קע"ט:

שלא לעונן דכתיב (ויקרא יט) לא תעוננו ואמרו חכמים פרק ארבע מיתות זה האומר שעה פלונית יפה לצאת וכן כששואלין ממנו פרעון אל יאמר שחרית הוא: מוצאי שבת הוא: ראש חדש הוא: ומה שנהגו קדמונינו להתחיל המסכתות בראש חודש זהו להמתין

הבחורים הבאים מחוץ לעיר ואף לסימן טוב כמו שאמרו חכמים אע"פ שאין נחש יש סימן: ובתוספתא מפר' לא תעוננו זהו האוחז את העיני' דחייב: ופטור דאמרינן התם זהו ממיתה אך לוקה הוא למאן דאמר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו ולמאן דאמר לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו פטור מכלום:

סימן קלז

רמב"ם פי"א דהלכות עכו"ם. סמ"ג לאוין סימן נא: טור י"ד סימן קעט.

שלא לנחש דכתיב (ויקרא יט) לא תנחשו ואמרו רבותינו זה האומר פתו נפלה מפיו: מקלו נפל מידו צבי הפסיקו: עורב קורא לו וכל כיוצא בו כגון שאומר אם יהי זה אעשה זה הן לעשות הן להניח מן המעשה:

סימן קלח

רמב"ם פי"א דהלכות עכו"ם סמ"ג לאוין סימן נה טור י"ד סימן קעט.

שלא לכשף דכתיב (דברים י"ח:י') לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש קוסם קסמי': מעונן ומנחש ומכשף יש בזה שלשה דרכים: אוחז העינים פטור עשה מעשה חייב סקילה בספר יצירה מותר לכתחילה לעיין בו:

סימן קלט

רמב"ם פי"א דהלכות עכו"ם סמ"ג לאוין לו ולח טור י"ד סימן קעד

שלא להיות בעל אוב דכתיב (ויקרא י"ט:ל"א) אל תפנו אל האובות ואמרו רבותינו בזה המדבר משחיו:

סימן קמ

רמב"ם ה"ל עכי"ם פי"א סמ"ג לאוין סימן לו ולט טור י"ד סימן קעט.

שלא להיות בעל ידעוני דכתי' (ויקרא יט) ואל הידעונים ואמרו רבותינו זה המניח עצם ידוע בפיו ומדבר מאליו:

סימן קמא

רמב"ם פי"א דהלכות עכו"ם סמ"ג לאוין סימן נד טור י"ד סימן קעט

שלא לחבר חבר דכתיב (דברי' יח) וחובר חבר: ואמרו רבותינו זה המאסף בהמות או חיות או שקצים או עופות למקום אחד ע"י לחש:

סימן קמב

רמב"ם פרק י"א דה"ל עכו"ם סמ"ג לאוין נו טור י"ד סימן קעט:

שלא לשאול למתים דכתיב (דברים י"ח:י"א) ודורש אל המתים ואמרו רבותינו כגון לן בבית הקברות כדי שתשרה עליו רוח טומאה וכן הנשאל בגולגולת של מת:

סימן קמג

רמב"ם פרק י"א דה"ל עכו"ם סמ"ג לאוין סימן נב טור י"ד סימן קעט:

שלא לקסום דכתיב (דברים י"ח:י') לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש קוס' קסמים ואמרו רבותינו שלפי השעות ששואלין אותו אומר כך יהיה על ידי שם (ס"א או על ידי שדים וס"א אין בהם ע"י שם) או על ידי השבעות:

שלמו העשיין והלאוין התלוים בפה בכל עת ואלו מצות התלויים בפה בזמן קבוע:

סימן קמד

רמב"ם הלכות חמץ ומצה פ"ז סמ"ג עשין סימן מא טור א"ח תפו ותפח הג"ה המתענה תחת בנו בכור קטן בערב פסח אין רשאי לפסוק עד שיגדל ויתענה בעצמו דתנן בפ"ק דשקלים כל כהן קטן שהתחיל אביו לשקול על ידו שוב אין פוסקין מפי מהור"ר אברהם מצאתי)

להגיד לבנו ליל חמשה עשר בניסן יציאת מצרים דכתיב (שמות י"ג:ח' מכילתא פד בא פ' י"ז) והגדת לבנך וגו' ואמרו רבותינו צריך לעשות שינוי כדי שישאל הבן כגון לטבול וגם צריך ליטול ידיו קודם אכילת ירקות וגם לעקור השלחן וצריך להיו' לו ארבע כוסות מיין. שנים מהם מזוגים קודם אכיל' כדי שישאלו ואפילו אינו שואל מגיד לו אביו וכן אדם לחבירו או לעצמו: ואומר ההגדה כולה כמו שהיא כתובה וכשמגיע למצה זו יגביה אותה וכן למרור זה אבל השני תבשילין העשויין זכר לפסח ולחגיגה אסור להגביה וכשהו' אוכל המצה ושותה הארבעה כוסות צריך להס' והבן מיסב לפני אביו: ותלמיד של אומנות לפני רבו כמו כן אבל תלמוד של תורה אינו מיסב לפני רבו וכן עבד לפני אדונו וכן אשה לפני בעלה פטורין מהסיב' אך אם אשה חשובה היא צריכה להסב ובין כוס ראשון לשני אם רצה לשתות ישתה וכן בין ב' לג' אבל בין ג' לד' לא ישת' ואם הוא חול' וצריך לשתות עוד יביא כוס חמישי ויאמר עליו הלל הגדול מצוה ולעשות החרוס' זכר לטיט והא דאמרינן התם אף על פי שאין חרוסת מצוה הכי פירושו אין מצו' אלא גם חובה משום קפא וצריך לקהוייהו זכר לתפוח:

סימן קמה

רמב"ם הלכו' תמידין ומוספין פ"ז סמ"ג עשין סימן ר' טור א"ח סימן תפט.

לספור ז' שבועות דכתיב (דברים יז) מהחל חרמש בקמה תחל לספור ז' שבועות ואמרו רבותינו מצוה למימני יומי ומצו' למימני שבועי. שבועי כדאמרינן: יומי דכתיב תספרו חמשים יום וזהו עד יום חמשים ולא נאמר יום חמשים אלא להבאת קרבן ואמרינן ח קצירה וספירה בלילה: והיכא שלא ספר בלילה סופר ביום בלא ברכה וכתב הרשב"א שעכשיו בזמן הזה אחרי שאין הספירה אלא זכר למקדש אין להקפיד שיהא ודאי לילה ומברכין על ספירת העומר מעומד:

סימן קמו

רמב"ם הלכות חנוכה פ"ג סמ"ג עשין דרבנן סימן ה' טור א"ח תכא תרמד.

להלל בזמנים קבועים דכתיב (דברים י':כא) הוא תהלתך ואמרו רבותינו בארץ ישראל שמונה עשר יום ולילה אחד: ובגולה עשרי' ואחד יום ושתי לילות וכן מי שאירע לו נס כגון ארבעה שצריכין להודות יורדי הים והולכי מדברות וחולה שנתרפא ויוצא מבית האסורין צריך לברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם הגומל לחייבי' טובו' שגמלני כל טוב וצריך שיהא שם עשר' בני אדם ותרי מינייהו רבנן: והעולם אומרי' מי שגמלך טוב הוא יגמלך כל טוב סלה ונהגו לברך אחר קריאת התורה:

סימן קמז

רמב"ם הלכות מלכים פ"א והלכות תפלה פי"ג סמג עשין סימן קטו וי"ט ולאוין סימן רכו טור א"ח סימן תרפה.

לזכור מעשה עמלק דכתיב (דברים כה) זכור את אשר עשה לך עמלק זהו בשבת שלפני פורים שמזכירין פרשת זכור:

הא לך מצות התלויות בזמן דרבנן

סימן קמח

רמב"ם הלכות מגילה פ"א סמ"ג עשין דרבנן סימן ד' טור א"ח סימן תרפו

לקרא מגילה בזמנ': ואמרו רבותינו הכל כשרים לקרא את המגילה חוץ מחרש שוט' וקטן וגם מבטלין תלמו' תור' לקרותה אך לא מתעסק במת מצוה והכל חייבין לקרותה ואפילו נשים ומיהו אין מוציאות אנשים והקורא בין עומד בין יושב יצא וכן קראוה שני'

יצאו ואינה צריכה עשר' ואין קורין אותה עכשיו אלא בארבע' עשר: ואם היינו יודעי' כרך שמוקף חומה מימות יהושע בן נון קורין אותה בחמשה עשר ומברכין לפניה שלש ברכות מקרא מגילה ושעשה נסים ושהחיינו בין בלילה בין ביום וכל הלילה. כשרה למקרא מגילה ולאחרי' במקום שנהגו מברכין בא"י אלהינו מלך העולם הרב את ריבנו והדן את דיננו והנוקם את נקמתינו והנפרע לנו מצרינו והמשלם גמול לכל אויבי נפשינו ברוך אתה ה' הנפרע לעמו ישראל מכל צריהם האל המושיע קרא למפרע או על פה לא יצא אבל התחיל לקרותה ושהה מעט והתחיל לקרות ממקו' שהניח אפי' שהה כדי לקרותה כולה יצא והכל יוצאין בקריא' לשון הקדש שלנו אבל שאר לשון אין מועיל רק למביני' אותו לשון גם שתהא כתובה באותו לשון ולשון יווני' לכל כשר ואמר רבא נקרא' ספר ונקראת אגרת ספר שאם תפרה שלא בגידים פסולה אגרת שאם יש בה ג' חוטין של גידים כשרה והיא שיהיו משולשין והגוילין נהגו לעבדו לשמן ורבי' משה מיימון אומר אינו צריך ואין ראי' לא לזה ולא לזה מיהו יש ראי' קצת מדנקר' ספר צריך עבוד לשמה וצריך לקרות בני המן ועשרה בנשימה אחת וגם צריך שיהו כתובי' אריח על גבי אריח ולבנ' על גבי לבנה ואת קורין אריח שהוא חצי לבנה: לפי שהיא תיבה קטנה ופרשנדתא קורין לבנה לפי שתיבה גדולה היא והיכא שנתעברה השנ' קורין אותו באדר השני וכן סדר פרשיות אבל הספד ותעני' אסור בין בארבע עשר וחמשה עשר של אדר הראשון בין בי"ד וט"ו של אדר השני והוא הדין לשמוח משתה ושמחה אבל עשיית מלאכה אין איסור מלאכה רק במקום שנהגו וסעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא וצריך לשלוח שתי מנות לאיש אחד ולשני אביוני' שתי מתנות ומגבת פורים לפורים ואין העני רשאי ליקח מהם רצוע' לסנדלו ואין מדקדקין בהם אלא כל הפושט ידו ליטול יטול לעשו' משת' ושמחה:

סימן קמט

רמב"ם הלכות תפילה פי"ב סמ"ג עשין טוא"ח קלד

לקרא בתור' בזמנה כאש' נהגו בכל השבתו' והמועדי' ואף על גב דאמרי' משה תקן להם לישראל שיהו קורין פרש' מועדי' בזמנן: מכל מקום תקון קריאתן דרבנן:

סימן קנ

רמב"ם הלכות ברכות פ"א סמג עשין כ"ז טור א"ח רכ"ג.

לברך על כל הניסי' והמאורעות הוא מבואר לפנינו:

סימן קנא

רמב"ם הלכות ברכות פ"א סמג עשין סימן כ"ז טור א"ח קפד.

לברך על המזון לפניו ואמרו רבותינו קל וחומר כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא כל שכן: וצריך לברך לפני כל דבר שאוכל: ואם לא בירך מעל מדרבנן וצריך שלא יפסיק בין ברכה לאכילה: רק בדבר אכילה כמו טול בריך או גביל לתורי וכיוצא בזה ומברכין בכל שהוא לפניו ולאחריו עד שיהא בו כזי' וכשהאוכלין מרובין והסיבו אחד מברך לכולן ואין אנו רגילין לקבוע אלא בפת ובדברי' הבאים בתוך הסעודה מחמת הסעודה שרגילי' ללפת בהן את הפת אין טעונין ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ומהאי טעמא לא מברכין בורא פרי האדמה כשאנו אוכלין מרור בלילי פסחים לפי שחובה לאכול אך שלא מחמת הסעודה מברכין למניהם ולא לאחריהם כגון פירות שאין אדם רגיל ללפת בהן את הפת וכשהוא רוצה ללפת פת עם הפירות טוב הוא שיאכל מעט בלא לחם ויברך לפניהם והשות' מים או שאר משקין בתוך הסעודה (פסקו רבותינו מאיבר"א דאין מברכים לפניהם רק ביין לבד והכי משמע לישנא דתלמודא אי הכי יין נמי ליפטריה פת שאני יין הואיל וקובע ברכה לעצמו פירוש קידוש והבדלה משמע דדברים אחרי' פת פוטר ואם נתן לתוך היין בלא ברכה אם היא מידי דמאיס מסלקו לצד אחר: ומברך עליו ובולעו: ואם אינו מידי דמאיס פליט ליה ומברך עליו ואוכלו ואם משקין בולען ומברך: ומברכין על הפת המוציא לחם מן הארץ: וצריך בכל הברכות שם ומלכות כר' יוחנן: וכל דבר שתחלתו עיסה ואחר כך נמלך לעשותו סופגנין מברכין עליו המוציא וחייב בחלה וטעון נטילת ידים: כי השלשה דינין אלו תלויין זה בזה והיכא שתחלתו סופגנין וסופו עיסה חייב בחל' תחלתו וסופו סופגנין פטו' מן החל' הוא הדין דאין מברכין עליו המוציא והיכא דהאור עובר תחתיו בלי משקה פליגי בה רבי יוחנן וריש לקיש דר' יוחנן מחייב בחלה וריש לקיש פוטר ובמשקה כולי עלמא לא פליגי דפטור ומספקא לן אי הוי דין זה דפטור על ידי משקה בלילתן רכה דוקא כגון בינו"ץ (ספינצילי בלעז) או אפילו בלילתן עבה כגון פרטו"ס ורוישל"ש (פרטא"ש קרישו"ני גבינ' רוייש"לש קרישונ"י בשר מצאתי) הילכך אין אוכלין אותן אלא בתוך הסעוד' : חביצא פירו' פירורין שאין בהן כזית מברכין עליהם המוצי' וחביצ' הן פרורין המדובקין יחד ע"י דבש או ע"י דבר אחר בלא בישול אך אם הם מבושלים ואין הפרוסות קיימו' אין מברכין וניל"ש (ניבולי בלעז) היכ' דקבע סעודתיה עלייהו מברכינן המוציא: והיכא דלא קבע מברכינן בורא מני מזונות: ואין המסובים רשאי' לטעום עד שיטעום המברך אבל בנותן רשות כגון שהוא רגיל לחלק ברכ' המוציא למסובין קודם שאכל הוא או ככרו של כל אחד לפניו מותר ואין המברך

רשאי לטעום עד שיכלה אמן מפי העונין וצריך לבצוע מהיכ' דקרים בישולי' (דהיינו מצד התחתון לפי המנהג) והיכא שיש פתיתין ושלימין מברך על השלמין ואפילו הן של פת שחור ואם שלימין של שעורים ופרוסות של חטים מניח פרוסה בתוך השלימה ובוצע משתיהן וכן בלילי פסחים מברך שתי הברכו' על אכילת מצה וברכ' המוציא על השלימה ועל הפרוס' האמצעית ובוצע משתיהן כאחת: פת נקיה טמאה ופת קיב' טהור' ר' חייא בשם ר' אחא או' מברך על איזה שירצה וכן נהגו בפת כש' קיבר ופת שאינו כשר נקי' וטוב להסיר אח' מהם: וטוב שיהיה לפניו מלח או לפתן כדי לטבול בו המוצי' כל תבשיל שיש בו מחמשת המינין מברך לפניהם בורא מיני מזונות ואחריהם על המחיה אבל אם אינו עשוי רק להיות התבשיל עב לא: והיכא שספק הוא לאדם אם בירך ברכת המוציא וכן כל הברכות אחרות שהן דרבנן אין צריך לברך אבל ברכת המזון שהיא דאורייתא צריך לברך מספק אך בברכ' אחת מעין שלש יש להסתפ' אם דאוריית' אם דרבנן ואם אכל פת במקו' אחד וחזר ואכל פת במקו' אחרצריך לחזור ולברך במקומו הראשון בהמ"ז ולכך א"צ לברך במקום שני לפניו : אבל יין ושאר כל מיני פירות אין צריך לחזו' ולברך ברכ' שלאחריהם במקום ראשון ולכך צריך לברך לפניה' במקום שני: וחבורה שהו מסובין ועקרו רגליה' ללכת לבית הכנס' או לקרא' חתן כשהניחו מקצ' החבירי' כשחוזרין אין טעונין ברכה לא למפרע ברכ' המזון ולא בתחלה ברכת המוציא מסקי' בפ' כיצד מברכין בשבתו' וי"ט דאד' קובע סעודתו על היין בירך על היין שלפני המזון פוטר את היין שלאחר המזון: אבל בימים אחרים אינו פוטר וכן כתב רבינו יוסף בכור שור ור"י פירש שיין של קידו' והבדל' פוטר היין שבתוך המזון. בא להם יין בתוך המזון כל אחד מברך לעצמו בורא פרי הגפן: בא להם יין אחר בין שהוא טוב בין שהו' גרוע מברך הטוב והמטיב בשיש אחרי' עמו ורבותי' מאי"ברא היו נוהגין שאחד פוטר את האחרים לענין הטוב והמטיב שאינו בא רק לשמחה ובשביל אחרים ומסתבר' טעמייהו והיכא שמתכוונין המסובין לפטו' עצמן אף בברכת בורא פרי הגפן יש להסתפשק אם יפטור אותן אם לא ונראה דלא כדפירש ר' אלחנן דלא פלוג רבנן:

הלכות שאר ברכות שאינן בסעודה

אמרינן בפר' כיצד מברכין שעל כל פירות האילן מברכין עליהם בפה"ע ולבסוף בנ"ר: חוץ מחמשת המינין הכתובים בפרש' והן ענבים תאנים ורמונים ותמרים: וזתים: שהוא מברך עליהם לבסוף ברכה אחת מעין שלש: ועל פירות הארץ כגון קטניו' וכיוצא בו: ועל הירקו' מברך תחילה בורא פרי האדמ' ולבסוף בור' נפשו' ודברים שאין גידולן מן הארץ כגון בשר: גבינה דגים ובצים: וחלב: ודבש וכן השותה מים לצמאו וכיוצא בהן

בתחל' מברך שהכל: ולבסוף בורא נפשו' רבות: והשותה מים שלא לצמאו כגון שהיה לו מאכל מעוכב בגרונו: אין טעון ברכ' לא לפניו ולא לאחריו: וכן השותה מים לרפוא' שאין הנאה בשתי' כ"א מחמת רפואה: כל מי הפירות אינן כפירות: ומברכין עליהן שהכל: והיוצא מן הענבי' מברך עליהן בורא פרי הגפן כתב רבינו יודא שמברכין על כל גרעיני הפירות בורא פרי העץ כדאמרי' בפ' כיצד מברכין ושהגרעינין חייבין בערלה: פסקו רבינו חננאל והלכו' גדולות שהלכה כרב נחמן באוכל קמח חטי' מברך שהכל וכן אמר שמואל שעל דלעת חיה וקמח שעורים מברכין שהכל פסקינן בפרק המוכר פירו' אחד שכר תמרי' ואחד שכר שעורים ואחד שמרי יין שיש בהם מים מברכין עליה' שהכל: תניא על המלח ועל הזומי' מברכין עליה' שהכל ועל קור שהו' סיב דקל ועל לולבי גפני' לחים מברכין שהכל לפי שסופן להקשות ואין נוטעי' אותן לשם כך: הפלפל וזנגביל גימב"רא בלעז יבישים אין מברכין עליהם לחין בורא פרי העץ: דבש אפילו של תמרים שהכל נהיה בדברו: תרדין וכל כיוצא בזה המשתנין לעילוי' ע"י בשול בתחל' מברך שהכל נהי' בדברו נתבשלו בורא פרי האדמה ואם נשתנו לגריעות' תחל' בורא פרי האדמה נתבשלו שהכ': והיכא שנאכלין חיין כמו מבושלין מברך בורא פרי האדמ' בין חיין בין מבושלין וכלל לידע מאי קרוי עץ כל היכא שמלקט הפרי ובאותו ענף עצמו גדל פרי אחר הוא עץ ואי לאי הוי עשב: צוקר"א פסקו הלכו' גדולו' ור"ח בורא פרי העץ ולולי הקבלה הי' נראה לברך בפה"א קני"לה בפה"א: בירך על פירות האדמה בפה"ע לא יצא על פירות האילן בפה"א יצא ועל כולן אם אמר שהכל נהיה בדברו יצא ואפי' על הפת ולעניין להקדי' כשיש שני מינין לפניו בורא פרי העץ קודם לבורא פרי האדמה ובורא פרי האדמה קודם לשהכל והיכא שיש שני מינין שאין ברכותיהן שוות מברך על זה וחוזר ומברך על זה בין לפניהן בין לאחריהן ואם ברכותיהן שוות גם לפניהם אחד פוטר שאר מינין: ומקדים מין שהוא משבעת המינין לפני האחרים ואם שניהן משבעת המינים מקדימין כסדר כתיבתן בפסוק הכתוב תחילה קודם לברכה ואם אין שם משבע' המינין: החביב עליו מקדי' תחלה בין ברכותיהן שוות בין אינן שוות ואם היו כולן משבעת המינים כל הסמוך לארץ דקרא יקדים לחבירו : חטה ושעורה כשהן מעשה קדירה קודמין: וכשהן חיין מאוחרין : בוסר שהיא קטן מפול הלבן אין מברכין עליו בורא פרי העץ כי אם בורא פרי האדמה ושקדי' המרי': קטנים מברכי' עליהם בורא פרי העץ: גדולים ולא כלום: פריש"א ומ"אורש מין אילן הן (פרי"שא ברונפי"ר מאורי"ש פריפ"ר בלעז) אגוז מטוגן בדבש כתוב במחזו' ויטרי דהאגוז עיק' ומברך בורא פרי העץ: וחטה ושעור' כשהן מעש' קדיר' מברכין לפניהן בורא מיני מזונות ולאחריהן על המחי'

ועל הכלכלה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שהנחלת לאבותינו לאכול מפריה ולשבוע מטוב' רחם ה' אלהינו עלינו ועל כל ישראל עמך ועל ירושלים עירך והעלינו בה ושמחינו בבנינה ונברכך עליה בקדושה ובטהר' כי אתה טוב ומטיב לכל ונודה לך על הארץ ועל המחיה ברוך אתה ה' על הארץ ועל המחיה ויש גורסין ונאכל מפריה ונשבע מטובה ולא נהירא כי אין לנו לחמוד ביאת הארץ ולהתפלל עליה רק כדי לקיים המצו' התלויו' בה: אבל כוסס חטה ושעורה בתחלה מברך בורא פרי האדמה: ולבסוף בעי הירושלמי מאי מברך ומסיק בגין דין לא אכיל ר"מ סנה כל ימיו שהיה מסופ' מברכ' שלאחרי' וכן לענין קליו' כיוצ' בו והעוש' פת מאורז ומדוחן מברך בתחל' במ"מ ולבסוף ולא כלום רק בא"י אמ"ה בורא נפשות רבות וחסרונם על כל מה שבראת להחיות בהם נפש כל חי ועל היין מברך לאחריו כמו אחר מעשה קדרה רק במקום על המחיה ועל הכלכלה יאמר על הגפן ועל פרי הגפן. ועל הפירות מז' המינין יאמר על העץ ועל פרי העץ ובחתימה יאמר על הארץ ועל הפירות:

כל המריח ריח טוב אם מעץ הוא מברך בא"י אלהינו מלך העולם בורא עצי בשמים. ואם עשב הוא: בורא עשבי בשמי' ואם מסופק היא אם מין עשב או מין עץ וכן מושק"א הבא מצואת חיה מברך בורא מיני בשמי' ואם פרי עץ הוא כמו אתרוגים וחבושין: מברך אשר נתן ריח טוב בפירות: נכנס לביתו של בשם שיש שם מינין הרבה מברך בורא מיני בשמים: אם ישב שם אפי' כל היום כולו איני מברך רק פעם אחת: יצא ונכנס מברך בכל פעם: על שמן אפרסמון מברך בורא שמן ערב: בשמים של עכו"ם ושל נשים אסורים: ואין מברכין עליהם לפי שאסור להריח בהן: בשמים של מת ושל בית הכסא אין מברכין עליהן לפי שעשוין להעביר ריח רע: מוגמר שמעשנין בעשנו את הבגדים אין מברכין עליו לפי שלא נעש' להריח המוגמ' עצמו. וכן המרי' בבגדים המוגמרים אין מברכין עליהן: לפי שאין שם עיקר בשם אלא ריח בלא עיקר: אמר מר זוטרא בר טוביה אמר רבא מנין שמברכין על הריח שנאמר (תלים קנ) כל הנשמה תהלל יה: איזהו דבר שהנשמה נהנית ולא הגוף הוי אומר זה הריח:

ברכות בקשות והודאות

גרסינן בפר' הרואה הנכנס לישן אומ' ברוך אתה ה' אמ" ה המפיל חבלי שינה על עיני ומשקיע תנומה על עפעפי יהי רצון מלפניך ה' אלקי ואלקי אבותי שתשכיבני לשלום ותעמידני לשלום ותן חלקי בתירתך ותצילני מיצר הרע ומפגע רע ומחלומות והרהורים רעים ותהיה מטתי שלימה לפניך והאר עיני פן אישן המות בא"י המאיר לעולם בכבודו: ובבוקר כשנוטל ידיו בבואו מלעשו' צרכיו מברך על נט"י ואשר יצר והמחזיר נשמות

וכל סדר הברכה עד גומל חסדים טובים לבריותיו ומברך לעסוק בדברי תורה וכל סדר התפלה הבונה בית חדש וקונה כלים חדשים לו אע"פ שהיו ישני' לאחרי' מברך שהחיינו לו ולביתו הטוב והמטי' (ונראת דר"ל עם שהחיינו) ואם נתנו לו לבדו אומר בירושלמי דמברך הטוב והמטיב ונראה לי הטעם לפי שהוא טוב לנותן שעושה צדקה ולמקבל שנהנה מהן וכתב רבינו יצחק שצריך שיהיו הבגדים חשובים שיהיה לבו שמח בהן קצת הרואה את חבירו לאח' שלשים ויום מברך שהחיינו לאחר שנים עשר חדש מברך מחיה מתים ומיירי ששמח לבו בראיתו אותו: שמע שמועות טובות לו ולאחרים מברך הטוב והמטיב וכשהן לו לבדו מברך שהחיינו: ועל שמועות רעות מברך בא"י אלהינו מלך העולם דיין האמת וצריך לקבלו מאהבה כמו שפירשתי במצות לצדק עליו את הדין: והרואה פרי חדש ונהנה מראייתו מברך שהחיינו ואם אינו נהנה רק על אכילתו אינו מברך רק על אכילתו וכן כל דבר המתחדש משנה לשנה כמו גידולי קרקע אבל דבר שאינו מתחדש אפילו יש ימים רבים שלא אכל ממנו אינו מברך: וכן כתב רבינו שרירא גאון. ברכת הגשם אינה נוהג' עתה: שמע שמת אביו והוא יורשו בתחל' מברך בא"י אלהינו מלך העולם דיין אמת ולבסוף אם יש לו אחים מברך הטוב והמטיב אין לו אחים מברך שהחיינו הרואה מקום שנעשו בו נסים לישראל כגון ים סוף ומעברו' הירדן מברך בא"י אלהינו מלך העולם שעשה נסים לאבותינו במקום הזה ומקום שנעשה בו נס ליחיד אותו היחיד ובנו ובן בנו מברכין שעשה לי נס או שעש' נס לאבותי ומקום שנעשה בו נס ידוע לצדיק כגון כבשן האש וגוב אריות מברך שעשה נס לצדיקים במקום הזה: הרואה חכמי ישראל מברך בא"י אלקינו מלך העולם שחלק מחכמתו ליריאיו: הרוא' חכמי אומו' העול' שחכמי' מחכמות העול' מברך בא"י אמ"ה אשר נתן מחכמתו לב"ו: הרוא' מלכי ישראל אומ' שחלק מכבודו ליריאיו: מלכי אומו' העול' שחלק מכבודו לבש' ודם: הרוא' את הכושים ואת המשוני' בצורת פניהם אומ' בא"י אלהינו מלך העול' משנה הבריו' כדאיתא בירושלמי הרואה סומים או קטועים או מוכי שחין ובוהקנים וכיוצא בהן מברך בא"י אלהינו מלך העול' דיין האמת ואם נולדו בהן מומין ממעי אמן מברך בא"י אלהינו מלך העול' משנה הבריות: הרואה בריות טובות ומפונקות ביותר ואילנות טובות אומר בירושלמי אפילו פרה נאה וחמור נאה מברך בא"י אלקינו מלך העול' שככ' לו בעולמו: היוצא לשדות ולגנות ביומי ניסן ורואה אילנות מפריחין וניצנין עולי' אומר בא"י אלקינו מ"הע שלא חסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות ליהנות בהן בני אדם על הרוחו' שנשבו בזעם ועל הברקים ועל הרעמים מברך בא"י אלקינו מלך העולם שכחו וגבורתו מלא עולם ואמרינן

בירושלמי אי בטרודין די בפעם א' ואי במוחלקין מברך על כל פעם ופעם על ההרים ועל הגבעות ועל המדברות: ועל הנהרות הגדולים: אם ראה אחד מהן לאחר שלשים יום מברך בא"י א"מ העולם עושה מעשה בראשית הרואה הים הגדול מל' יום לשלשים יום או יותר מברך בא"י אלהינו מלך העול' שעשה הים הגדול הרוא' קשת בענן מברך ברוך אתה ה' אמ"ה זוכר הברית נאמן בבריתו וקיים במאמרו ומורי כתב בשם ר"י שיאמר בא"י אמ"ה נאמן בבריתו וקיים בשבועתו וזוכר הברית וכן פי' רבינו יהודה בפי' אחד: הרואה לבנה בחדושו אומר במסכת' סנהדרין פ' היו בודקין שמברך בא"י אמ"ה אשר במאמרו ברא שחקים וברוח פיו כלצבאם חוק וזמן נתן להם שלא ישנו את תפקידם ששים ושמחים לעשו' רצון קוניהם פועל אמת שפעולתו אמת וללבנה אמר שתתחדש עטרת תפאר' לעמוסי בטן שהם עתידים להתחדש כמותה ולפאר יוצרם שבשמים על שם כבוד מלכותו בא"י מחדש חדשים: ואמרינן שצריך לברך זאת הברכה מעומד שכל המברך על החדש בזמנו כאלו מקבל פני שכינ' ואם לא בירך לילה הראשון יכול לברך עד י"ו בחדש הרוא' חמה ביום תקופת ניסן של תחלת המחזור של כ"ח שהתקופ' נופלת בתחילת ליל רביעי כשרוא' אות' ביום הרביעי בבקר מברך בא"י אלקינו מלך העולם עושה מעשה בראשית: וכן כשתחזור הלבנה לתחלת מזל טלה בתחלת החדש ולא תהיה נוטה לא לצפון ולא לדרום: וכן כל עת שירא' מזל טלה עולה מקצה המזרח על כל אחד מאלה מברך עושה מעשה בראשית: הרוא' קברי ישראל אומר בא"י אמ"ה אשר יצר אתכם בדין וכלכל אתכם ברחמים ולקח אתכם בדין ויודע מספר כולכם והוא עתיד להחיות אתכם בדין בא"י מחיה המתים: הנכנס לבית המרחץ אומר י"ר מלפניך ה' אלקי ואלקי אבותי שתכניסני לשלום ותוציאני לשלום ותצילני מזה ומכיוצ' בזה לעתיד לבא: וכשיצ' מבי' המרחץ אומר מודה אני לפניך ה' אלקי ואלקי אבותי שהוצאתני והצלחני מן האור: הנכנס להקיז דם אומ' יהי רצון מלפניך ה' אלקי ואלקי אבותי שיהא עסק זה לי לרפואה שלימה לחיים ולשלום כי רופא חנם אתה: הקיז דם אומר בא"י רופא חנם: ההולך למוד גורנו אומר יהי רצון מלפניך ה' אלקי ואלקי אבותי שתשלח לי ברכה בכרי הזה: מדד ואחר כך בירך הרי זו תפלת שוא: הנכנס לכרך אומר יהי רצון מלפניך ה' אלקי ואלקי אבותי שתכניסני לכרך זה לשלום נכנס אומר מודה אני לפניך ה' אלקי ואלקי אבותי שהכנסתני לכרך זה לשלום בקש לצאת אומר יהי רצון מלפניך ה' אלקי ואלקי אבותי שתוציאני מכרך זה לשלום יצא אומר מודה אני לפניך ה' אלקי ואלקי אבותי שהוצאתני מכרך זה לשלום וכשם שהוצאתני לשלום כן תוליכני לשלום: הנכנס לבית המדרש אומר יהי רצון מלפניך ה' אלקי ואלקי אבותי שלא אכשל בדבר הלכה ולא אומר

על טמא טהור. ועל טהור טמא ועל אסור מותר: ועל מותר אסור ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חבירי ולא יכשלו חבירי בדבר הלכ' ואשמח אני בהם: וביציאתו מב"המד אומר מודה אני לפניך ה' אלקי ואלקי אבותי שנתת חלקי מיושבי בהמ"ד ולא נתת חלקי מיושבי קרנות שאני עמל והם עמלים אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ומקבלי' פורענו' אני משכים והם משכימים אני משכים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים אני רץ והם רצים אני רץ לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת: כל הברכות פותחות בברוך וחותמות בברוך חוץ מברכות הפירות וברכת המצות וברכה הסמוכה לחברתה וברכה אחרונ' שבק"ש יש מהן שפותחות בברוך ואין חותמות : וכל המצות מברך עליהם עובר לעשייתן: חוץ מן הטבילה וכן נהגו העולם בנטיל' רק בנטילת ערב' לא מברכין שכך היה מנהג נביאים שלא לברך:

נשלמו מצות יום שלישי ובע"ה אחל מצות יום רביעי כנגד זכור שהוא דיבור רביעי וכתי' לא תעשה מלאכ'

סימן קנב

רמב"ם הל' רוצח פי"א סמ"ג עשין עט

לעשות מעקה דכתיב (דברים כ"ב:ח') ועשית מעקה לגגך ובספרי (פ' כי תצא דף מט) מרבה אפילו לקח וירש וניתן לו במתנ' ושמא שוכר הוא בכלל ומ"מ מדרבנן מיהא מיחייב כדאמר פ' השואל שוכר חייב לעשו' מעקה וגם ממעט כל דבר שאינו מיוחד לדירה ומרבינן כ"ד המיוחד לדירה מייתירא דבי"ת וגם מרבינן בורות שוחין ומערות מלא תשים וממיעוט דגגך אמרי' פרט לכבש וכמה גבהו ג' טפחים ובבית י' טפחים ומסקי' ועשית זו מצות עשה לא תשים זו מצו' לא תעשה ונראה דאפילו הכי פעמים יש עשה בלי לא תעשה כגון נפל המעקה ולא תעשה בלי עשה כגון מעמיד סולם רעוע ולכך חלקתים לשתי מצות. ומצות לא תשים אפרשנו ובית השותפין חייב במעקה לרבנן דר' אלעאי ובית שאין בו ד' אמות על ארבע אמות פטור מן המעקה.

סימן קנג

רמב"ם הלכות תפילין פ"א. סמ"ג עשין כא וכב טור א"ח סמן כח.

לקשור תפילין דכתיב (דברים י) וקשרתם לאות על ידכ' זו תפילה של יד: ואמרו רבותינו ז"ל שצריך להניחה במקום גבוה של זרוע וזהו בעצם אשר בין העציל שקורין קוד"ו ובין בית השחי שקורין שוב"ק: ולא יניחם על היד שנאמר והיה לך לאות ולא לאחרים לאות: ואם יניחם על היד יהיו לאחרים לאות אמנם אם נקרע הבית יד אין לחוש רק

שיהו במקום לך לאות. וסדר כתיבתן צריך לכותבן על גבי עור בהמה טהורה וצריך שיעבדם לשמם ובקלפים שלנו צריך שיכתוב לצד הלבן כדאמרינן קלף במקום הבשר וצריך לשרטט מארבע רוחות אבל בין שיטה לשיטה אין צריך: ואם עשה כדי לנאותו טוב: והכותב צריך שיוציא בשפתיו התיבה קודם שיכתבנה: וכשהוא כותב השם אפי' המלך שואל בשלומו לא ישיבנו: ולא יטבול קולמוסו באמצע השם ואם צריך דיו יקח מאותיות שלפניו ואם דלג אפילו אות אחת אין תולין אותה: ואם נפלה טפת דיו קודם שנגמר האות ולא היתה האות נכרת ואח"כ נטל הדיו או כמו כן אם לא היתה מוקפת גויל בתחלת עשיית' דאמרי' דפסולה ואחר כך נטל הדיו הוי כחק תוכות ופסולה אבל אם כבר נכתבה כתקנה ואח"כ נפל הדיו עליה יטלנו כדאמרינן בירושלמי וצריך ליזהר בכל האותיות שיהיו ניכרות ובקוצי של יוד אותיות של שעטנ"ז ג"ץ צריך בכל אות ג' זיינין בצד שמאל ויש סומכין על קרנות האותיות ומקל אחד באמצע: וספרי דוקני חטרי לגגו דחי"ת פירוש רש"י כזה ורבינו תם פירוש באמצע כזה יש מפרשים כזה ויש מפרשים כזה וטוב לעשות כזה וכזה ותלו לכרעי' דהי"א כזה ה: וגם רגל הקוף יתלה כמו כן כזה ק וצריך שיהו שלש פרשיות פתוחות והיה אם שמוע סתומה פי' של פתוחה שיניח חלק בסוף שיטה אחרונה: וכשמסיי' סוף השיט' זו היא סתומ' ואם שינה פסול וצריך לדקדק בחסירו' ויתרו'. והיתרות אם מחקם כשרות והחסירות אין להם תקנה. וצריך שיהיו מוקפית גויל ואם בחלל האות ניקב תוכו כשר. וצריך להניח גליון למעלה ולמטה כמלא אטבא דספרי ושיערו הגאונים כמלא אחיזת חצי ציפורן וכן בסוף אבל בתחל' היה מצריך הר"י בר שניאור כדי לגול כל ההיקף. והשיטין לא יהיו אחת ארוכה ואחת קצרה אלא שוות: ואין כותבין שלש' אותיות חוץ לשיטה וצריך לכרוך בשער בהמה טהורה: ויש שכורכן במטלית ואחר כך כורכין בשערה על גבן דהכי אמרינן בירושלמי פרק קמא דמגילה הלכה למשה מסיני שיהיו כותבין בעורות בדיו ומסרגלין בקנה וכורכין בשער וטולין במטלית ודובקין בדבק: וי"מ דמדבקין בדבק הקרע של ס"ת באמצע היריעה: ותופרין בגידין יריעה בחברתה ואין סברא להקפיד בכריכת המטלית אם תהיה קודם כריכת השער או לאחריו. ויש מקפידין שאין כורכין אותה אלא בקלף כשר: וסדר כתיבתן כאשר הם כתובים בתורה: קדש והיה כי יבאך: שמע: והיה אם שמוע: ובסדר הנחתן בבתים של ראש נחלקו אבות העולם כי רש"י ושמוש' רבה וה"ר משה כתבו הנחתן ככתיבתן אבל רב שרי' גאון ורבינו האי גאון ורבי' תם פירשו קדש והיה כי יביאך מימין הקורא וחוזר הקור' ומתחיל בשמאל שמע והיה אם שמוע נמצאו השיני"ן מבחוץ והויות זה אצל זה ומ"מ בתפילין ש"י לא נחלקו וא"כ טוב

לברך בשל יד ולשום של ראש בלא ברכה כי גם רש"י פירש כי בשלא שח אין מברכין אלא בשל יד כך קבלתי ממורי השר מא"יברא אך ר"ת פי' אפי' בלא סח צריך לברך על של ראש וא"כ ירא שמים הרוצה לצאת ידי שניהם יהיו לו שני תפילין של ראש ויניחם בבת אחת ויבטל בלבו אותן שאינן עשוין כתיקון חכמי' ויברך על מצות תפילין כי יש מקום בראש להניח בו שני תפילין: וזהו ממקו' שמתחיל להשעיר עד חצי שיפוע הראש: וצריך רצועות שחורות גם עור הבתים נראה שצריך להיות שחור: ואמ' אביי שי"ן של תפילין הלמ"מ וכתוב בש"ר ב' שינין א' מימין וא' משמאל של ימין מג' ראשין ושל שמאל מד' ראשין: ואמניח קאי ואומר לנו הר"י ב"ר שניאור דאות' של הארבע ראשים כמו ש"ין של לוחות דהויא מן החקיקה וכן היא נעשית מקמטי העור ואמרינן בפרק הקומץ צריך שיגיע חריץ למקום התפר (פי' אותן חריצין שהשין נעשה בהן) וי"מ חריץ שבין בית לבית אמר רב חנינא תיתורא של תפילין מרובעין הלכה למשה מסיני (פי' מושבן של בתים) ומעברתא נמי אמרינן הלכה למשה מסיני וזהו מקום שעוברין בו הרצועות ופירש רש"י שעושין אותו מעור של הבתים שכופלין אותו תחת הבתים ועושין ממנו מעברתא ותיתורא ויש שעושין אותו מעור אחר. ויש מפרשים מעברתא עור שנותנין על בית של זרוע ותניא תפילין מרובעות הלכה למשה מסיני: ואמר רב בתפרן ובאלכסונן שתהא התפירה מרובעת ויהא בם אלכסון גדול תרי חומשי על האורך ויש מחמירין גם בעור של בתים מלמעל' שיהיו מרובעות ומניין התפירות יש בשימושא רבה שנים עשר ואם עשה ארבע עשר או עשרה אין קפידא בדבר ויש מחמירין להעביר חוט של תפירה בין הבתים ונראה שאין זה רק כשכתב' על עור אחד והניחו בד' בתים: בפ' הקומץ בעי רצוע' שנפסקה מהו למיתפרה ומעייל לתפירה לגואי אמר ליה פוק חזי מה עמא דבר ופי' רש"י לאיסור ורבינו תם פירש להקל כמו בכל התלמוד דקאמר כהאי לישנא והכי אמרינן בירושלמי רבי ירמיה איפסיקא ליה גידא דרצועה מידא ושרו ליה הדר איפסיק ליה תניינות ושרי ליה ולא מן אולפנא: ויש מפרשים ההוא בגיד התפירה: ואורך הרצועה דימינא עד טיבורא דשמאל עד החזה דזרוע עד אצבע צרדא ורוחב הרצועות פחות מכשעורה ויתר מחטה: ואם רחב יותר אין לחוש: וקשר של תפילין הלכה למש' מסיני ואמר רב ונוייהן לבר (פירש נוי של קשר ונוי של רצוע'): ויניח תחלה ש"י ואחר כך של ראש: וכשמסלקן מסלק תחלה של ראש ומניחה בתיק ואחר כך של יד ומניחו בתיק: ואדם השולט בשתי ידיו מניח ביד שמאל כדרך כל אדם: אבל השולט בשמאלו בכל דבר: מניח תפילין בימינו אבל אם הוא שולט גם בימינו בכתיבה הוי כמו שולט בשני ידיו ומניח בשמאל : והקשר צריך שיהי' בעורף כנגד הפני': ומאימתי מברך משעת

הנחה עד שעת קשירה פירוש הידוק לזרוע ותפילין של יד אין מעכבים של ראש ושל ראש אין מעכבים של יד ואם יש לו שני תפילין של ראש ואין לו של יד עור על אחד ומניחן בזרועו: וכשמסלקן לא יברך שום ברכה: ואמרינן פרק הקומץ הלכה דלילה זמן תפילין ואין מורין כן: וזמן הנחתן משיכי' חבירו ברחוק ד' אמות. ומפרש בירו' דרגיל ואינו רגיל כאכסניא דאזיל ואתי לזמנים: היה משכים לצאת לדרך ומתיירא שמא יאבדו מניח' בראשו וכשיגיע זמנו ממשמ' בהן ומברך כדאית' בברייתא פ' התכל' ואין מניחין תפילין בשבתות וימים טובי' ובחול המועד יש להסתפק וטוב להניחן בלא ברכה שאינו עובר משו' בל תוסיף אלא אם כן מתכוין להוסיף: וצריך למשמש בהן תמיד שלא יסיח דעתו מהן ואם מניח שתי פעמים או ג' ביום מברך על כל פעם ופעם: ואין לוקחין תפילין אלא מן המומחה ואם לקחן בודק שתים של יד ואחת של ראש או להפך: ואין צריך עוד בדיקה אפילו לקח הרבה קטן היודע לשמור תפיליו: אביו קונה לו תפילין ומהו שמירתן כדאמרינן תפילין צריכין גוף נקי כאליש' בעל כנפי' ומסיק שלא יישן בהן ולא יפיח בהן ומזה יכולים הרבה בני אדם ליזהר שעה אחת ביום אך להיות עליו כל היום צריך נקיות גדול: ואדם שיש לו תפילין בידו אסור לישן בהן לא שינת קבע ולא שינת עראי היו בראשו ובגדו עליהן יכול לישן בהם שינת עראי כדי הלוך ק' אמה ולא יאכל בהן אכילת קבע אבל עראי מותר ואם צריך להשתין או לגדולים חולץ ברחוק ד' אמות ומוסרן לחבירו ואם אין לו חבירו גוללו ומניחן בתיק או בבגדו כנגד לבו ובלבד שלא תהא רצועה יוצאת מתחת ידו טפח: ובית הכסא שאינו קבוע מות' להשתין שכח ונכנס לבית הכסא מניח ידו עליהן עד שיגמור עמוד ראשון ולא ילך אדם תוך ד' אמות של מת או של קבר ותפילין בראשו: שכח ושמש מטתו בתפילין לא יגע בהן עד שיטול את ידיו בית שיש בו תפילין אסור לשמש בתוכו עד שיוציאם או עד שיניחם כלי בתוך כלי שאינו כלין: ואז מותר להניחן בין כר לכסת שלא כנגד ראשו ואפי' אשתו עמו: וחולי מעיים פטורי' מן התפילין ומצוה גדולה יש בתפילין שהן אות כמו מילה ושבת ומזכירין לאהוב את הקב"ה תפילין של יד לאוהבו בכל לבו שהן כנגדו תפילין של ראש לאוהבו בכל נפש שהן כנגד עיקר הנפש ומקיים שמנה עשה ומאריך ימים ככתוב וה' עליהם יחיו:

להניח תפילין של ראש דכתיב והיו לטוטפות בין עיניך ודיניה כבר כתבתי למעלה:

סימן קנד

רמב"ם הלכות תפילין פ"א ופרק ה סמ"ג עשין כג טור י"ד רפה.

לכתוב מזוזה דכתיב (דברים ו׳:ט׳) וכתבתם על מזוזת ביתך וגו' פי' לקבוע דמתרגמי' ותכתבינון על מזוזין ותקבעינון בסיפי ביתך אמרו רבותי' שכותבין ב' פרש' שמע והיה אם שמוע בקלף א' זו עג"ז וכתיבתן כאשר ביארתי בתפילין רק שצריכין שירטוט בין שיטה לשיטה. א"ר חלבו חזינא ליה לרב הונא דכריך ליה מאחד כלפי שמע ועושה פרשיו' סתומות נהגו רבותינו להניח קצת חלק בסוף שמע וקצת חלק בתחל' והיה אם שמע ובין הכל שיעור חלק שלשה אותיות כדאמרינן בירושלמי פתוחה מכאן ומכאן סתומ' ומיהו אי עבדינהו פתוחות שפיר דמי ולשון פרשיותיה סתומו' משמע כדברי האומר על הארץ בסוף שיטה. ומיהו הסופרים שכותבין בתחלת השיטה אין להקפיד עליהן דאי עבדינהו פתוחות שפיר דמי בית שאין בו ד' אמות על ארבע אמות פטור מן המזוזה וכן פתחי שימאי פירוש דלית בהו שקפי או דלית להו תקרה. ובית התבן ובית הבקר ובית האוצרות זה הכלל כל שיש בו בית דירה חייב ואם לאו פטור. ובית שער חייב מדרבנן מפני שהוא פתוח לבית שיש בו דירה. וצריך מזוזה בכל הפתחים וצריך שלא יעמיק טפח במזוזה ומצוה להניחן תוך חללו של פתח בטפח הסמוך לרשות הרבים ופתח שבין שני בתים הלך אחר היכר ציר לידע מהו ימין ביאה וצריך להניחה לצד ימין ביאה. וצריך להניח' בשליש העליון של פתח. ואם הניחה כנגר פסולה (פי' כיתד) ופרש"י כנגר זהו מושכבת ור"ת פירש זהו מעומד ולצאת ידי שניהם טוב להניח האסתוירא (פי' באלכסון) וצריך לבודקה פעמים בשמיטה וב"ה ובית המדרש פטורים ממזוזה ואמרינן פרק השואל המשכיר בית לחבירו על השוכר לעשות לו מזוזה וכשיצא מביתו לא יטלנה בידו ויצא ובחוצה לארץ השוכר בית משלשים יום ואילך חייב במזוזה ויש שהיו אומרי' עיר שש בה חזירים פטורה מן המזוזה ואין זה נמצא בשום מקום בירושלמי ובתלמוד שלנו אך בכל מקום שיש טינוף סביבו טוב לכסות כל המזוזה שלא תהא נראית ובמקום טהור טוב שתהיה נראית ונהגו העולם לכתוב שדי מבחוץ כנגד חלק שבין פרשה לפרשה וגם כותבין השם היוצא מה' אלקינו ה' אחד כנגדה וזהו השם כוזו במוכסז כוזו והן האותיות של אחר השם כלו' אחר היו"ד יש כ"ף ואחר הה"יא יש וי"ו. וכן כל האחרות וטוב הוא לכותבן מבחוץ אך מבפנים אסור לכתוב שום דבר. ובעון מזוזה בניו ובנותיו של אדם מתים כשה' קטנים שנ' (ירמיהו ב׳:ל״ד) דם נפשות אביונים נקיים וסמיך ליה לא במחתרת מצאתים והמקיים מצוה זו מקיים שני עשה ומזכיר אהבת השם ב"ה בכל מאודו ומארכת ימים ומשמרתו כדכתי' למען ירבו ימיכם ומכלל הן אתה שומע לאו:

סימן קנה

רמב"ם פ"ז מהלכות ספר תורה סמ"ג עשין סימן כד טור י"ד רע.

לכתוב ספרי תורה. דכתיב (דברים ל"א:י"ט) ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ואפי' הניחו לו אבותיו ס"ת חייב לכתיב ס"ת א' לעצמו ואם לקח ס"ת מן השוק דומה כאילו גזל מצוה מן השוק: אבל אם הגיה בו אות אחת מעל' עליו הכתיב כאילו כתבו כולו ואמרו רבותינו ז"ל שדינה כמו תפילין ומזוזות לעניין דקדוק אך תולין התיבות מה שאין כן בתפילין ומזוזות אך השם אין תולין אם אין עמו שתי תיבות אחרות של חול אך מצוה מן המובח' לגרור אות החול ולכתוב את השם על הגרר ותולה החול שגרר ואם נתיבשו האותיות מוחק וכותב את השם על המחק: ולא יעשה אדם יריעה פחותה משלשה דפין: ולא יתירה על שמונה: ואורך השיטה שישים אותיות אך הר"י אומר דהכל לפי הכתב רק שלא יהיו עיניו משוטטות וכן שלא יעשה השיטין קצרות ביותר דנרא' כאיגר' וארכה של ספר תורה ששה טפחים וכן הקיפו ושיעור הגליון מלמטה טפח ומלמעלה שלשה אצבעות: בין דף לדף שתי אצבעות: בין שטה לשטה כמלא שטה: בין פסוק לפסוק כמלא תיבה קטנה בין תיבה לתיבה כמלא אות קטנה: בין אות לאות כמלא חוט השערה: ולא יכתוב שלשה אותיות מתיבה גדולה חוץ לדף ותיבה של שתי אותיות לא יכתוב חוץ לדף: ויש מפרשים אפי' מתיבה גדולה אם השתי אותיות נכרות להיות תיבה בפני עצמה אין כותבין אותם חוץ לדף מן השם לא יכתוב אפי' אות אחת חוץ לדף ובסוף הספר אפילו פסוק אחד בדף אחד שפיר דמי: והבא לגמור ספר תורה לא יגמור אותו באמצע הדף כדרך שגומרין בחומשין אלא מקצר והולך עד סוף הדף לעיני כל ישראל באמצע שיטה דוק' ובין חומש לחומש צריך להניח ארבעה שיטין חלק אפילו כשמסיי' בסוף העמוד: ועושה לה שני עמודים וגולל לאמצעיתו: וצריך לשייר במקום התפר כדי שלא יקרע: ואין תופרין במקום הכתב אלא מבחוץ ונראה דקאי איריע' שנקרעה בשתי שיטין דאמרי' יתפור וע"ז אומר שלא יתחוב המחט במקום הכתב: ולא יעשה אותה כשורה ולא שורה כמותה הנה כתב רבי' משה מה הוא הפתוחה ומה היא הסתומה על פי הספר שהיה מקדם בירושלים להגיה הספרי' וזה לשונו פרש' פתוחה יש לה ב' צורו' אם גמר באמצע שיטה מניח שאר השיטה פנוי ומתחיל הפרשה שהיא פתוחה מתחילת השיטה כגון זה במה דברים אמורים שנשאר מן השטה ריוח שיעור תשעה אותיות אבל אם לא נשאר אלא מעט או גמר בסוף השיטה מניח שיטה שנייה חלק ומתחיל הפרשה שהיא פתוח' בשיטה שלישית כגון זה ופרשה סתומה יש לה שלש צורות אם גמר באמצע השיטה מניח ריוח כשיעור ומתחיל לכתוב בסוף השיטה עצמ' הפרשה שהיא סתומה

כזה ואם לא נשאר מן השיטה כדי להניח ריוח באמצע השיעור תשעה אותיות ולכתוב בסוף שיטה תיבה אחת יניח הכל פנוי ויניח מעט מראש שיטה שנייה ויתחיל לכתוב הפרשה השנייה הסתומה באמצע שיטה כזה ואם גמר בסוף שיטה מניח מתחיל' שיטה שניה ריוח כשיעור ומתחיל לכתוב הסתום' מאמצע שיט' כזה עכ"ל אבל במס' סופרי' שנינן איזו היא פתוחה כל שהניח בראש שיטה מקו' ג' אותיות סתום' שהניח באמצע השיטה ג' אותיות: גמר כל הפרשה בסוף הדף ישייר שיטה אחת מלמעל' ואם שייר מלמטה כדי לכתוב שם ג' אותיות מתחיל מלמעלה וכתב ר"ת כי הברייתא עיקר ופרשה פתוחה תחילת' בראש השיטה דוקא נקראת פתוחה ואם יניח שיעור ט' אותיות בסוף שיטה ובתחילת שיטה יצא ידי שניהם: או עדיין לא שמענו דין פרשה סדור' לא בבריית' ולא בדברי רבי משה אבל רבינו תם אומר כי יש בסדורים הקדמוני' שכל הכותב שיטה עד חצי או עד שלישה ושאר השיטה מניח פנוי ומתחיל לכתוב השיטה שלמטה ממנה כנגד הנחת' של אותה שיטה העליונה זו היא סדורה כזה ובאותיות גדולות וקטנות אין להקפיד רק לכתחיל' וכן אותיות בי"ה שמ"ו שצריכין להיות בראש הדף אין קפידא בדבר בדיעבד ואסור לשהות ספר שאינו מוגה שלשים יום כגון תורה נביאים וכתובים כדפירש רש"י בכתיבות והקונה ספר או כותבו אל ימכרו אלא לישא אשה או ללמוד תורה: ותשמישי קדושה כגון תיק של ספר תורה ותפילין ומזוזו' נגנזין בשבילן ולכבודן אסור לישב על גבי מט' שספר תורה מונח' עליה או אם הספר מונח ע"ג קרקע אסור לישב ע"ג המט' וצריך לכבדה ולקום מפני' וכשנפת' ס"ת אסור לספר אפי' בדבר הלכה ואם יש עשרה בני אדם מטים אזנם לתורה או לגרוס בנחת מות' שאינו מבטל מצות שמיעת הקריא' וגם מותר לחזור הפרשה שנים מקר' ואחד תרגום שחייב אדם להשלי' בשעת קריא' התורה: ואין קורין בתורה פחות מעשרה פסוקים אם לא דסליק ענייא כגון פרשת פורים ואין קורין פחות משלשה בני אדם ואין קורין בפרשה פחות משלשה פסוקים וכן אין משיירין בפ' פחות מג' פסוקים ואין מתחילין פחות מג' פסוקים: ואין קורין בתורה ואין מפטירין פחות מעשרה וקורין בתורה בשבת בשני ובחמישי: עזרא תקון אפילו במנחת שבת משום יושבי קרנות:

סימן קנו

רמב"ם הלכות שחיטה פי"א סמ"ג עשין סד טור י"ד סימן כח:

לכסות א דם חיה ועוף בעפר דכתיב א ודיני הלכות שחיטה תמצא לקמן סימן קצז: (ויקר' יז) אשר יצוד ציד חיה או עוף ושפך את דמו וכסהו בעפ' ודוקא כששוחטין אותו

אבל אם נחרו או עקרו או נתנבל בידו פטור. והשוחט לחולה בשבת כגון חולה שיש בו סכנה. דאז מותר לשחוט בעבורו לכתחלה יכסה לאחר השבת ולא יכסה ברגל שלא יהיו מצות בזויות עליו. שחט ולא כסה וראה אחר חייב לכסו': אבל בעוד שהוא עסוק במצוה לא יכסה אחר ואם כסהו אחר חייב ליתן לו י' זהובים אע"פ שאין אנו דנין דיני קנסות מכל מקום אנו למידין כי לא טוב עשה וצריך לפייס חבירו. כסהו ונתגלה אינו חייב עוד לכסות. כסהו הרוח אין חייב לכסותו. אך אם נתגלה אחר כך חייב לכסו' שחט ונבלע הדם בקרק' אם רישומו ניכר חייב לכסותו ודם הניתז ושעל הסכין בזמן שיש דם אחר שמקיים בו מצות כיסוי אינו חייב לכסותו. אך אם אין שם דם אחר חייב לכסותו. וכששוחט הרבה עופו' ומביאין לו עוד עופות אם כשמביאים יש לפניו עוד עופות שלא נשחטו נפטר בברכה אחת אך אם גמר לשחוט כל שהיו לפניו והביאו לו אחרי' חייב לברך וכששוחט הרבה לא ידבר דברים בטלים שאינם מענייני שחיטה בנתיים כי נחלקו גדולים אם צריך לחזור ולברך משום דהוי היסח הדעת. אע"ג דמסתבר' דחייב לברך ואין חייב לכסות מ"מ אסור להכניס ראשו במחלוקת ולדבר לכתחיל' ועוד דאמרי' בפ' בתרא דיומא דכהן גדול לא היה קורא בב' ספרי תורות מפני שאז צריך לברך ברכה אחרת ואינ' צריכה והוה כעין ברכה לבטלה. במה מכסין בעפר בסיד בגפסיס ובזבל הדק ובחול הדק שאין היוצר צריך לכתשו ובשחיק' אבניה ובנסור' של חרשים ובנעורת של פשתן ובאבנים ובלבינה ומגופה שכתשם. ובאפר. ובעפרו' זהב וצריך ליתן עפר למעלה ועפר למטה שנאמר בעפר: ואין מכסין בקרקע לחה כדמשמע פרק אלו עוברים:

סימן קנז

רמב"ם הלכות מילה פ"א סמ"ג עשין סי' כח טור י"ד סימן רט.

למול את בנו דכתיב (בראשי' כא) וימל אברהם את יצחק בנו בן שמנ' ימי' ואמרו רבותי' שאם נתעצל האב עוב' בכל יום בעשה ומיהו ב"ד חייבין למולו: וכן אם אין אביו בעיר אם נתעצלו ב"ד עוברין בעשה וכשאין ב"ד חייב למול את עצמו ואם לא מל חייב כרת: ואין מלים אלא ביום: ומצוה משעת הנץ החמה: ואם עשה משעלה עמוד השחר כשר: ומילה בזמנה דוחה את השבת אבל שלא בזמנה כגון שנולד בין השמשות: וכן יוצא דופן: ואנדרוגינוס ומי שיש לו שתי ערלות: וכן נולד כשהוא מהול מתוך שאנו מסופקין אם אנו צריכין להטיף ממנו דם ברית או לא כל אלו אין דוחין לא שבת ולא יום טוב: וצריך לדקדק באשה מקשה בערב שבת אם הוציא ראשו חוץ לפרוזדור בערב שבת אז אין מלין אותו בשבת כי אם בערב שבת: וצריך לשאול לנשים ואם אינם יודעות יש

ללכת אחר חזקה: וקטן חולה אין מלין אותו עד שיבריא ואז מלין אותו מיד ואם חלצתו חמה נותנין לו שבעת ימים מעת לעת: ותינוק אדום או ירוק אין מלין אותו עד שיהיה כתאר שאר תינוקות ואשה וגוי אין מלין: והמל בשבת כל זמן שהוא עסוק במילה חוזר בין על הציצין המעכבין: בין אינם מעכבין: ואם פירש המוהל חוזר על המעכבין ואינו חוז' על שאינם מעכבין בשבת כיון שפירש: ואיזו הציצין המעכבין החופין רוב גובהה של נוטרה: מל ולא פרע כאילו לא מל: וקטן המסורבל בבשר רואין אותו אם כשמתקשה נראה מהול אין צריך למולו ואם לאו צריך למולו: ועושין כל צרכי מילה בשבת מלין ופורעין ומוצצין נותנין עליה אספלנית העשויה מע"ש אבל מכשירי מילה אין דוחין את השב' לא באיסו' ד"ת ולא באיסור ד"ס וגם אם אין לו דבר המרפא את המילה שנאבדו קודם שמל אין מלין אבל ביום טוב נראה דמלין דמתוך שהותרה לצורך אוכל נפש הותרה נמי שלא לצורך אוכל נפש: אבל אם נתפזרו הסמנים לאחר שנמול עושין כל צרכו מפני הסכנה: ומרחיצין את המילה ביום שלישי שחל להיות בשבת: בין הרחצת מילה בין הרחצת כל גופו ואפי' הוחמו בשבת וכתוב בהלכות גדולות דהיכא דאייתו מערב שבת איזמל ונאבד או פגים שרי למימ' לגוי לתקנו ולהביאו: ור"ת הגיה דוקא באיסורא דרבנן אבל באיסורא דאורייתא לא ובפ' רביעי דנדרים אמרי' גדולה מילה שלא נתלה למשה רבי' שעה אחת עליה ועוד שמכל המצות שעשה אברהם אבינו לא נקרא שלם עד שנמול שנאמר התהלך לפני והיה תמים ועוד שהיא שקול' כנגד כל המצות שנאמר הנה דם הברית אשר כרת ה' עמכם על כל הדברים (משפטים):

סימן קנח

רמב"ם הלכות מילה פ"א וסמ"ג עשין סימן כח לא מנאו מצוה זו בכלל העשין טור י"ד סימן רכז:

למול יליד בית דכתיב (בראשית י"ז:י"ג) המול ימול יליד ביתך ומקנת כספיך וצריך לכסות הערוה אם הם גדולים בשעת ברכה ומילתו של יליד ביתו אינו דוחה לא שבת ולא י"ט:

סימן קנט

רמב"ם פ"א מהל' מילה סמ"ג עשין כח לא מנאו מצוה זו בכלל העשיין אך דרך כלל למול הזכרים טור י"ד סימן רסז

למול מקנת כסף דכתיב (בראשית י"ז:י"ב) המול לכם כל זכר לדורותיכם יליד בית ומקנת כסף מאת כל בן נכר אשר לא מזרעך הוא. ואמרו רבותינו שצריכין טבילה לאחר

שנתרפאו מן המילה. וכן גר כיוצא בהם וצריך קבלת מצוה בפני ג' אך באלו יליד בית ומקנת כסף מלין ומטבילין אותם בע"כ מה שאין כן בגר דבעינן מדעתו ועבדי' חייבין בכל מצות שהנשים חייבות וגר חייב בכולן: וכשמשחררין את העבדים צריכין טבילה אחרת אך לא בפני שלשה:

שלמו העשין התלוי' ביד ואלו הלאוין:

סימן קס

רמב"ם הלכות יסודי תורה פ"ו סמג לאוין סימן ג'. טור י"ד סימן רעו.

שלא למחוק אחד משמות של הקב"ה דכתיב (דברים י"ב:ד') ואבדתם את שמם וגו' לא תעשון כן לה' אלהיכם: אזהרה למוחק את השם ומיירי שנכת' מדעת אבל שלא מדעת לא ובפרק שבועת העדו' מפרש אותם שנמחקין ואותם שאין נמחקין: ואם היו כתובי' על ידות כלים יגוד ויגנוז ואם היו כתובי' בקלף כל היריע' צריכה גניזה:

סימן קסא

רמב"ם הלכות עכו"ם פ"ג סמ"ג לאוין סימן כ טור י"ד סימן קמא.

שלא לעשות עכו"ם דכתיב (שמות כ':ד') לא תעשה לך פסל וכל תמונה:

סימן קסב

רמב"ם הלכות עכו"ם פ"ג סמג לאוין סימן כב טור י"ד סימן קמא.

שלא לעשות צלם דכתיב (ויקרא כ"ו:א') לא תעשו לכם אלילים ואמרו רבותינו אפילו שלא לעבוד גם לנוי אסור ואין אסור רק צורת אדם ודוקא בולטת אבל משוקע' או בצור' של סמנים לא ואמרי' בפרק כל הצלמים. גבי מוצא שעל המכובדין אסורין שעל המבוזין מותרין: ופירוש מבוזין מטפחת וסדינין ורבינו חננאל גריס מטבעות טבעת שיש עליה צורת אדם אם היא בולטת מותר לחתו' בה ואסור להניח' שוקעת מותר להניחה ואסור לחתום בה: וכן אסור לעשות צורת חמ' ולבנה כוכבים ומזלות וכן אסור לעשות בית תבנית היכל: אכסדר' תבנית אולם מנורה תבנית מנורה של שבעה קנים אפילו בלא גביעים: תבנית של ד' פנים כגון חיות הקודש והעוש' צלם לעבוד אפי' שילשול קטן אסו':

סימן קסג

רמב"ם הלכות עכו"ם פ"ו סמ"ג לאוין סימן מב.

שלא לעשות מצבה דכתיב (דברים ט"ז:כ"ב) ולא תקים לך מצבה:

סימן קסד

רמב"ם הלכות כלאים פ"א סמ"ג לאוין עט טור י"ד סימן רצה ורצו.

שלא להרכיב אילן (פירוש יחור של תפוחים שלא להרכיבו באילן של תותי' או מין אילן אחר:) וכן כל שני מינין בין באילן בין בדשאים דכתיב בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים ודרשו רבותינו מה בהמתך בהרבעה אף שדך בהרכבה ומה בהמתך נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ אף שדך אפי' בחוצה לארץ:

סימן קסה

רמב"ם הלכות כלאים פ"א ופ"ט סמ"ג לאוין סימן רפא טור י"ד סימן רצז.

שלא להרביע בהמה דכתיב (ויקרא י"ט:י"ט) בהמתך לא תרביע כלאים וכשאינם מינה מיירי וה"ה חיה ועוף כיוצא בהם וגם חית הים ואינו חייב עד שיכניס כמכחול בשפופרת אבל במינו מותר אפי' כמכחול בשפופר': מותר להכני' ב' מינין לדיר ואם רבעו זה לזה אינו זקוק להפרישם: אווז ישוב ואווז הבר כלאי' זב"ז: ושור ישוב ושור מדבר אינם כלאים זה בזה כרבנן דרבי יוסי והוולדות הבאים מכלאים מותרים באכילה ובהנא' באכילה מכבש ועז ובהנאה כגון פרד הבא מסוס וחמורה וכיוצא בזה:

סימן קסו

רמב"ם הלכות איסורי ביאה פי"ו סמ"ג לאוין סימן קכ טור א"ה סימן ה'.

שלא לסרס שום דבר דכתי' (ויקרא כב) ובארצכם לא תעשו וכשעובדי עכו"ם ואלילים גוזלי' או גונבים בהמות או עופות של ישראל כדי לסרס' ואח"כ מחזירין להם צריך הישראל למוכרן לאחר והנהו תרי חסידי מחלפי אהדדי והוי כמכירה:

סימן קסז

רמב"ם הלכות שחיטה פ' י"ב סמ"ג. לאוין סימן קמט טור י"ד סימן יו:

שלא לשחוט אותו ואת בנו דכתיב (ויקרא כב) ושור או שה אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד: ואמרו רבותינו שנוהג בבהמה ולא בחיה: והשוחט השני חייב: ואין קפידא אם האם תחלה אוהבן תחלה: והשוחט הראשון (ת"כ פרשת אמור) ונתנבלה בידו מותר לשחוט השני אחריו וכן הנוחר והמעקר ודוקא נתנבלה מודאי: אבל אם מספק נתנבלה כגון שהה או החליד במיעוט של סימנין או בצירוף שהיות או שנמצאת הסכין פגומה

אחר שחיטה דאסרינן להו מספקא וכן כל כי הני נראה דאסור לשחוט השני: ואם שחט אינו לוקה: אבל השוחט לעכו"ם ולכלבים ולרפואה חייב: ומספקא לן אי חוששין לזרע האב. ואם אנו מכירין האב אסור לשחטו אחר הבן: ולא הבן אחריו אבל אינו לוקה: בכוי נוהג מדרבנן: ובארבעה פרקים בשנה המוכר בהמה לחבירו צריך להודיעו ולומר אמה מכרתי לשחוט בתה מכרתו לשחוט ואלו הן ערב יום טוב הראשון של פסח: וערב יום טוב האחרון של חג וערב י"ט של עצרת וערב ראש השנה ואמר ר' יהודה אימתי צריך להודיעו בזמן שאין לו ריוח אבל יש לו ריוח אין צריך: אבל המוכר את האם לחתן והבת לכלה אף על פי שיש לו ריוח צריך להודיעו כי בידוע ששניהם שוחטי' ביום אחד: ויום אחד רוצה לומר היום הולך אחר הלילה:

סימן קסח

רמב"ם הל' כלאים פ"ו סמ"ג לאוין סימן קמה ורפ טור י"ד סימן רצו.

שלא לזרוע כרם כלאים דכתיב (דברים כ"ב:ט') לא תזרע כרמך כלאים ודוקא בארץ אבל בח"ל מדרבנן: וכלאי זרעי' אפי' מדרבנן שרי בחוצה לארץ ואין להאריך בזה: גם לענין כלאי הכרם כי קיימ' לן כרבי יאשיה דאמר אין אסור עד שיזרע חטה ושעור' וחרצן במפולת יד ואז חייב שני מלקות א' משום כרמך ואחד משום שדך בארץ ישראל אבל בחוצה לארץ איסור שדך אינו נוהג ומיהו על גבי שרש הגפן אם אין עליו עפר שלשה טפחים לא יבוא זרע לשם גם בח"ל אפי' לרבי יאשיה משום דהוי כהרכבה ששרש הגפן רך ונכנס בו שרשי הזרעים:

סימן קסט

רמב"ם הלכות שכירות פי"ג סמ"ג לאוין סימן קפ"ד טור א"ח סימן שלח:

שלא לחסום שור בדישו דכתיב (דברים כב) לא תחסום שור בדישו ואמרו רבותינו שאין לחסמו בין כשהוא עושה מלאכה של דישה או של מאכל אחר: בין לחסמו קודם ואחר כך יעשה בו מלאכה ואמרינן התם מה דישה מיוחד גידולי קרקע וגמר מלאכה ולא נגמרה מלאכתו למעשר ולחלה אף כל כיוצא בו דוקא: וחסמה בקול חייב כרבי יוחנן פרק הפועלים ושור לאו דוקא דהוה הדין לכל חיה ועוף אלא שדבר הכתוב בהוה.

סימן קע

רמב"ם הלכות כלאים פ"ט סמג לאוין סימן רפב טור י"ד סימן רצו.

שלא לעשות מלאכה בשני מינין דכתיב (דברים כה) לא תחרוש בשור ובחמו' יחדיו וכתב ר' משה בר מיימון שאין המלקות רק על שני מינין אחד טמא ואחד טהור אבל שני מינין טמאין או ב' מינין טהורים ודאי איסורא איכא מדברי סופרים ולא ידענא מנא ליה האי: ואדם מות' לחרוש עם כולן וכן קושר מין א' אחורי הקרון אסור מדרבנן והמנהיג בקול לוק' כר' יוחנן והיושב בקרון פטור אבל אסור וצריך לדקדק בפרדות שיהיו דומה זו לזו לפי שפעמים שחלוקות באבותיהן ובאמותיהן:

סימן קעא

רמב"ם פי"א הלכות רוצח סמ"ג לאוין סימן קכו

שלא להניח מכשולות דכתיב (דברים כ"ב:ח') ולא תשים דמים בביתך. כגון סולם רעוע או כלב רע וגם סמכו חכמים על זה לאסור כל דבר שיש בו סכנה כגון לשתו' מין האגמים ומן הנהרות לא בפיו ולא בידו אחת אך ארס נחש אינו מצוי בינינו. ולא רציתי להאריך בזה וכן מה שיש בתוספתא אסור למיתן פיסחא תותי בי שחייא ויש מפרשין חתיכת בשר או לחם מפני הזיעה ורבינו משה מיימוני פירש לא יתן אדם פסידו תחת שחיו שמא נגע בידו מצורע או בשם רע שהידים עסקניות. וכן אסור לאדם ליתן מעות או דינר לתוך פיו. שמא יש בהם רוק יבש של מצור' או של מוכה שחין או זיע' שכל זיעת אדם סם המות חוץ מזיעת הפנים ולא יתן התבשיל תחת המטה אף על פי שהוא עוסק בסעודה (פי' דאז ליכא למיחש משום רוח רעה דלא שכיח במקום דאיכא אנשי ובע"פ תנא אוכלין ומשקין תחת המטה אפילו מחופין בכלי ברזל רוח רעה שורה עליהן ואולי מיירי כשאינו עוסק בסעודה דליכא אנשי) שמא יפול בו דבר המזיק ולא יראהו: וכן שום קלוף ובצל קלוף וביצה קלופה שעבר עליהם הלילה ויש בני אדם שאינם אוכלים שומים קלופים שחוקים בשבת שחרית מטעם זה. ויש שאינם חוששין מאחר שלחם מעורב בתוכם. ויש שמשימין קליפת השומין לתוכם. וגרסינן פרק השואל. הישן בבית יחידי אוחזתו לילית והיוצא קודם קריאת הגבר דמו בראשו. ואסור לעמוד תחת קיר נטוי ולעמוד במקום סכנה (ש"ע א"ח סימן תכו כל העובר על דברים אלו וכיוצא בהם שנת' בי"ד סימן קיז ואומר לאחרי' מה עלי אם אני מסכן עצמי או איני מקפיד בכך מכין אותו מכת מרדו').

סימן קעב

רמב"ם הליכות רוצח פי"ב סמ"ג לאוין סימן קסח

שלא להושיט איסור כגון כוס של יין לנזיר. ואבר מן החי לבני נח. דכתיב (ויקרא י״ט:י״ד) ולפני עור לא תתן מכשול ובדקיימי בתרי עברי נהרא וגם אמרו רבותינו כי הוזהרנו בזה שלא להכות בנו גדול פן יהיה לו למכשיל ולפוקה לחטוא בלשונו להקלות אביו:

סימן קעג

רמב"ם הלכות כלי המקדש פ"ו סמג לאוין רצב.

שלא לעשות במתכונת שמן המשחה דכתי' (שמו' לא) ובמתכונתה לא תעשו כמוה והעוש' חייב כרת

סימן קעד

רמב"ם הלכות כלי מקדש פ"ב סמ"ג לאוין סי' רצד.

שלא לעשות במתכונת הקטורת דכתיב (שמות לא) ובמתכונתה לא תעשו לכם. אמרו רבותינו אפילו לא פטם רק חצי של ש"סה סמנים חייב כרת ודוקא להריח. אבל עשה להתלמד או למוכרה לצבור פטור וכן המריח בה פטור אך המריח באותה של הקדש מעל.

סימן קעה

רמב"ם הלכות מלכים פ"ו סמ"ג לאוין סימן רכט.

שלא להשחית עץ מאכל דכתיב (דברים כ׳:כ׳) לא תשחית את עצה וכתיב רק עץ אשר תדע כי לא עץ מאכל הוא אותו תשחית וכרת ובכלל זה שלא להשחי' כל דבר אלא אם היה מעולה יותר לדמי עצים קוצץ האילן: או אם היה צריך לאותו דבר להשחיתו כדי לעשות הנאת גופו בל תשחית דגופיה עדיף: וכן כדי להטיל מורא על בני ביתו מותר וקאמר התם דוקא במנא תבירי :

סימן קעו

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פ"ט סמג לאוין סימן קמא טור י"ד סימן פ"ז.

שלא לבשל בשר בחלב דכתיב (דברים י״ד:כ״א) לא תבשל גדי בחלב אמו ואף על פי דכתיב גדי הוא הדין לכל בהמה: וחיה ועוף אינו מדברי תורה לר' עקיבא ושליל שבשלו בחלב חייב והמבשל בחלב בהמה שחיטה ובחלב זכר ובחלב בהמה טמאה

פטור: והמבשל בשר במי חלב שקורין מישג"א בלע"ז פטור: ועצמו' וגידין וקרני' וטלפי' שבשלן אפי' בחלב גמור פטור ובשר נבלה וחלב שבשלן בחלב חייב:

סימן קעז

רמב"ם הלכות ממרים פ"ב סמג לאוין סימן שסד:

שלא להוסיף על המצות דכתיב (דברים יו) לא תוסיף עליו כגון לעשו' חמש בתים בתפילין וחמש חוטין בציצית שהם עשרה כשהם כפולים:

סימן קעח

רמב"ם הלכות ממרים פ"ב סמג לאוין סימן שסה:

שלא לגרוע מן המצות דכתיב (דברים י"ג:א') ולא תגרעו ממנו כגון ג' בתים בתפילין וג' חוטין בציצית:

סימן קעט

רמב"ם הלכות עכו"ם לא מנאו בכלל הלאוין סמ"ג לאוין סימן מב:

שלא להקים פסל דכתיב (ויקרא כ"ו:א') ופסל ומצבה לא תקימו לכם ואפילו לא עשאו ולא עבדו כך מפורש בתוספתא:

סימן קפ

רמב"ם הלכות עכו"ם פ"ו סמ"ג לאוין מג:

שלא לתת אבן משכי' דכתיב (ויקרא כז) ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחוות עליה וזו היא רצפה של אבנים: ואמרו רבותינו לא אסר' תורה אלא פישוט ידים ורגלים אבל מדרבנן אסור אפי' בלא פישוט ידים ורגלים רק בהטיה מן הצד:

שלמו מצות התלויים ביד דאורייתא: אחל נטילת ידים דרבנן

סימן קפא

רמב"ם הלכות ברכות פ"ו סמג עשין סימן כז דף קיב טור א"ח סימן קנח:

צונו הקב"ה לשמוע דברי חכמים שתקנו נט"י וסמכו דבריהם על הפסוק (דברים ח) לא תסור מן הדבר וגו' שאל אביך ויגדך ומים ראשונים מצוה ואמצעים רשות פי' ר"ח בין תבשיל לתבשיל ר"ל בין תבשיל של בשר לתבשיל של גבינה שאין הבשר בעין ולא הגבינה בעין ואין שם אלא טעם אבל בין תבשיל של בשר לגבינה שלאחריו חובה :

ונטילת אלו האמצעיים אינם טעוני' ברכה שאין זה אלא הכשר אכילה כגון ניקור גיד וחלב ומליח תבשר:תנן מים שנפסלו משתיית בהמה כגון מים סרוחים או מלוחים או חמי טבריא פסולין לנטיל' ידים אם שאבו מהם בכלי אבל בקרקע במקומן טובלין בהן את הידים מקל וחומ' ומה כל גופו טובל בהם ידים לא כ"ש: אמנם אם נפסלו משתיית בהמה מחמת רבוי טיט המעורב בהם אין טובלין בהם והנוטל ידיו לפירות הרי זה מגסי הרוח תנו רבנן לחולין צריך ליטל ידיו עד פרק שלישי וזהו קשרי אצבעותיו המחוברין ליד כשמואל וכל דב' החוצץ בטבילה חוצץ בנטיל' כגון רובו אפי' אינו מקפיד או מעוטו ומקפי': וגרב יבש וגלד יבש שאינו מצטע' בנטילתו בין ביד בין תחת הצפורן חוצץ פוסק רבינא שנוטל אדם ידיו שחרית ומתנה עליהם כל היום כולו ודוקא היכא דלא שכיחי מיא ודוקא שחרית ודוק' שלא יטנפו ואין נוטלין לידים מן הכלי אלא א"כ באין מכח אדם ואין מטבילין תיך הכלי כגון צנור וכלי אחר אך אם אדם מעלה מן הנהר הכלי ושפך לתוך הצנור ואותו כלי מניקב בכונס משקה ומקלח מים בדרך אותו נקב לנהר וקילוח שני לצינור מותר להטביל ידיו לתוך הצינור אבל לא כל גופו: וצרי' להגביה ידיו: ואם נוטל כל יד ויד מרביעית אין צריך להגביה ידיו: ומרביעית נוטלין לידים לאחד או לשנים ואפילו לעשרה ואז צריך ליטול שתי פעמים כדברי המשנה דתנן בגיטין פ"ב הנוטל ידו אחת בשטיפ' אחת טהור' ואנו מוסיפין נטיל' אחר' קוד' כדי שלא יהא דבר חוצץ: מים ששרה בהם פת או ירקות שהדיח בהם את הכלי' פסולים אבל מים שהנחתום הדיח בהם את ידיו מחמת העיסה כשרים נפל בהם דיו או צבע ונשתנו מראיהן פסולין: כלי שניקב בכונס משקה אין נוטלים ממנו לידים: ואפילו ניקב למעלה מרביעית לפי שאין לו תורת כלי אבל אם יחדו לקבל זתים נוטלין ממנו לידים ובלבד שיחזיק רביעית מן הנקב ולמטה עד שינקב במוציא זית אבל במוציא משקה אם ניקב למטה מרביעית פסול ולמעלה כשר: רק שישפוך דרך הנקב: וכן כלי שאינו יושב אלא בסמיכה פסול: ושק וקופה אע"פ שהם מקבלין מים אין נוטלין מהן: לפי שאין עשויין לקבלת מים. ואדם שלא נטל ידיו אסור לאכול במפה כגון שישים מפה סביב ידו ויאכל גזר' שמא יגע: והלכתא אוכל מחמ' מאכיל כגון שמאכילין אותו צריך האוכל נטילת ידים אבל מאכיל אינו צריך נטילת ידים: הנוטל ידיו צריך לנגבן תחילה קודם שיאכל ואמר רבי אבהו בפרק קמא דסוטה כל האוכל בלי ניגו' ידים כאילו אוכל לחם טמא: ומים ראשונים נוטלים בין בחמי האור רק שלא תהא היד סולדת בהם בין בצונן בין על גבי כלי בין על גבי קרקע: אבל מים אחרונים אין נוטלין בחמין ואין נוטלין אלא על גבי כלי כדאמרינן בפרק כל הבשר: ת"ר הלכה בסעוד' אדם יוצא להשתין מים נוטל ידו

אחת ונכנס. (פירוש אותו יד ששפשף בו כדאמר רב אשי דמצוה לשפשף ניצוצו' שעל גבי רגליו שלא יראה ככרות שפכה) דבר עם חבירו והפליג נוטל שתי ידיו ונכנס (פירו' הפליג שעה או שתי')לפי שהסיח דעתו ורבינו תם פוסק שהיוצא להשתין מים אין צרי' ליטול ידיו כלל אם לא שפשף בידיו והלכתא אפי' שפשף בידיו אין טעון ברכה מידי דהוה אהיו ידיו מלוכלכות בטיט ובצואה שאין צריך לברך על נטילת ידים ורבותינו היו מברכין כשהיו רוצין לעסוק בתורה וכן נמי במלוכלכות בטיט ובצואה:

אלו המצות תלויות בנשואין

סימן קפב

רמב"ם הלכות נערה פ"א סמ"ג עשין סימן נד ולאוין סימן פד טור אה"ע סי' קעז

לישא אנוסתו דכתיב (דברים כ"ב:כ"ט) ולו תהיה לאשה תחת אשר ענה פי' אם אינה אסורה לו: וסתם שדה הוי אונס וסתם עיר הוי פתוי ומה בין אונס למפתה שהמאנס נושא' בעל כרחו אפי' חגרת אפי' סומא והמפתה אינו כונס אלא מרצונו ומאנס משלם קנס עם הנשואין ומפתה לכשלא יכנוס אבל כנסה כותב לה כתובה ודיו ומאנס משלם צער ומפתה אינו משלם צער ואין חייב עדי שתהא נערה בתול' אבל בוגרת או בעולה לא: וקטנה מבת שלש שנים ויום אחד עד י"ב שנים וחצי יש לה קנס: וקנס שוה בכל אדם אבל בושת ופגם צריך אומד ב"ד: בושת הכל לפי המביי' והמתבייש ופגם רואין כאילו הית' שפחה לימכ' לאיש אחד שעש' לו עבדו קורת רוח כמה הי' נותן בה יותר אם הית' בתול' משהית' בעולה: ויתומ' יש לה קנס וקנס' לעצמה: אך אם יש לה אב קנס' לאביה וכן בושת ופגם וצער עשר בנות הן שאין להם קנס ואלו הן בוגרת והממאנת והמגורשת מן הנשואין והאילונית: והשוטה וחרשת והגיורת והשבוייה ומשוחררת: ומי שיצא עליה שם רע בילדותם שבאו ב' והעידו שתבעה אותם לזנות עמה וחייבי כריתות וחייבי מיתות ב"ד וכל השאר יש להם קנס ואין אדם משלם קנס בכל מקום בהודאות פיו אלא ע"פ עדים אבל משלם הוא בושת ופגם וצער בהודאת פיו ותנן ואלו נערות פסולות שיש להם קנס. הבא על הממזרת ועל הנתינ' ועל הכותית כדברי האומר כותיים גרי אמת הם: הבא על השבויה ועל הגיורת ועל השפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו פחותית מבנות ג' שנים ויום אחד. הבא על אחותו ועל אחות אביו ואחות אמו ואחות אשתו ואשת אחיו ואשת אחי אביו והנדה אף על פי שהם בכרת אין בהם מיתת ב"ד. ואע"ג שדיני קנסות אין נוהגי' עתה בינינו הכי הלכתא דאי תפס לא מפקינן מיניה ומ"מ גם עתה מכריחין את האונס לקחת לאשה אם היא ואביה רוצים אך שתהיה מן הכשרות

לבוא בקהל ואם יש לו אשה ויש חרם באיי הים עתה שלא ליקח ב' נשים מנדין אותו עד שיתן לה נדוניא להשיאה להגון לה:

סימן קפג

רמב"ם הלכות אישות פ"א סמג עשין סימן מח טור א"ה סימן ג

לקדש את האשה דכתיב (דברים כ"ב:י"ג) כי יקח איש אשה וגם לבני נח כתיב ודבק באשתו מכאן שאדם מצווה להיות לו אשה מיוחדת לשמו ואפילו לבני נח. באו לסיני ניתוספו להם קדושין: (ואלו הם דיני קדושין) האשה נקנית בכסף בשטר ובביאה. ושיעור הכסף בפרוטה ושוה פרוטה כבית הלל וכמה היא פרוטה אחד משמנה באיסר האיטלקי וכבר ביארנו ע"פ הקבלה שהפרוטה משקלו חצי שעורה מכסף נקי. בשטר כיצד כתב לה על הנייר או על החרס אע"פ שאין בו שוה פרוטה בתך מקודשת לי בתך מאורסת לי בתך לי לאנתו הרי זו מקודשת ודין קידושי ביאה אינם נוהגים עתה כדאמרי' רב מנגיד אמאן דמקדש בביאה משום פריצותא וקיימא לן דחופה אינה קונה בתורת קדושין: האיש מקדש בו ובשלוחו והאשה מתקדשת בה ובשלוחה. והשליח עושה שליח והאומר לשלוחו צא וקדש לי אשה במקום פלוני והלך וקדשה במקום אחר אינה מקודשת. אם אמר לו הרי היא במקום פלוני והלך וקדשה במקום אחר מקודשת וכן בגירושין והאומר לחבירו צא וקדש לי אשה סתם אסור בכל הנשי' שבעולם כי מכל אחת יש לומר שמא קדש שליחו קרובתה של זו: אבל אם בשעה שצוה לשלוחו לא היה לזאת שרוצה לקדש שום אשה מקרובותיה האסורות פנויות מותר בה אף על פי שהיה לה לאחר מכן: (פי' לאחר שצוה לשליח): והמקדש על תנאו אם נתקיים התנאי מקודשת בין שיהיה התנאי מן האיש בין מן האשה ובלבד שיהא התנאי כפול. ותנאי קודם למעשה: והן קודם ללאו ודבר שאפשר לקיימו: והאומר לאשה הרו את מקודשת לי על מנת שאתן לך מאתים זוז מכאן ועד שלשים יום הרי היא מקודשת מעכשיו והוא יתן תוך הזמן שפיר' ואם אחרי כן פשטה ידה וקבלה קידושין מאחר אינו כלום: והמקדש במלוה שהאש' חייבת לו אינה מקודשת ואפילו במלוה בשטר דמלוה להוצאה ניתנ' ואף אם היו המעו' שהלוהו לה בעין: אבל אם קדשה בהנאת מחילת מלוה מקודשת שזה עדיף כך פיר' רש"י: אבל בשטר חוב דאחרי' וכן במשכון שבידו והחזיר לה המשכון שבידו מקודשת אפילו במלוה שהיא חייבת: המקדש במלוה ופרוטה דעתו אפרוטה ומקודשת: והאומר לאשה הרי את מקודשת לי במנה והניח לה משכון עליו מנה אין כאן משכון אין כאן ואינה מקודשת. וכן במקח וממכר לא קנה ובקרקעות: דאי במטלטלין

פשיט' דלא קנה דהא אין קונין בכסף אפי' כשהוא בעין אלא במשיכה. האשה שנתנה כסף ואמרה הריני מקודשת לך אינה מקודשת: וכן נתנה היא ואמ' הוא אם לא באדם חשוב אבל נתן הוא ואמרה היא מקודשת מספק. שטר קדושין שכתבו שלא לשמה או לשמה ושלא מדעת' אינה מקודשת ושלא מדעתה (פי' שהיתה הכתיבה שלא מדעת האשה) אף על פי שקבלה מדעתה אינה מקודשת: והאיש שאמ' הריני בעליך הריני אישך או כיוצא בזה אינה מקודשת כלל: וכל לשון שהיא מכרת בו שקנא' הרי היא מקודש' כגון הרי את ארוסתי קנויה לי: שלי ברשותי זקוקה לי לקוחתי חרופתי ביהוד' מקודש' ודאי: אבל מיועדתי מיוחדתי עזרתי נגדי צלעתי סגורתי תחתי עצורתי תפוסתי: מקדשת מספק והוא שמדבר עמה קודם לכן על עסקי קידושיה היה מדבר עמה על עסקי קידושי' ונתן לה ולא פי' כלל דיו ומקודש' ודאי והוא שעסוקין באותו ענין שלא הפסיק ועידי קידושין וגיטין אין צריך לומר אתם עדים: והאיש מקדש את בתו כשהיא נערה בו ובשלוחו ואסור לו לקדש בתו כשהיא קטנה עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה: בגרה או נשאת אין לאביה רשות בה: נערה או קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה' אפילו נתרצה האב אח"כ אינ' מקודש' ובין היא ובין אביה יכולין לעכב ספק בוגרת שיש לה אב אם קדשה עצמה מקודשת מספק וכן אם קדש' אבי' ואומר אדם לבתו קטנ' צאי וקבלי קידושיך וכל העושה שליח לקדש או לגרש (פיר' להוליך הגט לאשתו) אין צריך עדים רק שיודו המשלח והשליח אבל לקבל קידושיה או גיטה צריך עדים: האומר לשנים צאו וקדשו לי אשה פלונית הן הן שלוחיו הן הן עידיו ולא יקדש אדם אשה עד שיראנה ומצוה לקדש בו יותר מבשלוחו ואסור לאדם לקדש בביאה או בלא שדוכין או בשוק ואם קודש קידושיו קידושין. ואין מקדשין האשה בעל כרחה ואם כפו האיש לקדש קדושיו קדושין. האומר לאשה התקדשי לי בדינר נטלתו וזרקתו לים או לאור או לכל דבר האבד אינה מקודשת תנהו לאבא או לאביך ע"מ שיקבלם לי מקודשת. והמקדש בעד אחד אין חוששין לקידושין ואפילו שניהם מודים וכתוב בה"ג המקדש בפסולי עדות דרבנן אינה מקודשת עד שיקדש בפני עדים כשרי' ומיהו לעלמא לא משתרי אלא בגט : וקטנה שהלך אביה למדינת הים וקדשה עצמה מקודשת מדרבנן בעוד' קטנה וכי גדלה גדלי קידושיה עמה מדאורייתא: וחרש שקדש וחרשת שנתקדש' קידושיהן קידושין מדברי סופרים ושוטים אין להם קידושין אפילו מד"ס. ולא צריכי מיאון כדאי' בפרק חרש: סריס שקדש ואיילונית שנתקדשה הרי אלו קדושין גמורים טימטום ואנדרוגינוס שקדשו אשה או שקדשן איש אחד הרי הם קידושין מספק וצריכין גט מספק: המקדש אחת מן עריות לא עשה ולא כלו' שאין קידושין תופסין בחייבי כריתות ולא בחייבי מתות בית דין חוץ

מן הנדה ואמרינן בפרק המגרש אשת איש שפשטה ידה וקבלה קדושין מאחר בפני בעלה הרי זו מקודשת לשני שהאשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת: חזקה אין אשה מעיזה בפני בעלה כרב המנונא וכן בפרק התקבל ופסק ר"י כמותו שבכל התלמוד מקש' מדבריו: אבל אם קדש' אחר שלא בפני בעלה אינה מקודשת לפי שאין קידושין תופסי' בה עד שתביא ראיה שנתגרשה קודם שקבלה קדושין דקיימא לן כל שלא בפניו מעיזה: המקדש אחת מן השניות או מאיסו' לאוין או מאיסו' עשה הרי זו מקודשת קדושין גמורי': ויבמה שנתקדש' לזר הרי זו מקודש' מספק שנסתפק לחכמים אם הקידושין תופסין ביבמ' כחייבי לאוין או אין קדושין טופסין בה כערוה כדאית' במסכת יבמו' ונחלקו בה רב ושמואל בפ' האשה רבה: ואע"פ שאסור לו לאדם לכנוס אחת מכל אלו מ"מ הרי זה מגרש' בגט המקדש ה גויה או שפחה אין כאן קידושין כלל אלא הרי היא אחר הקידושין כמו שהיתה קודם הקידושין: וגוי ועבד שקדשו בת ישראל אין קידושיהן כלום: המקדש באיסורי הנאה אינו כלום (ש"ע כ"ח באיסורי הנא' דאורייתא כגון חמץ דאוריתא בשעות דאוריתא: ובחמץ דאורייתא ושעות דרבנן או איפכ' הוי ספק מקודשת ואיסורי דרבנן שאין להם עיקר בדאורייתא מקודשת) מכרן וקידש בדמיהן מקודשת חוץ מעכו"ם שתופסת דמיה: האומר לאשה הרי את מקודשת לי במנה ע"מ שאין ליך עלי שאר כסות תנאו קיים. ע"מ שאין לך עלי עונה תנאו בטל. המקדש בשיראי' ואמר לה בחמשים ונמצא אחרי כן שהיא שוה חמשים מקודשת ואומר ר"ת שם בתוס' ובאשרי פ"ז דדוקא שיראים אבל אבן טובה צריך שומא ודאית ולפיכך אין מקדשין בטבעת שיש בה אבן עד שיסירו את האבן המקדש בפחות משוה פרוטה או במלוה ואח"כ בעל בעדי' מקודש': וקדושין שלא נמסרו לביאה הוי קידושין כאביי ושנינו המקדש בתו סתם אין הבוגרת בכלל ואפילו עשאתו שליח אבל הקטנות כולם בספק קידושין צריכות כולן גט חוץ מן הבוגרת וכן אומר ר"ת באדם ששידך בתו ואמר בפי' איזו בת ואח"כ קדש בתו סתם. ואמר שאותה ששידך קדש והאחרות אינן בכלל הספק ואפ"ה לא עביד רבינו עובדא להתיר האחרות בלא גט: העושה שליח לקדש לו אשה והלך השליח וקדשה לו לעצמו מה שעשה עשוי אלא שנהג בו מנהג רמאות וכן לכל דבר מכר: יצא לה שם מקודשת בעיר כגון שהיו נרות דולקות ומטות מוצעות ובני אדם נכנסים ויוצאין ונשים שמחות ואומרות פלונית נתקדשה היום צריכה גט: ואם יצא עליה קול מראשון וקדשה שני קדושין ודאי דהשתא צריכה גט משניהם להתיר לעלמא אם באין לעשות תקנה שיכנוס האחד יגרש הראשון וישא שני אבל איפכא לא שמא יאמרו מחזיר גרושתו מן הארוסין הוא: והאשה שאמרה אשת איש אני וחזרה ואמרה פנויה אני אם נתנה אמתלא

לדברים נאמנת: ומברכין ברכת אירוסין מיד אחר קידושין ולא לפניהם פן יחזרו בהן: וברכה זו פוטרת את החתן מלברך לקדש את האשה ומברכין ברכת נישואין אחר כן בבית נישואין ואם לא ברכו ברכת נישואין האשה אסורה לבעלה כנדה: ואסור לאדם לקדש אלמנות חבירו או גרושת חבירו תוך ג חדשים שנתארמלה או שנתגרשה שהם צ' יום חוץ מיום שמת בו וחוץ מיום שנתגרשה בו: וכן היבמה לא תחלוץ ולא תתייב' עד סוף ג' חדשים למיתת בעלה וכן מעוברת חבירו ומינקת חבירו עד כ"ד חדשים חוץ מיום שנולד בו וחוץ מיום שנתארסה בו ואפי' נתנה בנה למינקת או גמלתו אכן אם מת מותרת ואם עבר ונשאה תוך הזמן יוצא בגט אך אם קדש בתוך שלש' חדשים וברח ערוקי' מסתיי' ואם קדש בתוך ארבעה ועשרים חדשי' הואיל וכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה אין צריך שיוציא בגט רק להפריש אפי' בלא בר' כדברי רב יוסף בכור שור ויש שחולקין עליו וקטן שקדש אין בקדושיו כולם אך תגדלנו אם ירצו ואין כאן משום זנות ואסור לשהות עם אשתו בלא כתוב' ומשפטי כתובה לא כתבתי כאן כי הם צריכין למוד רב:

סימן קפד

רמב"ם הלכות גרושין פ"א סמג עשין סימן כ טור א"ע סימן קיט

לגרש את האשה דכתיב (דברים כב) כי מצא בה ערות דבר וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה. ערות דבר כגון עוברת על דת משה מאכילתו שאינו מעושר ומשמשתו נדה. ולא קוצה לו חלה. ונודרת ואינ' מקיימת. וכגון עוברת על דת יהודית שיוצאה בשוק וראשה פרועה אפילו קלתה על ראשה אם יצא לרשות הרבים. ולדידן סבכה שקורין קופי"א במקום קלתה: אבל מחצר לחצר דרך מבוי שרי וטוה ורד כנגד פניה. פירש רבינו חננאל שטווה צמר אדום כנגד פניה כדי שיפול אדמומית על פנים ומשחקת עם הבחורים. ואמרו בתוספו' שצריך התראה להפסידה כתובתה. ואם לא התרו בה יוצי' ויתן כתובה ומתקנ' רבינו גרשון ואילך אינה יוצא' על אלו. אלא אם כן יש עדים בדבר ואמרו רבותינו למדנו עיקר גירושין מן התורה והיה אם לא תמצא חן בעיניו וכתב לה מלמד שאינו מגרש אלא מרצונו ואם נתגרש' שלא מרצונו אינ' מגורש' אבל האש' מתגרש' אפי' שלא ברצונה אבל יש שכופין להוצי' מוכה שחין ובעל פוליפוס (פי' הריח הפה) וכופר באלהי ישראל ומכריחין אותו ע"י גוים לעשו' מה שיאמר לו ישראל וצריך שיאמ' רוצה אני ויבטל מודעי קודם הנתינ' וכיצד ביטול מודעא שיאמרו העדים אמור לפנינו שכל הדברים שמסרת שגורמים לבטל הגט הרי הם בטלים והוא אומר הן. וגם יקראו הגט ב'

פעמים אחת קודם נתינה ואחת אחר נתינה: וכתב מלמד שאינה מתגרשת אלא בכתב ולא בדבר אחר ובכלל זה צריך שיהא הדיו והקלף משל בעל. גם אמרו חכמים בפרק גט פשוט שצריך שיפרע הבעל שכר הסופר והדיו אלא התירו חכמים שתפרע האשה שכר הסופר שלא יעגנה ותקנו חכמים שכר זה לבעל דהפקר ב"ד הפקר ומתקיים בזה ונתן כמו שאמרו בגיטין פ"ב לה שיהא נכתב לשמה ועוד דרשינן וכתב לה ולא לה ולחברתה שאין שתי נשים מתגרשות בגט אחד. ספר כריתות שיהיה ענין אותו ספר כתוב מדברי הגירושין. כדאמרינן לספירת דברים הוא דאתא וגם דרשינן מכריתות דבר הכורת בינו לבינה שלא ישים שום תנאי בגט: ונתן בידה מלמד שאינה מתגרשת עד שיתן גט לידה או ליד שלוחה שהוא כידה או לחצר' שהו' כידה אבל אם היה מונח הגט על גבי קרקע ואמר לה טלי גיטיך מעל גבי קרקע הרי זה אינו כלום: וכן אם היה הגט קשור על ידו או על יד שלוחו ונטלתו משם אינו כלום אבל אם הרכין לה גופו או הטה ידו עד ששלפה הגט הרי זה גט: כתב לה איני בעליך איני אישך איני ארוסיך אינו גט דכתיב ושלחה מביתו ולא שישלח את עצמו: וכתב ונתן מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה יצא דבר שמחוסר קציצה ונתינה אחר כתיבה: ולפיכך אם כתבו במחובר לקרקע אע"פ שחתמו העדים לאחר שתלשו ונתנו לה אינו גט וכן בקציצ' הקלף יש שפוסלין אם צריך למה שקצץ אך אם עשה כדי לנאות הגט הרי זה כמתעסק וכשר ואינו נותנו אלא בתורת גרושין: שנאמר ספר כריתות ונתן בידה משמע שיתן אותו בתורת ספר כריתות אבל אם נתנו לה בתורת שטר חוב או מזוזה וכיוצ' בו או שנתנו בידה והיא ישנה וניעורה והרי הוא בידה אינו גט ואם אמר לה אחר כך הרי זה גיטיך הרי הוא גט כדאמר רבי בפר' הזורק שהלכה כמותו: אמר לעדים ראו גט שאני נותן לה וחזר ואמר כנסי שטר חוב זה הרי זה כשר שהרי הודיע לשני עדים שנותנו בתור' גירושין ומה שאמר שטר חוב מפני שנכלם ממנה. המגרש צריך כשיתן הגט שיאמר ה"ז גיטיך או הא גטיך וכיוצא בו: ואם נתנה בידה ולא אמר כלום הרי זה פסול אבל אם היה מדבר עמה על עסקי גיטה מתחלה ואחר כך נתן גט בידה ולא אמר כלום הרי הגט כשר כרבי יוסי שאמר כן בפ"ק דקידושין: וצריך ליתן לה הגט בפני עדים כשרים שנאמר על פי שני' עדים יקום דבר ואפי' יהיו אותם החתומים בגט כשר: תניא רבי אליעזר אומר אף על פי שאין העדים חתומין בתוך הגט אלא שנתנו לה בפני עדים כשר דעידי מסירה כרתי ולא עידי חתימה דהלכה כרבי אליעזר דאמר אין עדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם והני מילי בגיטין אבל במכירה אף עידי חתימה מועילים לבדם בלא עדי מסירה ואם היה מזוייף מתוכו פסול ונהגו העולם לכתוב בגט י"ב שיטין כמנין גט: והכותב צריך שיכתוב כדין

ספר תורה שיהיו האותיות מוקפות גויל. ואם ניתן הגט בלא מוקף גויל אומר ר"י דאין לפוסלו בכך אכן אינן צריכות לזיון וכתב ולא וחקק מכאן שאם לא נעשה האות כתקנה כגון מדל"ת ה"א וכן כיוצא בו אין למחוק לקוצו של ה"א לתקנה לאות דלי"ת אבל אם נפל דיו אחר שנעש' האות כתקנ' אין לחוש בזה: וצריך שלא יעברו שתי אותיות מן התיבה חוץ לשיטה: ונהגו להקפיד אפי' אות אחת חוץ לשיטה: וצריך שלא יהיה שום טשטוש ולכלוך בקלף ולא יכתוב על המחק ואם כתב וקיימו כשר בדיעבד אם ניתן אבל אין נוהגין כן: וצריך לכתוב לשם האיש והאשה ולחתום לשמו ולשמה: וצריכים העדים להיות עם הסופר בשעת כתיבת שיטה ראשונה: וכן השליח של הולכה וצריך שיאמר הבעל לסופר ולעדי' כתבו וחתמו הרבה גטין כמו שתרצו שיהיו כשרים לדעת חכמי העיר כי שמא יכתבו גט כשר ולא יאבד ולא ינתן משום בני אדם שרוצים לפוסלו שלא כדין. ואחר שכשר הוא מן הדין יש לומר עשו עדים שליחותן: ואף בזה יש מגמגמים ואומרים שצריך לבעל לצוות לסופר ולעדים על כל גט וגט והכל כשרי' לכתו' הגט אפי' חש"ו אם גדול עומד על גבן ומלמדן : והמביא גט ממדינת הים צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם: אבל אם הבעל מביאו אין צריך: וכן שנים שהביאו גט ושניהם שלוחין אין צריכין: וכשהשליח מביא גט יאמר הרי זה גטיך מפלוני בעליך והרי את מגורש' ממני. והרי את מותרת לכל אדם ובתוך כדי דבור מן הנתינה יאמר בפני נכתב ובפני נחתם: אבל זמן מרובה אחרי הנתינה אינו מועיל ואפילו מבית לעליה צרי' שיאמ' בפני נכתב ובפני נחתם: והאיש עושה שליח להולכה והשליח עושה שליח בב"ד והאשה עושה שליח לקבל גיטה מיד בעלה אבל מיד שליח בעלה לא תעש' שליח לקבל גיטה בתחלה אבל בדיעבד כשר כרבי חנינא וכן פסקו רב האי גאון ורב אלפס: והכל כשרים להביא גט אפי' נשים שאינן נאמנות לומר מת בעליך ואפי' קרובות חוץ מחרש שוטה וקטן גוי ועבד וסומא בחוצה לארץ: אמר אביי השנים שנותנין גט לפניהם צריכין לקרות שתי פעמים ופירש ר"י ב' פעמים אחת קודם נתינ' ואחת לאחר נתינה ואם לא קראוהו כלל פסול אבל אם קראוהו מיד אחר הנתינה אע"פ שלא קראוהו קודם או קראוהו קודם ולא קראוהו אחר נתינה כשר בדיעבד: שנינו הזורק גט לאשתו והיא בתוך ביתה או בתוך חצרה מגורשת: אבל ברה"ר אפי' בתוך ד' אמות אין מועיל עד שיהא בידה וכשהעדים חותמין בגט צריך שלא יהא הסופר אחד מהם: דאמרינן התם חתם סופר ועד אחד גט פסול. וגם אם אמר הבעל לשני' אמרו לסופר ויכתוב ולעדים ויחתמו פסול: כדאמרינן עד שישמע קולו לאפוקי ממאן דמכשר באומר אמרו ואע"ג דהוו תרי חומרי דסתרן אהדדי: כיון שלא נתברר לנו הלכה כמאן צריך ליזהר משניה' ולא ישלח אדם כתב ידו לסופר

ולעדים לכתוב לו גט ולחתום בין שהוא חרש בין שהוא פקח: אבל אשה יכול' לעשות שליח לקבל' מתוך הכתב: וחרש מעיקרו כשם שכונס ברמיזה כך מוציא ברמיזה: בין חרש בין פקח שנשתתק בודקין אותו ג' פעמי' אם אמר על לאו לאו ועל הן הן כותבין גט לאשתו על פי רמיזותיו ובסירוגין דאמר תרי לאו וחד הן או תרי הן וחד לאו או בפירות של ימות הגשמים בימות החמה או להפך: ובעל שיש לו שני שמות חלוקין ואחד מהם עיקר: יכתוב העיקר קודם אנא פלוני דמתקרי פלוני: וכן האשה ודוקא היכא דאתחז' בשני שמות חלוקין: אבל לא איתחזק כשר בדיעב' ואין צריך לכתוב יצחק דמתקרי חקין וכן כל כיוצא בזה: והכופר בתורת משה אין צרי' לכתו' שם גיות בגיטין: ואם כתב שם יהדות וכל שום וחניכה שיש לו טוב הדבר: וצריך לכתוב שם העיר שהסופר והעדים עומדין שם בשעת כתיבה: כשכותבין למנין שאנו מנין כאן במקום פלוני: גם מקום דירת הבעל והאשה ועכשיו שאין יודעין עיקר דירתן כותבין מקום עמידתן בשעת כתיבת הגט וכשכותבין גט לאיש לשלוח לאשתו שהיא במקום אחר: אין כותבין מקום האשה כלל: לא בלשון דירה ולא בלשון עמידה: ומקו' הלידה נמנעו מלכתוב לפי שיש טועי' בהם ושכיב מרע שכות' גט לאשתו על תנאי צריך שיאמר אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט ואם לא מתי לא יהא גט ואם יעמוד מחליו הגט בטל ואם חלה אח"כ צריך לכתוב אחר וצריך שיאמ' מעכשיו וגוסס המדבר מצוה להזקיקו לכתוב גט לאשתו רק שיהיה בדע' מיושבת משעת הצווי עד סוף הכתיבה וחתימת הגט וכן בשעה שנותנין הגט : וצריך שלא תתייח' עמו כל ימי החולי משו' חשש גט ישן: ואם קבע זמן לתנאו צריך שיתקיי' התנאי בתוך הזמן: ואם אמר בתנאו לאחר שבוע: רצה לומר שנה אחר שנה ר"ל חדש אחר חדש ר"ל שבת לאח' שבת ג' ימים: נערה המאורסה היא ואביה מקבלין גיטה והוא הדין לקטנה: וכל שאינ' יכולה לשמור גיטה אינה יכולה להתגרש: פירש רש"י אפילו על ידי אביה: ורבינו תם פירש דמתגרשת ע"י אביה ונשתטית היא או נשתטה הוא לא יוציא וקטנה שנשאת אין אביה מקבל גיטה: אבל היא יכולה לקבל דאמרינן פ' הניזקין על הקטנה שנישאת שמקבלת גיטה: ונכתב ביום ונחת' בלילה פסול אבל אם נכתב בלילה ונחתם ביום אפי' לא ניתן עד ימים מרובים כשר ואין לחוש משום מוקדם: ועידי הגט אין חותמין זה בלא זה אלא זה בפני זה: ויזהיר שלא ירחיקו חתימתן מכתיב' הגט שיעור שני שיטין: ואין מסיימין הגט אלא בסוף השיטה פן יחתמו העדי' באות' אמצע שיטה: ואין למידין משיטה שלמעלה ממנה ולפעמים יהא באותה שיטה עיקרו של גט: או אם יחתמו העדי' רחוק מן כתב אמצע שיטה אחרונ' יכול לזייף בחצי החלק מה שירצה: וכן נהגו לחתום העדי' בתחלת השיט' זה תחת זה: ועידי הגט שאין

יודעין לקרות קורין בפניהם וחותמין ואם אינם יודעים לחתום מקרעין להם נייר חלק וממלאים את הקרעים דיו: ומיהו טוב לחזור אחר עדים שיודעים לחתו': האש' שעשת' שליח לקבל גיטה צריך לעשותו בפני עדים ויכתבו לו כתב וכשיקב' הגט יקבלנו בפני עדי': ויכתבו לו כתב :

טופס הגט מן הספר הזה

בשני בשבת בעשר' ימים לירח כסליו שנת חמש' אלפי' וחמש וארבעי' לבריא' עול' למנין שאנו מנין כאן בפר"יש מתא דיתב' על נהר שינא ועל נהר ביברא אנא פ' המכונ' פלוני בר פלוני העומד היו' בפרי"ש מתא דיתבא על נהר שינא ועל נהר ביברא צביתי ברעו' נפשאי בדלא אניסנא ושבקית ופטרי' ותרוכי' יתיכי ליכי אנת אנתתי שרה בת פלו' העומד' היום בפריש מתא דיתב' על נהר שינא ועל נהר ביברא דהוית אנתתי מן קדמת דנא וכדו פטרית ושבקי' ותרוכי' יתיכי ליכי די תיהוויין רשאה ושלטא' בנפשיכי למהך להתנסב' לכל גבר די תיצביין ואנש לא ימחא בידיכי מן יומא דנן ולעל' והרי את מותר' לכל אדם ודן די יהוי ליכי מנאי ספר תרוכין ואגרת שבוקין וגט פטורין כדת משה וישראל:

והכותב לא יכתוב ודין בי"וד אלא ודן ולא איגר' בי"וד אלא ואגרת די תיהויין שלש יודי"ן לבד יו"ד של ד"י ושל ת"י וכן דיתיצביין ה' יודי"ן בין הכל ויכתב למהך בלא יוד ויתלה רגל של ה' שלא תראה כחי"ת ויאריך ו"או של וכדו ושל שבוקין ושל תרוכין ופטורין ושל ותרוכית ויכתוב להתנסבא בה"א ולא לאתנסבא בא"לף:

כל סדר הגט בין לשליחות בין להולכה מכאן ועד סוף הסדר הכל משיטת מורי רבי פרץ ש"י.

בחמישי בשב' בתשע' עשר יום לירח כסליו שנת חמשת אלפי' וארבעי' לבריא' עולם למנין שאנו מנין כאן בפלו' מתא דיתבא על נהר שינא. ועל נהר אשינא אנא פלוני המכונה פלוני בר פלו' העומד היום בפלו' מתא דיתבא על נהר פלו' צביתי ברעות נפשי בדלא אניסנא ושבקית ופטרית ותרוכית יתיכי ליכי אנת אנתתי פלוני' המכונ' פלו' בת ר' פלו' העומד' היו' בפלוני' מתא דיתב' על נהר פלו' ועל נהר פלו' דהוית אנתתי מן קדמת דנא וכדו פטרי' ושבקי' ותרוכי' יתיכי ליכי די תיהוויין רשאה ושלטא' בנפשיכי למהך להתנסב' לכל גבר די תיצביין ואנש לא ימחא בידיכי מן יומא דנן ולעל' והרי את מותר' לכל אדם ודן די יהוי ליכי מנאי ספר תרוכין ואגרת שבוקין וגט פטורין כדת משה וישראל. שמעון בן הרב ר' יהודה עד ראובן בן הנדיב רבי יצחק עד.

בשיטה אחרונה כדת משה וישראל ולא יותר וספר תרוכין ואגרת שבוקין וגט פטורין הכל קוד' שיטה אחרונ'. זה טופס הגט נעתק מטופס אחד שנחתם בו רבי יחיאל שהלך לעכו. אך שהיה כתוב בו ימחה בה"א: ואמנם שמע מורי הרב שיחיה מפי ה"ר יקר בשם רבינו שמואל מקוצי שהיה כתוב ימחא בא' ועיר שמספקי' מבארות כותבין על מי בארות צריך לתת הקלף והדיו והקולמוס לבעל האש' וצריך שיצוה הבעל לסופר לכתוב גט לשם פלונית אשתו בפני עדים כשרים שאינם קרובים לאשה ולבעל ולא זה לזה וצריך שיהיו החתומים בו אצל הסופ' בשע' כתיבת הגט לכל הפחו' בשיט' ראשונ' וכן שליח להולכה: וצריך שיאמר הסופר בפני אות' עדים שהוא כותב לשם גירושי פלוני' המכונ' פלונית וצריך ליזהר שלא יעשה הבעל שליח לומר לסופר לכתוב ולעדים לחתום וצריך שיצוה הבעל לסופר לכתוב הרב' גיטין עד שיהיו לדעת הרב שהוא דר בעיר או להחמיר יותר וצריך לכתוב מכתיב' גסה שקורין גרוש"א בלע"ז וצריך לחתוך הקלף קודם הכתיב' וצריך לשרטטו שיהיה בו י"ב שיטין: וצריך שיהיה ארכו יותר על רחבו מן הי"ב שיטין ארכו קרוי מתחלת הגט עד סופו לצד העדים אמנם נהגו שלא להקפיד וצריך שיהו הה"ין תלויין לכרעיהו וכן מן הק"וף וה' דלמהך להרחיק' יותר: וצריך שתהא כל אות ואות מוקפת גויל וצריך שלא יהיו האותיו' חוץ לגליון: וצריך שלא יהא שום טשטוש בגט: ושלא יכתוב על המחק: ואם יפול דיו בתוך האות שלא לתקן על ידי מחיקה וצריכי העדי' לחתום בתחיל' השיטה זה תחת זה: ולפרש לשמה בשעת החתימה: וצריך שיכירו הגט בשעת נתינה: ולא ירחיקו חתימתן שני שיטין: ולא יחתמו אלא זה בפני זה: וצריך לבטל כל מודעי: וצריך למקריה קודם נתינה ואח' נתינה: וצריך שיהי' כל הגט יבש בשע' נתינ': וצריך לשום חרם על כל העומדי' שם שלא יוציאו לעז על הגט ואם נשבע האיש ליתן הגט צריך שיתירו לו קודם שיתן שלא יהיה דומה לאונס אך ערבות יתן אם ירצה שאין זה דומה לאונס:

ואלה משפטי הימים

יכתו' בשלישי בשבת ברביעי בשבת בחמישי בשבת ביו"ד באמצע: בשני בששי בלא יו"ד באמצע ביום אחד לירח פלו' בשני ימים בשלשה ימים בארבעה ימים בחמש' ימי': בשש בשבע' בשמנ' בתשעה בעשרה ימים: באחד עשר יום: בשנים עשר יום בשלשה עשר יום. בארבעה עש' יום. בחמש' עשר יום. בששה עשר יום בשבעה עשר יום: בשמנה עשר יום בתשע' עשר יום: בעשרים: באחד ועשרים בשנים ועשרים בשלשה ועשרים בארבעה ועשרי': בחמשה ועשרים: בשבעה ועשרים בשמנה ועשרים: בתשעה ועשרים יום ואם ר"ח ב' ימים אם יכתוב הגט ביום ב' יכתוב בא' לירח פלוני: כי חשבונו מיום

ב' ואם כתבו ביום א' היה נראה לכתו' בל' יום לירח פלוני שהוא יום א' לירח פלוני: ונראה למורי הר"פ שיש למנוע מלכתוב אז באותו יום גט ולדחות המעשה עד למחרת שלא להכניס ראשו בשום נדנוד ספק ואם אותה שנה עיבור וכותבו באדר ראשון יכתוב לירח אדר הראשון: ואם באדר השני יכתוב בכך וכך לירח אדר השני: "עד "כאן "משפט "הימים "בלשון "זכר והא לך השנים בלשון נקבה: בשנת חמשת אלפים ואחת לבריאת עולם: ושתים ושלש: וארבע וחמש: ושש ושבע: ושמנה: ותשע ועשר ואחת עשרה ושתים עשרה: ושלש עשרה תיבה ראשונה מאלו השתים לשון נקבה: עד עשרים והשניה בלשון זכר: אבל בימים להפך: אחד עשר שני' עשר תיבה ראשון זכר ותיבה שניה נקבה עד עשרי': ומשם ואילך בימי' הכל לשון זכר: כאשר בארתי למעלה: עשרים ואחד יום וכו' אבל בשנים מעשרים ואילך תיבה שניה נקבה: כגון עשרים ואחת: עשרים ושתי' עשרים ושלש: המנין המועט בלשון נקבה וכן לעולם: **דין שליח להולכה**

צריך לעשות בעדים: אך אין צריך להביא לא שטר ולא עדים שעשאו הבעל שליח להולכה כדמשמע בההיא דאתיוה בי תרי וכן כתב רבינו תם להרב רבי פטר: ומה שכתב בתיקון שטרות שטר הרשאה לשולח גט לאשתו ממקום למקום נראה שאין צריך אלא לפי שכתוב בה שנותן הבעל לשליח רשות לעשות כמה שלוחים אפי' לא יחלה ולא יאנס אמנם הורגלנו עתה להצריך שטר הרשאה וזהו הלשון:

בפנינו חתומי מטה בכך בשבת בכך ימים לירח פלוני שנת כך וכך לבריאת עולם למנין שאנו מנין כאן בפלונית מתא מסר פלוני בר פלוני גט לפלוני בר פלוני להוליך אותו לאשתו פלונית בת רבי פלוני: וכך אמר לו בפנינו פלוני בן פלוני הבעל לשלוחו רבי פלוני בר פלוני הולך גט זה לאשתי פלונית בת רבי פלוני ותהא ידך כידי ופיך כפי ועשייתך כעשייתי ונותן אני לך רשות נעשות שליח ושליח שליח עד מאה שלוחים וליתן גט לאשתי פלונית בת רבי פלוני בכל מקום שתמצאנה אתה או שלוחך או שליח שלוחך והגט שנעשה עליו רבי פלוני בר פלוני שליח להוליכו ככל הכתוב למעלה נכתב ונחת' בפלונית מתא בכך בשבת בכך ימים לירח פלוני שנת כך וכך לבריאת עולם ועדים החתומים בו פלוני בר פלוני ופלוני בר פלוני ובפנינו בטל רבי פב"פ הבעל כל מודעות שמסר על גט זה. וגם בפנינו קבל עליו בחרם פלוני בר פלוני הבעל שלא לבטל את הגט ולא את השליח. ומה שראינו ונעשה בפנינו כתבנו וחתמנו: פב"פ פב"פ.

סדר שליח להולכה:

כיצד ימסרנו הבעל לשליח בפני עדים ויקראוהו קודם מסירה ואחרי מסירה לשליח משום דלמא עייליה לבי ידיה וחלפוה: וזה הלשון יאמר הבעל לשליח: הולך גט זה

לאשתי פלוני' המכונ' פלונית בת רבי פלוני ותהא ידך כידי ועשייתך כעשייתי ופיך כפי ותהא מגורשת ממני ומותרת לכל אדם: וקודם מסירתו לשליח יבטל כל מודעי דאית ליה וגם טוב שיקבל עליו בחר' שלא לעשות שום ביטול בגט ולא בשליח: והשליח יאמר לאשה הילך גט זה מפלוני בעליך המכונה פב"פ והתקבלי גיטך זה והרי את מגורשת ממנו ומותרת לכל אדם וגט זה בפני נכתב: ובפני נחתם: והכל יאמר בשע' נתינ' קודם שיגיע גט לידה ויתנהו לה בפני שלשה: כי אע"ג דקיימא לן כמאן דאמר בפני שנים משום דעד נעש' דיין והשליח משלים השלשה מכל מקום טוב שיתנהו בפני שלשה פן יבא לטעות כשהשליח קרוב לבעל או לאשה: כדאמר תלמודא וגם לפרסם הדבר ואין צריך שישבו השלשה דאף על גב שהם כעין דייני' לקבל עדות השליח שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם: מכל מקום הא קיימא לן בירושלמי הדיינין שקבלו העדות מעומד של הדייני' הוי שפיר קבלת עדות והכא דקיום שטרות דרבנן אפילו לכתחלה נמי. ותדע שהרי על כרחין השליח שמעיד בפני נכת' ובפני נחתם צרי' לעמוד בשעת אמירתו כדין עדים ואפילו הכי מצטרף לשלשה ונעשה דיין: אמנם שמעתי כי מורי הרב מנחם בן הרב רבי שמואל היה מצריך להושיב השלשה כדין דיינין לקבל עדות השליח שיאמר בפנ"כ ובפני נחתם ואולי לא היה אומר אלא לכתחילה אבל בדיעבד אין לחוש אם עמדו השלש' ולא ישבו בשעת העדאת השליח בפני נכתב ובפני נחתם ואם הבעל רך בשנים נראה טוב להצריך לדקדק אחריו אם הביא סימנים כשעושה שליח להולכה דהא אין קטן עושה שליח: ומיהו אם יש לו זקן בפניו אין לחוש יותר:

דין שליח לקבלה צריך שטר הרשאה:

זכרון עדות שהיתה בפנינו עח"מ בכך בשבת בכך לחדש פלוני שנת כך לבריאת עולם למנין שאנו מנין כאן בפלונית מתא דיתבא על נהר פלונית איך מרת פלוני' המכונה פלונית בת פלוני. העומדת היום בפלוני' מתא דיתבא על נהר פלוני מנתה בפנינו את פב"פ להיות שלוחה לקבל גיטה מיד פלוני בעלה המכונה פב"פ ובפנינו אמרה לזה פב"פ שלוחה התקבל לי גיטי מיד בעלי ותהא ידך כידי וקבלתך כקבלתי ותזכה לי בו ותקבלהו לי ומיד שיגיע הגט לידך אהיה מגורשת ממנו ומותרת לכל אדם ומה שנעשה בפנינו ושמענו וראינו כתבנו וחתמנו לה לראיה על מינוי שליחות קבלת גיטה והכל שריר וקיים. פב"פ עד. פב"פ עד.

ויחתמו זה תחת זה: וצריך שיחתמו שני בני אדם שתהא חתימתן ניכרת וידוע במקום הנתינ': ואף אם יקיימום בהנפק צריך שיהיו חתימות הדיינים ניכרות וידועות לבני מקום הנתינ': וגם צריך ליזהר ולדקדק שתהא האשה שעושה שליח לקבלה גדולה בשנים

ובסימנים ואם אין השנים ידועות כי אם על פי האב צריך רבוי שערות שחורות וגדולות כדי לכוף ראשן לעיקרן כמו לעניין חליצה: דהא קטנה אין עושה שליח ובשעת נתינת הגט ליד השליח לקבלה יושיב הבעל בית דין כשרים והגוני' שאינם קרובים זה לזה ולא לבעל ולא לאשה ולא לשליח הקבלה ויראו בשט' הרשא' החתימות אם הם ניכרות וידועות להם ואחרי אשר יכירו החתימות של שטר הרשאה של שליח לקבלה יביא הבעל הגט בפניהם ויקראוהו קודם הנתינה ויחזירוהו לו ויבטל הבעל כל מודעות ויתנהו ליד השליח לקבלה ויאמר לו התקבל גט זה לפלונית אשתי המכונה פב"פ והרי היא מגורשת ממני ומותרת לכל אדם ולא יטיל בו שום תנאי ויחזרו ויקראוהו אחר נתינה והדיינים יכתבו עדותן וימסרו ביד שליח לקבלה ויכתבו כך:

ביום פלוני בשב' בכך לירח פלוני שנת כך לבריאת עולם למנין שאנו מני' כאן בפלונית מתא דיתבא על נהר פלוני אנחנו ב"ד ח"מ: במותב תלתא הוינא ובא פלוני בר פלוני המכונה כך העומד היום בפלונית מתא דיתבא על נהר פלונית וגירש את פלונית אשתו ב"פ המכונ' כך וכן ונתן גיטה לפב"פ שעשאתו אשתו בעדים שלוח' לקבל גיטה מפלוני בעל' בן פ' ואמר לו התקבל גט זה לפלוני' אשתי בת פלוני המכונה כך וכך והרי היא מגורשת ממני ומותרת לכל אדם וקודם נתינתו ביטל לפנינו כל מודעי דהוה ליה שאם מסר שום מודעא תהא מבוטלת ולא נתן שום תנאי בגירושין. אלא גירשה גירושין גמורים: והגט קרינוהו וראינוהו כשר כדת וכהלכה ומחמת שראינו גרושי פב"פ מבעלה פב"פ שנתן גט ביד שלוחה לקבלה כתבנו וחתמנו לה שטר זה להיות בידה לזכות ולראיה. הכל שריר וקים.

פלוני בר פלוני דיין.

פלוני בר פלוני דיין.

פלוני בר פלוני דיין.

זה תחת זה

וגם הבעל יכתוב תחת חתימתן כך.

אני פלוני הח"מ המכונ' פ"בפ העומ' היום בפלונית מתא דיתבא על נהר פלו' גרשתי את אשתי פלוני' המכונה פב"פ וגירשתיה בפלונית מתא דיתב' על נהר פלוני בפני ב"ד פב"פ ופב"פ ופב"פ החתומי' בשטר של מעלה וגרשתיה גירושין גמורין בבטול כל מודעי: ובלא שום תנאי ככל הכתוב למעלה ושטר' וחתימותיה' אמת הוא ובעבור כי הכל אמת כתבתי גם אני שטר זה להיות לה גם כתב ידי לראיה ולזכות שלא יהא לי פתחון פה לערער על דבר זה כלל כי שטר ב"ד החתומים וחתימותיהן אמת שריר וקיים פב"פ:

הנה פירשנו לך דין שליח לקבלה:

אבל נכון שלא לעשות שליח לקבל' שאין אדם יכול לצא' ידי חובתו נקי וצריך שהשלש' דייני' שהם בשעת נתינה שיכירו חתימו' העדי' שחתמו בשטר אשר עשתה לשלוחה לקבל גיטה: ולא סגי מן החתימות אשר הם מעיר לעיר: משום דילמא לא הכירו החתימות מכולם: וצריך לקיים כל שלשה בגט דקיום שטרות בשלשה הלכך נכון להחמיר שלא לעשות שליח לקבלה: עד כ"אן לש"ון מור"י הרב ר' פר"ץ נחזו"ר לענ"ין הס"פר:

סימן קפה

רמב"ם הלכות יבום וחליצה פ"א ופ"ד סמג עשין סימן כב טור א"ה סימן קסט.

לחלוץ ליבמה דכתיב (דברים כ"ה:ט') וחלצה נעלו מעל רגלו ויבררו שלש' דיינים ויוסיפו עוד שנים לפרסם הדבר וצריך שלא יהיו קרובים זה לזה ולא ליבם ולא ליבמה ויאמרו נלך למקום פלוני דכתיב השערה וילכו וישבו שם היבם והיבמה יעמדו לכתחלה כעין בעלי דינין אבל בדיעבד אם ישבו כשרה וישאלו אם יש ג' חדשים ממית' בעלה וידעו אם זה אחיו של מת מאביו ואם היה בעולמו ואם זאת אשתו של מת ואפילו קרוב ואפילו אשה נאמנים וצריך שלא יהא אחד מן הדייני' גר אע"פ שבדיני ממונו' אם הית' אמו מישראל כשר: ויחקרו אם זה היבם מי"ג שנה ויו' א': ואם היבמה מי"ב שנה ויום אחד: ואם הוחזקו בשכנים ואפי' מפי נשים סגי כדאמרינן בכתובות הוחזקה נדה בשכנותי' בעלה לוקה עליה משום נדה אלמא על יד חזקה דשכנות נשים מחזקי' לה בודאי: ויחקרו אם יש להם סימני' כגון שערות שבערוה או הסימני' של מעלה: באיש שערו' בכל מקום חוץ מן הזקן:באשה הדדין שוכבין או מוטין. והבדיקה של הנער' יכולה להיו' ע"פ נשים כיון שהוחזקה גדולה בשנים: ואם אין סימנים לאיש עד עשרים שנה ונולדו בו סימני סריס אינו חולץ ואינו מייבם: ואם לא נולדו בו סימני סריס ממתינין לו עד רוב שנותיו וכן האשה אם לא הביאה ב' שערות והיא בת עשרים שנה ונולדו בה סימני איילונית דינה כזכר ואחר כך ישאלו אם אכלה היבמ' היום כי שמא תרוק האשה מחמת אכילה: ובעינן וירקה מעצמה לכך בעינן שתחלוץ קודם אכילה: וצריך שלא תרוק דם לבד אבל אם רוק ודם מעורבין יחד אין לחוש ואחר כך יאמרו בית דין ליבם את' חפץ לחלוץ או ליבם ונותני' לו עצה הוגנת ואם ירצה לחלוץ מביאין לו מנעל עור קשה של בהמה טהורה כגון פרה או עור כבש עב: וגם יהיה תפור מעור ומבחוץ: וצריך שיהיה לו רצועות מחוברות. והרצועות יהיו לבנות כי כן הי' בימיהם: וגם קשרים

שקורין נוי"ות ולולאות להכניס בהם הקשר : וצריך לכתחלה שיהא המנעל שלו ושל ימין וצריך ליתנו ברגל של ימין אבל בשמאל פסול ואפילו איטר וצריך ליתנו ברגלו יחף ולא על בתי שוקים דכתי' מעל ולא מעל דמעל: ומהאי טעמא נמי צריך שלא יהא ארוך עד למעלה מן הארכובה וצריך לקשור את הרצועות ויכניס הקשרים בלולאות למהוי חליצה אלימתא: ותאמר האשה בלשון הקדש מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי ולא תפסיק בלא אבה שלא ישמע אבה יבמי וכן לא יפסו' היבם בלא חפצתי לקחתה ואח"כ יאמ' האיש לא חפצתי לקחת' ויעמו' אצל הכותל או אצל עמוד שידחוק רגליו בארץ: ואחר כך מתיר האשה קשר הרצועה וקשרים מן הלולאות הכל בידה הימנית: ולא תהא שמאל מסייעתה כדאיתא בירושלמי: והיכא שאין לה יד חולצת בשיניה: ותהא שומטת המנעל מן העקב ותחלוץ כל המנעל: והכל מעומד או מוט' אבל יושבת לא: ואחר כך רוקקת האשה רוק גדול הנראה לחמשה דיינין משעה שיוצא מפיה עד שיבא הרוק לפני היבם: ואם היא ארוכה והאיש גוץ וקלטתו הרוח קודם שיגיע כנגד פניו של איש צריכה לרוק פעם אחרת ואחר כך קוראה בל' הקודש ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה בית אחיו ונק' שמו בישראל בית חלוץ הנעל והעומדים אומרים שלשה פעמים חלוץ הנעל וצריך שיתכוונו שניהם להתיר אך מותר להטעותו ולומר לו ע"מ שתתן לך מאתי' ולא תתן: והיכ' שאין אנו יכולין להטעותו אומרים לו אם לא תשמע לחלוץ נשים חרם בינינו להבדל ממך עד שתחלוץ אך היבמה צריכה ללכת אחר היבם להתירה: ואם יש לו אשה אחרת מנדין אותו בהדיא עד שיחלוץ וכן אם אינו רוצה לא לחלוץ ולא ליבם: וכן אם הוא מאותן שכופין אותן להוציא ואם היתה היבמה איסור מצוה או איסור קדושה חולצת ולא מתיבמת ואיסור ערוה פטורה לגמרי:

זה סדר דיני חליצה ומנעל מן הרב בעל הספר אבל זה סידור מרנא ורבנא הרב רבי פרץ שיחיה:

מנעל צריך שיהא של עור ושלבהמה טהורה ומעור קשה מפרה או מתיש דומה לסנדל שלהם שהיה מעור שלוק. וכולו תפור מעור ותפור מבחוץ ולא מבפנים כדאמרינן בפרק במה אשה. וכיון שתפרו מבפני' הוה ליה מנעל ורצועות תפורות במנעל מעור בהמה טהורה הכל הרצועה והתפירה עצמה. ומחוברות באזנים כדאמרינן אף על גב דאית ביה חומרתא קטרי' ביה מיתנא אלמא מיתנא דהייני הרצועו' במקום החומרתא שהם הקרסים נוייא"לש בלע"ז וקרסים ולולאות הכל מבהמה טהורה. וטוב שלא יהו הלולאות מן האזן עצמה. כ"א רצועה קטנה מחוברת בראש האזנים וצריך שיהיה המנעל של ימין לכתחילה. וברגל של ימין גם בדיעבד וברגלו יחף: וצריך שיהיו אזניו קצרות שלא יגעו זו

לזו כדי שיהיו הקרסים והלולאות שבהם תחובים על שוקו ממש. ולא על האזנים משום מעל דמעל. מכאן נראה דאין הלולאות מהאזנים עצמן. וכל שכן דבעינן שיהיו האזנים על שוקו ולא על סנדל דאז הוא ממש מעל דמעל. וכשקושר צריך שני קשרים זה על גב זה. ושיהיה לו עקב בולט קצת. ושפה תפורה ושנצי המנעל שחורות וכן הקרסים והלולאות אבל הרצועו' לבנות ולא יהיה שום לשון תחת הקרסים בין האזנים דאם כן הוי מעל דמעל וג' קרסים או שנים לכל הפחות ויתפרנו תפירות תכופות מעור וכשיבא לקשור הרצועות שהאחד באזן מכאן והשניה באזן מכאן יכרכם סביב האזנים ויקשרם על השוק ממש מבחוץ ולא על האזנים.

עד כאן דין מנעל. הא לך דין חליצה.

יבררו ג' דיינים בתחלה ויוסיפו עליהם עוד שנים להשלים חמשה. ולא יהיו קרובים זה לזה ולא ליבם ולא ליבמה. וכן לא יהיו הדיינים גרים לא מאב ולא מאם ויאמרו הדיינים נלכה למקום פלו'. וישאלו אם יש שלשה חדשים ממית' הבעל מלבד יום שמת ומלבד יום החליצה ועוד ישאלו אפי' לקרוב ואשה שזה היבם אחיו של מת מן האב שהיה בעל של זו היבמה. ואם היבם והיבמ' גדולים בשנים על פי חזקת שכנים קרובים ולא בעי' חזקת שכנים ראוים להעיד דאפי' על פי נשים שכינות חשיב כעדות ברורה מאנשים גמורים. כדאמרינן הוחזקה נדה בשכנותיה בעלה לוקה עליה משום נדה. והתם על כרחיך על פי נשים כדקאמר שכנות. ועוד דהא מסיק דקא לבשה מאני נדותה דמסתמא לא ידעי בהא אלא הנשים. ועוד דאפילו מחלוק משמע דנשים דוקא הוא דידעי ושערות על פי נשים. ואם יש עדים גמורים מרבוי שערות לא בעי עדות שכינים בשנים. וצריך גומות עם השערות. ולפי שאין בקיאין בגומות צריך רבוי שערות גדולות שוכבות או דדין שוכבין. וצריך שלא תאכלה האשה בו ביום. ושישאל ליבם אי ניחא ליה לייבם או לחלוץ. ומלמדין אותו שהוא ישיב בלעז שאינו רוצה לייבם. ואז תאמר האשה בלשון הקדש מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי בלא וא"ו. ואינו ולא אבה בוא"ו בתחלה: ותאמר ביחד לא אבה דלא תפסיק בין לא לאבה אלא תאמר לא אבה שתי תיבות יחד. והאיש כמו כן יאמר שתי תיבות יחד לא חפצתי לקחתה ויעמוד האיש אצל הכותל או יעמוד בעמוד או מוטה ולא יושב וידחוק רגלו בארץ ויתכוין להתירה ונגשה האשה מעומד או תכוף עצמה ולא מיושב ולא על ברכיה כדאמרינן מעומד ואפי' כפופה ומתיר האשה קשר הרצועה קודם ואח"כ הקרסים הכל בידה הימנית ותגביה את רגל היבם מן הארץ ותשמט המנעל חוץ מן העקב בימין בלא סיוע מן השמאל. ותחלוץ כל המנעל מן הרגל בימין. וירקה כנגד היבם רוק הנראה לדיינים משמע שיוצא מפיה עד

דמטי נגד היבם. ואח"כ קוראה ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל וכל העומדים שם אומרים שלשה פעמים חלוץ הנעל ובשעת הרקיקה תעמוד היבמה נגד היבם. שלמו דיני חליצה מלשון מורי הרב רבינו פרץ שי' נחזור לענין הספר.

נשלמו העשיין התלויים בנישואין ואלו הן הלאוין:

סימן קפו

רמב"ם פכ"א דהלכות איסורי ביאה סמ"ג לאוין פ"ה: טור א"ה סימן א':

שלא להשיא בתו לזקן דכתיב (ויקרא י"ט:כ"ט) אל תחלל את בתך להזנותה ובכלל זה שלא למסור לזנות וכן המוסרת עצמה שלא לשם אישות. ודוקא להפקיר לכל. אבל להיו' פלגש לאיש אחד לא:

סימן קפז

רמב"ם הלכות נערה בתולה פ"ג: סמ"ג לאוין סימן פ"ד טור א"ה סימן קעו:

שלא לגרש אנוסתו דכתיב (דברים כ"ב:י"ט-כ') לא יוכל לשלחה כל ימיו ואם עבר וגירש אם כהן הוא לוקה ואינו מחזיר ואם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה:

סימן קפח

רמב"ם הלכות יבום וחליצה פ"א ופ"ה סמ"ג לאוין סימן פ"ג טור א"ע סימן קעו וקסג:

שלא תנשא יבמה לשוק דכתיב (דברים כ"ה:ה') לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר ואם נשאת היבמה: הבא עליה לוקה ומוציאה בגט ואסורה ליבם אך חולצת ומותרת לאחרי' אבל אם נתקדשה מותרת לזה שקדשה אחר חליצת היבם או ליבם אחר שנתן לה גט:

סימן קפט

רמב"ם הלכות גרושין פ"י סמ"ג לאוין סימן פב. טור א"ה סימן י':

שלא יחזיר המגרש את אשתו אחר שנישאת לאחר דכתיב (דברים כב) לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה וגו' בין מן האירוסין ובין מן הנשואין כחכמים וכן כל כיוצא בזה: אשה שהלך בעלה למדינת הים ושמעה שמת בעלה בעד אחד ונשאת ואח"כ בא בעלה: דאמרינן תצא מזה ומזה: וכן אם נתגרשה בגט פסול ונישאת ודוקא נישאת אבל אם נתקדשה מותר להחזירה. וכן אם נישאת על פי עדים ונמצאו שקרים

עד א' נאמן בין באשת איש בין ביבמה ואפילו עבד ואפילו שפחה חוץ מצרתה ויבמתה וחמותה ובת חמותה ובת בעלה: וגוי נאמן במסיח לפי תומו: והיא עצמה נאמנת היכא דלא שייך למימ' דאמרה בדדמי כגון מת בעלי במלחמה: ואם תבעה כתובתה מתחילה אינה נאמנת ואשה שזנתה תחת בעלה בעדים או שלא בעדים אם קינא לה ונסתרה אסורה עליו ושמא הלכה כמ"ד קינוי ע"פ עצמו: ולכך יזהר אדם שלא יאמר לאשתו אפילו בינו לבינה אל תתיחדי עם איש פלוני שמא תסתתר ותהא אסורה לו ולא יוכל לגרשה מפני תקנת רבינו גרשום ויהיה עגון עמה:

סימן קצ

רמב"ם הלכות איסורי ביאה פי"ח: סמ"ג לאוין סימן קכא טור א"ה סימן ט:

שלא יקח כהן זונה דכתי' (ויקר' כא) אשה זונ' וגומר: ואמרו רבותינו איזוהי זונה כשמה שזינתה תחת בעלה רבי עקיבא אומר זונה זו מופקרת לכל רבי מתיא בן חרש אומר אפי' הלך בעלה להשקותה ובא עליה בדרך עשאה זונה: רבי יהודה אומר זונ' זו אילונית וחכ"א אין זונה זו אלא גיורת ומשוחררת: ושנבעלה בעילת זנות: וכן אומר רבא בשם ר' אלעזר פנוי הבא על הפנוי' עשא' זונה מדאמר ר"נ אין הלכה כר"א מכלל דהלכה ככולהו אחריני ונסתרת עם הגוי וכן שבויה ונחבשה על ידי ממון בזמן שיד האומות תקיפ' על עצמן אסורה לינשא לכהונ' וע"י נפשות אסורה אפילו לישראל בעלה :

סימן קצא

רמב"ם הלכו' איסורי ביאה פי"ח סמ"ג לאוין סימן קכב: טור א"ה סי' ז':

שלא יקח כהן חללה דכתיב (ויקרא כ"א:ז') אשה זונה וחללה לא יקחו: ואיזוהי חללה הבאה מאיסור כהונה: חלל ובנו ובן בנו עד אלף דור כולן חללים ובתו פסול' לכהן: אבל ישראל שנשא חללה בתו כשרה וכהנת מותר לה לישא חלל וגר שנשא גיורת בתו פסולה לכהונה ואם נישאת מותר לקיימ' כרבי יוסי שלש' חללים הם: חלל ודאי וחלל ספק וחלל מחלוצה ושני' אחרוני' נותני' עליה' חומרי כהני' וחומרי ישראל:

רמב"ם הלכות איסורי ביאה פי"ח סמג לאוין סימן קכג טור א"ה סימן ו.

שלא יקח כהן גרושה דכתיב (ויקרא כ"א:ז') ואשה גרושה מאישה לא יקחו ואמר רבא שאינו לוקה עד שיבעול וכשיבעול לוקה שתים וריח הגט פוסל ואיזה ריח הגט כגון שאינה מגורשת אלא מבעלה שאמר לה הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם: **נשלמו הלאוין מנשואין דאורייתא ואלו נשואין דרבנן**:

סימן קצב

רמב"ם הלכות מיאון פי"א דאישות סמ"ג עשין סימן נ דף קלד טור א"ה סימן קנה:

קטנה שאין לה אב קרוביה משיאין אותה והויא אשת איש דרבנן רק יוצאה במיאון ועד מתי ממאנת עד שתביא שתי שערות: גדלה שעה אחת בשערות ולא מיאנה שוב אינה יכולה למאן ואם הגיעה לכלל שנותיה אינה צריכה בדיקה: חזקה הביאה סימנין: ואם השיאוה שלא לדעתה אינה צריכה למאן: ושאינה יודעת לשמור קידושי' אינה צריכה למאן והמיאון בפני שלשה ואם מיאנה הוא מותר בקרובותי' והיא מותרת בקרוביו. וממאנת ביבם אך אסורה היא לאביו ואם נתן לה גט אע"פ שהיא קטנ' הוא אסור בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו: ולעולם ירחיק אדם עצמו מן המיאונין והממאנת אינה צריכה להמתין ג' חדשים: וקטנה היוצאת בגט צריכה להמתין ג' חדשים: עמדה ונתקדשה לאחר קדושיה הן הן מיאוניה: וב"ד כותבין לה בקוצר בפנינו מיאנה פלונית בת פלוני בפלוני בעלה: ולא יאריכו יותר פן יחשב כגט:

נשלמו מצות נשואין דאורייתא ודרבנן ואלו מצות התלויות ביד ובזמן.

סימן קצג

רמב"ם הלכות לולב פ"ז סמ"ג עשין סימן מד: טור א"ח סימן תרנא:

ליטול לולב דכתיב (ויקרא כ"ג:מ') ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר וגו' ואע"פ שצריך שיהא עם הלולב אתרוג והדס וערבה ומעכבין זה את זה מ"מ אין מברכין אלא על הלולב מפני שהוא גבוה במינו: בברכו' הלולב יוצא ידי כולם כיון שכולם מצוה אחת וכל אלו גזולי' פסולי': בין לפני יאוש בין לאחר יאוש ויבשין כמו כן : ושאולין פסולים בי"ט הראשון דבעינן לכם משלכם אבל בשאר ימי' מותר מתוך שיוצא בשאול יוצא בגזול. ויש אוסרין אפילו בשאר ימים לצאת בגזול דכתיב שונא גזל בעולה נקטם ראשו פסול נפרצו עליו כי חופי' פסול נפרדו עליו כשר: לולב שכפוף ראשו או קוץ או סדוק או חרות פסול ולולב דסליק בחד הוצא פסול כרב נחלקה התיומה נעשת כמי שנטלה ופסולה פר"שי שתי העליונים ששם השדרה כלה ור"ח ורב אלפס והרמב"ם פי' כל העלין קרויין תיומת. ולול' שאין ראשו של עלה מגיע לעיקרו של זה פסול ושיעור הדם וערבה עשר אצבעות בגודל: נשרו רוב עלין של הדס אם נשתיירו בו ג' בדי עלין לחים כשר היו ענביו מרובין מעליו אם ירקות הם מין הדס הם וכשר ואם שחורות או אדומות הם פסול ואם מיעטן כשר ואין ממעטין אותו ביום טוב: אתרוג שנטלה פיטמתו פסול: עוקצו כשר: ופירש הרב ר"י אלפס והר"י בר יקר פיטמתו היינו חוטמו: ועוקצו הוא שקורין

זנב אבל ר"י הלוי פירש פטמתו זה שנכנס מן הזנב בתוך האתרוג: ועוקצו אותו שאינו נכנס לתוכו: ואנו הולכים כדברי שניהם להחמיר: ניקב וחסר כל שהוא פסול פירש רש"י דחדא מלתא היא דאילו נקב בלי חסרון כשר וניקב נקב מפולש איש בו חסרון קאי עלתה חזזית על רובו פסול על מיעוטו כשר וה"מ במקום א' אבל בשני' וג' מקומו' אפילו במיעוטו פסול משו' דמיחזי כמנומר : אתרוג תפוח כבוש שלוק פסול: כושי לבני ארץ ישראל פסול: ומנומר והעשוי ככדור והתיום וגדלו בדפוס ועשאו כמין בריה אחרת כולם פסולי' אתרוג הבוסר: קטן כפול הלבן רבי עקיבא פוסל וחכמי' מכשירין: אתרוג שנקבוהו עכברים בי"ט ראשון פסול: מכאן ואילך כשר: הירוק ככרתי רבי יהודה פוסל וחכמים מכשירים ומסיק טעמ' משום דלא גמר פרי הוא והלכה כרבי יהוד' בשיעור אתרוג קטן שיהא כביצה ואתרוג גדול אפי' הוא גדול שצריך ליטלו בשתי ידיו כשר: וקיימ' לן כרבנן דלולב אין צריך אגד: אבל מצוה הוא משום זה אלי ואנוהו לפיכך אם אגדו בחוט או משיח' כשר: ואם הותר אגדו בי"ט אוגדו כאגודה של ירק כמו שאוגדין הירק והלכה דכרבא דאמר לקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה ומין במינו אינו חוצץ: ואתרוג של של מצוה מותר להריח בו: והדם של מצו' אסור להריח בו: ולולב בימין ואתרוג בשמאל והמשכים לצאת לדרך וכבר עלה עמוד השחר מביאין לו לולב ומנענע ומנענעים בהודו תחל' וסוף ובאנא השם הושיעה נא ונהגו רבותינו על פי הירושל' לנענע ג' נענועים על כל דבר ודבר וניענוע זו היא הולכה והובאה לד' רוחות ומעלה ומוריד וכיון דצריך שלש כחות על כל דבר ודבר א"כ צריך שלשים ששה כוחות. העושה לולב לעצמו מברך שהחיינו נטלו לצאת בו מברך על נטילת לולב ורוב בני אדם מברכין שהחיינו בשעת נטילה לפי שאחרים מתקנין להם וביו"ט שני אין מברכין שהחיינו: ואתרוג בשמיני ספק שביעי אסור תשיעי ספק שמיני מותר מה שאין כן בסוכה הפריש שבעה אתרוגין לשבעה ימים כל אחד יוצא בו ואוכלו למחר: ואמר ר' זירא לא ליקני אינש לוליבא לינוקא ביום טוב ראשון לפי שלא יוכל עוד להקנותו. אבל לגדול מקנה על מנת להחזיר. החזירו יצא. לא החזירו לא יצא. ואין צריך תנאי כפול. דגלוי מלתא בעלמא הוא. ואחים שקנו אתרוג בתפיסת הבית אם יכול לאכלו יצא בו. וכן שותפין. וכשהקהל קונין אתרוג יחד מקנין אותו לאחד מהם בקנין גמור ואח"כ מקנה לכל אחד במתנה על מנת להחזיר קטן היודע לנענע חייב בלולב. ואין נוטלין לולב בשבת משום גזירה דרבה דאמר אין נוטלין לולב בשבת שמא יעבירנו ד' אמות ברשות הרבים:

נשלמו העשיין התלוין ביד ובזמן ואלה הלאוין

סימן קצד

רמב"ם הלכות י"ט פ"א והלכו' שביתת עשור פ"א ופ"ב והלכות ר"ה פ"א סמג לאוין סי' סט עא עב עג עד עה טור א"ח סימן תצה. ותריא וריב:

שלא לעשות מלאכה בעצר' דכתיב (במדבר כ"ח:כ"ו) וביום הבכורים וגו' ושלא לעשות מלאכה בר"ה דכתיב (שם כט) ובחדש השביעי באח' לחדש וגו' ושלא לעשות מלאכה ביו"כ דכתי' (שם) וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה כי יום כפורים הוא ושלא לעשות מלאכה ביום א' של פסח דכתיב (במדב' כח) ביום הראשון מקרא קדש כל מלאכת עבודה לא תעשו. וכן כל ששת ימים: ומותר לעשות צורך אוכל נפש בלבד ודוקא דברים שאי אפשר לעשותם מערב יו"ט כגון לדוך פלפלין כשלא ידע אי זו קדרה יבשל ביו"ט או תבלין שמפיגין טעמן אפי' ידע: אבל בדברי' שאיפשר לעשו' מערב יום טוב אסור לעשות ביום טוב: וכן אסור לומר לגוי לעשות ושונין הקמ' בי"ט אפי' בלא הפיכ' השלחן כדפירשו בתוס' אגב' דפתורא שהוא שינוי קצת: לפי שדרכן בתיבה או בעריבה: וכן אין שוחקין הפלפלין ברחיים שלהם: ואסור לעשות שום מלאכ' אפי' של אוכל נפש לצורך גוים עכו"ם ולצורך כלבים: וכן אין מזמנין גוי עכו"ם בי"ט מהאי טעמא שמא ירבה בשבילו: ומכשירי וכל נפש שאי אפשר לעשותן מערב י"ט מותר כרבי יהוד' ואין מורין כן: וסכין שנפגמה בי"ט הלכה דמותר להשחיזו כדי לשחוט בו ואין מורין כן ור"י התי' ללבן את הטר"פא של ברזל ביום טוב מפני שנראה כמחממה לאפות בקל וכל מוקצה מותר כרבי שמעון. חוץ מגרוגר' וצימוקין ומוקצה מחמת איסו' ומסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים משו' דהוי נולד ונולד נראה דאסור: וביצה שנולד' ביום טוב אסור לאכל' ולטלטל' אבל כופין עלי' כלי כדי שלא תשב' וספק אסור: נתערבה באלף כולם אסורות: ושבת ויום טוב נולדה בזה אסורה בזה: וכן שני ימים טובים של ר"ה: ושני ימים טובים של גליות נולדה בזה מותרת בזה: ומת ביום טוב שני לא יתעסקו בו ישראל בדק בערב י"ט בקן של תרנגולת ולא מצא ביצה. ולמחר השכים מאד בבקר ומצא ביצה אם יש תרנגול עד ששים בתי' מותרת: ואי ספנא מארעא אסור' ואפרוח שנולד בי"ט אסור משום מוקצה אפילו כשנתפתחו עיניו. ועגל שנולד ביום טוב מותר לשוחטו היכא דידעינן בודאי שכלו לו חדשיו: דאי בסתם אפי' בחול אסור משום ספק נפל עד ח' ימים ואין מערימין. לבשל ביום טוב לצורך חול בקדירה א' לבדה ואם הערים אסור: ובהמה מסוכנת לא ישחוט אלא אם כן יכול לאכול כזית צלי מבעוד יום ממנה: ממלא' אשה תנור פת אעפ"י שאינה צריכה אלא לככר אחת מפני שהפת נאפה יפה כשהתנור מלא: ומערים למלוח גרמא גרמא בי"ט: ורחיצה וסיכה מותרין בי"ט כמו אכילה ושתיה:

ומחמם אדם חמין לרחוץ פניו ידיו ורגליו. אבל לא כל גופו משום גזירת מרחץ אבל בחמין שהוחמו מערב י"ט הורה הגאון שמותר לרחוץ בהם : ואין מניחין נר על גבי אילן מערב יום טוב שמא יטלנו ביום טוב: ובערב שבת שרי: ואין צדין דבר שצריך לומר הבא מצודה ונצודנו והיכא דאיכא מצודות פרושות מערב יום טוב ומצאו בהמה נצודה אסור אם לא שיודע בודאי שניצודה מערב יום טוב וגוי שהביא דורון לישראל אם יש במינו במחובר לקרקע אסור לערב בכדי שיעשו ופירש רש"י ז"ל שזהו ליל שני של יום טוב: ויש חולקין עליו לאסו' עד ליל חול ורבותינו היו מניחין לעשות מדינה ומדינה כמנהגה: ודבר הבא מחוץ לתחום בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר אפילו בו ביום : ועצים שנשרו מן הדקל לאש ביום טוב מרבה עליהם עצים מוכנים ומסיקן: ואין מבקעין עצים מן הסואר של קורות העומדות לבנין בי"ט ואפילו להסיר מהם בלי ביקוע אסור דמוקצ' הם מחמת חסרון כיס ואפילו רבי שמעון מודה. ומכניס אדם מער' יום טוב מלא קופתו עפר ומיחד לו מקום ועושה ממנו כל צרכיו ואפילו בשבת: ואפר שהוסק מעי"ט הוי מוכן: שהוסק בי"ט אם הוא חם שהו' ראוי לצלות בו ביצה הוי מוכן: ואם לאו אסור ואפילו לרבי שמעון כדפ"רי בתוספות דביצה ואם שחט ולא מצא אפר רק שאינו מוכן מכסהו בו: השוחט בהמ' בי"ט ויש שם רוב צמר כ"כ שאינו יכול לשחוט תולש ומניחו במקומו אבל בעוף לא ימרוט דדרכו בכך והוי ליה גוזז המפשיט ביו' טוב לא ימלח העו' אבל נותנו לפני הדורסן ומותר למלוח עליו בשר לצלי כאן מעט וכאן מע' ומערמין בזה: ולקדרה אסו' ואין מולחין החלבין ואין מהפכין אותן ואין שוטחין אותם על גבי יתידות: ומולגין הראש והרגלים: ומהבהבין אותם באור ואין טופלין אות' בסיד באדמה ובחרסי' ואין גוזזין אותם במספרים: ואין גוזזין הירק במספרים שלו: ובירק תלוש מיירי שגוזזין הכמוש: דאי במחובר אפילו תלישה כל דהוא אסורה: אבל מתקנין הירק שיש בו קוצי' כגון קונדס ועכביות ואין מפרישין חלה ביום טוב מעיס' שנילוש' מערב יום טוב אלא אם נילוש' ביום טוב מפרישין אך לא יאפנה ביום טוב אחר שהיא טמאה עכשיו אם אין כהן קטן בעיר. ובפסח לא יקרא לה שם עד שתאפה: ואם שכחה וקרא לה שם תפיל לצונן: ואין אופין בפורני חדשה: שמא תפחת ויש אומרי' כן בקדרות חדשות אך יש לחלק. אין גורפין תנור וכירים אבל מכבשין: ואם אי אפשר לאפות אלא אם כן גרף מותר. וסותמין פי התנור בטי' שסביבו' הנהר והוא דסיירי מאתמול וקיטמא שרי ופר"ת היכא שאין בתנור רק קיטמ' שרי לגורפה פירוש אחר לשום קיטמא יביש' בין בקעיו של תנור כדי שלא יצא חומו אבל לדברי המפר' לגבל קיטמ' קשה דפרק קמא דשבת אמרינן דמידי דלאו בר גיבול הוא מנתינת המים הוא דמחייב ואין עושין גבינה בי"ט לפי

שאין מפיג טעמו: אין כותשין הריפות: במכתשת גדולה: אבל במכתשת קטנה דזהו שנוי לה שפיר: ובארץ ישראל אפילו בקטנה נמי אסור שהתבוא' שלהם טובה היא: ואם כתשה מערב י"ט לא מפיג טעמן אין מוציאין האש לא מן העצי' ולא מן האבנים ולא מן המתכות שלא הות' להבעי' בי"ט אלא באש מצוי': אין מסלקין את פי הנר למעלה כדי שתכבה ואין מסירין את השמן ממנה וכן אין מסירין פתילות הדולקות מן השמן: ואין חותך ראש הפתיל' בכלי אבל חותכה בידו: וקינסא שרי פי' רב אלפס אגודה של עצים שהדליקה ויש עצים שלא אחז בהם האור אין מכבין את הדליקה וכדי להציל ממון בי"ט אלא מניחו ויוצ' ואין מכבין את הבקעת בי"ט אין עושין פחמי' ואין גודלין את הפתיל' ולא מהבהבין אותה ולא מחתכין אותה לשנים בכלי אבל ממעכין אותה ביד: ושורה אותה בשמן: ומניחין אותה בין שתי נרות: ומדליק באמצע ונמצא הפתילה נחלקת בפי שתי נרות וכן כל נר של שעוה. אבל לחתכה בכלי אסור: אין משחיזין את הסכין במשחזת שלה אבל מחדדה על גבי העץ: או על גבי אבן: ואין מורין כן לרבים כדי שלא יבא לחדדה במשחזת: ודוקא כשיכולה לחתוך בדוחק או שנפגמה אבל אם אינה יכולה לחתוך כלל אין משחיזין אפי' על גבי עץ שמא יבא לחדדה במשחזת שלה: מפני זה אמרו אין לראות סכין לעם הארץ בי"ט שמא תהא פגומה ויאמ' לו אסור לשחוט משו' פגימתה וילך ויחדדנה במשחזת: וחכם שראה סכין לעצמו הרי זה משאילה: אין מבקעין עצים בי"ט לא בקרדום ולא במגל ולא במגירה אלא בקופץ בצד קצר שלו אבל לא בצד רחב שלו מפני שהוא כקרדום וכיוצא בו בדברים שהוא עושה בחול אסור: מסלקין תריסי חנויות בי"ט ומחזירין אותם בי"ט כדי שיוציאו תבלין שהוא צריך להם מן החנות ולא ימנעו משמחת י"ט במה דברים אמורים בשיש להם ציר באמצע: אבל יש להם ציר מן הצד אסור גזירה שמא יתקע: ושאין להם ציר כל עיקר אפילו בכתלי הבית מותר להחזיר : אין מילדין הבהמה בי"ט אבל מסעדין כיצד אוחז בולד כדי שלא יפול לארץ ונופח לו בחוטמו ונותן דד לתוך פיו: ואין פוסקין דמים בתחלה על הבהמה בי"ט אלא מביא שתי בהמות שוות זו לזו ואומר זו כזו ושוחטין אחת מהן ומחלקין ביניהם ואחר י"ט רואין הבהמה החיה שנשאר' כמה היא שוה ולא ישקול במאזנים ואפילו לשומרו מן העכברים אסור להניחו בכף מאזנים וטבח אומן אסור לשקול בידו: ואסור לשקול במים ואין מטילין גורל על המנות: ולא יאמר אדם לחבירו תן לי בדינר בשר אלא תן לי חלק וחצי חלק. וכן אומר אדם לחנוני מלא לי כלי זה ואפילו הוא עומד למדה ובלבד שלא יזכיר לו שם מדה: ולא ימדוד אדם שעורים ויתן לפני בהמתו אבל נחתום מותר למדוד תבלין ונותן לתוך קדרתו כדי שלא יקדיח תבשילו: ואמר רב מודדת אשה קמח ונותנת

לתוך עיסתה כדי שתטול חלה בעין יפה: ושמואל אמר אסור והא תנא דבי שמואל מתיר שמואל הלכה למעש' אתא לאשמועינן: ופוסק בתשובת הגאונים כרב והרמב"ם פוסק כשמואל: אבל שדרו ממתיבתי דסוריא דהלכ' כרב חדא דהלכ' כרב באיסורי ועוד דהא תנא דבי שמואל כוותי' : אדם הולך אצל החנוני הרגיל אצלו ואומ' לו תן לי י' ביצים או כ' אגוזים ובלבד שלא יזכיר לו סכום מדה: רבי שמעון בן אלעזר אומר ובלבד שלא יזכי' לו סכום מקח: ורבינו חננאל גריס במילתיה דתנא קמא סכום מנין: וכן בתוס' וכן בה"ג סכום מנין שאומר לו כבר לקחתי ממך פעם אחרת עשרים ועתה עשרים הרי ארבעים מן הכל ואין חילוק בין חנוני גוי לחנוני ישראל רק במידי דאיכא חששא דנולד ומוקצ' ציד' ומחובר ולענין חששא דמחובר בפירות האילן ואסור להוציא מפתח של יוציאנו מותר כלים: אבל מפתח של אוכלין מותר וגם מפתח של כלים נמי אם לבו דוה עליו אם לא יוציאנו מותר להוציאו: המביא כדי יין לא יביאם בסל ובקופ' והמוליך תבן לא יפשיל הקופ' לאחריו אבל מביאם בידו וכל שינוי שיכול לעשות יעשה. ואם אינו יכול לשנות מותר: ואין מנהיגין הבהמה במקל ואין הסומא יוצא במקלו: שחט בהמה בשדה לא יביאנה במוט אלא מביאה איברים איברים: כל שנאותין ממנו בחול מיד מותר לשלוח לחבירו במתנה ביום טוב: מפרש בביצה כגון סנדל המסומר: וכל שאין נאותן ממנו מיד כגון חטים ושעורים אין משלחין וכשמשלחין מנות לא יעשנו בשורה: אבל שלשה מינים שרי: ואמימר שרא למכחל עין שאין בו סכנה ביום טוב שני של גליות:

עירובי תבשילין

רמב"ם הלכות י"ט פ"ו סמ"ג לאוין כז טור א"ח סימן תכז.

יום טוב שחל להיות בערב שבת אין אופין אלא אם כן עירב עירובי תבשילין. ופר"ת אדם שרוצה לאפות ולבשל צריך לערב בפת ותבשיל ושיעורו כזית. בין לאחד בין למאה. אכלו או שאבד אין מבשלין עליו לכתחילה ואמר אביי נקיטינן התחיל בעיסתו ונאכל ערובו גומר. והרוצה שיסמכו אחרי' על עירובו צריך לזכות להם וסומכים עליו כל אותם העומדים תוך תחום שבת של העירוב ומברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות עירוב. ולאחר ברכת עירוב אומר. בדין יהא שרי לן לאפוקי ולאפויי ולבשולי ולאטמוני ולתקוני ולמעבד כל צרכנא ולאדלוקי שרגא מיומ' טבא לשבתא ומי"ט לחבריה לנא ולכל ישראל הדרים בעיר הזאת והשובתים בעיר הזאת רגילין להזכיר ולאדלוקי שרגא ונראה דאין צריך. ומי שלא הניח עירובי תבשילין צריך להקנות קמחו לאחרים ואחרים אופין ומבשלין לו ואם אין אחרים מבשל הוא לצורך יום טוב ואם הותיר הותיר לשבת. ואין מערימים ואם הערי' אסו' ואם עבר ואפה במזיד מותר

שני ימים טובי' של גליות שחלו להיות ביום ה' וביום ו' מערב מערב יום טוב מיום רביעי. ואם לאו מערב מי"ט לחבירו ומתנה . תנן בפרק משילין. כל שחייבין עליו משום שבות ומשום רשות ומשו' מצוה בשבת חיובין עליו ביום טוב כלומר שבות שאין בו מצוה כלל. או דבר הרשות שיש בו מצוה קצת או דבר שיש בו מצוה ממש וחייבוהו חכמי' לשבות מהם בי"ט ואלו הם משום שבות. לא עולין באילן. ולא רוכבין על גבי בהמה. ולא שטין על פני המי' ולא מטפחין ולא מספקין. ולא מרקדין ואלו הם משום רשות לא דנין ולא מקדשין ובתוספת' מוסי' ולא מגרשין ולא חולצין. ולא מיבמין אמנם מוכיח שהתירו לגרש בשבת במקו' שיש לחוש שמא תזקק ליבם ואלו הם משום מצו' לא מעריכין ולא מחרימין ולא מגביהין תרומו' ומעשרו' כל אלו בי"ט אמרו ק"ו בשבת וטעמא דכולהו מפרש שם בגמרא ופרש"י מטפחין יד על יד. מספקין כף על ירך. ובירושלמי משמע שניהם בענין אחד אלא ספוק מחמתו וטפוח ברצונו: ואין מקדשין מוקי בתלמוד שלנו בשיש לו אשה ובנים. ומשמע דאם אין לו מותר לקדש ומיהו נרא' דלכנוס אסור מההי' דפרק קמא דיומא דמצריך לכ"ג לכנוס ערב יום הכיפורי' ולגרשה על תנאי וכמה דחוקים דחיק התם. ואם איתא היה יכול לומר מיד שתמות אשתו ראשונה יכנוס השנייה. אלא ש"מ אסור לכנוס אפילו אין לו בנים. דאם איתא דשרי בשביל פריה ורביה כל שכן הכא שיש לנו להתיר משום צורך כפרה לכל ישראל: ושנינו במסכת ביצה ר' אליעזר אומר נוטל אדם קיסם מלפניו לחצוץ בו שיניו וחכמים אומרים לא יטול אלא מן האבוס של בהמה. ושוין שלא יקטמנו אבל קוטם אדם בשמים להריח בהם אחרי שאין עושה כלי. וקוץ רטוב שאינו ראוי להסק' אסור לטלטלו ורבי שמעון מודה.

שלא לעשות מלאכה ביום ז' של פסח דכתיב וביום השביעי מקרא קודש וגו' ושלא לעשות מלאכ' בעצרת דכתיב וביום הביכורים וגו' ושלא לעשות מלאכה בר"ה דכתיב ובחדש השביעי בא' לחודש וגו' ושלא לעשות מלאכה ביום הראשון של חג דכתיב ובחמשה עשר יום לחדש השביעי וגומר: ושלא לעשות מלאכה ביום שמיני של חג דכתיב ביום השמיני עצרת תהיה לכם וגו': ושלא לעשות מלאכ' ביום הכפורי' דכתיב וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה כי יום כפורים הוא:

סימן קצה

רמב"ם הלכות יום טוב פ"ז סמג לאוין סימן עד ועה דף כח טור א"ח סימן תקל:

שלא לעשות מלאכה בחולו של מועד. משקין בית השלחין מן המעין שיצא בתחל' אבל לא ממי גשמי' וקילון לפי שיש שם טורח גדול: והלכ' כר' יוסי דהיכא דאיכא הפסד

לא בעינן שינוי ומיהו גבי תפירה בעינן שינוי כדמוכח לקמן: ולא יכוין מלאכתו במועד ואם כיון קונסין אותו לאבד אבל בנו אין קונסין אם מת אביו ואסור לספוד ולהתענות בחול המועד אך מותר לספוד על תלמיד חכ' בפניו ואומר שרש"י קרע בחולו של מועד אבל הברא' אין עושין דהוי פרהסיא: בפ' אלו מגלחין אמרינן נשי' במועד מענות ולא מטפחות ולא מקוננות בראשי' חדשי' בחנוכה ובפורי' מענות ומטפחות ולא מקוננו': מענות שכולן עונות כאחת: קינה אחת מקונן' וכולן עונות: ולא יעורר על מתו: ולא יספדנו קודם לרגל ל' יום: והדיוט שאינו יכול לכוין אימרא בשפת חלוקו או אינו יכול להוציא מלא מחט בבת אחת תופר כדרכו: ואומן מכליב ועושין כל צרכי רבים במועד ודנין דיני ממונות במועד ואם לא רצה לקבל עליו הדין משמתין אותו מיד: וכשם שדנין כך כותבין כל מעש' ב"ד כל מלאכות שעושין לצורך המועד וכגון טחינה ובצירה כל מה שיכול לעשות בצנעה עושה : מי שצריך ללוות ואין המלוה מאמינו הרי זה כותב שטר חוב ואין מגיהין אפילו אות אחת אפי' בספר עזרא וכותב אדם תפילין לעצמו וטווה תכלת לציציותיו: וכותבין אגרות הרשו' י"מ של ממשל' וי"מ של שאלת שלום ועושין כל צרכי המת ומביאין נסרי' בצינעה: ואמרינן בירוש' דאם היה המת מפורסם עושין ואפי' בשוק: ואין נושאין נשים במועד : ואין מיבמין אבל מחזיר הוא גרושתו ואין מגלחין: ואין מכבסים במועד אבל מי שאי אפש' לגלח ולספר מעי"ט מותר במועד כגון יוצא מבית האסורי' ומנודה וכן כל כיוצא בהן: שלא היה להם פנאי לגלח קוד' המועד ומותר ליטול צפרניו ושפה בח"ה ואפי' בלא שינוי: וי"מ בשינוי דוקא : ומעברת אשה שער של בית השחי ובית הערו' וכוחלת ופוקסת ועושה כל תכשיטיה וטופלת פניה בסיד שיכולה לקלפו במועד: כל העולין מטומא' לטהר' מותרין לכבס במועד וכן כל כלי פשתן ומי שאין לו אלא חלוק א' ואיזורו מוכיח עליו מות' אבל אין איזורו מוכיח עליו אסור : ומטפחו' הידי' ומטפחו' ספרי' מותרים לכבס ואפי' בגדי קטנים מתיר בירושלמי ואמר רבא פרגמטיא כל שהוא אסור: ובדבר האבד מותר: ואין קורין דבר האבד אלא אם כן פוח' מהקרן: אך אם מוכר כדי להרבו' בסעוד' י"ט ממה שמרויח מותר וכן היה נוהג מורי בהלוואה אך יש הרבה בני אדם מקילין ואין לוקחין בהמות ועבדי' ובתי' אלא לצור' המועד: ומוכרי פירות כסות וכלים: מוכרים בצנעה לצורך המועד: היתה חנותו פתוחה לרשות הרבים פותח אחד ונועל אחד: במבוי פותח כדרכו: וערב י"ט האחרון של חג פותח כדרכו ומוצי' כדרכו בשביל כבוד י"ט: ומוכרי תבלין מוכרין כדרכן:ואם אין לפוע' מה יאכל מותר לעשות בשכרו אפי' בדבר שאינו אבד כדי שיתפרנס. וכן לוקח ממי שאין לו מה יאכל אפילו דברי' שאינ' לצורך המועד ושוכרין שכיר או קבלן במועד

לעשו' לאחר המועד אפי' מדברי' האסורי' במוע' ובלב' שלא ישקול ולא ימדוד ולא ימנה כדר' שהוא עושה בחול: מקבלי קבולת בתלוש מותר: במחוב' בתוך התחו' אסור חוץ לתחו' מותר ושבת ומועד ואבל דין אחד להם לענין קבלנות: ונראה דהיתר חוץ לתחום אינו רק בשבת ויום טוב דאין ישראל יכול ללכת שם: אבל באבל לעולם אסור: וכן בחול המועד ודוקא קבולת הוא דמותר בתלוש ובביתו של גוי או במחובר חוץ לתחו' אבל שכיר יום אסור בכל ענין: פסק הרב רבי יוסף דמותר להסיר גבשושי' שבביתו בחול המועד דאין אסור אלא חריש' בלבד : כותל חצר שנפל מותר לבנותו כדרכו מפני הגנבי' אבל בינו ובין חבירו צר בצרור ואינו טח בטיט או בהוצא ודפנא: וכותל רעוע הנוטה לר"ה סותר ובונה כדרכו אבל אחר לא אמר רבא בונה אדם אצטבא לישב או לישן עליו: הציר והדלת והמנעול והמפתח שנשברו מתקנן במועד כדרכן בין בשל ברזל בין בשל עץ: אין חופרין קבר לחי להיות מוכן לכשימות: ואין מפנין את המת ואת העצמות מקבר לקבר: מסרגין המטות כדרכן ונוקרין הרחים וזופתין החביות רבא שרא לכסכוסי קירמי יש אומרים ליקי"ר וי"א אבפז"יר: אמר רבי יצחק בר אמי קיטרא בי ידא אסור מפני שהוא מעשה אומן: ולפי זה גרסינן קיטרי בידי בדלי"ת ולא ברי"ש: דהוא מעשה אומן הד"יור בלע"ז פי' אחר רוד"יור לקמט הבתי ידים או הבתי שוקים ובירי ברי"ש כמו בירית: סוס שרוכב עליו מותר ליטול צפרניו ולשים ברגליו ברזלים. ולסרקו וליפותו מותר: ומקיזין דם לבהמה: ואין מונעין ממנה רפואה מביאין כלים מבית האומן לצורך המועד וכלי שאין לצורך המועד אסור: ואם אין לאומן מה יאכל נותן לו שכרו ומניחו אצלו ואם אינו מאמינו מביאו למקו' הקרוב אבל לא לביתו: ואסו' לתקן מנעלי' במועד הואיל ויכול לקנות חדשי':

סימן קצו

רמב"ם הלכות שביתת י"ט פ"ח סמג לאוין עה דף כט א"ח סימן תסח:

שלא לעשות מלאכה בארבעה עשר בניסן מחצי היום ומעלה אסור בכל מקום: ומהנץ החמ' עד חצי היום מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין ומקום שנהגו לעשות עושין: ומכל מקום לא יתחיל במלאכה אף על פי שיכול לגמור קודם חצות: אבל החייטין והספרין והכובסין מותרין: אבל שאר מלאכות דוקא אם התחילה קודם ארבעה עשר גומר ואם לאו לא ומוליכין ומביאין כלים מבי' האומן בי"ד עד חצות אע"פ שאינם לצורך המועד וגורפין זבל מתחת רגלי הבהמה ומוציאין לאשפה ומושיבין שובכין לתרנגולין: ואומר בירושלמי נשי דידן דנהיגי דלא למעבד עבידתא באפוקי שבתא לאו מנהגא וכן

הא דאמרינן בפרק מקום שנהגו דאינו רואה סימן ברכה: לאו מנהגא פי' אין מנהג טוב. עד דתתפני סידר' מנהגא בערבת' דשבתא לאו מנהגא: ממנחתא ולעילא מנהגא : ביומא דירחא מנהגא וכן נשי דנהיגי דלא למשתי חמרא מדעייל אב מנהגא ר' אליעזר בשם רבי אבא אומר כל דבר שאינו יודע שמותר וטועה בו ונהג בו איסור אם נשאל מתירין לו ידע בו שמותר ונהג בו איסור אם נשאל אין מתירין לו:

נשלם יום רביעי אחל במצות יום חמישי שהוא באכילה כנגד כבד שהוא דבור חמישי שעיקר מצות כיבוד להאכיל ולהשקות את אביו ואת אמו:

סימן קצז

רמב"ם הל' שחיטה פ"א סמג ח"ע סי' סג טור י"ד סימן א

לשחוט דכתיב (דברים י"ב:כ"א) וזבחת כאשר צויתיך וגו'. אמר רב יהודה אמר שמואל כל טבח שאינו יודע הלכות שחיטה אסור לאכול משחיטתו. אם לא דחוהו מתחילה ועד סוף ששחט היטב. וכן חרש שוטה וקטן אין אוכלין משחיטתן אם אין אחרים רואים אתם. אך נשים שוחטות אם יודעות הלכות שחיטה ואלו הן הלכות שחיטה: שהייה: דרסה חלדה: הגרמה: עיקור:

שהייה שיעורה כדי שחיטת בהמה לבהמ' ועוף לעוף (ש"ע והמנהג להטריף כל שהייה אפי' משהו בעוף ובהמה אפי' במיעוט קמא דקנה דחיישי' מנקיב' הושט ואנן לא בקיאינן בבדיקת הושט ומיד כשיצא דם ע"י תלישת נוצה בעוף או ע"י שחתך העור חוששין לנקיבת הושט ואם לא יצא דם שלא חתך כל העור ישחוט למעלה או למטה ויבדוק נגד מקום החתך) כר' יוסי בר חנינא ובכל מקום היא פסולה חוץ ממיעוט קמא דקנה: ושהיות (שם בעיא דלא איפשיטא) מצטרפות: והיכא ששחט הכשר שחיטה ושהה: ואחר כך חזר ושחט כל הסימנים רש"י אוסר: ואין מודים לו כי ר"ת מתיר אך נהגו כרש"י: ולכך כששחט אדם סימן א' בעוף וזרק העוף מידו ועודנו מפרכס ורוצה להמיתו מיד לא יחתוך הסימן השני עם ראשו בסכין ולא בקרדום: לפי ששהה בין סימן לסימן אלא ימיתנו במקל או ברגל: ואפי' כששחט ב' הסימנים יש ליזהר בזה שלא לחתוך ראשו לפי שפעמים שמשייר מעוט סימנים ולאו אדעתיה ושהיות פוסלות אפילו במיעוט בתרא לפירוש רש"י וכן יש ליזהר כשאדם התחיל לשחוט בעוף (כך משמע לפרש"י שם דף כח ומג וכל הסוגיא מחכמתו ומסברתו ז"ל ומוסכ' מכל האחרונים ז"ל) וחתך מעט עד שדם יוצא והגביה סכינו מן הצואר: יש ליזהר שלא יגמור שחיטתו לפי שיש לחוש שמא חתך משהו מן הוושט קודם שהגביה סכינו: ושהייה פוסלת במיעוט

קמא דוושט לדברי הכל ואפי' לא הגביה סכינו כי אם מעט יש לחוש לפי דשהייה דעוף מועט היא מאד דבכדי שחיטת רוב סימן אחד בעוף היא ונעשית מהר: ויש להאריך בשיעור הגבהה אם העור מן החשבון: ואפי' אמר השוחט ידעתי כי לא חתכתי כי אם מן העור אין סומכין עליו כיון שיצא קצת הדם: ואע"ג דקנה סמוך לעור הוא: ובעור ובקנה אין לחוש במיעוט קמא: מכל מקום פעמים שגם הוושט סמוך לעור על ידי אחיזת הסימנים שתופס בהן כשבא לשחוט: ואם בא לשאול אחר שהגביה סכינו מה יעשה אומרים לו לשחוט את הקנה לבדו ואחר השחיטה יהפוך את הוושט ויבדקהו כי הוושט אין לו בדיקה מבחוץ: אלא מבפנים: ודוקא בעוף יש לו תקנה על ידי ששוחטין הקנה וניהפכי' לוושט דדי בשחיטת קנה בלבד: אבל בבהמה דבעי שחיטה גם בוושט אמרי' במקום שחיטת וושט נקב היה: דוושט נקיבתו במשהו: ואין לו בדיקה מבחוץ ואם אין בקיאין בבדיקה לא יגמור שחיטתו כלל אלא ימכרנו לגוי רק שימית הגוי העוף לפניו: שאם מניחו חי ביד הגוי איכא למיחש דילמ' אתי לזבוני' לישראל לאחר שתתרפא וטריפה חיה עד שנים עש' חדש ומהאי טעמא אין תקנה להשהותו בביתו: ואפי' אם בא להשהותו שנים עשר חדש אסור. דילמא אתי לידי תקלה כיון שאין הטרפות ידוע:

דרסה כגון שהתיז הראש בבת אחת בלא הולכה ובלא הובאה. אבל אם הוליך או הביא ויש בסכין חוץ לצואר כמלא צואר כשר: ובשתי בהמות בעינן חוץ לשתי צואריו כמלא צואר:

חלדה כשהסכין מכוסה משום דבר אפי' מצמר או מטלי' אנו מחמירין לאסור: ולכך יש להזהיר לשוחטין שלא יחוסו על העור כ"כ שיכניסו ראש הסכין וישחטו תחת העור שלם:

הגרמה שלא לשחוט למעלה משפוי כובע בקנה. וכן בושט בתרבץ הוושט ואם שחט שחיטתו פסולה זהו השיעור למעלה: ולמטה בקנה עד אונה ראשונה ובוושט עד שישעיר (פי' עד מקום שוש שם בפנים שער כעין פרצות שגוררים בסכין) ובעוף יניח למעלה שתי אצבעות או אצבע לפי קוטנו ולמטה עד הזפק:

עיקור שנעקרו הסימנים ממקום חיבורן בלחי. ואפי' אם שחט אותם אחר כך או שפסק הסימן באמצע או ששחט בסכין פגומה הכל נקרא עיקר. ואם נמצא לאחר שחיטה אחד מן הסימנין שמוט ואינו יודע אם מקודם שחיטה נשמט או לאחר שחיטה פסולה אפי' בעוף ואפי' אם נמצא הסימן ששחט שמוט ואינו יודע אם קודם שחיטה או לאחר שחיטה פסולה. היכא שתפס בסימנין. ואם לא תפס יביא ויקיף. וצריך השוחט תרנגול ליזהר שלא תוכל לנעוץ רגליה בקרקע או בכותל שלא תבא לידי עיקור סימנין. ואין צריך

שידע השוחט ממש כל הדינין אלא אם יאמר מזה הייתי נשאל הוא שפיר יודע הלכות שחיטה עד שיאמר מן האסור הייתי אומר מותר. והשוחט בשנים וג' מקומות מותר. וצריך לבדוק הסכין שלא יהא בו פגימה כדי שתחגור בו צפורן וצריך לבודקו בצפורנו ובבשרו מראשו לסופו ומסופו לראשו משלשה רוחות והשוחט ואחר כך נמצא סכינו פגום. אם שבר בה עצם לאחר שחיטה קודם שבדקו מותר. ואם לא שבר בה שום דבר אפי' שחט אלף בהמות ואלף עופות כולם אסורין. כיון שלא בדק בין זו לזו. אבל נמצא יפה בחודו של סכין אפי' נמצא פגום מן הצדדין מותר כדברי רבינו נתנאל ודין פגימה משתי רוחות היינו אוגרת. ואוגרת בכל מקום פסולה אפי' קיימא אריישא דסכין ואפי' הוליך ולא הביא: מסוכסכת מרוח אחת ואם היא עומדת בראש הסכין והוליך ולא הביא כשרה . ובענין אחר פסולה:

סימן קצח

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פי"ז. סמג לאוין סימן קפח דף נו טור י"ד סי' קג וקכב וטור א"ח סימן תנב

להגעיל כלים דכתיב (במדבר ל"א:כ"ג) כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וגו'. ודוקא כלי שאינו בן יומו ואז אפי' בתוך כלי כשר מותר להגעילו ואם בכלי אסור שאינו בן יומו טוב יותר. אבל תוך כלי אסור בן יומו לא יגעיל. וכן להכשיר הכלי על ידי הגעלת עצמו אסור כל זמן שהוא בן יומו. ודוקא דרך הגעלה אסור בבן יומו לפי שחוזר הכלי ובולע האיסור ששלט במים אבל דרך ליבון מותר ולא שייך ביה האי טעמא. ולהגעיל כלים לצורך פסח אם מגעילן ערב הפסח קודם ארבע שעות מותר אפי' שניהם בו יומן. דאין בהם רק טעם חמץ של היתר ולכך שרי דנותן טעם בן נותן טעם הוא וכן להגעיל כלי של בשר בכלי שנשתמש בו בשר בן יומו להשתמש בו חלב או איפכא מותר אבל לאחר ד' שעות אסור להגעיל בכלי שאין בו ס' אלא כלי שאינו בן יומו משום דטעם חמץ הנכנס בקער' כשנפלט במים לאחר ארבע שעות דמטא זמן איסור חמץ נעשו המים איסור וחוזרים ונבלעים בכלי וכלי שיש בו ששים מן הנגעל מגעילו בתוכו אפי' כלי של בן יומן ובלבד שלא יהא הכלי שמגעילין בו בן יומו ודין בן יומו נהגו העולם להצריך מעת לעת אבל המבשל בכלי שאינו בן יומו מותר באכילה כי לא הצריכו להגעיל רק גזירה אטו בן יומו ובכאן לא שייך גזירה. ודבר שתשמישו על ידי האור צריך ליבון ושתשמישו ע"י חמין סגי בהגעל' ושתשמישו ע"י צונן סגי בהדח' וסכין אע"פ שתשמישו ע"י חמין

אם בא לאכול בו צונן נועצי' פעמים בקרקע ובסכין שאין בה גומות אבל אם יש בה גומות צריך לשפשף הגומות עוד במים יפה:

סימן קצט

רמב"ם פי"ו דהלכו' מאכלות אסורות סמג לאוין קמח דף נז טוי"ד סי' קכ

להטביל כלים דכתיב (במדבר ל"א:כ"ג) וכל אש' לא יבא באש תעבירו במי' אך במי נדה יתחטא ור"ת פי' בעכו"ם מים שהנדה טובלת בהן ודוקא כלי סעודה ודוק' כלי מתכות וכלי זכוכית ככלי מתכות דמי ודוקא לקוחין אבל שאולין לא: פי' רבינו שמואל דמיהו אם ישראל שואל מחבירו כלי שלקח מגוי חייב להטבי' אחרי שכבר נתחיי' ביד ישראל ראשון והאי דקאמר שאולין לא: היינו שאולין מן הגוי: וגוי שמשכן כלי לישראל ואין דעתו לשקעו מטבילו מספק בלא ברכ' והנותן כלי לאומן גוי לתקנו אין צריך להטבילו ואפי' למאן דאמר אומן קונה בשבח כלי מ"מ אין שם גוי עליו ואם מכר כלי לגוי וחזר ולקחו צריך להטביל דהא שם גוי עליו: אבל אם משכן ישראל כלי לגוי ופדאו אין צריך להטבילו שאין שם הגוי עליו: והיכא שיש כוס של כסף בתוך כלי עץ נראה דצריך להטבילו כיון שמשתמש בכסף אבל מבחוץ לא אע"ג דמעמיד: ויש מחמירין להטביל היכא דמעמיד בלי ברכה: ואם הכלי של מתכת ישן כשלקחו מן הגוי ונשתמש בו חמין ביד הגוי מגעילו תחלה ואח"כ מטבילו : וטבילה צריכה שתהא במ' סאה ואפילו במעין הנובע מן הקרקע כיון שאין מ' סאה לפנינו בעין אע"ג דמטבילין בו כלים משו' טומא' אע"ג דאין בו מ' סאה אלו הלקוחין מן הגוים אין מטבילין אלא אם כן יש בו מ' סאה : ומעין מטהר בזוחלין: ומכל מקום בעי מ' סאה כדפרישית גם במעין ומקוה באשבורן: ומיעוט המקפיד חוצץ וכן רובו אפי' אינו מקפיד: ודין מקו' מפורש לקמן בסוף הספר ואם נשתמשו בכלי שלא בטבילה נראה דמותר אף על גב דבברייתא תניא עד שלא יגעיל ולא יטביל אסור משום יגעיל נקט ליה:

שלמו עשיין מאכילה ואלו הן הלאוין

סימן ר

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פ"ה: סמ"ג לאוין סימן קלו טור י"ד סימן ב:

שלא לאכול אבר מן החי דכתיב (בראשית ט':ד') אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו ואמ' רבא צריך שיהי' בו כזית בשר גידין עצמות כזית בין הכל: דאכילה כתיב ביה: ואם אינו

שלם אינו חייב: ובהמה המקשה לילד והוציא עובר את ידו לחוץ בין החזירה בין שלא החזירה ושחט האם האבר אסור כאבר מן החי אך אזהרתו משום בשדה טריפה:

סימן רא

רמב"ם הלכות מאכלות פרק ד: סמ"ג לאוין סימן קלד ועשין סימן סג דף קמא קמב קמג טור י"ד סימן כט:

שלא לאכול טרפה דכתיב (שמות כ"ב:ל') טרפה לא תאכלו: ואלו הן הלכות טרפה דין תרי אוני דסריכין אהדדי שלא כסדרן טרפה: ואם סריכי כסדרן צריכה בדיקה בנפיחה ולדידן דלא בקיאינן בנפיח' טרפ': גם יש אומרים שהי' טריפה אפי' על ידי בדיקה בנפיחה: לדברי רבינו נתנאל בשם הגאון רבינו גרשום דהיכא דעיקרייהו מפרקין מהדדי טרפה אפילו כסדרן ואין סירכא כשרה כסדרן אלא במקום שמתחילות האונות ליחלק (ש"ע וי"א להכשיר אם היא מעיקך האונא עד חציין אפילו מפולש. וכן נוהגים להכשיר בכי האי כסדרן וכן אם יש כמין קרום בין אונא לאונא או בין אונא לאומא כסדרן יוצא מעיקרו עד אמצעיתו אין להטריף) אונא באומא דסרוכי אהדדי טרפה אפי' כסדרן: ריאה הסרוכה לדופן אם האומא דהויא ברוחב החזה טרפה: ואם האונא דהויא במיצר החזה סרוכה לדופן כשרה על ידי נפיחה כדאמר רב נחמן ריא' שניקבה ודופן סותמתו כשירה והוא דסביך בבישרא. שבין הצלעות אבל בצלעו' עצמן לא סגי דסוף הסרכא ליפסק: ואפילו סביך בבשרא נמי דאמרינן דכשרה היינו דוקא על ידי נפיחה כך פירשו הגאונים ואם יש סירכא לריאה סרוכה לשומן הלב או לשום מקו' אחר טריפה: דין חשבון האונות תלתא מימינא ותרתי משמאלא מלבד תרתי אומי: ואם חסיר או חליף או יתיר טרפה ואם היתרת בדרא דאוני כשר': ולא מצטרפת העינוניתא דורדא להשלים חסרון האונות אפי' מימינא כיון דלא קיימא בדרא דאוני ואם יש תרתי עינוניתא דורדא טרפ': וכן אם אין בה אפילו אחת טרפה וי"מ דכשרה: ומיהו פוסקים לחומרא:

דין בועא שבריאה תרתי בועי דסמיכי אי שפכי אהדדי כשרה. אבל תרתי דסמיכי דלא שפכי אהדדי בגבה או חדא בשפולי ריאה טרפה: ושיפולי ריא' ר"ל כל חיתוכי' חדים של האונות והאומות בין מלמטה בין מן הצדדין: וכן אם נשתנה הריאה ממראה שרגילה להיות או מדבר אחר מאותן השנוין דמפרש בתלמוד טרפה:

דין מחט שנמצאת בריאה ואין המחט נראית מבחוץ והריאה שלימה באה לפנינו כשירה אפילו באלימתא ואפי' קופה לבר ואם היא חתוכה כשבאה לפנינו טרפה לא שנא אלימתא ול"ש קטניתא וקופה לבר או לגאו וכן כשנמצא בחתיכת כבד אי קופה לצד

חוץ טרפה ואפי' בשלימה ולהכי הוא טרפה דדרך הוושט בא עם האוכל ויצא לחוץ וחזר ונכנס בכבד והויא ליה נקובת הוושט במשהו וטרפה: ובקופה לגו אפילו בחתוכה כשרה: ובמחט קטינת' כמחט דידן בכל ענין בחתוכ' טרפה אבל בריאה שלימה וכן בכבד שלם בכל ענין כשרה בקטינתא: ודינין הללו בריאה ובכבד לפי שהריאה והכבד תלויין בקנה אבל אם נמצאת מחט תחובה בעובי בית הכוסות מבפנים לצד המאכל וכן במקום אחר בכרס מבפנים אפי' באלימתא כשרה אפילו קופא של מחט תחובה בעור ואפילו הכי כשרה משום דאוכלין ומשקין דחקוה רק שיהא העור שלם מבחוץ: וכן אם נמצאת מחט בחלל הקורקבן גם אם נתחב קופה בבשר מבפנים אפילו לצד חוץ כשר: רק שיהא העור שלם מבחוץ או נמצאת בחלל הוושט בפנים כשר' שהקורקבן ובית הכוסות תלוין בוושט ובא המחט עם המאכל ואפי' קופה לבר דאימא אוכלין ומשקין דחקוה: אבל הריאה והכבד תלוים בקנה ואין רגילות להקדים קנה לוושט וגם ליכא למימר אוכלין ומשקין דחקוה:

שלמ"ו דיני קופ"ה לבר וקופה לג"או מלש"ון אב"י הספר: אב"ל ז"ה מלשון מורי הר"ב רב"י פר"ץ שיחי"ה:

מחט שנמצאת בוושט מבפהם: אם אינה תחובה כלל בעור דופנו הוושט אלא נמצאת כולה בתוך החלל כשר' אבל אם ישב המחט בתוך הוושט פי' שנתחב קצת בתוך עיר דופני הוושט אעפ"י שהוא שלם מבחוץ וגם אין קורט דם מבחוץ אפי' הכי טרפה דחיישינן שמא היה ניקב נקב מפולש ואחר כך הברי' מבחוץ והוה ליה קרום שעלה מחמת מכה שאינו קרום ואע"ג דאמר עולא ישב לה קוץ בוושט אין חוששין שמא הבריא: פי' ישב נתחב אין הלכה כעולא: דהא מסיק תלמודא טעמא דעולא משום דקסבר אין חוששין לספק דרוסה: ואנן ק"ל דחוששין לספק דרוסה כדמסיק אמימר בשמעתא דדרוסה: וגם כמו כן חוששין שמא הבריא גבי ישב לה קוץ בוושט דהא בהא תליא מילתא כדפי': וכן כתב ופסק בתו' שאנץ ריש פרק ואלו טריפו' ואע"ג דבספר התרומה מייתי לה להא דעולא דמכשר גבי ישב לה קוץ בוושט: שמא טעות סופר הוא: דהא תלמודא מדמי ישב לה קוץ לספק דרוסה והא ק"ל דחיישי' לספק דרוס' כדפי' ואע"ג דגבי ספק דרוסה איכא תקנה על ידי בדיקה כדאמר תלמודא: מכל מקום הכא גבי וושט לא שייך בדיקה דהוושט אין לו בדיקה מבחוץ דהא חששא הויא משום צד חוץ דוושט ונקב משהו בעור החיצון דוושט לא מינכר כדפרש"י ועוד דהא חיישינן שמא הבריא ועלה בו קרום מבחוץ ואם כן לא מינכר כלל: מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד אחד כשירה פירוש מצד אחד בפנים ופי' בקונ' בכתובות דכיון שנמצא בעובי בית הכוסות

שהם שתי עורות מחוברות: אין חוששין שמא עבר המחט ונקבתו גם לעור השני: משמע הא אם נמצאת המחט בכרס שלא במקום עובי בית הכוסות אפילו מצד אחד טריפה אף על פי שהוא שלם מבחוץ דחוששין שמא נקבתו נקב מפולש ואחר כך הבריא ועלה קרום מבחוץ: מיהו רבינו תם פירש דה"ה בכרס שלא במקום עובי דמצד אחד כשר: (ש"ע בהפסד מרובה דוקא יש להכשיר) ועובי בית הכוסות נקט לרבותא: דאע"ג דניקב עור אחד כולו מעבר לעבר העור הפנימי: מכל מקום החיצון מגין וכשרה וכ"ש מצד אחד שלא במקום עובי דהא ליכא נקב מפולש ולשמא הבריא נמי לא חיישינן וכן נראה מדלא אשתמיט למתני חששא דשמא הבריא כ"א גבי וושט וכי תימא היא גופה תיקשי מאי שנא. יש לומר דבודאי גבי כרס שהוא נח לעולם אי איתא דעבר מעבר לעבר בתחלה כמו שהיה אז כך היה לו למצא עתה: וגם קרום. לא היה יכול לעלות שם כי המחט העומד שם היה מעכבו מלעלות: ומדלא נמצא עתה כי אם מצד אחד אם כן כך היה מתחלה ולא ניקב מעולם מעבר לעבר אבל גבי וושט דאכלה ביה ופעיא ביה וגמדא ליה ופשטה ליה כדאמר תלמודא ר"פ אלו טריפות וכיון שהוא מתנענע תמיד איכא למיחש שמא מעיקרא נקבו שני העורות של וושט מעבר לעבר ומחמת הנענוע חזר המחט ונכנס קצת בפנים ואז עלה הקרום מבחוץ דמסתמא עליית הקרום אינו יכול לעלות כל זמן שהמחט שם: מחט שנמצאת בחתיכת הכבד מחלקין בין קופא לגאו ובין קופא לבר פי' לצד חוץ ופי' בקונ' וכן בפנים פי' לצד חוץ לצד חלל הבהמה קאמר: והקשה בתוספות דהא בסמוך מייתי מההיא דמחט שנמצאת בעובי בית הכוסות ופריך ניחזי אי קופא וכו': ומסיק דהתם גבי בית הכוסות אפי' קופא לבר כשרה משום דאוכלין ומשקין דחקוה ואי קופא לבר בחלל הבהמה קאמר היכא מיתכשר משום אוכלין ומשקין דחקוהו הא על כרחך עברה דרך הכרס ונקבתו מעבר לעבר כיון דקופ' בחלל הבהמה הוא לכך נראה דבין קופא לבר בין קופא לגאו לעולם המחט כולו בתוך הכבד בין קופא בין חודה: וגם הכבד כולו שלם מבחוץ: וקופא לבר דקאמר היינו לצד חיצון של כבד: וקופא לגאו היינו לצד פנים לצד הסמפונות: והשתא ניחא גבי עובי בית הכוסות: דקופא לבר דקאמר היינו לצד חוץ בתוך עובי הכרס ולא לצד המאכל ולעולם המחט אינו כלל בתוך חלל הבהמה וגם הכרס כולו שלם מבחוץ דהשתא כי אמרינן אוכלין ומשקין דחקוה מ"מ לא ניקב הכרס נקב מפולש מעבר לעבר:

מחט שנמצאת בתוך הריאה: יש בה ב' דינין שאם הובאה הריאה שלימה לפנינו כגון שבדקוה בנפיח' ואין שום רוח יוצא ואח' כך נמצא מחט בתוך הריאה כשרה בין באלימתא בין בקטינתא: ואפי' קופא לבר כדפי' לצד חוץ ולעולם כולו בפנים: אבל אם

נמצאת המחט בחתיכא דריאה דהיינו שלא נתברר לנו שלימותה שתהא שלימה ע"י נפיחה טריפה בין בקטינתא בין באלימתא ואפי' קופא לגאו לצד הסימפונות דאז ודאי באה דרך הקנה וליכא למיחש לנקיבת הוושט מכל מקום טרפה משום דדילמא אי הואי ריאה קמן פי' שבדקוה בנפיחה תחילה הואי אי נקב ונקובת הריאה טריפה גם בלא נקיבת הוושט: כך פי' ר"י:

ומחט שנמצאת בכבד באלימתא דהיינו שיש בה קופא כמו כן יש בו ב' דינין אך הוי להפך מדין הריאה: דגבי הריאה הוי חילו' בין שלימ' לחתוכה ל"ש קופ' לבר ל"ש קופא לגאו כדפרישי' אבל גבי כבד הוי חילוק בין קופא לבר לקופ' לגאו ולא שנא שלימה ולא שנא חתוכ' דאם קופא לבר טריפה אפילו בא מתחילה שלם בפנינו משום דכיון דסמפוני הכבד קצרים לא היה הקופא יכולה לכנס בתחילה בסמפון: ואם כן על כרחך נקובי נקיב דרך הושט ואתאי ואי קופא לגאו לצד הסימפונו' כשרה ואפילו בחתוכ' דכיון דקופא לגאו ודאי סמפונא נקט ואתאי דרך הקנה: ואי משום דשמא ניקב הכבד כיון דהוי חתוכה הרי שנינו ניקב הכבד כשרה:

שני דינים הללו בכבד באלימתא אבל בקטינת' גבי כבד נמי יש לחלק בין שלימה לחתוכה דבשלימה כשירה: אבל בחתוכה טריפה ולא משום חששא דנקיבת הכבד דהא נקובת הכבד כשרה היא אלא משום דכיון דקטינתא נקיב שפיר מצד קופא כמו מצד חודה הלכך גם כי קופא לגאו איכא לספוקי שמא בא דרך הוושט וניקב הוושט ואח"כ נכנס בכבד: תלינן בוושט לחומרא כיון דהוי בחתוכא: משום דרוב הנבלעין דרך הוושט הן נבלעין כשיטת רש"י אבל בשלימה לא חיישינן לוושט אפילו בריאה משום דאחזוקי בריעותא לא מחזקינן כדפרישי': ומיהו בקופא לבר באלימתא בכבד טריפה אפי' בשלם: ובריאה שלימה כשירה כדפרישית:

בקוצר אכתוב הדינין. גבי דין מחט בריאה יש חילוק בין שלימה לחתוכה שלימה כשירה וחתוכה טריפה לא שנא קטינתא ולא שנא אלימתא ול"ש קופא לבר ול"ש קופא לגאו. אבל גבי כבד באלימתא יש חילוק בין קופא לבר ובין קופא לגאו. קופא לבר טריפה. קופא לגאו כשירה. ל"ש שלימה ול"ש חתוכה אבל בקטינתא יש חילוק גם בכבד בין שלימה לחתוכה כדפרישית. ואע"ג דבתלמודא קאמר סתמא גבי כבד אבל בקטינתא ל"ש קופא לגאו ול"ש קופא לבר מכ"מ לאו אשלימ' קאי כי אם אחתוכ' דוקא דהא קאי אההוא עובדא דההיא מחטא דאישתכח בחיתוכא דכבדא: ה"נה כתבתי דיני מח"ט ברי"אה וכ"בד לפי שי"טת רש"י והתוס"פות. אמנם נראה כי היתר דשלימה בין בכבד בין בריאה אינו נוהג לנו דהא שלימה לא איקרו כי אם דווקא היכא שנתברר

שהיא שלימה על ידי נפיחה כדפירש רש"י גבי מחט שנמצאת בריאה. והרי עכשיו אין אנו בודקים בשום ריאה ולא בשום כבד בנפיחה. ואפי' אם היינו בודקים הא פי' בפנים דאין אנו סומכין על שום בדיקה בנפיח' והלכך אם תמצא שום מחט בריאה או בכבד לא דיינינן לה דין שלימה כי אם דין חתוכ':

מחט שמצא' תחובה בריא' או בכרס או בדקין או בקורקבן או בלב תחובה מבחוץ לצד חלל הבהמה טריפה ואפילו הוא שלם מבפנים ואפי' בעובי בית הכוסות מכ"מ טריפה דאמרינן מה נפשך אם דרך פנים בא הרי ניקב נקב מפולש כיון שנמצא בחוץ לצד חלל הבהמה ואם מבחוץ בא הרי ניקב הוושט דבוושט תלינן משום דרוב הניבלעי' דרך הוושט נבלעין ומיהו אם נמצא בכבד מבחוץ באלימתא וקופא לגאו כשירה ואע"ג דראש המחט ניכר מבחוץ לצד חלל הבהמה מכ"מ כשירה דכיון דהוי אלימתא וקופא לגאו. אם כן ודאי דרך סמפונא נקט ואתאי דרך פנים. ואי משום דניקב הכבד נקיבת הכבד כשירה. נשלם דיני מחט משיטת מורי הרב רבינו פרץ. נחזור לענין ראשון:

תולעים שיצאו מן הריאה כשירה דלאחר שחיטה פרשו. ואם נתחב המחט בפנים בדקין (ש"ע מחט שנמצא בדקין טריפה דחיישינן שמא ניקב) או בכרס או בקורקבן ונמצא עליה קורט דם מבחוץ כנגד המחט טריפה. ואם המחט ניכרת משני צדדין ואין קורט דם על הבשר ולא על המחט אמרינן דלאחר שחיטה יצא לחוץ וכשירה. (ש"ע אם נקבה המחט מב' צדדין אפילו לא נמצא קורט דם אין אנו סומכין בזה אבדיקותינו מאחר דניקב מב' צדדין. ובנקבה מצד אחד יש מקילין. שא"צ לבדוק מבחוץ אם יש קורט דם ויש לסמוך עליהם בהפסד מרובה וא"א לבדוק כגון שנמלח או הודח או נאבד) ולא חיישינן שמא מחיים יצא לחוץ ואמר רב נחמן ניקב הקורקבן פי' עור החיצון וכיס שלו קיים פי' עור הפנימי או איפכא זה בלא זה כשרה וכן אם ניקבו זה שלא כנגד זה כשר. ומעשה בא לפני ר' יוחנן בקורקבן שניקב ושומן סותמתו והתירו. אבל וושט שיש לו שתי עורות. אע"ג דניקב זה בלא זה כשר. מכ"מ אם ניקבו שניהם זה שלא כנגד זה טריפה:

דין נקבים שבגרגר' אם יש בהם חסרון כאיסר. ואם אין בהם חסרון ברובה וכן נקבים דקים מצטרפין לכאיסר אם יש בהם חסרון. ואם אין בהם חסרון מצטרפין לרובה. ואם סדוקה לארכה אם נשתייר חוליא למעלה וחוליא למטה כשרה: ואם ניקבה למטה מהכשר שחיט' דינה במשהו כריא' כדאמרי' ניקב הקנה למט' מן החזה נידון כריא':

חוט השדרה שנפסק בראשו (פי' בקרום של מוח) במשהו: ניקב חוט השדרה למט' לצד הזנב עד בין הפרשות ברובו: מכאן ואילך כשר ובעוף עד בין האגפים ברובו מכאן ואילך כשר: נקבים דמיטרפא בהו אם סותמתן שומן הנאכל בין בבהמה בין בחיה בין בעוף

כשר דמיהדק אבל חלב שאינו נאכל טרפה דלא מיהדק אבל ריאה הסרוכה לשומן הלב אינו קרוי סתימה וטריפה לפי שאותו שומן אינו מן הריאה דדוקא שומן הגדל סביב הנקב שהוא גדול מאותו דבר שהנקב שם: אותו שומן דווקא סותם וכשיר': אבל שומן הלב אינו גדל עם הריאה לכך לא מיהדק וחלב העשוי ככובע אינו סותם כגון דכרכשא וטרפשא דלבא וחלב חיה שאין כנגדו נאכל בבהמה אינו סותם:

דין נפלה בהמה מגובה עשרה טפחים טרפה משום ריסוק אברים: ואם דלגה מאליה כשרה דאמדה נפשה: הניחה למעלה ומצאה למטה יש לומר שדלגה וכשירה: ואילים המנגחים זה את זה כשרים: וטבח המפיל את בהמתו לארץ בשעה שרוצה לשוחטה אע"פ שמטילה בחוזק כשרה לפי שנועצת צפורניה בארץ (כתב המרדכי דאין לקשור רגלים של בהמות להפיל אותה) או אם החליקה ונפלה מאליה כשיר' אע"פ שאינה נועצת צפרניה בארץ כיון שלא הפילוה בחוזק וכיון שאין גבוה עשרה טפחים מכריסה לארץ כשירה. כדאיתא בפרק הפרה: ואם נזרק הטלה מרחוק לארץ אם נפל על מתניו כשר ועופות שניצודין ואין יכולין ללכת אי מקרבי קיטרי של מצודה חיישינן וכל מקום שיש לחוש לריסוק איברים כגון נפלה מן הגג או טרופה בכותל. ימתין עד שתלך דאז מותרת בלא שום בדיקה וננערה לעמוד מועיל כמו עמד' ע"י בדיק'. ועקרה רגל להלוך כמו הלכ' ואם הלכה ד"א א"צ בדיקה: ואם הוא אינו רוצה לסמוך על בדיקתו ימתין עד שתעמוד או תשהא מע"ל: ואם הוכתה על ראש' והלכה לה כלפי זנבה: אם המקל לא הלך לכל אורך הבהמה יש לחוש ואפי' הלך על כל האורך אם יש במקל קשרים יש לחוש וכן אם הכה אות' לרחבה: ואם נדבק העוף בדבק בחד גפא שרי בתרי גפי אסיר ועוף שנחבט על פני המים כיון ששט מלא קומתו מלמטה למעלה דיו: או במיא דהוו קיימי אפילו מלמעל' למטה שרי: אבל מלמעלה למטה במיא דלא קיימא לא מתכשר עד שיקדים לדבר השט על המים: ואם נחבט על פירות וזרעי' אי משרקי אין לחוש. ואי לא יש לחוש: בהמה שלא בדק בסירכי ריאה טריפה: ור"שי פירש דאפילו בבהמה גדולה אם לא בדק כשרה: דהא קיימא לן כרב הונא דאמר. בהמה שנשחטה בחזקת היתר עומדת וכו': ועוד הלכה למשה מסיני דאזלינן בתר רובה אך אין מפרסמין את הדבר: ואנן סמכינן על פירוש רש"י בגדיים וטלאים שאין רגילות להיות בהם סירכא כשהם קטנים ואם לא בדק בהם כשרה בדיעבד:

ניטל הטחול או כליות כשרה ניקב הטחול בסומכיה פי' בעובי' טרפה בקולשי' כשרה. וכולי' שלקתה טריפה כי מטיא לקותא במקום חריץ ואי מליא מוגלא טריפה: מים זכים דלא מסרחי כשרה וכוליא שהקטינה טריפה בדקה עד כפול בגסה עד כעינבה בינונית

ומעשה בא לפני רש"י בטלה שלא היה לו אלא כוליא אחת והתירו ואמר דדוק' אם הקטינ' בדק' עד כפול אבל אם ניטלה כשרה:

דין כבד אם ניטל כשר ובלבד שישתייר כזית במקום מרה: ובמקום שהיא חיה: ואם התליעה הכבד כשרה.

דין נשמט ירך הבהמה או העוף במקום חבו' בקוליא כשרה אבל אי איעכול ניביה טריפה: שמוטת יד בבהמה דהיינו שמוטת רגל שלפניה כשירה נשמט גף בעוף ממקום חיבורו בכתף טרפה שמא ניקבה הריאה שקורין פיקח (חרי"ף בל"א) ודוקא שמוטת גף ממקום חיבורו לגוף אבל למט' ממקום חיבורו לגוף בין שבורה בין חתוכה כשרה ניטל צומת הגידין שנחתך מעט מן הבשר וגם אחד מן החוטין למעלה מן הארכוב' בסמוך לה אע"ג דהעצם שלם טריפה דבחוט אחד או רובו שנפסק טריפה בין בבהמה בין בעוף נחתכו רגליה למעלה מן הארכובה אפי' שלא במקום צומת הגידין טריפה: והוא הדין נשבר העצם ויצא לחוץ דרך נקב קטן שאין עור ובשר חופין רוב השביר' ודוקא ברגל שלאחריה אבל ברגל שלפני' אפי' כולו נחתך למעל' מן הארכובה כשרה דאמר רב בעלת חמש או שלש ברגל טריפ' אבל ביד הוי מום לגבוה ולהדיוט שרי והיכא שנשבר העצם למעלה או למטה ולא נחתך לגמרי אם לא יצא לחוץ הכל כשר: בין הבהמה בין האבר: ואם יצא לחוץ למעלה מן הארכובה הכל אסור משום טריפ' אבל למטה מן הארכוב' ויצא לחוץ הבהמ' והעוף כשרים אבל האבר יש לו דין אבר מן החי מדרבנן ואסו' למולחו עם הבשר ולהושיטו לבני נח ונפקא מינה דאם יש ספיקא דאזלינן לקולא: אבל מן התורה אין לו דין אבר מן החי אפי' למעלה מן הארכובה כי אם משום טריפה כדאמרינן בפר' אמרו לו עור ובשר שחופין את רוב השבירה שאמרנו שכשר צריך רוב הכיסוי מבשר ומיעוט מעור: ואין הגידין מועילין לכסות כמו העור ואם יצא העצם הנשבר דרך נקב קטן וחזר לפנים אין מועיל אחרי כן עור ובשר חופין רוב השבירה :

דין דרוסת הזאב אפילו הכה בידו בהמה גסה טריפה ודוקא הכה אותה ביד שלפניו אבל ברגל של אחריו כשרה וגם אין דרוסה בשן. וכן חתול ונמייה יש להן דריסה בגדיים וטלאים. דוקא זוטרי ולא באימרי רברבי. וחולדה בעופות. ועוף טמא שהכה עופות טהורין כגון אי"שטיר בלע"ז בעוף הגס או נץ אישפרוי"ר בלע"ז בעוף הדק. ושאר עופות בדכותייהו טרפות. ואם שחט העוף טהור קודם שהסיר העוף הטמא את ידו ממנו כשר אבל יש לחוש שמא הסיר ידו כבר שלא בפנינו ואסור בכל ענין ואם זאב או חתול נכנס בעדר של בהמות ושותק והם צועקים חיישינן. ואם חתול או חולדה נמצאו בלול של תרנגולים והוא שותק והן צועקים דזה שכיח מותרין דאינו זורק הארס אלא כשבורחין

מפניו זה דין חולדה וחתול בעוף. אבל בזאב ליכא האי חילוקא ואסור. וזאב שנשא בהמה מן העדר והצילה הרוע' ונתערבה עם הבהמות הוי ספק ויש להתירה מטעם ספק ספיקא ספק שמא הכה בשן או ברגל ולא ביד ואת"ל שהכה ביד שמא אינה זאת: ואם באה לפנינו בהמה שמלוכלך צוארה מן הכאת הזאב או חתול בעופות אסור: ואפי' בקנ' הוי במשהו: ואם בקוץ הוי מלוכלך שלא בדרוסה הוי ברוב ואם הוי עוף דממסמ' קועיה דמא ויכול ליבדק (ש"ע ויש אוסרין כל עוף או בהמה דצוארו מלוכלך בדם דחיישינן לנקיבת הוושט ואין אנו בקיאין וכן המנהג) וספק דרוסה ונקובה יש לתלות בנקובה וכל ספק טריפה שבא לפני חכם ולא נתברר כגון נשבר העצם ויצא לחוץ או ספק סירכא. או כל שאר ספיקות ולא ידע אם הם קודם שחיטה או לאחר שחיטה וכן בוקא דאטמא דשף מדוכתיה ולא ידע אי איעכול ניבי' בכולן פוסק בהלכות גדולות לאיסור: ולא אמרינן נשחטה הותרה כדאמרינן גבי בא זאב ונטל בני מעיים ומספקא לן אם נקבו קודם אם לאו דאמרי' כשירה מאחר שנשחטה דהתם יש קצת רגלים לדבר שנעשה לאחר שחיטה אבל היכא דאין רגלים לדבר כלל לא תלינן: והשוחט בהמה ונמצאת טרפה ועשו ממנה גבינות אם הטרפות מסירכא או הוגלד פי המכה כל הגבינות האחרונו' של ג' ימים קודם שחיטה אסורין: וכן הוגלד פי המכה של מחט: אבל של לפני ג' ימים מותרין ושאר טריפות מותרו': אבל טריפות הבאות מן הבטן כגון יתרת שלא בדרא דאוני הכל אסור. ועצם הנשבר ונתרפא בשרה (ש"ע ואם שני שברי העצם שוכבים זה על זה טרפה) וביצת נבילה וטרפה אסורה ולד טרפה כשר: שחט בהמה ומצא בה בן תשעה חי וכ"ש בן שמונה חי ניתר בשחיטת אמו אך אם הפרי' ע"ג קרקע צריך שחיטה משום ראיית העין. אבל אין טרפות נוהג בו: וגם חלבו מותר אך דמו אסור: ואם האם טרפה העובר ניתר בשחיטתו כשהוא בן תשעה חי ואם מצאו בה בן ח' אפי' חי אין שחיט' מטהרתו אחרי שאמו טרפה. וספק אסור ומסוכנת אם היא בהמה גסה אם פשטה ידה או רגלה כשהיא כפופה או שהיתה פשוטה וכפפתה ה"ז פירכוס וכשרה ובבהמה דקה ובחיה בין גסה בין דקה: אם פשט' ידה ולא החזירת' אסור' שאין זה פירכוס אלא הוצאת נפש בלבד: ועוף אפי' לא רפרף אלא בגפו וכשכש בזנבו ה"ז פירכוס: ומסוכנ' מ"מ אע"פ שפרכסה חסידים הראשונים לא היו אוכלים ממנה: הבריאה אינה צריכה פרכוס ואי זו היא מסוכנת כל שמעמידה ואינה עומדת:

סימן רב

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פ"ד סמג לאוין סימן קלג טור י"ד סימן שו:

שלא לאכול נבלה דכתיב (דברים יד) לא תאכלו כל נבלה ונבילה זו היא שמתה או נפסלה בשחיטה: ודוקא ממינים הראויים לשחיטה: אבל בהמה טמאה או עוף טמא אין זה קרוי נבילה לחייב עליה שתים כי אם משום טומאה לבד:

סימן רג

רמב"ם הלכות מאכלות פ"ח: סמג לאוין קלט טור י"ד סימן קי ופה:

שלא לאכול גיד הנשה דכתיב (בראשית ל"ב:ל"ג) על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה: ואמרו חכמים שני גידין הם: פנימי סמך לעצם אסור וחייבים עליו: פירש"י כי הגיד הזה ארוך וראשו מחובר בעצם האליה ויורד ומתפשט על הכף והוא עיגול בשר הנתון על הקולית וכשמגיע למקום חיבור הקולית והירך הוא סמוך לעצם ומשם נכנס לצד פנימי לאורך של ירך עד צומות הגידין ויש גיד אחר שהוא קצר ואינו על הכף אלא מובלע בתוך בשר הכף ולכך אין חייבין עליו וקורא חיצון לפי שהוא בחיצונו של ירך: שנינו שנוהג בבהמה ובחיה בירך של ימין ובירך של שמאל: ואינו נוהג בעוף לפי שאין לו כף והלכה כר' מאיר דבעי חטיטה: ושומנו של גיד ישראל קדושים נהגו בו איסור בין בבהמה בין בחיה והלכתא אין בגידין בנותן טעם: אך שומנו של גיד יש בו בנותן טעם כדברי רש"י ורבי שמואל ור"י בר נתן פי' דאין להחמי' בשומן יותר מבגיד: ואם שמוהו בקדירה לא בעי ס' לבטלו כדברי ר"י והאוכל כזית מגיד הנשה לוקה אכלו כולו ואין בו כזית חייב מלקות לפי שהוא בריה:

סימן רד

רמב"ם הלכות מאכלות פ"ו סמג לאוין סימן קלח טור י"ד סימן סד

שלא לאכול חלב דכתיב (ויקרא ז, כג) כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו. שנינו בתור' כהנים (ויקר' פח) ובפרק אלו טריפות מייתי לה ואת כל החלב להביא חלב שעל גבי הדקין והוא ריש מעיא באמתא: (פירוש מלא אמתא בתחלת הדקין) ור' עקיבא אומר להביא חלב שעל גבי הקיבה והלכה כדברי שניהם. ואנן אין אוכלין לא דאקשתא ולא דאייתרא. ואמר שמואל חלב שהבשר חופה אות' מותר. אך חלב שעל הלינב"יאש אסור משום דבהמה בחייה פרוקי מיפרקא. תרבא דקליבוסתא אסו' פירש רש"י חלב שעל גבי עצם קטן המונח על העצם שקורין אנק"א ומחובר לקולי'. בחלב שעל הכליות יש שני קרומים העליון חייב עליו כרת והסמוך לכוליא אסור מדברי סופרים. ולובן כוליא הלכה כאביי דאמר אין אסור אלא מה שבחוץ ויש להחמיר להסיר אף מה שבפנים:

חוטין שבחלב אסורין מדברי סופרים וחמשה חוטין יש בכסלים שלשה מימין ושנים משמאל השלשה מתפצלין כל אחד לשנים: והשנים מתפצלין כל אחד לשלשה ואי שליף להו חמימי משתלפי: ואי לא בעי חטוטי בתרייהו: ואם הם שרוי' במים הוו לה כחמימי והטבח צריך שני כלים של מים אחד שמדיח בו בשר ואחד שמדיח בו חלבים: וצריך ב' סכינין אחד שמחתך בו בשר ואחד שמחתך בו חלבים: לא ליסחף איניש כפלי עלוי בשרא פירש רש"י היינו בעודן חמין אבל נתקררו מותר: והטבחין נאמנין על ניקר בשר מחלב וגידין אך אם נמצא אחר טבח חלב כשעורה מעבירין אותו כזית גם מלקין אותו אחר העבר' ואמרינן הת' גדי שצלאו בחלבו אסור לאכול אפילו מראש אזנו אף על פי שהאזנים למעלה הם בתנורים שלה' לפי שהחלב מפעפע אפילו מלמטה למעלה אבל דם אינו מפעפע מלמטה למעלה: לפיכך אם נפלה חתיכה מקצתה בציר ומקצתה חוץ לציר אין אסור אלא מה שבתוך הציר והשאר מותר ואפילו אם יש במה שבתוך הציר שומן אינו אוסר השאר שאין לאסור מטעם חתיכה עצמה נעשית נבילה אלא היכא שעיקר האיסור יכול להתפשט: גדי שצלאו בחלבו והוא כחוש קולף ואוכל עד שמגיע לחלבו והוא הדין בקרומין האסורין משום חלב: ולאו דוקא עד שמגיע לחלב אלא סמוך לו שצריך שישייר כדי נטילת מקום וסמוך לחלב: ונראה דגם הקרום הנאסר חוצץ בפני חלב אם ישנו על גבי הקרו' כדאמרינן כוליא בחלב' הואי: ומין במינו נהגו העולם כדברי רבינו תם דהוי בששים: וגם מדין טעם כעיקר דהוי דאוריית' נהגו כמותו ודוק' מין בשאינו מינו אבל מין במינו דאורייתא חד בתרי בטיל ומדרבנן בעי ששים ונפק' מינה דספיקא מדאורית' לחומר' וספיקא דרבנן לקולא: ואיסו' נבלה ואסורי טריפ' חלים על איסו' חלב:

סימן רה

רמב"ם הלכות מאכלות פ"ז סמ"ג לאוין סימן קלו טור י"ד סימן סה וסז:

שלא לאכול דם דכתיב (ויקר' ז) כל דם לא תאכלו: ואמרו רבותינו כל דם אסור חוץ מדם דגים: בצים וחגבים ודם אדם דם דגים שכנסו בקערה אם אין בו קשקשים אסור מדרבנן: אבל אם יש בו קשקשים מותר: ודם בצים אסור מדרבנן: ודם בצים אם נמצא על הקשר ולא נתפשט חוץ לקשר והוא על החלבון זורק הדם ואוכל השאר: ואם היה על החלבון בלא קשר גם הדם מותר: אך אם נתפשט חוץ לקשר החלבון הביצה כולה אסורה: וכן אם נמצא על החלמון אפי' בלא קשר ויש שאין אוסרין כל הביצה אלא כשנמצ' על הקשר אבל שלא על הקשר זורק את הדם: ואם ספק אם היה הדם על החלבון או על החלמון

הויא ספיק' דרבנן ולקול': ודם בני אדם אם פירש אסור וכדאמרינן בכתובות דדם שבין השינים מוצצו ואוכלו שעל הככר גוררו ודם בהמה או עוף חייבין עליו כרת בין דם שחיטה בין דם נחירה בין דם עיקור: או דם הקזה שהנשמה יוצאה בו כל זמן שמקלח אבל דם התמצית הוי בלאו גרידא: וכן דם האיברים שפירש אינו אלא באזהר':

הלב קורעו ומוציא את דמו לא קרעו אינו עובר עליו ומוקי לה בלב עוף שאין בו כזית אבל יש בו כזית חייב: ומשמע מתוך פי' הקונט' אפילו בשלו: אך נראה דאחי קאי והיכא שנתבשל בקדרה יש שהיו רוצים לומר שאינו נאסר דשאני לב דשיע: אך אין לסמוך על זה דמאי דקאמר התם שאני לב דשיע היינו דבעי למידחי טעמא דכבולעו כך פולטו אך למסקנא דמילתא דמתוקמא כבולעו כך פולטו: לא מתוקמ' שאני לב דשיע: וקורעו לאח' בישולו דקאמ' לאח' צלייתו קאמ' אבל בקדירה צריך ששים ואם נתבשלה בחתיכות קטנות ונמצא הלב מחוב' באחת מהם יש לחוש שמא תשאר אותה חתיכה לבדה במעט רוטב ותהא חתיכה נעשית נבילה מפני הלב הדבוק בה ואין בה ס' ויפלוט ברוטב ויאסור אחרת ואות' אחר' תאסור אחרת: וכן כשמשימין החתיכה בפשטידא ויש שם שומן שמא נימוח השומן תחילה תחת החתיכ' שהלב תלוי בו ותהא נעשית נבילה ואחר כך תחת הסמוכה לה ויאסרנה וכן כולם: אך המחמיר תבא עליו ברכה והמקיל לא הפסיד כי אין לנו להחזיק ריעותא בזה: ומותר אדם לאכול בשר צלי בלי מליחה וכן חי. וכבד במליח' לפירוש רש"י מסיק דשרי לבשלו לבדו: ולפירוש ר"ת גם בלא מליחה ונהגו העול' כפירוש רש"י ולכתחילה צריך לקורעו שתי וערב וחיתוכא לתחת לצד האש לצלותו ואחר כך משימין אותו בקדירה: ואין צולין אותו בשפוד עם הבש' לא למעל' ולא למטה לפי שפעמים שמגביהין ראש אחד ופעמיי' ראש השני ודיעבד שרי : ובמליחה לכתחילה משימין הכבד תחת הבשר: ודיעבד אפילו הכבד למעלה שרי ומסיק דאין תקנה לשום אדם לשום כלי תחת הבשר שלא נמלח אלא למשדי ביה תרי גללי דמילחא ונישפייה: ופירש בסמ"ג דוקא תרי גללי אך יותר מתרי גללי אסו' ואנו שאין אנו בקיאין בשיעור זה: אסור עד שתמלח ותשהא שיעור מליח' ותודח כמשפט : ואמר רב נחמן סכין ששחט בה אסור לחתוך בה רותח: וצונן צריך הדחה: ואמר שמואל קערה שמלח בה בשר אסור לאכול בה רותח: וחוטין הנאסרים משום דם אם נצלו עם הבשר או נמלחו נוטלן אחרי כן ואינו חושש דכבולעו כך פולטו: ואומצא דאסמיק חתכיה ומלחיה אפילו לקדרה שפי' דמי ולצלי בעי חתיכה מיהא: וכן ביעי דדכרא וכן מוזרקי: וראש כבש או גדי שהטמינו ברמץ: אם העמיד בית השחיטה למט' מותר ואי אנחיה ודץ ביה מידי שרי ואי לא: כל מה שבקרום המוח אסור וכולי' שרי וכן פרסות הרגל שנמלחו בקליפתן

ולא נחתך ראשן נרא' דהוי כמולחו בכלי שאינו מנוקב ואסו' מה שבתוך הקליפ' ומה שאמרנו מליח כרותח מסיק התם דהיינו שאינו נאכל מחמת מילחו: ויש שהיו מפרשים כגון דקא בעי ליה לאורחא אך אינו כך אלא כל מליחה שעשויה לקדרה כתקון חכמים שזהו נותן עליו מלח והופכו ונותן עליו מלח הוי כרותח: וככר שחתך עליו בשר מותר לאכלה כרבה דקרי ליה חמר בשר ודוקא בנצלת כל צרכה או שנמלח' ושהתה כדי מליחה לקדר' והדיחה: ואם נפל גוזל צלי או מבושל בכדא דכמכא בעי קליפה: ואי אית ביה פילי כולו אסור: ואם הוא מתובל בתבלין כולו אסור לפי שהתבלין מרככין אותו: ואמר שמואל דגים ועופות שמלחן זה עם זה אסורין הדגים משום דרפי קרמיהו ומהרה נחו מפליטה ובלעי מציר העופות: אבל העופות מותרין כמו שפירשנו בכל מקום כי אחרי שעיקר האיסור אין יכול לאסור גם הנאסר מכחו לא יאסור אבל בשר שמולחין על גבי בשר שכבר נמלח ושהה שיעור מליחה אומר רי"בש דמותר אף על גב דפלטה כבר דמה מכל מקום פולטת היא ציר זמן מרובה עד מעת לעת ומתוך שטרוד הוא לפלוט לא בלע או אפילו בלע כבולעו כך פולטו: ומיהו אסור לאכול מן התחתון עד שתכלה פליטת העליון: מעשה אירע בבית רש"י שנמלח בשר בכלי מנוקב כמשפט ואחר ששהה שיעור מליחה שמוהו בכלי שאינו מנוק' והיה בה רבוי ציר והתירו רש"י כי כבר תשש כח של מלח ולא יהי' עוד כרותח ויש מחמירין בלא טעם טוב: ומיהו על כרחיך דין בשר מליח יש לו ואוסר גבינות כשנפל מאותו ציר עליה' ובשר טריפה שמלח עם בשר כשירה אסור: ומיהו טהור מליח וטמא תפל מותר: אך טמא מליח וטהור תפל אסור: וכלים של גוים שעושים בהם הגבינות שקורין פאשי"לישי אין צריך להגעיל דלא שייכא מליח רק באוכלין ודוק' על ידי מליחה נוהג דין זה לחלק בין טמא מליח וטהור תפל לטהור מליח וטמא תפל ואין אנו מחלקין בין עילאה לתתא' דלעול' טמא מליח וטהו' תפל אסור אפי' טמא עילאה וטהור תתאה. וכן טהור מליח וטמא תפל מותר אפילו היה טהור מליח תתאה: ובמעשה האור מחלקין בין עילאה לתתאה בפלוגתא דרב ושמואל: ואין אנו מחלקין בין איסור חם לאיסור צונן והטעם מפורש במסכת פסחים: והתם פסקינן הלכה כשמואל דאמר תתאה גבר: ומיהו עילאה כשהוא חם מבשל התחתון כדי קליפה ותתאה גבר אך אם יש בו שמנונית אוס' את הכל: ובשר טהורה שנמלח עם נבילה אסורה: וספיקא נמי אסורה משום דהוי ספיק' דאורייתא. ודגים טהורים שנמלחו עם דגים טמאים אסורים וספיקא י"א דמותרים דאמרינן ציר זיעה בעלמ' הוא דאין איסורו רק מדברי סופרים וספיקא לקולא ויש מפרשים דגם ציר הדגי' היכא שיש שמנונית אסור מן התורה: ודגים המלוחים כמו אריג"גש וכיוצא בהם מותרין מטעם ספק ספיקא:

ספק אם נמלחו עם דגים טמאים אם לאו: ואם תמצא לומ' נמלחו: שמא לא היה בהם שומן ואז צירם אינו אסור כי אם מדרבנן כדפרישית: ואין הבשר יוצא מידי דמו אא"כ מדיחו יפה יפה מפני הדם שהוא בעין: ואם מלח בלי הדחה אין עוד תקנה לאותו הבשר לפי שהמלח מבליעו ואינו מפליט הדם שהוא בעין ואח' המליחה צריך הדחה ג' פעמים ואם לא הדיחו רק פעם אחת בטוב אין קפידה בכך: ואם שמו הבשר בקדרה בלי הדחה אחר המליחה המלח אוסר הקדירה עד ששים מן המלח כאלו היה כולו דם דקיימא לן דחתיכ' עצמה נעשית נבלה גם בשאר איסורין ודלא כפירוש רבינו אפרים שאומר דוקא בשר בחלב ויש שהיו אוסרין אפילו באלף משו' דלטעמא עביד: וליתא כמו שפרשתי למעלה דאין לאסור יותר בדבר הבלוע יותר מכח האיסור: ואם יש גוי או גויה משמשין בבית ישראל ושמו הבשר בקדרה ולא ידעינן אם הדיחוה אם לא נאמנין במסיחין לפי תומם וכל שכן אם יודעין בטיב יהודית ואם יש שם נער או נערה יודעין בטיב הדחה או יוצא ונכנס מותר משום דמרתתי ועוד דיש לנו לומר דלנקיותא קפדי ואין מחזיקין דם בבני מעים פי' לאסור אם לא נמלחו: בכרכשאי ובמעיים: כגון המסס: ובית הכוסו': ובהדורא דכנתא: (פירוש דקין הסובבין הכנתא) אבל כנתא גופא דהיינו שומן שקורין רו"יל יש בה דם: ומיהו אף על פי שאין מחזיקין דם מיהו פלטי ציר ואם נמלחו עם הבשר אינן אסורין כמו דגים: וצריך ליזהר שלא לחתוך בשר צלי בסכין קודם שיצלה כל צרכו אם יש בו גומות דלא שייך למימר מישרק שריק גם לא שייך למימר כבולעו כך פולטו שהרי אין לו לפלוט דבר מגופו: והרבי יעקב אומר כי מות' הוא שאם לא יפליט עתה לא יפלוט עוד: בפ' כיצד צולין פוסק הלכ' האי מולייתי' שריא ואמרו בתוספות דוקא היכא ששניהם מלוחים או ששניהם אינם מלוחים אבל אם אותו שבחוץ מלוח והפנימי אינו מלוח אסור הפנימי וכן אם מלחו בשר על גבי חתיכה טפלה אסורה: אך אם יחזור וימלחנ' פסק רבי' ברוך דתשתרי והשוחט בסכין של גוי שהוא בן יומו הלכה כרב דאמ' קולף אבל אם אינו ידוע שהוא בן יומו בסתמ' יש לנו לומר שאינו בני יומן דסתם כלי גוים אינן שני יומן ומותר : ובפירקא קמא בחולין אית מאן דמפרש טעמא דרב דאף על גב דבית השחיט' צונן אמרינן אגב דוחקיה דסכינא בלע ויש שהיו רוצי' לאסור בהמה שהופשטה בסכין בן יומו של גוים: וליתא דבצונן גמור לא אמר רב אלא כגון בית השחיטה דהוי קצת חם כדאמרינן אימת בלע לכי חיימא וסכין ששחט בה טריפה ורוצה לשחוט בה עוד פסקינן הלכה רוחצ' אפי' בצונן או בבליתא דפרסה למכפרה:

סימן רו

רמב"ם הלכות מאכלו' פ"ב: סמ"ג לאוין סימן קכו טור י"ד סימן פ"א:

שלא לאכול בהמה טמא' דכתיב (ויקרא י"א:ד') אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וגם יש בה עשה דכתיב את זה תאכלו ולאו הבא מכלל עשה עשה: ואדם אין בו רק עשה שהרי אינו בכלל מפריס פרסה וחלב של אשה מותר מן התורה אבל אסור מדרבנן לינק משתי שנים ואילך לאחר שפירש התינוק מן ההנקה אבל אם פירש החלב מן האשה לתוך הכלי מותר:

סימן רז

רמב"ם הלכות מאכלות פ"ב סמג לאוין קכח טור י"ד סימן פב

שלא לאכול עוף טמא: דכתיב (ויקרא י"א:י"ג) ואת אלה תשקצו מן העוף לא יאכל כי שקץ הם. וכן יש בהם איסו' עשה דכתיב (ויקרא שם) כל צפור טהורה תאכלו הא טמא' לא תאכלו וסימני עוף טמא כל הדורס טמא: פירוש שאוכל העוף בעודנו חי: רש"י פירש שמניח רגלו על המאכל: ויש עוד שלשה סימני טומאה אין לו אצבע יתירה: ואין לו זפק: ואין קורקבנו נקלף ואם אנו מוצאים עוף שיש בו שלשה סימני טהרה: בידוע שהוא טהור ואינו דורס לפירוש רבינו תם אבל לפירוש הרי"בם אף כי יש בו שלשה סימני טהרה הללו אין לנו לאכול אלא אם כן אנו מכירין בו שאינו דורס אחרי שאין אנו יודעין שמות העופות הכתובי' בפרשה: ואף על פי שראינוהו אוכל בלי דריסה חיישינן שמא ידרוס פעם אחר' כאשר מצינו בגירותא דדרסה הלכך אפילו יש בו שלשה סימנים הללו אסור לאכול אותו רק במסורת: ובמסירת אוכל אותו בסי' דאינו דורס לבד: ומדאיצטריך למכתב נשר שמע מינה נשר הוא דלית ליה כלל לא תיכול: הא דאית ליה חד אכול: וביצת עוף טמא אסורין ואמרו חכמים סימנין להבחין בין זה לזה כל שכודרת ועגולגולת וראשו אחד חד וראשו אח' כד' וחלבון מבחוץ וחלמון מבפנים טהורה ואפילו הכי אין לוקחין אותם מן הגוים אלא אם כן יאמר של עוף פלוני טהור הם אבל על הסימנים אין לסמוך דאיכא דעורבא דדמיא לדיונ' דסימנין לאו דאורייתא אך עת' אין מצוין ביניהו ביצי עוף טמא לפיכך הולכים אחר הרוב ואין חוששין לביצת טריפה: ולביצים שיש בהם דם: ואוכלין מפת של עכו"ם שיש בו בצים ואין לחוש לבישולי עכו"ם מפני הבצים כי הקמח עיקר אחר שנתערבו ואינן בעין אבל בפשטי"דא של דגים ודאי אסו': ולפיכך דאין מוכרים ביצים אסורות לגוים ואפי' טרופות בקערה אלא אם כן אוכלם בפניהו או יבשלם שמא יתנה לתוך הפת: כי מה שהתירו חכמים למכור בצים טרופות: היינו

בימיהם שלא היו אוכלים פת של עכו"ם. ואם נתבשלו בצים דעוף טמא עם טהורים מותרים: ואם הטמאין קלופים אסורים גם האחרים: וביצה שיש בה אפרוח שנתבשלה עם אחרות לעולם אסורין כולם : וביצה שהוציאוה בכח מן התרנגולת כמו שהיא חיה מותרת ואין בה משום אבר מן החי וזו היא ששנינו גיעולי ביצים מותרין :

סימן רח

רמב"ם הלכות מאכלות פ"א סמג עשין סימן ס"א ומנאו מצוה זו בכלל העשיין והיא מצות בדיקת הסימנין והלאו נפקי להו משרץ העוף טור י"ד סימן פ"ה:

שלא לאכול חגבים טמאים דכתיב (ויקרא יח) את זה לא תאכלו מכל שרץ העוף ההולך על ארבע וסימני חגבי' כל שיש בו ד' רגלים וקרסולים וארבע כנפים וכנפיו חופין את רוב הקיפו ורוב עוביו טהור ובלבד שיהא שמו חגב: ואנו שאין אנו מכירין את שמם הכל אסור:

סימן רט

רמב"ם הלכות מאכלות פ"ב סמ"ג לאוין סימן קל ומפקי לה מכל שרץ העוף טמא הוא לכם לא יאכלו (דברים י"ד:י"ט-כ') טור י"ד סימן פב:

שלא לאכול שרץ העוף דכתיב (ויקרא י"א:כ') וכל שרץ העוף ההולך על ארבע שקץ הוא לכם:

סימן ריי

רמב"ם הלכות מאכלות פ"ב סמג לאוין סימן קל"א טוי"ד סימן פ"ד:

שלא לאכול שרץ הארץ דכתיב (ויקרא י"א:מ"א) וכל השרץ השורץ על הארץ שקץ הוא לכם וצריך לאכול ממנו כזית למלקות או הברייה שלימה אף על גב שאינה כולה כזית: אבל אם אכל משמנה שרצים הטמאין שיעורן בכעדש' במיתתן דאיסורן כשיעור טומאתן אבל בחיין בכזית. ואפרוחים שלא נפתחו עיניה' אסורים לדברי רבי אליעזר בן יעקב דדריש להו מכל השרץ השורץ על הארץ וקיימא לן כוותיה ואיסו' דרבנן הוא וקרא אסמכתא בעלמ' הוא והיכא שלא יצאו אסורין לכולי עלמא ואותם עופות שגדלים מן האילנות ודבוקים באילן בחרטום שלהם ר"י היה אוסרם משום שרץ העוף: וכן מורי רבינו יחיאל היה אוסרם:

סימן ריא

רמב"ם פ"א דמאכלות אסורות סמ"ג לאוין סימן קכט טור י"ד סימן פ"ג:

שלא לאכול דג טמא דכתיב (ויקרא י"א:י') וכל אשר אין לו סנפיר וקשקש' במים לא תאכלו: ועובר עליו בעשה דכתיב את זה תאכלו והגדלים בבורות שיחין ומערות ובכלים אף על פי שאין להם סנפיר וקשקשת מותרין: ומי שאין לו עכשיו ועתיד ליגדל אחר זמן או שיש לו עכשיו ועתיד להשירן בשע' שעולה מן הים הרי זה מותר: ואין לוקחין עוברי דגים אלא מן המומחין אבל אם אמר אני מלחתים מותר ודוקא בשנימוחו אז בעינן שיאמר אני מלחתים אבל אם לא נימוחו וחזינן בהו סימני טהרה מותר דסימני עוברי דגים מן התור' וסימנייהו כמו של בצים: ואותם דגים שקורין בורב"וטא משיר את הקשקשים בשעה שעולה מן המים: וגם עובריהם יש להם סימנים טהורים : ודגים שנמלחו הם ועובריהם הן עם בשר הן עם דגים טמאים: כבר פרשתי במצות שלא לאכול דם ומה שהתרנו בכלים היינו היכא שלא פירשו לשרוץ על הארץ או במקום שאין רביתיהו:

סימן ריב

רמב"ם הלכות מאכלות פ"ב: סמ"ג לאוין סימן קכט וקלב טור י"ד סי' פ"ג:

שלא לאכול שרץ המים שנאמר אל תשקצו את נפשותיכם (ויקרא י"א:מ"ג) בכל השרץ משמע אפילו של מים. ותולעים שבפירות היכא שהתליעו בתלוש מותרין אפילו הולכים ובאים בתוך הפרי אבל אם התליעו במחובר שמואל אסר ופסקינן כוותי' ואותם התולעים הנמצאי' בפולין ובשאר קטניות פשיטא שבאין בתלוש ואחרי שיצאו ופרשו מהם שוב לא יחזרו לתוכן וטוב לשים אותם במים חמים כדי שלא ישרצו בדופני הקדרה:

סימן ריג

רמב"ם הלכות מאכלות פ"ט סמג לאוין סי' קמא טוי"ד סימן פ"ז:

שלא לאכול בשר בחלב דכתיב (דברים י"ד:כ"א) לא תבשל גדי בחלב אמו ואמרו רבותינו כתיב בתורה שלשה פעמים לא תבשל גדי: ותנא דבי רבי ישמעאל אחד לאיסור אכילה: ואחד לאיסור הנאה: ואחד לאיסור בישול: מי שבשל חצי כזית בשר וחצי כזית חלב לוקה משום בישול לדברי לוי אפילו לא אכלו: וכן האוכל כזית משניהם מן הבשר ומן החלב שנתבשלו כאחד לוקה: וגדי ג"פ שמואל דורש אותם בפרק כל הבשר חד

לאשמועינן שאיסור בשר בחלב חל על איסור נבלה אם בשלו בחלב: וחד לרבות השליל שבשלו בחלב שחייב עליו. ואחד למעט בהמה טמאה שלא יתחייב משום בשר בחלב: ושלש בחלב אמו דרשי' בחלב אמו ולא בחלב זכר אם נשתנה והיו לו דדים: בחלב אמו ולא בחלב שחוטה שאינה ראויה להיות אם: בחלב אמו ולא בחלב בהמה טמאה: אין לי אלא בחלב אמו גדי בחלב פרה ורחל מנין תלמוד לומר בחלב דמאחר שכתב באחד מהם בחלב אמו היה יכול לכתוב בב' האחרי' באמו והייתי יודע שהיה רוצה לומר בחלב אמו: היא עצמה בחלב' מנין ת"ל בחלב אמו כל הדברים שאמרנו בתורה שבעל פה נמסרו למר"עה ואסמכינהו רבנן אקראו בכלל גדי ולד השור ולד השה וולד העז עד שיפרט לך הכתוב גדי עזים ולאו דוקא גדי אלא שדבר הכתוב בהווה שנינו בפ' כל הבשר כל הבשר אסור לבשל בחלב: מהם מדברי תורה ומהם מדברי סופרים: לדברי ר' עקיבא דאמר חיה ועוף אינם מן התורה ובשר דגים וחגבים מותר לבשל בחלב ומותר לאכול: ואסור להעלות בשר עם הגבינה על השולחן אפילו בשר עוף כדברי בית הילל: ומפרש התם באי זה שלחן אמרו בשלחן שאוכל עליו: אבל בשלחן שסודר עליו התבשיל נותן זה בצד זה ואינו חושש: וצורר אדם בשר וגבינה במטפחת אחת ובלבד שלא יהיו נוגעין זה בזה ואע"פ שצוננין הם צריך בהו הדחה אם יגעו זה בזה: רבן שמעון בן גמליאל אומר שני אורחים שנתארחו בפונדק זה בא מן הצפון וזה בא מן הדרום זה בא בחתיכתו וזה בא בגבינתו אוכלין על שלחן אחד זה בשר וזה גבינה ואין חוששין מאחר שאין מכירין זה את זה אף על פי שאין שום דבר מפסיק דלא אסרו אלא מעין תפיסה אחת ופרש"י תפיסה אחת שמכירים זה את זה ואין שום דבר מפסיק אמ' רב חסדא אכל בשר אסור לאכול גבינה : ובשר שבין השינים נידון כבשר גמור שנא' הבשר עודנו בין שיניהם אכל גבינ' מות' לאכול בשר אפי' באות' סעוד' רק שיעש' קינוח והדח' ושניה' בפה דתניא ושוין בית שמאי וב"ה שמדי' וכ"ש שמקנח ומפרשי רש"י ורבינו חננאל שצרי' שניה' קינוח והדחה: ומסקינן בפרק כל הבשר שבכל דבר יכולין לקנח בר מקמחא תמרי וירקא ורבינו יהודה אומר שר"י היה נוהג ששורה פת במים או ביין ואוכל שהשרייה עולה בשביל שניהם קינוח והדח' בפה או שיאכל דבר המקנח ואח"כ ישתה יין או מים תני אגרא עוף וגבינה נאכלין באפיקורין ומפרש רבינו תם אפילו באוכל העוף קודם וטעמא דאגרא לפי שהעוף אינו נדבק בידים בשינים ובחניכיים ויש עוד לפרש דבריו משום דסבירא ליה בשר עוף בחלב אינו אלא מדברי סופרים כדברי רבי עקיבא שאמר חיה ועוף אינן מן התורה ותפס עוף בדבריו לפי שהוא מצוי יותר מחיה ומתוך זה הפירוש מתיישב מה שלא נהגו העולם כמותו כי יכולים לומר דסבירא לן בשר עוף מן התורה

אסור לאוכלו בחלב ומחמירין כבית הלל ואפילו להעלותו עם הגבינה על השולחן אסור פן יבא לאוכלו באלפס רותח עם הגבינה : אכל גבינה ורוצה לאכול בשר צריך נטילת ידים בנתיים עם קינוח הפה והדחת הפה ומסיק התם דדוקא בלילה בעי נטילת ידים אבל ביממ' לא צריך שיכול אדם לראות אם גבינה מדובקת על ידו אי לא ואמר רב חסדא אכל גבינה מותר לאכול בשר אכל בשר אסו' לאכול גבינה ומפרשי בה"ג וכן ר"ת דהא דקאמר אכל גבינ' מותר לאכול בשר בלא קינוח הפה ובלא נטילת ידים:

ורש"י פיר' מותר דקאמר בקינוח הפה ובהדחה ובנטילת ידים ואסור דקאמר רוצה לומר אפילו בקינוח הפה עד סעודה אחר' והיינו שש שעות ויש מפרשים סעודה אחר' היינו ברכת המזון בלבד :

טיפת חלב שנפלה על החתיכה של בשר אם יש בה בנותן טעם באות' חתיכה אסורה פי' שאין שאר חתיכות שבקדרה מסייעות אותה לבטל הטפה ומיירי דכולה ביובש אבל אם מקצתה בתוך הרוטב שהחתיכה מושכת אותה אל הרוטב מסייע הכל לבטל אבל כשהיא כולה ביובש לגמרי נאסרה לבדה : ואם ניער אחר כן באחר שקבלה אותה חתיכה טעם מן החלב ונאסרה לפי שהית' כולה ביובש כדפרישית או כסה צריך ששים מהחתיכ' משום דאמרינן דחתיכה עצמה נעשית נבילה: ואם יש ששים מן החתיכה השאר מותר אבל אות' חתיכה לעולם אסורה וטפת חלב שנפלה על דופן של כלי מספק' לן בפרק דם החטאת אי מפעפע בכל הכלי אי לא הלכך כשנפל' כנגד הרוטב ויש ברוטב ס' מן הטיפה מותר ממה נפשך אי מפעפע בכל הכלי הרי נתבטלה ואם אינה מפעפע א"כ לא יאס' אבל אם נפלה נגד הריקן שמא מפעפע בדופן הקדרה עד סמוך לרוטב כל כך שאין ששים מן הטפה ונעשה אותו מקצת מן הכלי נבל' וכשיערה הרוטב מן הכלי ילך הרוטב על אותו מקצת כלי ויאסרנו לפיכך אם מיד הניחה להצטנן שלא הגביה הרוטב כלל מעת שנפלה עד שנצטנן לגמרי מותר או בעוד שהוא רותח ינקוב שולי הכלי מתחת כדי שיצא הרוטב דרך אותו נקב ולא ילך דרך אותו מקצת הכלי שהוא אסור והר"ר אפרים היה רוצה לומר דאין חתיכה עצמה נעשית נבלה אלא בבשר בחלב ואין שיטת ההלכה מוכחת כן: פרש"י לקדרה בין עם בשר בין בלי בשר בעינן קריעה שתי וערב וטוח' בכותל: ולצלי חותכ' שתי וערב: ולר"נ בלא חתיכה ולר"ת לצלי או לקדרה בלא בשר חותכה שתי וערב ולקדר' עם בשר חותכ' שתי וערב וטוחה בכותל:

דיני ביטול בשר בחלב כשתוחבין כף חולבת בקדר' של בשר או להפ' משערין בכל מה שנתחב בקדרה של בשר דלא ידעי כמה דנפיק מיניה: אבל מה שלא נכנס ברוטב אין אוסר ואפי' בכלי מתכות אבל לענין הגעלה צריך להגעיל כולו כדאמרינן בפרק

דם חטאתו בישל חטאת בישל איסור במקצת כלי צריך הגעלה בכל הכלי: ואומר הר"ם על כובנין שקורין פייטי"ר לא יגעיל רק מה שנגע בכותח ומעט למעלה: ואם תחב ב' פעמי' ולא נודע בינתים יש להצריך ב' פעמים ס' וראיה ממסכ' תרומות וה' דינים הם האחד היכ' דהכף בת יומא כשיש ששים מן הכף בקדרה הקדרה והתבשיל מותרין והכף אסורה בין עם בשר בין עם חלב לפי שהיא בלוע' מבשר בחלב ואפי' בדיעבד נמי אוסרת אם חזרו ותחבוה בין עם בשר בין עם חלב כל זמן שהיא בת יומא ואם אין ששים הכל אסור ואפי' בהנאה ואפי' הקדר' אך לתת לתוכה פירות או צונן מותר אחרי שאין ההנאה מגוף האיסור: הב' והיכא שאין הכף בת יומא אין צריך ששים והקדרה והתבשיל מותרין והכף אסורה לתוחבה לא בקדר' של בשר ולא בקדרה של חלב . הג' וצריך החכם לחקור אם נתנו מים לתוך הקדר' אחר תחיבת הכף דודאי אין אותן מים מצטרפות להתיר: הד' ואם נשפכו המים שבקדרה וספק אם היו בה ששים באותה שעה אם לא לפרש"י דטעם כעיקר דרבנן אזלינן לקולא: ולפירש רבינו תם דהוי דאוריתא אזלינן לחומרא ונהגו כפירו' רבינו תם וכתוב בספר התרומה וחכם הבא להתיר קדרה בשביל שאינה בת יומא צריך לחקור אם הוחמו מים חמין בקדר' בתוך מעת לעת שאם הוחמו הוי הטעם הנפלט במים איסור שאין בו ס' דבכולה קדרה משערינן ונעשה בן יומו: ודוקא בקדרה הבלועה מאיסור אבל בקדרה שנשתמשו בה בשר ואח"כ מים חמין בתוך מעת לעת של בשר ובתוך מעת לעת השני נשתמשו בה חלב מותרת : ויש הרבה מקילין גבי דין ראשון דחמין דאחרי שאין בגוף האיסור בן יומו אין להחשיבו בן יומו וכן הדעת נוטה:

ודגים שעלו בקערה של בשר מותרין לאכול בכותח: ונהגו רבותינו דהוא הדין נתבשלו צנון שחתכו בסכין של בשר אסור לאכול בכותח לפי שהשמנונית על הסכין ומיהו אם שמו הצנון בקדרה אינו אוסר אלא לפי חשבון שמנוני' הבלוע אבל חתכו בסכין של גוים צריך ס' מכל הצנון ואפי' אינו בן יומו דסתם סכין יש בו שמנוני' נדבק אם לא מורק בכונה או נעצה עשר פעמים בקרקע ומסיק התם דוקא צנון אבל קישואים גריר לבי פסקי' ואכיל אבל לפת מותר לגמרי ועוד אם חתך לפת קודם חתיכת הצנון מות':

ואמ' רב נחמן אסור להניח כד של כותח אצל כד של מלח אבל אצל חומץ מותר וכן כד של בשר אצל כותח מותר לפי שהעולם נזהרים: ופת שאפאה עם בשר צלי בתנור רש"י פסק דמות' לאוכלו בכותח ור"ת לחומר' דאסור לאוכלו בכותח: וגם יש אומרים דאפי' נצלה בשר עם דג אסור לאוכלו משום דקשה לד"א ודוק' בתנור קטן כעין שלהם אבל בתנורים גדולים כעין שלנו אין להקפיד: ופירשו לי רבותי המחזיק י"ב עשרונים

של מצוה זהו תנור גדול ואין לשין העיסה בחלב ואם לש כל הפת אסורה מפני הרגל עבירה: ומסיק רב ענן כעין תורא שרי (פי' ללוש מעט כעין של שור) וקיבה של נבילה או של טריפ' ושל גוים מותרת אם לא נמלח' בעור ואם נמלחה בעור אפילו של ישראל אסורה ואם שהתה יום אחד בעור אסור' אפי' בלא מליחה שהשהייה מבלעת' כבישול: וכשירה שינקה מן הטרפה החלב צלול אסור והקרוש מותר:

סימן ריד

דין ביטול דבר יבש רמב"ם פרק יו דמאכלות טור י"ד סימן קי סמ"ג לאוין קמא:

בריה שנתערבה אינה בטילה: וכן חתיכה הראויה להתכבד ודבר שדרכו לימנות לעולם פלוגת' דר"מ ורבנן דר"מ אומ' לא בטיל וחכ"א בטל חוץ מששה דברים: ולדברי ר"ע שבעה ואלו הן אגוזי פרך: ורמוני באדן: וחביות סתומות: וקולחי תרדין: וקולחי כרוב דלעת יונית: ורבי עקיבא מוסיף אף ככרות של בעל הבית: ומספקא לן הלכה כמאן כי אע"ג דיחיד ורבים הלכה כרבים מ"מ כיון דבכמה מקומות מייתי הניחא למ"ד את שדרכו למנות שנינו. וההיא פלוגתא ליתא כי אם לר"מ משמע דהלכה כרבי מאיר: וגם ממלת דרבי מאיר מספקא לן אי את שדרכו למנות שנינו כר"י או כל שדרכו למנות כריש לקיש: ונראה דהלכ' כר' יוחנן דאמר את שדרכו למנות שנינו:

ודין חתיכה הראויה להתכבד ר"ל כמו שהיא עתה. אך אם בהמה עם הצמר או עוף עם הנוצה אין זה ראויה להתכבד ובטלים אך אם אין מחוסר רק בישול שפיר מתקרי מתכבד: והני מעים אמרי' בנדרי' (ד' נד) לאו בני מיכל נינהו ודאכיל להו לאו בר אינש א"כ אינם ראוים להתכבד וכל אלו שאמרנו שבטלים מן הדין אין צריך לזרוק אחד מהם אך נהגו העולם לזרוק אחד שלא כדין דהא אמרינן בכל דבר אין צריך להרים חוץ מתרומה מפני גזל השבט: ואפי' נתבשלו כולם יחד אפי' הרוטב מותר מן הדין אחר שכבר נתבטל' וכל אלו שאמרנו שאין בטלי' י"א אפילו הם ספק איסור כדאמרינן בביצה ספיקה אסור': נתערב' באלף כולם אסורות ואף על גב דקיימא לן דספק ספיקא מותר ואפילו באיסור דאורייתא: הכא כיון דאין הספק מענין אחד לא שרינן: ולא היא דבמסכת תרומות מוכח דשרי: ותשע חנויות כולן מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכר' בשר נבילה ולקח ואינו יודע מאיזו לקח ספיקו אסור: דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי מן התורה ובנמצא הלך אחר הרוב ולא גזרינן שמא יקח מן הקבוע של איסור אחרי שהוא מבורר אך אם בא הגוי ונטל לפנינו הוי כלוקח ואם שלא בפנינו הוי כנמצא: ובעלי חיים אמרינן

בזבחים דהוי קבוע וחיישינן שמ' יקח מן הקבוע אחרי שאינו מבורר והיינו דוקא באיסור הנאה או בשביל חומר קדשים:

סימן רטו

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פ"י סמג לאוין סימן קמו י"ד סימן רצו

שלא לאכול ערלה דכתיב (ויקרא י"ט:כ"ג) שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל ובזמן הזה הלכה למשה מסיני הוא דודאי אסור: והספק מותר: ואחד הנוטע ואחד המבריך ואחד המרכיב חייב בערלה וגם בשל גוים ואם הגוי אומר שהפירות של ערלה הם אינו נאמן שלא נתכוין אלא להשביח מקחו: והנוטע לסייג ולקורות פטור מן הערלה ורש"י פי' בפי' חומש וערלתם ערלתו פירש ואטמתם אטומתו ויהא אטום וסתום מליהנות ממנו: שלש שנים יהיה לכם ערלים מאימתי מונה לו משעת נטיעתו יכול אם הצניע עד לאחר שתי שנים יהא מותר ת"ל יהיה בהוייתו יהא:

סימן רטז

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פ"ט סמג לאוין סימן קפה ור"פ טור י"ד סימן רצו

שלא לאכול כלאי הכרם דכתיב (דברים כ"ב:ט') פן תקדש המליאה: ודרשינן פן תוקד אש כין דבת שריפה היא פשיטא דאסורה היא באכילה: ובזמן הזה דרבנן ואפילו בשל גוים ונהגו העולם כרבי יאשיה דאמר אין אסור אלא חט' ושעורה וחרצן במפולת יד:

סימן ריז

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פ"א סמג לאוין סי' קמב קמג קמ"ד טור י"ד סי' רצא

שלא לאכול לחם חדש קוד' שהתירו העומר דכתי' (ויקר' כב) ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה: ויש לאו בלחם ולאו בקלי ולאו בכרמל כמו שדרשו רבותינו: ואיסור חדש נוהג בחמשת המינין חטה ושעורה וכוסמת ושבולת שועל ושיפון: ונוהגין בין בארץ בין בחוצה לארץ: ובזמן בית המקדש הבאת העומר מתרת כל התבואה שנשרשה קודם: ושלא בזמן המקדש האיר המזרח מתיר והתקין ר' יוחנן בן זכאי: משחרב בית המקדש שיהא יום הנף כולו אסור ונוהג בשל גוים: לפיכך צריך לזהר במקומות שזורעין אחר ששה עשר בניסן שלא לאכול מתבואת אותה השנה וכן קלי כרמל: וחייב מלקות על כל א' וא' בפני עצמו. ואם אכל שלשתן לוקה שלש:

סימן ריח

רמב"ם הלכות ממרים פ"ז סמ"ג לאוין סימן רה:

שלא לאכול על הדם דכתי' (ויקרא יט) לא תאכלו על הדם: ודרשו רבותינו מכאן אזהרה לבן סורר ומורה: ועוד דרשו רבותינו שלא לאכול עד שיתפלל: ועוד דרשו רבותינו שלא לאכול מבהמה עד שתצא נפשה: שלמו מצות עשה ולא תעשה התלוים באכיל' בכל עת ואלו עשין התלוין במאכל בזמן קבוע:

סימן ריט

רמב"ם הלכות חמץ ומצה פ"ו: סמ"ג עשין סימן מ' טור א"ח סימן תעה

לאכול מצ' בליל ט"ו בניסן דכתי' (שמו' יב) בערב תאכלו מצות ואפי' בזמן הזה דהכתוב קבעו חובה: ודוקא בלילה ממש ולא קודם לכן אפי' קבל עליו יום טוב וצריך שימו' לשם מצה לכל הפחות משע' טחינ' ואילך וצרי' שתהא מחמשת המינים שהזכרתי למעלה גבי חדש: והעושה מאורז או מדוחן ומאחד מחמש' המיני' אם יש בה טעם דגן יוצא ידי חובתו וגם יוצא ידי חובתו במעשה אילפ' בלא משק' בתוך המחבת דאי איכא משק' אפילו רבי יוחנן מוד' דלאו לחם הוא כדאיתא בירושלמי: ועוד דגבי משקה שמא איכא חששא דחימוץ בין שהדביק ולבסוף הרתיח בין שהרתיח ולבסוף הדביק וצריך לאכול המצוה של אפיקומן שאנו עושים זכר לפסח קודם חצות הלילה כרבי אלעזר בן עזריה: וגם נשים חייבות כמו אנשים: ולא יאכל אדם מצה הראויה לצאת בה בערב הפסח ואמר בירושל' דהוי כבועל ארוסתו בבית חמיו: אך מצה עשירה יכול לאכול: אך לא יתחיל מתשע שעות ולמעלה: ואיזו היא מצה עשירה שמותרת שנילושה ביין או בשמן או בדבש. או בבצי' בלי מים כלל דאי יש בה מים קדמי ומחמצי ורבי' תם היה רגיל לאכול מצה שנילושה בבצים ביום ארבעה שחל להיות בשבת בסעודה שלישית ושמעתי שגם בלא שבת נמי הי' אוכל אותה מצה בערב פסח כשהיה רוחץ גופו בחמין אך רבי נתנאל היה מקפיד במי ביצים כשהיו לשין העולם שיעור חיוב חלה מפני שהיא טהורה שמי פירות אין מכשירין ומה יעשה בחלתה ונהגו העול' לעשות מצות של מצוה מעשרון אחד זכר לחלות תודה שהיו באין שלש מעשרון אחד ולעשות בהן סימן לדעת איזו נעשית ראשונה ושניה ושלישית כדאמרינן גבי שלש קופות שהיו תורמים בהם את הלשכ'. והאמצעית חולקים כדי להניח חציה לאפיקומן זכר לפסח: ועוד כדי לבצוע בפרוסה ונהגו רבותינו מאוי"ורא לבצוע בשתיה' בראשונ' שהיא שלימה ובחצי שהיא

האמצעי ומברכין על שתיהן המוציא ועל אכילת מצה: ובשלישית כורכין את המרור זכר למקדש כהלל:

סימן רכ

רמב"ם הלכות קרבן פ"ח והלכות חמץ ומצה פ"ז: סמג עשין סימן מא טור א"ח סימן תעג

לאכול מרור בליל ט"ו בניסן בזמן שהיה פסח קיים מצות' דאורייתא דכתיב (שמות יב) על מצות ומרורים יאכלוהו. והיינו בזמן שב"ה קיים: ובזמן הזה דרבנן: ובכל עשב מר יוצא אדם ידי חובתו בפסת מאות' המפורשי' במשנה וסימן שפניו מכסיפין ונהגו העולם בחסא דחס רחמנא עלן ופריק לן :

שלמו מצות עשה התלוים בזמן ואלו הלאוין

סימן רכא

רמב"ם הלכו' שביתות עשור פ"א ופ"ב סמג לאוין סימן סט טור א"ח תרי"ב ותרי"ג:

שלא לאכול ביום הכפורים כדכתיב (ויקרא כ"ג:כ"ט) והנפש אשר לא תעונה ונכרתה ודרשינן אזהרה מגזירה שוה דעל דבר אשר ענה מה להלן לא ענש אלא אם כן הזהיר: אף כאן לא ענש אלא אם כן הזהיר: וכמו כן אסרו רבנן רחיצה: סיכה: ונעילת הסנדל: ותשמיש המטה: אבל אין חיוב כרת ולאו אלא על האוכל ושותה בלבד: וגם צריך להוסיף מחול על הקודש: ומה שאין אנו מזהירין לנשים ועמי הארצו' שיוסיפו תוספת גדולה מוטב שיהיו בני ישראל שוגגין ואל יהיו מזידין: ואין מוזהרין לאו וחיוב כרת אלא על עיצומו של יום : ושיעור אכילה ככותב' הגסה כמו' וכגרעינת' כשימעך האוכל על הגרעין: ושיעור שתיה כמלא לוגמיו: וחצי שיעור אסור מן התורה: והאוכל פלפלין יבשים או זנגבילא יבש פטור: וכל אוכלין הראוין לאכילה אפילו הן של איסור כגון נבלה וכל משקין הראוים לשתיה מצטרפין לשיעור שאמרנו אבל אכילה ושתיה אין מצטרפין: ועובר' ששאלה לאכול לוחשין לה באוזן שי"כ הוא ואם חזרה ושאלה מאכילין אותה ועוברה שהריחה בשר חזיר או בשר קודש תוחבין לה כוש ברוט': אם נתיישבה לבה מוטב ואם לאו מאכילין אות' מן הרוט' עצמו אם נתיישב לבה מוט' ואם לאו מאכילין אותה מן השומן עצמו פחו' פחו' מכזית עד שתאמ' די: ומי שאחזו בולמוס מאכילין אותו הקל שבאסורין תחילה קודם ואח"כ החמור: אבל אין משהין כלל: וחולה שאמ' צריך אני ורופא אומר א"צ שומעין לחולה חולה אומר א"צ ורופא אומ' צריך שומעין לרופא: רופא א' אומר שצריך וב' אומרים שאינו צריך אין דבריו של א' במקום שנים: וכן מג' ד' וה'

הלך אחר הרוב דעות והיכא שרבו הדעות מאכילין אותו: אין טומנין את החמין בעי"כ שלא התירו להטמין אלא לכבוד שבת אבל לא לכבוד החול: פסק בעל הלכות גדולות כרבי יוחנן בן עשר ובן אחד עשר אין מתענין אלא מחנכין אותו לשעות: כיצד היה רגיל לאכול בשלש מאכילין אותו בארבע: בן שלש עשרה בתינוק בת י"ב בתינוקת משלימין מן התורה. ורבינו אלפאס ורבינו האי ורבינו משה מיימון פסוקו כרב נחמן דאמר בן תשע ובן עשר מחנכין לשעות: בן י"א משלימין מדברי סופרי'. ואסור לרחוץ אפי' אצבע קטנה אפי' בצונן. ואם היו ידיו מלוכלכות בטיט או בצואה רוחץ כדרכו ואינו חושש: ואמר רבינו יעקב שבבקר יכול אדם לרחוץ כדרכו שאין לך מלוכלכות בטיט ובצואה יותר מידים בבקר דאמרינן התם שרוח רעה שורה עליהם: ונקראת בת מלך וסכנה הוא ליגע בעינים או בחוטמו או בפיו קודם נטילה: ואסור לישב על גבי טיט המטפיח ביום הכפורים: ומסקינן התם דמיירי בטיט שהוא לח ביותר שיש בו טופח כדי להטפיח ולא ימלא אדם כלי מים להצטנן שמא יפלו המים על בשרו ואפילו חסר רבי יהושע בן לוי ערב י"הכ מביאין לו מטפחת ושורה אותה במים ועושה אותה כמין כלים נגובים. ולמחר מעביר' ע"ג עיניו ואינו חושש ופי' דוקא להעביר' ע"ג עיניו אבל אם נצרך לנקביו ורוצה לרחוץ ידיו כמו שהיה רגיל משום הכון לקראת אלהיך ישראל הרשו' בידו לרחוץ כדרכו אבל פניו לא משום תענוג ואסור לרחוץ ידיו במפה שרויה במים משום סחיטה שומרי פירו' בשדה וההולך להקביל פני רבו עובר במים עד צוארו ואינו חושש ובלבד שלא יוציא ידיו מתחת שולי בגדיו שנראה כהולך כדרכו אבל במוציא ידיו נרא' כרוחץ ואסור: והוא הדין לחזור: אבל לרחוץ פניו ופיו ושיניו אסור: פניו משום תענוג: פיו ושיניו משום דאפילו חצי שיעור אסור מן התורה: ושמא יבואו לו מים בגרונו: אסור לסוך מקצת גופו ככל גופו אבל מי שיש לו חטטין בראשו סך כדרכו ואינו חושש ואסור לנעול סנדלו או מנעל אפילו ברגלו אחת אבל בשל גמי או באנפלי' של בגד מותר ובתוספתא אוסר באנפלאו': ומונעין מנעלי' מן התינוקות ושאר דברים אין מוניעין מלעשו' לתינוקו' או על ידם או על ידי גוים: יש מתענין שני ימים. אבל חומרא יתירא היא אחר שאין מקדשים בשום מקום על פי הראיה אין לחוש נהגו העולם לתקוע תשר"ת בליל מוצאי יום כפורי' יש אומרים זכר ליובל: ויש אומרים לפרסם שהוא יום טוב:

סימן רכב

רמב"ם הלכות חמץ ומצה פ"ד סמ"ג לאוין סימן עו טור א"ח סימן תמג:

שלא לאכול חמץ בפסח דכתיב (שמו' יב) כל מחמצת לא תאכלו מחצי היום של ארבעה עשר אסור: וגם לוקה לרבי יהודה אבל כרת אינו חייב אלא בשבעה ימים בלבד. ומדרבנן אסור באכילה מסוף ארבע שעות ולמעלה ואסור בהנאה מתחלת שש ולמעלה. ואם נתערב החמץ בזמנו בהית' אוסר בכל שהוא בין במינו בין שלא במינו: ורבים אומרי' דחשיב בזמנו לאסור בתערובת משהו משש שעות ולמעלה. ומיהו קבלתי מרבותי בשם רבינו י"בא דלא חשיב תוך זמנו ליאסר במשהו כי אם דוקא בשבעת ימי הפסח דהיינו מתחלת ליל ראשון עד מיוצאי פסח משום דאז הוי בכרת אבל משש שעו' ולמעלה א"ע גב דאיכא לאו אינו אוסר במשהו כי אם בנותן טעם ויש להביא ראיה מההיא דרב דסבר ליה כרבי יהודה דחמץ גם לאחר זמנו בלאו ואפילו הכי קאמר רב דדוקאי בזמנו הוי במשהו בין במינו בין שלא במינו אבל שלא בזמנו הוי במינו במשהו. שלא במינו בנותן טעם: כמו שאר איסורין דהכי סבירא ליה לרב בשחר איסורין דבמינו במשהו שלא במינו בנותן טעם: כדאיתא בפרק בתרא דעכו"ם ובפרק כל שעה אלמא משוה רב חמץ שלא בזמנו כמו שאר איסורין אע"ג דסבירא ליה לרב דחמץ שלא בזמנו בלאו כרבי יהודה: הלכך לדידן נמי דסבירא לן כרבי יהוד' מקוד' זמנו דהוי בלאו כדפרישית מ"מ לא יאסור במשהו כי אם בנותן טעם גם במינו כמו שאר איסורים לדידן דקיימא לן דשאר איסורי' בין במינו ובין שלא במינו בנותן טעם: ומהאי טעמא יש להתיר המצה שמוצאין בה חטה או שעורה כיון שנאפ' המצה ערב הפסח מבעוד יום אע"ג דנאפת לאחר שש שעות כדפרישית וכן צלי שנצלה בערב הפסח מבעוד יום יש להתיר מהאי טעמא: ומיהו אם חזרו וחממו את המצה או את הצלי בעוד שיש שם החטה או השעורה משנכנס יום טוב אסו' דחוזר ונותן טעם בזמנו דהוי במשהו א"ע דאותו משהו דבלעה מבעו' יום אינו חוזר וניעור שכבר נתבטל מכל מקום כיון שהחטה עודנה במצה או בצלי משנכנס יום טוב נותנת טעם משהו מיהא ע"י חימום ומיהו חימום דכלי שני אין לחוש ולפי זה הא דמחמרינן טפי גבי חמץ היינו משום דאיכא תרתי כרת ולא בדילי אינשי מיניה: ועל המצות שנאפות תוך הפסח ומצאו באחת מהן חטה וכן כל חמץ נוקש' וע"י תערובת אפי' חמץ טוב מותר להשהותן כיון דאינו בבל יראה לפיר' רבינו תם וקדרו' של חרס משהין אותן עד לאחר הפסח כשמואל וכל כלי שנשתמשו בו חמץ בצונן משתמש בו מצה חוץ מבית שאור ומבי חרוסת שחימוצן קשה דאין משתמשי' בהן מצה עד שיגעילו: ויש מחמירין אף בהגעלה לאסור אך לא משמע כן : ובעריבות ובתיבות שלשין בהן חמץ אפי' ניקרו אותן בטוב לגמרי אין נותנין לתוכן המצות חמות וצריך לתת מפה או סדין להפסיק ביניהם ובין העריבה: ונכון לטוחן בטיט או ליתנן לגוי משום דרוב פעמי'

אי אפשר לנקרם שלא ישאר כזי' בין הכל: אמרי' התם סכינים בפיסחא מאי עבדי' בהו: ומסיק הלכתא אידי ואידי ברותח ומאני דקוניא אסורים: פיר' רבינו תם היתו' זכוכי' בתוך כלי חרס אבל היתוך עופרת יש לו דין כלי מתכו' להתירו בהגעלה בפסח. וכל דבר שנתבטל קודם הפסח ביותר מששי' אין אסור לאוכלו בפסח ומזה הטעם אנו מתירין בשר שנמלח קודם הפסח אע"פ שלא דקדקו במליחתו: וכן עור האווז שנמלח מיתר מהאי טעמא: אך שומן האווז שהותך קוד' הפסח אסור בפסח לפי שמהתכין אותו במחבת: ופעמים שעושין באותו מחבת חמץ בעין כגון מים וקמח ונמצא המחבת בלועה מחמץ בלא ביטול וחוזרת ונותנת טעם בשומן האווז הנתון לתוכה: ומיהו אם ודאי לא היתה המחבת בת יומא כשהתיכו בה את השומן מותר אפי' למאן דאסר בפסח נ"ט לפגם הואיל וזה היה נתינת טעמו קודם הפסח: ומיהו דוקא שבשעת התכת האווז נתן דעתו לזה לשם פסח: אבל אם התיך השומן סתמא לאכול קודם הפסח אעפ"י שעכשיו אומר ברי לי שלא היתה בת יומא מכל מקום אסורה בפסח דמלתא דלא רמיא עליה דאינש בשעת מעשה לאו אדעתיה: דמהאי טעמא אוסר בירושלמי מצה ישנה אפי' אליבא דב"ה דקאמר מכיון שעשאה ל' יום קודם הפסח בידוע שלא דקדק בה: וכן יש לאסור אותן בני מעים מלוחי' כמו הדרא דכנתא (שקורין שלינינ"ץ בלע"ז) שרגילים לחולטן בחמין לפי שחולטין אותן בתוך הקדרה שהיא בלועה מחמץ בעין כדפרישׁ' מ"מ אותו בוסר שדכין אותו במדוכות קודם הפסח מותר בפסח ואעפ"י שהמדוכות מחומצו' מחמץ שמערבין עם המורייס משום דהוי צונן ואין בו כח להפליט ואפי' אי פליט משהו בעלמא הוא דפליט ונתבטל קודם הפסח מידי דהוי אכרישין ובצלים שחתכן בסכין חולבת ונתנן עם הבשר כדפירש רבינו ברוך וחטה הנמצאת במעי התרנגולת אע"ג דלענין טומאה הוי עיכול לענין איסור לא הוי עיכול ואוסר במשהו אם נתבשלה אך בצליה או במליחה רבינו יב"א ורבינו נתנאל וכמה גדולים מתירין אותה בקליפה ונותן טעם לפגם מזה פסק רבינו יהודה דמותר אפי' בפסח וה"ר יוסף דבינדי"ט אסר ליה בפסח והבצק אשר בשולי החבית אם נתנו ל' יום קודם הפסח מות' שכבר נתייבש ל' יום קודם הפסח אבל בתוך ל' יום יש לחוש ובצק שהכסיפו פניו יש לחוש דשמא הלכה כר' מאיר דאוס' ומי שאינו בקי בזה וכן בצק החרש שיעורו משיניח העיסה והולך אדם מיל: ואינו חייב משום חמץ אלא מחמשת המינים ואף על גב דאמרינן התם מותר ללתות חטים בפסח מיהו עכשיו נהגו העולם איסור ואין להתיר: ודגן שנפל עליו מים אסו' למוכרו לגוים אלא ימכרם לישראל שיאכלם קודם הפסח: ודלף היורד טיף טיף על העיסה או על דגן אינו בא לידי חמוץ: ואין לשין אלא במים שלנו: ויש מחמירין לשאוב המים בין יום ובין לילה: ומורי

הרב רבינו יצחק אומר לא נתנה תורה למלאכי השרת: ועוד דהוי ליה למיתני שלנו כל הלילה: אלא אין לינה רק מחצי הלילה עד עמוד השחר: והטעם לפי דעתי משום דאז רוח צפונית מנשבת עד הבקר והכי נמי אמרינן גבי קדשים ומים שלנו שנתערבו במים שלא לנו התיר רבינו יהודה אחרי שנתבטלו ברוב קודם הלישה חד בתרי: ואם לש אדם במזיד קודם היום ישרפו המצות: או יאכלם או ימכרם לגוים קודם ארבע שעות של יום ארבע עשר: ואם לא יוכל אדם למצא מים שלנו בשום ענין ילוש במים שלא לנו. וכן אם נתחלפו לו בשוגג מים שלנו בשלא לנו נראה דמותר דלא אסרו ליה רק בעבר' ולשה: ולא תלוש בחמה וגם לא ביום המעונן אפי' במקו' שאין חמה זורחת דיומא דעיבא כול' שמש' וטוב שלא להוליך המים בחמה או תחת הרקיע ביו' המעונן אא"כ מכס' אותו במפה ונר' שאין לחוש רק שלא לשהו' זמן מרוב': ומ"מ יש ליזה' אפילו לפי שעה: ואין לשין יותר מה' רביעי' קמח וטוב ללוש פחות: והסל או כלי אחר מצרפן לסל' : ואין עושין סריקין המצויירי' בפסח מפני שהאש' שוהה עליהם ומחמצת בעת עשייתן ואפי' בדפוס גזיר' שמא תעשנו שלא בדפוס : ומי תשמישו של נחתום ישפכו במקו' מדרון מפני שמחמיצין: אין שורין את המורסן ומניחין לפני התרנגולין מפני שמחמיצין אבל חולטין להם ברותחין ומיהו נהגו העול' שלא לחלוט שמא לא ירתיח יפה יפה : ולא ילעוס אדם חיטים ליתן ע"ג מכתו מפני שמחמיצין:

שלמו מ"ע ומל"ת התלויין באכיל' מדאוריית': אחל הלאוין התלוין באכיל' מדרבנן:

סימן רכג

רמב"ם פי"ו דהלכות מאכלות: סמ"ג לאוין סימן קמח דף נז טור י"ד קיג וקיד

שלא לאכול שלקות וזהו בישולי גוים עכו"ם: אך הפת עמדו עליו חכמי' והתירוהו: ויש מפרשי' שהיתר זה אפי' במקו' שמצוי פת של ישראל וכן נהגו ויש מפרשים במקום שאין פת של ישראל מצויה: אבל אם פת ישראל מצויה אסור ומיהו עיסה של ישראל שנאפת ע"י גוים אסורה לדברי הכל: ואין מוכרין אותה לגוים שמא ימכרנה לישראל : אבל בשלקות כל דבר שאינו נאכל כמו שהוא חי ועולה על שולחן מלכים ללפת בו את הפת יאסור: אבל אם נאכל כמו שהוא חי אפילו עולה על שולחן מלכים או אינו עולה על שולחן מלכים אף על פי שאינו נאכל כמות שהוא חי מותר: וביצה שצלאה הגוי אסורה כרבי יוחנן: ודגים קטנים שמלחן ישראל או גוי ובא גוי וצלאן מותר וכן דג מליח הלכה כחזקיה ובר קפרא דשרו: וכל שבישולו ביד ישראל בתחלה או בסוף שרי : ושכר אין בו משום בישולי גוים: ושמן של גוים ר' יהודא הנשיא ובית דינו נמנו עליו והתירו:

וקסבר נותן טעם לפגם מותר: והכי הלכתא: ומיהו חלתית שחתכו בסכין של עכו"ם אגב חורפיה דחלתית מחליא ליה: בצלים או כרישין או שומין בעינן ששים מן הסכין ואם לאו יהיה אסור וקטן האוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו אפי' בדאורייתא וכ"ש בדרבנן:

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פ"ג: סמג לאוין סי' קלב דף מה: טור י"ד סימן קטו:

שלא לאכול חלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו שמא עירב בו חלב בהמ' טמא' ואין חילוק בין יש בהמו' טמאות בבית בין אין בהמות טמאות בבית וצריך שיהא הישראל שם בשע' שיתחיל לחלוב ויראה שאין בכלי שום דבר ואח"כ אם יוצא ונכנס מותר: ואין חילוק להתיר היכא שחלבו הגוי לצרכו :

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ג': סמג לאוין סימן קלב דף מה

שלא לאכול גבינות של עכו"ם: יש הרבה טעמים שאין נוהגים עתה ויש שנוהגין עתה: כגון שמעמידין בעור הקיב': וזה נוהג בינינו: אבל יש מקומות שמעמידין הגבינות בפרחים של קרדון: ובאותן המקומו' אין נוהג איסור הגבינות: גם טעם גלוי אינו נוהג בינינו: גם טעם חלב טמא אינו נוהג ומכל מקום אין להקל שכבר נאסרה במנין: אך מותר להניח' בבית עכו"ם בחותם כל דהו דלא טרח ומזייף:

רמב"ם פי"א דהלכות מאכלות סמ"ג לאוין סימן קמח הביאו בכלל לאו השמר לך פן תכרות ברית וגומר ואכלת מזבחו: טור י"ד קכג:

שלא לשתות יין וחומץ של עכו"ם אף על פי שבתלמוד מתיר ליגע גוי בחומץ: אין אנו בקיאים מתי הוא קרוי חומץ חזק: לכך נהגו העול' איסור ואין להתיר ושכר של עכו"ם אסור מפני שמערבין בו שמרי יין ומן האוצר שרי : ושמא היינו דוקא שכר תמרי' אבל שכר מחטים או משעורים אין רגילין לערב בו שמרי יין: ומי בוסר אסור ליגע בו עכו"ם: ואפילו בדיעבד נמי אסור דאין אנו בקיאין מתי קרוי בוסר : ויין מבושל מותר ליגע בו עכו"ם וכן יין המעור' בתבשיל או במורייס : ומי תותים וכל דבר שהוא יקר מן היין אין קונין אותו מן העכו"ם אלא אם כן ישראל רואהו נמשך מן החבי' ובוט"ש וק"אנש של עכו"ם רבינו תם התירם בסוף ימיו בהדחה וכן הרב רבינו משה אעפ"י שמזופפות לא הוי מכניסן לקיום ונאדות של עכו"ם של עור אם אינם זפותים והן חדשים מותרים: אבל אם הם זפותים או ישנים אסורי' כי שמא מכניסן לקיום הוא ובעו לכתחלה מילוי ועירוי ג' ימים או הגעלה או מיישנן: וחביות של עכו"ם אע"ג דעבד קינס' אסור: ומ"מ מותר לכפותן על גבי האש לעשות אש גדולה שתהא יד סולדת בדופני החבי' בחוץ ודי בכך: וחביותיה' מותר לתת לתוכן שכר ולאחר שנתנו בהם שכר אסו' לתת בהם יין:

ואם נתן לתוכן ציר או מורייס שורף טעם היין: הגת שדרך בה אם אינם זפותות של עץ ושל אבן ינגב: ואם זפותות צריך קילוף זפת ודין זה בשל אבן ודרך בה ושל עץ אפי' לא דרך בה ושל חרס אפי' בקילוף הזפת אסור אלא מיישנ' או מערה או מחזירה באור: ואם הגת של ישראל ודרך בה תחלה ואחר כך נגע בו העכו"ם ביין שבגת לאחר שהתחיל לימשך או שמא אפי' דרך בה אחרי כן אין צריך רק הדחה ואם זפותה צריכה קילוף זפת ואם יש בה נעורת של פשתן או בלאי בגדים בין נסר לנסר אפי' אינה זפותה לא סגי בניגוב אלא בעי עירוי: וכן הדין במשפך שקורין אנטויצי"ר: וחכמים אוסרין בגת של חרס ומחץ ומשפך של חרס אף בגינוב ומשהין אותן י"ב חדשי' דמיישנן מועיל בדבר שמכניסו לקיום וגם כלי המדה כגון המודי"וא וההי"ן שרגילין למוד בהם מנהג הוא להחמיר כמו במשפך לעשות ניגוב ואם זפותים לקלף הזפת אם אינם של חרס ואם הם של חרס אין להם תקנה רק שישהה י"ב חדש או עירוי גיגיות גדולות אם רגילין לדרוך בהם ודרך בהם עכו"ם תחילה יש בהם דין גת להצריך ניגוב שאין לומר בגת דוקא צרי' ניגוב שנכנס היין בכובד ובדוחק הקורה לא היא: דבגת שלהם לא היו דורכים בו כי אם ברגל ולא היה להם קורה כי אם בבית הבד כדאמרינן מהו לדרוך עם עכו"ם בגת ומקשינן והא מנסך ברגל ואפ"ה מצריך ניגוב: וה"ה בגיגיות גדולות שלנו: ודין ניגוב מים ואפר ארבעה פעמים: שני פעמי' מים ושני פעמים אפר: ואם יש בהם לחלוחית מקדים אפר למים: ואם יבשים הם מקדים המים לאפר כך מחלק התם התלמוד בפרק בתרא דעכו"ם ואין להצריך לכל היותר כי אם שני פעמים אפר וכן מים: אבל לא דרך בהם וכבר עבר שנים עשר חדש אין צריכים ניגוב: ואם דרך בה בדיעבד היה מתיר רבינו תם מטעם דאיסור הניגוב בטל בששים. סל וגרגותני אם הם של עכו"ם לא סגי בניגוב אך מניחן תחת מעין שמימיו רודפין וחריפין או תחת צנור שמימיו מקלחין: אבל של ישראל ונגע בו עכו"ם סגי בהדחה: כלי חרס חדש רש"י מצריך לתת בהם מים ג' פעמים כדי שיה' הכלי בלוע ממי' ורבינו תם מתיר אפילו אותם של עכו"ם בהדח' שלשה פעמים ועיסה שיש מקומות שהם מחמיצין בשמרי יין ומייבשים אותם שמרים תחלה יש שמתירין הפת: כמו דורדיא דארמאי דשרו לבת' תריסר ירחי שתא לפי שנתייבשו הרבה וכ"ש כשנתייבשו בתנור: ורבינו תם אסר דהיינו דוקא שמרים שנתמדו במים ונסחטו אותם נקראי' דורדי' אבל שמרים קמאי אותם שלא היה בהם מים מעולם אין מועיל ליבשם בתנור ולא י"ב חודש וכן בתוספתא שמרי יין של עכו"ם שיבשו אסורים בהנאה: ומיהו בירוש' קאמר שמרי' של עכו"ם לאחר שנתייבשו מותרין: גיגית של ענבי' דרוכי' מותר להניח ליגע בו עכו"ם ואפילו לכתחלה: דאמר רב הונא אין עושין יין נסך

עד שימשך: וזהו עד שיתן סל וגרגותני ולקח ישראל מן היין שבסל מן אותה שעה ואילך אם נגע העכו"ם ביין שבגיגית נאסר הכל: ואם לא נגע רק בזגין ובחרצנים אין הכל נאסר אלא אם כן משקה טופח על מנת להטפיח שמחבר הכל ואפי' לא לקח ישראל מן היין שבסל נקרא המשכה כיון שהיין צלול נכנס לתוך הסל ונבדל מן הזגין ומן החרצנים ולדברי רש"י אפי' בלא נתינת סל אלא שפינה הענבים אילך ואילך והיין כנוס באמצע מקרי המשכה ושמא מיירי שלא נשארו ענבים עד שולי הגיגית מקום שהיין כנוס שם : והגיגית דרוכה ששהתה בבית עכו"ם ימים רבים אין חוששין שמא המשיך ממנה וקשה מאוד דבירושלמי אמרינן והוא שלא העלים ישראל ממנה עיניו: ויש לחלק בין גיגית שניכר חסרונו לגת שלא ניכר חסרונה: ואם נאמר שמא לקח הגוי מעל גבה מעט יין צלול שצללו מן הזגין ומן החרצנים ואחר כך החזירו הרי כבר פירש דבטל בששים וירא שמים מכסה בבגד וכורך בחבל סביב וחותם החבל בקשרו ונותן אפר או עפר על גביו ודבר זה טוב שלא יתן העכו"ם בו מים: ואם יש ברזא בגיגית צריך לחתמה אם לא שידוע וניכ' כשמסירין אותו : ומגע עכו"ם בכוונת ניסוך אסור בהנאה בכוונת מגע ולא בכוונת ניסוך לראשונים אסור בהנא' ובשתי' בזמן הזה אך בתשובת הגאוני' פי' דעכו"ם בזמן הזה אינו עוש' יין נסך לאסו' בהנא' מידי דהוה אתינוק בן יומו: ומגע עכו"ם בידו שלא בכוונת מגע או שהיה סבור שהי' משקה אחר מותר בהנאה ואסור בשתיה: ואפי' לדידן וכן נגע ע"י דבר אחר בכוונה: אבל ע"י דבר אחר שלא בכוונ' מגעו מותר כדפירש ר"ת וזה קרוי כחו של עכו"ם ולא מגע ועכו"ם שהריק מכלי אל כלי אם הוא סבור שהוא יין אסור בשתייה ולראשונים בהנאה ודוקא מה שיוצא לחוץ ומה שבפנים מותר דנצוק אינו מבור ואפילו למאן דאמר נצוק חבור אין חבור ע"י קיטוף וכשמריקין היין מן החבית לגיגית לא יסייע העכו"ם לישראל לכתחילה דילמא מישתלי וסמיך על העכו"ם והיכא שהוא סובר שהוא משקה אחר מותר אפי' בשתייה: וכן אם נושא יין ושלא בכוונה נפל מן היין לחוץ הכל מותר אפי' מה שבחוץ: המשפיל קורה כבדה על גבי תפוח לא יניחה לעכו"ם לגלגל לבדו ואין חילוק בין שלשה כוחות לב' כוחות יין נסך שנפל על גבי ענבים ידיחם ואם מבוקעות או שנפל העוקץ הרי הן כמבוקעות ואסורות בנותן טעם ואם נפל על חטים כמו כן נראה שהן כמבוקעות: ואסור למוכרן לעכו"ם שמא ימכרם לישראל אלא עושי' מהם פת למכור לעכו"ם שלא בפני ישראל: ועכשיו שיש אוכלים פתם אסור למוכרו אלא חתיכות שאין לוקחין כיוצא בו: ועכו"ם הנושא יין בכלי מלא אסור אפי' בדיעבד שמא נגע בו ודווקא נושא בידיו אבל אם נושא במוט מותר: ואפי' בלא מוט אך שאינו קל ליגע בו כגון לישא הדלי דרך טבעתו מותר ואם

חסר הכלי מותר. ונאד של עור בין חסרה בין מלאה מותר שאין דרך ניסוך בכך: ואף על פי שדוחק הנאד ומגיעו ביין ומטעם זה התיר רבי' תם יין היוצא בין סדקי החבית וישראל שם הנעורת והעכו"ם תוחבו ומהדק היטב וכן להניח שם חישוקין מות' אבל אם ישראל לא שם הנעורת מתחילה אסור אך סביב השולים שקורין גאבל"א דמפסיק חוד השולים מותר : וגיגית מלאה ענבים דרוכים שהמשיכו ממנה יין אסור להניח שיבא העכו"ם וישפוך ענבים בגיגית מפני שכולם נוגעים זה בזה: ואם משליך יסייע ישראל: או ישפוך מרחוק ואם לא עשה כן אסור: ואסור העכו"ם לתת המים בתוך היין כדי לעשותו טוב לשתות אבל שאר זריקות מותרות: עכו"ם שתחב אצבעו לתוך החבית של יין או ברזא או היתה שם ברזא ונענע להוציא היין והברזא ארוכה והוציאה אם היא ארוכה עד שהיא נכנסת לחלל החבית הכל אסור: אבל אם אין הברזא עוברת עובי דופני החבית ונענע לצאת הכל מותר: ואם הניח ידו על הנקב מבחוץ שלא יזוב היין אין הלכה כרב פפא והכל אסור בהנאה לראשונים ובשתייה לעולם אסור ולכך אין לנו נפקותא כלל: ועכו"ם הלוקח חבית של יין מישראל והחתימו כדת מותר דאחרי דטרח כולי האי מרתת להפסיד ממוניה: ולא דמי למטהר יינו של נכרי דאמרינן בחצר אחרת אף על פי שיש מפתח וחותם ביד ישראל אסור דהתם לא טרח העכו"ם וגם אפילו במטהר התיר רבינו תם ע"י חותם בתוך חותם: ומה שאסר במשנה היינו בחותם אח' או במפתח לבד: וישראל שמסר חבית שלו לגוי להוליכו מעיר לעיר וחתום בחותם אח' ולן בעיר שכולה עכו"ם אם רגילות להניח העגלות ברשות הרבים או בחצרות הפתוחות לרשות הרבים מותר דמירתת מעוברי דרכים ישראלים ואפי' לנו בבית והפתח נעול נראה דהוי מותר: דקיימא לן כרבי אליעזר דאמר בחותם אחד מותר רק שיכיר חותמו כשיחזור ויראהו: וכשהאד' שולח בכתב כך הוא חתום מועיל כמו מכיר חותמו והיכא שנתקלקל החות' יש מדמין לטהרות מחממי מרחץ דאמרינן המניח כליו בחלון של אוליירי' ונעל וחתם אף על פי שהפתח פתוח וחותם מקולקל טהורות: וחותם שאמרו אפילו טיט ואפילו קיסם: וכן יש לומר כל שכן ביין וכן קבל רש"י מרבותיו: ויש חוששין שמא יתחוב הגוי סכין בין הנסרים ומצריכין לכסות כל החביות בדוק שקורין ט"ילא וחותם וישראל שהניח יין ברשות הגוי גם בלא חותם ויוצא ונכנס מותר. ואם הודיע שהפליג אסור: והשולח חביות ריקניות לבית האומן לתקן אף על פי שהם בבית הגוי זמן מרוב' אין רגילות להשתמש בהם מפני שהם גדולים: ופיר' ר"ש דמה שאנו חוששין למגע עכו"ם לזיוף היינו דוקא במקו' שיוכל לשום מים או יין תחת אותו שלוקח ושיש לו שהות: אבל בשביל מגע בחנם לא יטרח ושמא לא פירש כן אלא בחבית: אבל בכלי מגולה רגילות הוא ליגע דרך

מתעסק היכא דאין יוצא ובא: המוצא עכו"ם עומ' בין יינו אם אינו נתפס כגנב אסו' כגון שיש לו לישמט ולומ' אני רודף אח' תרנגולתי או דבר אחר: ואם נתפס כגנב מותר: או אם יש חלון או סדק שיוכל לראות העכו"ם מותר: והמוסר מפתח לעכו"ם ויש בתוכו יין כשר מותר דלא מסר ליה רק שמירת מפתח בלבד. והכי אמרינן גבי טהרות: ואם הניח יין ברשות עכו"ם ולא הודיעו שהפליג אע"פי שהוא שבת מותר דאמרי עכו"ם יהודים אינם שומרים את השבת: והיכא שהשומר אמר לבעל הבית נתנסך יינך נאמן: ואם אחר אומרו הרשו' ביד הבעל הבי' לומר איני מאמינך ואם שותק נאמן: ואומר הר' רבי אלחנן דוק' בדבר שיוכל לידע ומה שאמ' שאינו נאמן בהכחש' היינו בדב' שאינו יכול להוכיח דבריו אבל אם אמר לו בא וראה עדין העכו"ם נוגע בו נאמן:

שלמו מצות התלויות באכילה ובשתיה דאוריי' ודרבנן אחל מצות התלויות בדין:

סימן רכד

רמב"ם הלכות סנהדרי' פ"כ וכא: סמ"ג עשין סימן קו. טור ח"מ סימן י"ז.

לשפוט צדק כדכתיב (ויקרא י"ט:ט"ו) בצדק תשפוט עמיתך. ודרשו רבותינו שלא יהא אחד מבעלי דינין עומד ואחד יושב. ואחד אומר לו דבר כל צרכך ואחד אומר לו קצר דבריך גם יש בזה לאו דלא תלך רכיל ודרשינן עמיתך עם שאתך בתורה ובמצות השתדל לדונו יפה פי' להקדים דינו. ועמדו שצריכין הבעלי דינים לעמוד. אבל אם רצו בית דין להושיב את שניהם מושיבין ואם האחד תלמיד חכם והאחד עם הארץ. לחכם מפצירין לישב ולא לעם הארץ. וקאמר מחלוקת בבעלי דינים אבל בעדים לדברי הכל בעמידה ובעלי דינין נמי לא אמרן אלא בשעת משא ומתן. אבל בשעת גמר דין דברי הכל בעלי דינין בעמידה ודיינים בישיבה. והני מילי לכתחילה בעמידה אבל בדיעבד שפיר דמי ות"ח לכתחילה מיושב. וגם אמרו חכמי' שני תלמידי חכמים ששונאין זה את זה אינן יושבין בדין: וגם אמרו שנזקקין לתובע תחילה כגון שזה תובעו מנה והלה אומר מסרתי לך משכון ומכרתו והריני תובעו שיחזירנו לי אומרים לו שלם את המנה תחלה ואח"כ ישלם הפסד משכונך ופי' בתוס' זהו דוקא כגון שהיה דין חבלות דאין נותנים זמן לחבלות. דאי בדין אחר מאי נפקא מיניה הלא יש לו זמן ל' יום. אבל היכא דזיל נכסי נתבע נזקקין לנתבע תחיל': אי נמי עידי הנתבע רוצים ללכת ועידי התובע מיושבין: וגם אמרו יתום קודם לדין אלמנה: ודין אשה קודם לדין האיש. ויש שפסק שדין אלמנה קודם לדין ת"ח ונראה למורי הר' יצחק דת"ח קודם: כדאמר פרק שני דייני גזירות רב ענן דהוה קאי דינא דיתמי קמיה א"ל האי עשה והאי עשה עשה דכבוד תורה עדיף. ומצוה

לומר לבעלי דינין אי פשרה בעיתו אי דינא בעיתו אבל נגמר הדין ד"ה אין רשאין לבצוע ופשרה צריכה קנין ופשרה ביחיד ואמרינן כי בכלל זה לדון חבירו לכף זכות שמתוך שידונו לכף זכות יחשוב אין חוטא רק אני וישוב לבוראו פן יכריע כל העולם לחובה וכמה מעשי' מביא במסכת:

סימן רכה

רמב"ם הלכות עדות פ"ח: סמ"ג עשין סימן צח ח"מ סימן יח:

לפסוק הדין ע"פ הרוב דכתי' (שמו' כג) אחרי רבים וגו': אבל אחד אומר איני יודע יוסיפו הדיינים שני דיינים אחרים ויהיו ארבע והאחד שאומר איני יודע כמאן דליתיה דמי ודיני ממונות פותחין בין לזכות בין לחובה ומחזירין בין לזכות בין לחובה. והכל מלמדין זכות וחובה: ומי שלמד זכות חוזר ומלמד חובה: ודנין ביום וגומרין בלילה או בו ביום: ובירושלמי קאמר דפחות מבן עשרים דן דיני ממונות וגר וממזר דנין דיני ממונות : ובמגילת סתרים דרבינו ניסים אמר דאין דנין דיני ממונות בערב שבת מדרבנן מיהו עתה נהגו לדון מפני ביטול תלמוד תורה של מלמדין: והאב ובנו הרב ותלמידו מונין להם בשנים ומתחילים מן הגדול בדיני ממונות:

סימן רכו

רמב"ם פכ"א מכב דהלכו' סנהדרין סמ"ג עשין סימן קו טור ח"מ סימן ט טו:

להתרחק מדברי שקר דכתיב (שמות כ"ג:ז') מדבר שקר תרחק: ודרשינן פרק שבועות העדות מניין לדיין שלא יעשה סניגורין לדבריו ר"ל להחזיק דבריו היכא דטעה ואפילו אינו עושה מעשה ת"ל מדבר שקר תרחק. ועוד דרשינן שם מכאן שמי שיודע בחבירו שהוא גזלן שיתרחק ממנו ולא יצטרף עמו: וגם אזהרה לדיין שלא יושיב תלמיד בור לפניו: ועוד דיין שהוא יודע בדין שהוא מרומה ועדים מעידים אותו שלא יאמר אחתכנו ויהי' קולר תלוי בצואר העדים: אלא יסלק עצמו מן הדין: ועוד תלמיד שיושב בפני רבו וראה זכות לעני וחובה לעשיר שלא ישתוק ועוד דרשינן תלמיד שיושב בפני רבו ויודע ברבו שטועה שלא יאמר אניח לו עד שיחתכנו ואסתור אותו ואבנני משלי ויקרא הדין על שמי: ותלמיד שאמר רבו לו יודע אתה בי שאיני משקר מנה יש לי ביד פלוני ויש לי עד אחד בא ועמוד אצלי כשיעיד ולא תוציא דבר מפיך שלא יעשה כן: ונושה בחבירו מנה שלא יאמר אטעננו מאתים כדי שיודה לי מנה ויתחייב לי שבועה ואגלגל עליו שבועה ממקום אחר: וכן מי שנושין בו מנה וטוענין אותו מאתים לא יאמר אכפור אותו

בבית דין ואודה לו חוץ לבית דין שלא אתחייב לו שבועה ויגלגל עלי שבועה אחרת: ושנים שבאו לפניך לדין אחד לבוש סמרטוט ואחד לבוש אצטלא בת מאה מנה אומרים למכובד הלבישהו כמותך או לבוש כמותו שלא תגרום לנו שנשא לך פנים: אמנם מותר לשנות מפני השלום כדאיתא ביבמות וגם לערב דעתו עם הבריות: ואמרינן בפרק שני דכתובות כיצד מרקדין לפני כלה ב"ש אומרים כלה כמות שהיא וב"ה אומרים כלה נאה וחסודה. ויש ליזהר על מה שאמרה תורה לפניהם ולא לפני עכו"ם שאפי' ידעת בדין אחד שהעכו"ם דנין אותו כדין ישראל אל יביאהו בערכאות שלהם לפי שמייקר שם עכו"ם דכתיב כי לא כצורנו צורם וגו' אמנם עתה אם הבעל דין גברא אלמא ולא ציית דינא נוטל רשות מב"ד ומכריחו ומציל בדיני עכו"ם כדאיתא בפ' החובל קרית לחברך ולא ענך גודא רבא שדי עילויה ופירש רבי' יוסף טוב עלם קרית לחבירך בדין ישראל ולא רצה השלך עליו הכותל הגדול הוא הדין של עכו"ם שאינו יכול לישמט ממנו. גרסי' בפ' הגוזל דסלקין לעילא ודנחתין לתתא האי בר ישראל דידע סהדותא לעכו"ם על ישראל חבריה ומסהיד בדיני עכו"ם משמתינן ליה וה"מ בדייני מגיסתא אבל בי דואר אינהו נמי אחד סהדי עושין כדין ישראל ומומתא שדו עליה כדיני ישראל. ודוקא חד לא יעיד אבל תרי לית לן בה. ובעיא היא צורבא מדרבנן דמהימן כבי תרי אי מצי לאסהודי ולא איפשיטא וצריכין הדיינין מאד להתרחק בכל היכולת שלא יקבלו עליהם לדון דין תורה כי מאד נתמעטו הלבבות. דהכי אמרי' בירושלמי רבי יוסי בר תחליפא באו לפניו בעלי דינין ואמרו ע"מ שתדיננו דין תורה אמר להם איני יודע לדון דין תורה:

שלמו העשיין מן הדינין ואלו הן הלאוין:

סימן רכז

רמב"ם הל' סנהדרין פ"כ. סמג לאוין סימן קצד טור א"ח סימן ח:

שלא להכיר פנים דכתיב (דברים א) לא תכירו פנים במשפט. ודרשו רבותינו שלא יעמיד אדם דיין שאינו הגון:

סימן רכח

רמב"ם הל' סנהדרין פרק כ סמ"ג לאוין רג ורד וסי' קצד מפיק לה מן לא תכירו טור ח"מ סימן יז:

שלא להדר פני גדול דכתיב (ויקרא י"ט:ט"ו) לא תהדר פני גדול פירוש שלא יאמר היאך אני פוגם כבודו של עשיר אזכנו עכשיו וכשיצא לחוץ אומר לו תן לו: ובכלל זה שלא להחניף על החנופה אמר שלמה ע"ה (משלי כ"ד:כ"ד) אומר לרשע צדיק אתה יקבוהו

עמים ואמר ר' אלעזר כל אדם שיש בו חנופה מביא אף לעולם שנאמר (איוב ל"ו:י"ג) וחפני לב ישימו אף: וגם נופל בגיהנ' שנא' (ישעיהו ה':כ') הוי אומרים לרע טוב ולטוב רע וכתוב בתריה לכן כאכול קש לשון אש: גם לסוף נופל ביד מי שהחניף לו או ביד בנו. או ביד בן בנו וראיה מירמיה וכל עדה שיש בה חנופ' היא מאוסה כנדה ולבסוף גולה שנאמר (איוב טו לד) עדת חנף גלמוד: ובכרכי הים קורין לנדה גלמודה וכתיב (ישעיהו מ"ט:כ"א) שכולה וגלמודה גולה וסורה והא דאמר רבי שמעון בן פזי מותר להחניף לרשעים בעולם הזה זהו כשאיין עושין עבירה מפורסמת:

סימן רכט

רמב"ם הלכות סנהדרין פ"כ: סמג לאוין סימן רג ורד וסימן קנד מפיק ליה מן לא תכירו ח"מ סימן יז

שלא להדר פני דל דכתיב (שמות כ"ג:ג') ודל לא תהדר בריבו שלא תאמר העשיר מצוה לפרנס את העני אזכנו לעני ונמצא מתפרנס בנקיות: ויש בזה חד עשה וב' לאוין: חד ודל לא תהדר בריבו: וחד לא תשא פני דל: עשה דכתיב כקטן כגדול תשמעון:

סימן רל

רמב"ם הלכות סנהדרין פ' כ"ג סמ"ג לאוין סי' רח: ח"מ סימן ט

שלא ליקח שוחד דכתיב (דברים ט"ז:י"ט) לא תקח שוחד ושוחד הוא כל דבר: אפילו דבור יפה מצוה להסתלק מדינא כדאשכחנא כמה מעשים בפרק שני דייני גזירות גם אמרינן התם לא לידון איניש לא למאן דרחים ליה: ולא למאן דסני ליה למאן דרחים לא חזי ליה חיבה למאן דסני לא חזי ליה זכותא: ולמה נקרא שוחד: שהוא חד ואפי' לדון דין אמתי ואפי' שכר בטלה אמרינן מכוער הדיין שנוטל שכר לדון: אבל שכר בטלה דמוכח שרי:

סימן רלא

רמב"ם הלכות סנהדרין פ"כ: סמ"ג לאוין סימן רז: ח"מ סימן יז:

שלא להטות משפ' כדכתי' (דברי' יז) לא תטה משפט וכל המטה משפט של ישראל עובר שני לאוין שנ' לא תעשו עול במשפ' וכתוב לא תטה משפ' ואם הוא אביון עובר ג' לאוין אלו השנים וכתיב לא תטה משפט אביונך. ואם גר הוא או יתום ואלמנה. עובר בד' שנ' לא תטה משפט גר יתום ואלמנה. והוי כאילו מטה דינו של הקב"ה ונקרא משוקץ עול שנאוי. חרם. תועבה: מטמא הארץ מחלל את השם מסלק שכינה ומפיל את ישראל בחרב ומגלה את ישראל מארצ' וכל הדן דין אמת לאמתו כאילו נעשה שותף להקב"ה

במעשה בראשית. ואף על פי שכתוב לא תטה הרשות ביד ב"ד לענוש ולהכות ולהרוג שלא כדין לעשות סייג לתורה:

סימן רלב

רמב"ם פ"ב דהלכות סנהדרין. סמ"ג לאוין רו. טור ח"מ סימן יב.

שלא לגור מפני איש כדכתיב (דברים א) לא תגורו מפני איש בפרק קמא דסנהדרין מפרש דהיכא דשמע דבריהם ויודע להיכן הדין נוטה אינו יכול לומר איני נזקק לכם וכן דרש רבי יהושע בן קרחה תלמיד היושב לפני רבו וראה זכות לעני וחוב' לעשיר מנין שלא ישחוק תלמוד לומר לא תגורו:

סימן רלג

רמב"ם הלכות סנהדרין פכ"א סמג לאוין סימן רח וסימן י טור ח"מ סימן יז

שלא לשמו' דברי בעל דין עד שיבא בעל דין חבירו כדכתי' (שמות כ"ג:א') לא תשא שמע שוא. ובכלל זה שלא לקבל לשון הרע. וכל המקבלו והמספרו ראוי להשליכו לכלבים שנאמר לא תשא שמע שוא קרי ביה לא תשיא וסמיך ליה לכלב תשליכון אותו. ואמר רבא דלמיחש ליה מיהא מבעי: ואם ראה אדם בחבירו מענייניו שנראה הדבר אמת ראוי להאזין ולקבל כדאמר בשבת שקבל דוד לשון הרע משום דדברים ניכרים חזא ביה במפיבושת ועוד גרסינן בירושלמי דמותר לומר לשון הרע על בעלי המחלוקת דכתיב ואני אבא אחריך ומלאתי את דבריך:

סימן רלד

רמב"ם הלכות עדות פ"יג. סמג לאוין סימן רטו טור ח"מ סימן לג.

שלא להעיד קרוב שנאמר (דברים כ"ד:ט"ז) לא יומתו אבות על בנים וגו': ואפילו קרוב לערב פסול לעדות. וקרובי הדיין לפי הירושלמי ולפי ענין ההלכה האחין זה לזה קרוים ראשונים. ובניהם שניים: ובני בניהם קרויים שלישיים. אמרינן בפרק יש נוחלין מר בר רב אשי אכשר באבא דאבא ולית הלכת' כוותיה. ופסק בס' המצות באבא דאבא דאבא כשר לדברי הכל . ופסק ר"תדשלישי בראשון פסול. וכדרך שאתה מונה בזכרים יש לנו למנות בנקבות וכל אשה שאת' פסול לה אתה פסול בבעלה כל איש שאת' פסול לו אתה פסול לאשתו חוץ משלישי בראשון והיכא דאיכא תרי בעל כאשתו יש פסול ויש כשר. כיצד ב' שלקחו ב' אחיות או אשה ובתה פסולין. זה לקח אשה וזה בת אחות'. וכן הנשואי' בנות שתי אחיות או בנות שני אחים כשרי' . ואבי חתן ואבי כלה כשרים

זה לזה וכן אחי האח ואין אדם מעיד לאשתו ארוס' אבל לקרובי' כשר עד שישאנה וכל הקרוב באותה שעה ונתרחק כשר. והאוהב. והשונא כשרים לעדות והפסולים פסולים בין לזכות בין לחובה. ואם היה יודע בעדות קודם שנעשה חתנו ואחר כך נעשה חתנו פסול. ואם הוא חתום בשטר הוא אינו מעיד על כתב ידו אבל אחרים מעידין עליו וכן בגזלן אבל קטנים ונעשו גדולים אין מעידין חוץ מדברים אלו. על כתב ידו של אביו. ושל אחיו ושל רבו. ועל פלונית שיצאה בהינומה וראשה פרוע ועד כאן היינו מהלכין בשבת. ושאכלנו בקצצה של פלונית . אבל אם היה עכו"ם ונתגייר עבד ונשתחר' אין נאמנין. וכל עדות שנרא' שמעדות זה יש שום הנאה למעיד פסול שאין לך קרוב יותר מזה:

סימן רלה

רמב"ם הלכות עדות פי"ו סמ"ג לאוין סימן ריו טור ח"מ סימן כח.

שלא להעיד עדות שקר שנא' (שמו' כג) לא תענה ברעך עד שקר. ודוקא בבית דין אבל שלא בבית דין אינו אלא כמוציא שם רע בעלמ' וכשבאי' להעיד אומרי' להם סהדי שקרי אאוגרייהו זילי.

סימן רלו

רמב"ם הלכות עדות פ"י סמ"ג לאוין סימן ריד. טו' ח"מ סימן לד

שלא להעיד רשע שנאמר (שמות כו) אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס וגם אסור לעד כשר להצטרף עם עד רשע אפי' העדות אמת כך כתיב בספר המצות וכל איש שעבר עבירה דאורייתא פסיל דאורייתא עבר עבירה דרבנן פסול מדרבנן. ועד זומם למפרע הוא נפסל כאביי ופסול דאורייתא אין צריך הכרזה: ופסול דרבנן צריך הכרזה: ועדותו טוב הוא עד שיכריזוהו: ואלו הן הפסולין מלוי ברבית הלוה והמלוה: אבל העדי' שמא כשרים הם כי אינם סבורים לעשות עבירה. וכל מי שאינו סבור לעשות עבירה כשר לעדות ומפרחי יונים ומשחקי בקוביא: וסוחרי שביעית: ומשחקי בקוביא היכא שיש לו אומנות אחר' כשר והוסיפו עליה' החמסנים הלוקחים שלא מדעת בעלים: והרועים: אחד רועה בהמה דקה וא' רועה בהמה גסה: אבל מגדלי בהמה דקה כשרים בחוצה לארץ: ומוכסין פסולי' וסתם מוכ' פסול: וסתם גבאי כשר: וגנב ניסן וגנב תשרי לא שמיה גנב ובאריסי' בדבר מועט: ואוכלי צדקות של עכו"ם: אם אפשר להיות נזון בצנעה: ומבזה עצמו בפרהסיא פסול: ואם לאו כשר: ומשומד לדבר אחד לא הוי משומד לדבר אחר: ואם היה יודע בעדות קודם שנסתמה ונסתמה פסול: ואימתי חזרת משחק בקוביא

משישברו פספסיהן מעצמם ויחזרו מעצמם שלא ישחקו עוד ואפילו בחנם: מאימתי חזרת מפריחי יונים משישברו הכלי' שהם צדים בהם ויחזרו בהם דאפי' במדבר לא עבדי . וכן טבח שהיה בודק לעצמו ויצאת טרפה מתחת ידו פסול עד שילך למקום שאין מכירים אותו ויוציא טרפה מתחת ידו בדבר חשוב ומשלו:

סימן רלז

רמב"ם הלכות רוצח פ"א סמ"ג לאוין סימן רב:

שלא לחוס על המחויב דכתיב (דברים כד) וקצותה את כפה לא תחוס עיניך: והוא הדין לכל המחוייבים שלא יאמר בשגגה בא לידו מה בצע יהיה לנו להכותו או לענשו:

סימן רלח

רמב"ם הלכות עדות פ"א סמ"ג עשין סימן קח: טור ח"מ סימן כח:

שלא לכבוש עדותו דכתיב (ויקרא ה) אם לא יגיד ונשא עונו: ודוקא בב"ד אבל חוץ לב"ד לא וכן אם השביע עליו וכובש עדותו שחייב קרבן דוקא בב"ד: ודוקא בראויין להעיד אבל שאינן ראוים להעיד כגון הפסולים או מלך לא ואמרינן פ' שבועת העדות האי צורבא מדרבנן דידע סהדותא לחבריה קדם דיינא דבציר מיניה לא ליזיל ה"מ לממונא אבל לאיסורא אין חכמה ואין תבונה לנגד ה':

נשלם יום חמישי: תהלה למרים ראשי: ועתה מרצון נפשי אחל מצות יום ששי מצות התלויין בממון כנגד דבור לא תרצח שהוא דבור ששי לפי שרוב רציחות באות על ידי ממון כדכתיב נארבה לדם נצפנה לנקי חנם וסמיך ליה נמלא בתינו שלל:

סימן רלט

לתת נבלה לגר תושב דכתי' (דברי' י"ד) לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה ואמרו חכמי' להקדי' נתינה דגר למכירה דעובד עכו"ם שנאמר גר ותושב וחי עמך:

סימן רמ

רמב"ם הלכות שמיטה פ"ט. סמ"ג עשין סימן קמט טור ח"מ סימן סז:

להשמיט כספים דכתיב (דברים ט"ו:ב') שמוט כל בעל משה ידו ובזמן הזה דרבנן: ואם רצה הלוה לפרוע המלוה ויודע שהוא סוף השמיט' שהלוהו קודם צריך לומר לו משמט אני ואם אמר לו אף על פי כן יקבל הימנו: ואמרינן בירושלמי דיכול לומר משמט אני

בשפה רפה והיד פשוטה לקבל: וזו היא מה שכתוב בתלמוד ותלי ליה עד דאמר הכי: ובהקפת שכיר אין צריך לומר משמט אני וגם רשאי לתובעו:

סימן רמא

רמב"ם הלכות בכורות פ"א סמג עשין סימן ריא טור י"ד סימן שו:

לתת בכור לכהן דכתיב (במדבר י"ח:ט"ו) כל פטר רחם באדם ובבהמה יהיה לך: ודוקא בבהמה שכולה של ישראל אבל אם יש בו שותפות לנכרי באם או בוולד פטור: וכשמקנין אותו לנכרי טוב שיקנה אחד מאברי האם וא' מאברי הולד הראש או הריאה בכל דבר שנעשה בו טריפה מקנין לו בכסף ובמשיכה בשניהם : ואז יצא ידי כולן ואין לנו עונש בזה (נ"א. ואין לאו ועונש להטיל מום בבכור קודם שיצא לאויר העולם אבל) שאין אנו בקיאין ליתן בו מום קודם שיצא לאויר העולם: וטוב לעשות כמו שפירשתי:

סימן רמב

רמב"ם הלכות בכורים פי"ב סמג עשין סי' קמה קמו: טור י"ד סימן שכא:

לפדות פטר חמור דכתי' (שמות י"ג:י"ג) ופטר חמור תפדה בשה: ופודהו בשה: בין זכרים בין נקבות בין תמימין בין בעלי מומין: והשה שאמרו עין יפה בסלע עין רעה בשקל: עין בינוני בשלש' דינרי'. אבל מן התורה בכל שהוא פי' בשה כחוש: ואין פודין לא בעגל. ולא בחיה: ולא בטרפ' ולא בשחוט' ולא בכלאי': ולא בכוי: והני מילי שלא בשוייו של פטר חמור אבל בשווייו פודין בכל דבר: ומיד מברך שתי ברכות על פדיון פטר חמור ושהחיינו: אם הוא חשוב בעיניו: וכהנים ולוים פטורין: וכהנת ולויה כמו כן פטורה מפדיון פטר חמור אפי' נשואה לישראל כמו בכור אדם ואם לא פדאו אסור בהנאה וכן אם מכרו או מת קודם פדייה או אם ערפו אסור בהנאה אף אחר עריפה:

סימן רמג

רמב"ם הלכות בכורים פי"ב המ"ג עשין סימן קמה וקמו: טור י"ד סימן שכא:

לערוף פטר חמור: דכתי' (שמות י"ג:י"ג) ואם לא תפדה וערפתו. כיצד עורפו בקופיץ ומאחוריו:

סימן רמד

רמב"ם הלכות בכורים פי"א סמ"ג עשין סימן קמד: טור י"ד סימן שה:

לפדות בכור אדם דכתיב (שמות י״ג:י״ג) וכל בכור אדם בבניך תפדה. וצריך לפדותו ביום שלשים ואחד ואם פדאו ביום שלשים או קודם אינו פדוי אך אם אמר לאחר שלשים יום יהי הפדיון שלך. הוא פדוי ואפי' נתאכלו המעות. ואם מת הבן בתוך שלשים יחזיר הכהן המעות וגם ביום שלשים או אפי' לא מת רק שנולדו בו סימני טריפות. ואם מת לאחר ל' פי' קודם פדייה אפי' הכי צריך האב לתת חמשה סלעים. ושמא אז אינו מברך שהחיינו. ובכל פודים חוץ מעבדי' ושטרות וקרקעות. וכלים אף על פי שאינן שוים ה' סלעים לימכר בשוק מכל מקום אם מקבלן הכהן בחמשה סלעים הבן פדוי. וגם במתנה ע"מ להחזיר. ואם עבר האב ולא פדאו חייב הוא לפדות את עצמו. אבל האשה אינה חייבת לפדו' את בנה ומי שהיתה הורתו שלא בקדוש' ולידתו בקדושה חייב שנאמר פטר רחם בישראל. ובכור לאיש ולא בכור לאשה פטור. וכן הבא אחר נפלים ואחר יוצא דופן: בין באדם בין בבהמה טמאה בין בטהורה. ובשעת פדיון מברך אבי הבן שתים וכן הפודה את עצמו מברך א שתים. הג"ה א ורגילים העולם בבכור אדם לתת הבכור ביד הכהן ואחר כך פודהו: ומיהו אין צריך דאפילו בעיר אחרת שאין הבכור שם יכול לפדותו מהר"י אלפס ז"צל ע"כ הג"ה.

סימן רמה

רמב"ם הלכות בכורים פ"ה סמג עשין. סימן קמא. טור י"ד סימן שכב.

להפריש חלה דכתי' (במדב' טו) ראשי' עריסותיכ' חלה תרימו תרומה: חמשה מינין חייבין בחלה: ואם הקמחים נבללו יחד מצטרפים לשיעור עיסה שהוא מ"ג בצים וחומש ביצה: פחות מכאן פטורה: ואם נילוש' מזה מעט ומזה מע' שנינו אין החטי' מצטרפין אלא עם הכוסמין: והשעורי' מצטרפין עם הכל חוץ מן החיטים ואין שיעור לחלה רק בזמן שהיו נותנין אותה לכהן ואז נתנו חכמים שיעור: בעל הבית אחד מכ"ד: ונחתום אחד ממ"ח: והמפריש חלתו קמח אינה חלה אך אם יאמר לכשתעשה זו עיס' תהא זו חלה הרי זו חלה. ואוכלין עראי מן העיסה עד שתיגלגל בחטים ותטמטם בשעורים: והעושה עיסתו קביים פי' קב קב לבדו פטורה מהחלה עד שישכו: רבי אליעזר אומר אף הרודה ונותן לסל הסל מצרפן לחלה: וקאמר התם דלא אמר רבי אליעזר אלא בככרות שבבבל הואיל ונושכות זו את זו אבל אחרות לא והכי פירושי תנא קמא בעי נשיכה בעיסה והוא אומר דאפילו בנשיכה דסל סגי דהיינו נגיעה וי"א נשיכ' דתנור ולמדו נשים להיות מתנות בשעת הפרש' שתה' חלה על העיסה ועל השאור ועל הקמח שתוסיף אחרי כן בעריכתה שנינו פרק שלישי דמסכת חלה הנוטל שאור מעיסה שלא הורמה חלתה

ונותנו לתוך עיסה שהורמה חלתה הרי זו מביא עיסה שנייה שיהיה בו שיעור חלה עם אותו שאור ונותנה בצד אותה עיסה ומפריש ממנה שיעור חלה עליה ועל השאור: ואם אין לו מוציא חלה על הכל: ומתוך כך נראה שכשהשאור הוא של פטור והעיסה משל חיוב כמו שרגילין לעשות אחר הפסח שלוקחין שאור של גוים ונותנין בעיס' של ישראל שמוציא חלה אחת על הכל מיניה וביה ואין לחוש משום פטור על החיוב: ומה שאנו נוהגין ללוש עיסה אחרת זו היא חומרא יתירה ואמרינן חלת חו"ל לא בעיא מוקף ואוכל והולך ואח"כ מפרי' וכשהעיסה נילושה יחד אז אין חוששין רק שישאר אחד מן הלחמים: אבל במצות שלשין כל אחת לבדה צריך שישאיר מכל אחת מעט והעושה עיסה על מנת לחלקה בצק פטורה מן החלה חוץ מן הנחתום שאין הדבר תלוי בדעתו: וכל שכן העושה עיסה על מנת לעשות סופגנין שפטורה והא דאמרינן תחלתו עיסה וסופו סופגנין חייב זהו כשנמלך אחרי כן וכן בני אדם שנתנו קמח לגבל פחות מכשיעו' ובין הכל שיעור ועירבן יחד הגבל שלא מדעת' פטור ואם מדעתם עירבן ואין מדעתו לחלקה אחר כך חייב לכולי עלמא והיכא דדעתו לחלקה נמי חייב כיון דעירבו מדעתם כרבי יוחנן: וצריך לטול רשות מהבעלים בשעת הפרש' ואם נתנו רשות בעוד שהוא קמח מועיל הואיל ובידו ליקח עיסה ולעשות שליח להפריש ממנה : ונראה דאם בעל הבית אומר דניחא ליה שיפריש הגבל יפריש ואם הפריש שלא ברשות חלתו חלה מידי דהוה אפועלים שהלכו שתי וערב בגת דתורמין שלא מדעת בעל הבית: ולא דמי להא דאמר אי דלא שוייה שליח מי הויא תרומה: דפועלים שאני שהם קצת שייכי ביה: ואין להקפיד בברכה אשר יברכו בין יזכירו חלה: בין יזכירו תרומה: וחלת חוצה לארץ: אוכל והולך ואחר כך מפריש ואינה אסורה אלא למי שטומאה יוצאת לו מגופו: ונאכלת עם הזר על שלחן אחד ובטלה ברוב לאוכלה בימי טומאתו ושמא ה"ה ליאכל לזר : ומכל מקום טוב לישאל עליה אם חזרה ונתערב' בעיסה אבל אם נפלה בשאינה מינה צריך ששים לבטלה:

סימן רמו

רמב"ם הלכות גזילה פ"א סמ"ג עשין סימן פג טור ח"מ סימן שס:

להשיב גזל כדכתיב והשיב את הגזילה אשר גזל: ודרשו רבותינו בין שהוא הודה מעצמו בין מחמת שבאו עדים חייב לשל' הקרן ולא השבח: גזל קורה ובנאה בבירה תקנו חכמים שיטול דמים מפני תקנת השבי' והגוזל את חבירו ביישוב ורוצה להחזיר לו במדבר אם ירצה לא יקבל והוא הדין גבי מלוה ופקדון והגוזל את חבירו והבליע לו בחשבון יצא

או אם החזי' לכיסו שיש בו מעות לפי שאד' עשוי למשמש בכיסו בכל שעה אך אם אין בו מעות לא יצא והרי הם באחריותו עד שיודיעהו: והגוזל פחות משוה פרוטה לא ניתן להשבון ואיסורא דעבד עבד: ופרוטה הוא קרוב לרביע והוא שאנו קורין פיגטבונא: וכל זמן שלא נשתנית בגזלה חוזרת בעיניה: נשתנית נותן דמיה: מכרה או נשתנה אם נתיאשו הבעלים קודם לכן נקנית ביאוש ובשינוי רשות ואינה חוזרת בעין: אך הגזלן חייב לתת לו דמיה: ואם לא נתיאשו חוזרת בעיניה: ומה ששנינו הגזלנים ומלוי בריבית שהחזירו אין מקבלין מהם פירש רבינו תם דהיינו דוקא לאותו דור שתקן רבי כן. עוד אומ' רבינו יצ"ו דהיינו דוק' אותם שכל ימיהם הורגלו בכך ושינוי השם קונה עם יאוש. ושנוי מעש' בלא יאוש ושינוי החוזר לברייתו אינו שנוי: וגזיל' שלא נשתנית והוקרה היוקר לנגזל: וגזל מטבע ונפסל אומ' לו הרי שלך לפניך: אבל נסדק לא: וכן בהמה והזקינ': אבל הכחישה לא: ואם גזל בהמה ועשה בה מלאכה אינו חייב לשלם שכר הבהמה: ואם הוא רגיל בהן קונסין אותו אפילו בח"ל: והדר בחצר חבירו שלא ברשות אע"פ שהוא עשוי לשכור אם אין החצר עשוי' להיו' נשכר' פטור ואם עשויה להיו' נשכרת אע"פ שאינו עשוי לשכור חייב להעלות לו שכר: והשולח יד בפקדון חייב באחריותו עד שיודיע לבעלים ואפילו לא שלח יד בכולו כיון שהגביה כולו חייב באחריותו בכולו כגון שהגביה החבית ליטול ממנה רביעית: אבל הטהו ולא הגביהו אינו חייב אלא באחריות רביעית: ודוקא נגנבה אבל החמיצה חייב באחריות כולה דגירי דידיה אהנו ליה: ואם הגביה ארנקי ליטול ממנה דינר איבעיא לן אי חייב בכולה או לא: ולצאת ידי שמים יחזיר והיכא שנשבע לו יוליכנו אחריו אפילו למדי: ודיני גזלן לא כתבתי כאן אלא מה שמוטל על האדם לעשות:

סימן רמז

רמב"ם הלכות מתנות עניים פ"ז סמג עשין סימן קסב. טור י"ד סימן רמח

לתת צדקה לעני כדכתיב (דברים טו) נתון תתן לו. וצריך ליתנה בסתר ולא יתפאר בצדקה ולא יתיהר בה: ואומר הרב רבי אליעזר ממיץ שאם היה העני עובר עבירה להכעיס אינו חייב לזונו דלא קרינ' ביה אחיך עד שישוב ויקבל עליו דין או ילקה כדמוכח בגיטין גבי ההוא דזבן גרמיה ללודאי וכולי. וגם משומד לתיאבון היה אומר כן. ורב אמי שהיה רוצה לפדות משומד דאוכל נבלות לתיאבון. לפנים משורת הדין היה עושה. אמרו חכמים המבזבז אל יבזבז יותר מחומש. ואמרינן בירושלמי פעם ראשון לקרן מכאן ואילך לריוח. עשיר שאינו רוצה ליתן צדקה כופין אותו בדין. כדאמרינן רבא אכפייה לרב נתן בר אמי ואפיק מיניה ד' מאה זוזי לצדקה. וגדול המעשה יותר מן העושה. ודוקא באדם עשיר

אבל באדם שאינו עשיר אין לדוחקו יותר מדאי רק בדבר הראוי. וגבאי צדקה מקבלין מן הנשים ומן התינוקות דבר מועט הכל לפי עושר הבעלים או עניותם. האומר תנו מאתים דינרים לבית הכנסת או לספר תורה. ינתנו לבית הכנסת או לספר תורה הרגיל בה. האומר תנו מאתים זוז לעניים ינתנו לעניי אותה העיר ואומר ר"ת שנדרי צדקה שאנו נודרים עתה אנו נודרים לדעת עצמינו ואנו כגזברים ממנה. ואם אנו ממתינים עד שיבאו עניים מהוגנים אין כאן משום בל תאחר וצדקה הבאה ליד גבאי אסור לשנותה אם לא ברשות בני אותה העיר. אבל בני העיר משנין אותה לכל דבר שירצו אפילו לדבר הרשות דלב ב"ד מתנ' עליהם ועני שאין מכירין אותו ואומר פרנסוני או כסוני אין בודקין לפרנסה. אבל בודקין לכסות פי' שלא יהא רמאי. מי שהתנדב מנור' או נר לבית הכנס' אסו' לשנות' ואם לדבר מצוה מות' לשנותה. אע"פי שלא נשתקע שם בעליה מעליה. ומהו שם בעלים שאומרים המנורה או נר של פלוני ואם נשתקע אפילו לדבר הרשות מותר ואם היה המתנדב עכו"ם אסור לשנות' אפילו לדבר מצוה עד שישתקע שם בעליה מעליה. כמו שאמרו בערכין פרק קמא דעכו"ם מפעא פעי פירוש צועק ואומר התקדשתי דבר לבית הכנסת ומכרו אותו לעצמן. ובפרק קמא דב"ב משמע דמלך או שר מן העכו"ם ששלח ממון לישראל בצדקה אין מחזירין מפני דרכי שלום ושלום מלכות אלא נוטלים ממנו כמו בההיא דאמרינן דשבור מלכא שלח ארנקי וכו'. בפ' הניזקין אין ממחין ביד עניי עכו"ם לקט שכחה ופאה מפני דרכי שלום. ומפרנסין עניי עכו"ם עם עניי ישראל ומבקרין חוליהם וקוברין מתיהם מפני דרכי שלום. פדיון שבוים קודם לפרנסת עניים. פרנסת עניים קודם מלכסותם ואין מצוה גדולה כמו פדיון שבויים. שהשבוי עומד בסכנת מות וחרב ורעב. והמעלים עינו מפדיונם עובר בלא תאמץ לבבך. ולא תעמוד על דם ריעך ולא ירדנו בפרך לעיניך ומבטל מצות פתח תפתח את ידך ומצות וחי אחיך עמך ואהבת לרעך כמוך. ומצות הצל לקוחים למות והרבה דברים כאלו. ואין לך מצוה רבה כפדיון שבויים. בפרק קמא דבבא בתרא מוכיח כי אנשי העיר שגבו מעות לבנות בית הכנסת ובא להם דבר מצוה מוציאים בו את המעות. ואם קנו בהם אבנים יקרות לא ימכרו אותן לדבר מצוה אלא לפדיון שבוים אף על פי שהביאו הלבנים וגזרו את האבנים ופסלו הקורו' והתקינו את הכל ימכרו הכל מפני פדיון שבוים בלבד. אבל אם בנו וגמרו לא ימכרו בית הכנסת אלא יגבו לפדיונם מן הצבור. ואמרינן בפרק השולח. אין פודין את השבויין יתר על כדי דמיהם מפני תקון העולם. או משום דלא אתו לאיגרויי בהו. או משום דוחקא דצבורא. ואין מבריחין את השבויים מפני תקון העולם. שלא יהיו האויבים מכבידין עליהם עולם ומוסיפין שמירה על שמירה. וכן אין לוקחין מן העכו"ם ספרים

תפילין ומזוזות יתר על כדי דמיהם מפני תקון העולם. שנינו בפרק אחרון דהוריות כל הגדול בחכמה מחבירו הוא קודם לפדותו. אפילו היה כהן גדול עם הארץ וממזר תלמיד חכם. תלמיד חכם קודם: מי שישב במדינה שלשים יום כופין אותו לתת לקופה של צדקה עם בני המדינה: ואם ישב שם שלשה חדשים כופין אותו ליתן תמחוי: ישב שם ששה חדשים כופין אותו לתת בכסות עניי העיר. ישב שם תשעה חדשים כופין אותו ליתן צדקה לקבורה שקוברין בה את העניים ועושים בהם כל צרכי קבורה. ובירושלמי דב"ב שהה שנים עשר חדש בעיר הרי הוא כאנשי העיר. אמר רבי יוסי בר בון בין לחיטי פסח בין לישא בין ליתן ועתה מרוב הגלות נהגו העם עתה דין ל' יום שנינו במסכ' פאה מי שיש לו מזון שתי סעודו' אסו' לו ליטול מן התמחוי יהיו לו מזון י"ד סעודו' לא יטול מן הקופ'. עני שגבו לו להשלי' כל מחסורו והותירו הרי המותר שלו. ותניא בתוספת' דשקלים מותר עניים לעניי' מותר שבוים לשבוים מותר שבוי לאותו שבוי וכן תניא פ' נגמר הדין מותר מתים למתים מותר אותו המת ליורשיו. שנינו בפ' אחרון דפיאה כל מי שאינו צריך ליטול ונוטל אינו מת מן הזקנה עד שיצטרך לבריות. וכל מי שהוא צריך ליטול ואינו נוטל אינו נפטר מן העולם עד שיפרנס אחרים משלו. ועל זה נאמר ברוך הגבר אשר יבטח בה' וכולו וכל מי שאינו לא עור ולא פסח והוא משים עצמו כאחד מהם אינו מת מהזקנה עד שיעשה כאחד מהם ובירושלמי דפיאה אומר כל מי שצריך ליטול ואינו נוטל כאילו שופך דמים (פירוש כגון חולה או בעל יסורין או יש לו בנות רבות ואינו יכול להשיאן ולפרנסן אלא א"כ יטול).

כבר בארנו שגדול המפייס העני בדברי' יותר מהנותן צדקה. וכן איוב אומר אם לא בכיתי לקשה יום. כל המעלים עיניו מן הצדקה נקרא בליעל ורשע אכזרי וחוטא. שנאמר השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וכולי: וכתיב ורחמי רשעים אכזרי: ומכחיש יחוסו שאינו מזרע אברהם יצחק ויעקב שהם רחמנים: אלא מזרע עובדי עכו"ם שכתוב בהם אכזרי המה ולא ירחמו: וכל המרחם מרחמין עליו שנאמר ונתן לך רחמים ורחמך והרבך הנותן צדקה לעני בסבר פנים רעות אבד זכותו אפי' נתן הרבה ועובר משום אל ירע לבבך בתתך לו: וטוב ממנו הנותן פרוטה בסבר פנים יפות:

עוד יש ענין שלישי טוב משניהם. הנותן כראוי לידי העני בסבר פנים יפות:

עוד יש ענין רביעי טוב משלשתן שיתן לעני כראוי קודם שישאל:

ויש ענין חמישי טוב מארבעתן מה שאומר פר' מציאת האשה מההוא חסידא דהוה צריר זוזי בסדיניה ושדיה לאחוריה ובאים עניים ונוטלים אותן ואין הנותן יודע למי נותן ואין העני מתבייש:

ויש ענין ששי טוב מחמשתן שאומר שם היה משליך מעות מאחורי הדלת כי לא ידע העני כלל ממי לקח:

ויש ענין שביעי טוב מכלן הנותן לתוך קופה של צדקה ואין יודע ממי נוטלה ולמי נותנה: אבל עתה שאנו רגילין לעשות מקופה של האוצר שקורין קב"לא כמה דברים שאילו צורך עניים נראה להרב רבי יצחק זצ"ל דאין חייב לתת לתוך הקב"לא: ודין תמחוין וקופה אינו נוהג בזמן הזה בינינו: לכן דלגתי חלוקתה שאינם נוהגים במלכיות האלה. וכן דין מי שיש לו מאתים זוז אינו נוהג בינינו: וגדולה הצדקה שחשוב' ומקובלת יותר מכל הקרבנות שנאמר עשה צדקה ומשפט נבחר לה' מזבח:

סימן רמח

רמב"ם הלכות מתנות עניים פ"ז סמ"ג עשין סימן צג וקסב טור י"ד סימן רנג:

להלוות לעני דכתיב (דברים ט"ו:ח') והעבט תעביטנו די מחסורו אשר יחסר לו: ודרשו רבותינו מי שאין לו ואינו רוצה להתפרנס נותנין לו בתור' הלואה כדי שתנוח דעתו וזו היא מצוה יתירה מן הנותן: ומטיל לכיס יותר מכולן (פי' שלוקח מעו' מן ת"ח או מן העני ומרויח בהם לצורכ':)

סימן רמט

רמב"ם הלכות מעשר ונטע רבעי פ"ט סמ"ג עשין סימן קלז: טור י"ד סימן רצה

לפדות נטע או כרם רבעי דכתיב ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קדש הלולים לה' ודרשינן חלולים: נראה דבחוצה לארץ אין חיוב רק מכרם דכל המיקל בארץ הלכה כמותו בחוצה לארץ וכל החייב בערלה חייב ברבעי: ואין פודין אותו בוסר ואין פודין אותו במחובר ופודין אותן הבעלים: בזמן הזה שוה מנה על שוה פרוטה: ונוטל הפרוטה ושוחקה וזורקה לים או לשאר נהרות: כדי שלא יהא בה קלקלה לאחרים: וכשפודהו מברך אקב"ו על פדיון נטע רבעי: ואח"כ אוכל הפירו':

סימן רנ

רמב"ם הלכות שחיטה פי"ג סמג עשין סימן סה: טור י"ד סימן רכב:

לשלח הקן דכתיב (דברים כ"ב:ז') שלח תשלח את האם: שנינו בפרק שלוח הקן שמצות שלוח הקן אינו נוהג אלא כשאינו מזומן שנאמר כי יקרה דרך מקרה: ואווזים ותרנגולים ויונים שקננו בפרדס או יוני שובך הרי זה אינו מזומן: אבל אווזים ותרנגולים ויונים שקננו בבית ה"ז מזומן ואין חייב לשלח: עוד שנינו עוף טמא הרובץ על ביצי עוף טהור

ועוף טהור הרובץ על ביצי עוף טמא פטור מלשלח שנאמר תקח לך דבר הראוי לך: וצפור משמע שטהורה: עוד אומר שם מה אפרוחים בני קיימא אף ביצים בני קיימא יצאו ביצים מוזרות שאם צפור רובץ עליהם שפטור מלשלח ומה ביצים הצריכים לאמם אף אפרוחים הצריכי' לאמם יצאו אפרוחי' מפריחי' שאינו חייב לשלח האם: שנינו התם היתה מעופפת עליהם ולא רובצת בזמן שהכנפים נוגעים בקן חייב לשלח ואם לאו פטור היתה ביצה אחת או אפרוח אחד חייב לשלח שנאמר קן צפור מכל מקום: שלחה וחזרה אפי' ד' וה' פעמים חייב לשלח שנאמר שלח תשלח אפילו מאה פעמים פרק השואל אמר רב אסור לזכות בביצים כל זמן שהאם רובצת עליהן שנא' שלח תשלח את האם והדר ואת הבנים תקח לך. אמרינן בסוף שלוח הקן עד כמה משלחה אמר רב יהודה כדי שתצא מתחת ידו לפיכך שלח את האם וחזר וצד אותה הרי זה מותר לא אסרה תורה אלא לצוד אותה והיא אינה יכולה לברוח בשביל הבנים שהיא מרחפת עליהם אבל אם הוציאה ממקומה וצדה הרי זה מותר. ובמה משלחה רב הונא אמר ברגליה שנא' משלחי רגל השור והחמור יש מפרשים שאוחזה ברגל ומשלחה ויש מפרשים שצריך שיהיה רגלה קיים: ורב יהודא אמר בגפה משום דרגלה היינו כנפיה ופסק רב אלפס כרב יהודה: המוצא קן בים חייב לשלוח שנאמר כה אמר ה' הנני נותן בים דרך וגו':

סימן רנא

רמב"ם הלכות גזילה ואבידה פי"א סמג עשין עד. טור ח"מ רנט ורסג

להשיב אבידה כדכתיב השב תשיבם לאחיך ודרשינן בפ"ב דעכו"ם לכל אבדת אחיך לרבות המומר הלכך אפילו אם היה בעל האבדה רשע ואוכל נבלות לתאבון וכיוצא בזה מצוה להשיב לו אבדתו. אבל אוכל נבלות להכעיס הרי הוא מין והמינים והאפיקורסים ועכו"ם ומחללי שבתו' בפרהסיא אסור להחזיר להם אבידה: המוציא אבידה בזוטו של ים ובשלוליתו של נהר שאינו פוסק אע"פ שיש לה סימן הרי היא של מוצאה שנ' אשר תאבד ממנו ומצאת' מי שאבוד' ממנו ומצויה אצל כל אדם יצתה זו שאבודה ממנו ומכל אדם שזה ודאי נתיאש ממנה . המאבד ממונו לדעת אין נזקקין לו כיצד הניח פרתו ברפת שאין לה דלת ולא קשרה והלך לו וכל כיוצא בזה הרי זה מאבד ממונו מדעתו אף על פי שאסור לרואה דבר זה ליטול לעצמו מ"מ אין זקוק להחזיר: שנאמר אשר תאבד ממנו ומצאת' פרט למאבד ממונו לדעתו ואבדה שאין בה שוה פרוטה אינו חייב ליטפל בה ולא להחזירה: מצא שק או קופה אם היה זקן או מכובד שאין דרכו ליטפל בכלים אלו אינו חייב ליטפל בהן כללו של דבר כל שבשלו מחזיר בשל חבירו

נמי מחזיר בשלו אינו מחזיר בשל חבירו נמי אינו מחזיר. החזירה וברחה אפי' אלף פעמים חייב להחזיר שנאמר השב תשיבם אפי' ק' פעמי' במשמע לעולם חייב להחזיר' עד שיחזירנה לרשות בעלי' למקום המשתמר וא"צ דעת בעלי' דאמר ר"א הכל צריך דעת בעלים כגון גנב וגזלן וכן ד' שומרים שהחזירו כדמוכח בתוספת' חוץ מהשבת אבדה שהתורה רבתה השבות הרבה. אם החזירה למקום שאינו משתמר כגון גינה או חורבה ואבדה משם חייב באחריות: ראה בהמה שברחה מן הדיר והחזירה למקומה הרי זה קיים המצוה ואין צריך דעת בעלים. מצא בהמה והכישה במקל חייב ליטפל בה אע"ג שאינו לפי כבודו שהרי התחיל במצוה ועוד דאנקטינהו נגרי ברייתא (פי' למדה לנוס בחוץ) והעושה לפנים משורת הדין מוחל על כבודו וכהן אינו מטמא להחזיר אבדה וכן הבן אינו שומע לאביו אם אמר לו אל תחזיר: הרואה מים שוטפים ובאים בשדה חבירו הרי זה גודר בפניהם. אבדתו ואבדת אביו ואבדת רבו אבדתו קודמת לשל כל אדם: אבדת אביו ואבידת רבו של רבו קודמת: והוא שיהיה רבו מובהק: ואם היה אביו שקול כנגד רבו של אביו קודמת: הניח את שלו והציל את של חבירו אין לו אלא שכר הראוי לו ואם אמר אציל את שלך ואתה נותן את שלי או שהתנה כן בפני ב"ד נותן לו את שלו וכן כל מה שיתנה בפני ב"ד: אך אם לא הציל אין לו אלא דמי טרחו בלבד אך אם עלה החמור שלו מאליו ולא נתעסק בו הרי זה לא הפסיד שכרו ודוקא שנתיאש זה המציל מחמורו. ואם זכה בו אחר זכה וכן בכל דבר שאדם מפסיד בעבור חבירו צריך להתנות: ואם התנה לתת לו יותר מכדי הפסדו אין לו אלא שכרו אך בדבר של רפואה או של השבעת שדים רגילות הוא לתת דמים מרובים וחייב לתת לו כל מה שהתנה וכן הורה ר"י שיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד עליה גייס וטרפה אם אינם יכולים להציל וקדם א' מהם והציל אע"פ שלא אמ' לעצמי אני מציל הציל לעצמו ואם יכולי' להציל אע"פ שאמ' לעצמי אני מציל הציל לאמצע היו יכולי' להציל ע"י הדחק כל המציל מציל לאמצ' אא"כ אמר לעצמי שכיון שאמ' לעצמי היה להם לדחוק עצמן ולהציל: וכיון שישבו מלהציל הרי נתיאשו הבעלי' מן הכל: היו שני שותפין והציל א' מהם הציל לאמצע: ואם אמר לעצמי אני מציל הרי זה חלק מחברו והציל לעצמו: וכן השוכר הפועל להציל כל מה שהציל הרי הוא למשכיר ואם אמר לעצמי אני מציל הרי חזר בו מן השכירות וכל מה שיציל אחרי כן הרי הוא שלו: ותניא בתוספתא מחלו להן מוכסין מחלו לאמצע ואם אמר משום פלוני מחלנו מה שמוחל מחול לו: שיירה שחנתה במדבר ועמד עליה גייס וטרפה ופסקו עם הגייס ממון ונתנו לו מחשבים לפי ממונם ואין מחשבין לפי נפשות: ואם שכרו תייר לפניהם להודיע להם הדרך מחשבים לו שכר

לפי ממונם ולפי נפשות שטעות הדרך במדבר סכנת נפשות ולא ישנו ממנהג החמרים פירש"י שאם נהגו לתייר לפי ממון ולגייס לפי נפשות עושין כן: רשאין החמרי' להתנות ביניהם שכל מי שיאבד לו חמורו מבני השיירא מעמידין לו חמור אחר ואם פשע בו ואבדו אין חייבין להעמיד לו: ורשאין הספנין להתנות ביניהם שכל מי שתאבד לו ספינה מעמידין לו ספינה אחרת ואם פשע בה ואבדה או שפירש למקום שאין הספינות הולכות שם באותו זמן אין חייבין להעמיד לו: ספינה שהיתה מהלכת בים ועמד עליה נחשול לטובעה והקלו ממשאה מחשבין לפי משאוי ואין מחשבין לפי ממון: ואל ישנו ממנהג הספנים: בפ' אלו מציאות אמרינן המוצא אבדה חייב להכריז וכשהו' מכריז מזכיר שם האבדה ואינו חושש לרמאים לפי שאינו מחזיר' אלא ע"י סימני' מובהקי' (פי' חשובי') לאפוקי גרועי' דמובהק ממש לא בעינן רק לגבי גט: וסימן מובהק כגון מדה: משקל: ומנין או מקום האבד ודוקא בממון אבל בגט אין מחזירין אלא בסימן מובהק יפה כגון נקב יש בצד אות פלוני: באו שנים זה נותן סימן וזה נותן סימן כמו שנתן האחד לא תנתן לא לזה ולא לזה אלא תהא מונחת עד שיודה האחד לשני או יעשו פשרה ביניהם: נתן האחד סימן והשני מביא עדים ינתן לבעל העדים: זה נתן סימן וזה נתן סימן ועד אחד: הרי העד כמו שאינו ויניח מצא שלמה וכיוצא בה זה הביא עדי אריגה שארג אותו לעצמו וזה הביא עדים שנפל ממנו ינתן לעידי נפילה זה נתן מדת ארכה וזה נתן מדת רחבה: ינתן למי שנתן מדת ארכה שאיפשר ששיער הרמאי מדת רחב' כשהיו הבעלי' מלובשין ממנה: זה כיון מדת ארכה ורחבה וזה כיון מדת משקלותיה ינתן למי שכיון משקלותיה : וצריך לבקר האבדה ולבודקה כדי שלא תפסיד ותאבד מאליה שנא' והשבות לו ראה היאך תשיבנו לו: כיצד מצא כסות של צמר מנערה אח' לשלשים יום לא ינערנ' במקל ולא בשני בני אדם: ושוטחה על גבי מטה לצורכ' ולא לצורכו ואם נזדמנו לו אורחים לא ישטחנ' בפניהם ואפי' לצרכה שמא תגנב: מצא כלי עץ ישתמ' בהם כדי שלא ירקבו כלי נחשת משתמש בהם בחמין אבל לא על ידי האור מפני שמשחיקן כלי כסף משתמש בהם בצונן אבל לא בחמין מפני שמשחירן מצא מגרפות וקרדומו' משתמש בהם ברך אבל לא בקשה (ופירוש בעצים רכים אבל לא בקש' מפני שמפחיתן) מצא כלי זהב וכלי זכוכי' וכלי פשתן הרי זה לא יגע בהן עד שיבא אליהו: וכדרך שאמרו באבדה כך אמרו בפקדון שהלכו בעליו למדינת הים: מצא ספרים קורא בהם אחת לשלשי' יום ואם אינו יודע לקרות גוללן כל ל' יום: ולעולם לא ילמוד בהן בתחל': ולא יקרא פרשה וישנה ולא יקרא פרשה ויתרגם: ולא יפתח יותר משלש דפין: ולא יהיו שנים קורין בו בשני ענייניס שמא ימשוך זה מכאן וזה מכאן ויקלקל הספר אבל קורין הן בענין אחד:

מצא תפילין שם דמיהם ומניחם עליו: פירוש ומעכבן לעצמו ואין צריך למכרם לאחרים כמו גבי גבאי צדקה שדבר מצוי הוא ביד הכל ואינן עשויין אלא למצוותן בלבד: מצא דבר שיש בו רוח חיים שהוא צריך להאכילו אם דבר שעוש' ואוכל כגון פרה וחמור מטפל בהן י"ב חדש מיום המציאה שוכרו ולוקח שכרו ומאכילו ואם היה שכרו יותר הרי המוסר לבעליו: וכן התרנגולת מוכר ביציה ומאכילה י"ב חדש מכאן ואילך שם דמיהן עליו והרי הם שלו ושל בעלים בשותפות כדין כל השם מחבירו ורש"י פי' שם דמיהן ומניחן: מוכרן ומניח הדמים אצלו: מצא עגלים וסייחים גדולים שרועים בשדות מטפל בהם ג' חדשים ואם צריך לפטמן בבית מטפל בהם ל' יום מצא קטנים וכל דבר שטפולו מרובה משכרו מטפל בהם שלשה ימים: מכאן ואילך מוכרן בב"ד וכן פירות שהתחילו להרקיב וכיוצא בהן ימכרם בב"ד ומה יעשה בדמים ינתנו למוצא ואז יש לו רשות להשתמש בהן ולדברי רבה שפסקנו כמותו ע"י כן חייב בגנבה ואבדה אבל באונס לא בד"א בדמי אבדה כגון שמכר האבדה אבל מעות אבדה שמצא מעות בכיס או במגדלים לא ישתמש בהן: לפיכך אינו עליהן כשומר שכר: והמוצא מציאה לא ישבע מפני תקון העולם. ומחזירין חמור בסימני אוכף: זה הכלל באבדה שאין בה סימנים כיון שאבדה וידעו הבעלים שנאבדה הרי היא בחזקת שנתיאשו הבעלים ממנה והרי היא של מוצאה אבל אם לא ידע שנפל ממנו הלכה כאביי שאמר יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש: וכל דבר שיש בו סימן הרי זה בחזקת שלא נתיאשו הבעלי' והמוצא אותם חייב להכריז ואין מחזירים אבדה בטביעות עין אלא לתלמיד חכם שאינו משנ' בדבורו אלא בשלש' דברי' במסכתא בפוריא ובאושפיזא: וגם בשביל הבאת שלום וספק הניח לכתחילה לא יטול ואם נטל לא יחזיר פירוש לאותו מקום ואם הוא דבר שאין בו סימן יהא מונח בידו עד שיבא אליהו: ואם יש בו סימן אע"פי שהוא עשוי לידרס הוי סימן וחייב להכריז: ותמרי דזיקא שריין שהבעלים מחלי להו: ואם הם של יתומים שאינם בני מחילה אסורים וכן אם הקפיד בעל השדה והקיף מחיצות סביב האילנות הרי אלו אסורים שהרי גילה דעתו שלא מחל מצא דבר שאין בו סימן בצד דבר שיש בו סימן חייב להכריז אם נראה שהדבר שאין בו סימן בא מדבר שיש בו סימן כגון כלי ולפניו פירות ולפי אותם חילוקים שמחלק התלמוד: מצא מעות בחנות הרי אלו שלו בין תיבה לחנוני הרי אלו של חנוני לפני השולחני הרי אלו שלו: ואמר רבי אלעזר אפילו על גבי השולחן צרורין ומונחין : בין הכסא לשולחני הרי אלו של שולחני:

ראה המציאה ונפל לו עליה ובא אחר והחזיק בה זה שהחזי' בה זכה בה והמגביה מציאה לחבירו קנה חבירו. בהמה של מציאה לא קנה עד שימשוך אותה או ינהגנה.

וכן בנכסי הגר. היה אחד רוכב ואחד תפוס במוסירה. הרוכב קנה הבהמה והמוסירה שעל לחיי הבהמ': והתופס במוסיר' קנה מה שבידו והשאר לא קנה לא זה ולא זה. וחצרו של אדם קונ' לו שלא מדעתו אם היתה חצר המשתמרת או עומד בצדה אפי' אינה משתמרת. ארבע אמות של אדם קונות לו בכל מקום: מסקינן דקטנה יש לה חצר ויש לה ארבע אמות. וקטן אין לו חצר ואין לו ארבע אמות. מציאת בנו ובתו הסמוכים על שולחנו אף על פי שהם גדולים ומציאת בתו הנער' אף על פי שאינה סמוכה על שולחנו ואפי' מכורה לאמה הרי אלו שלו כמו שאומר התלמוד אי דאיתי' לאב דאביה הוי וכן מציא' עבדו ושפחתו הכנעני' ומציאת אשתו הרי אלו שלו אבל מציא' בנו שאינו סמוך על שולחנו אעפ"י שהוא קטן: ומציאת עבדו ושפחתו העברים אפילו הסמוכים על שולחנו הרי אלו שלהם מפני שעבדו ושפחתו אוכלים משל שכרן. ויתום הגדל בתוך הבית לא קרינן ביה סמוך על שולחנו. אחרי שאינו מוטל עליו לגמרי. והמוצא ש"ח אע"פ שחייב מודה ואע"פ שמקויי' לא יחזיר דחיישינן לפרעון ולקנוניא. ואעפ"י שאין בו אחריות נכסים לא יחזיר דאחריות טעות סופר הוא אם לא מפורש בהדי' בשטר בלא אחריות אך מצא שובר שטר חוב או שובר כתובה והבעל מודה או המלוה יחזיר דליכא למיחש למידי:

סימן רנב

רמב"ם הלכות שכירות פי"א סמג עשין סימן צ ולאוין סי' קפא טוח"מ סימן שלט

לתת שכר שכיר דכתיב (דברים כ"ד:ט"ו) ביומו תתן שכרו ושכיר יום גובה כל הלילה שכיר לילה גובה כל היום.

שלמו העשיין התלויין בממון ואלו הלאוין

סימן רנג

רמב"ם פ"א דהלכות אסורי מזבח. סמג לאוין סימן שטו

שלא לתת מום בבכור דכתיב (ויקרא כ"ב:כ"א) כל מום לא יהיה בו. ואסור לגרום לו כגון להבי' דבילה או ביצה ונותן לו על האזן או לומר לגוי שיטיל בו מום. ואם גרם לא ישחט עד שיפול בו מום אחר: ובכור שאחזו דם מקיזין לו דם ובלבד שלא יתכוין לעשות בו מום. ושלא יהא פסיק רישיה ומותר להטיל מום בבעל מום. ושלשה הדיוטות מתירין את הבכור במום הניכר במקום שאין מומחה:

סימן רנד

רמב"ם הלכות מעילה פ"א סמ"ג לאוין סימן שם טור י"ד סימן שח חולין דף קלו

שלא לעבוד בבכור דכתיב (דברים ט"ו:י"ט) לא תעבוד בבכור שורך. (מפורש בפנים)

סימן רנה

רמב"ם הלכות מעילה פ"א סמ"ג לאוין סימן שמא טי"ד סימן ש"ח חולין דף קלו

שלא לגוז בכור צאן דכתיב (דברים ט"ו:י"ט) ולא תגוז בכור צאנך:

סימן רנו

רמב"ם הלכות מתנות עניים פ"ז סמג לאוין סי' רפט טור י"ד רצג.

שלא לקפוץ יד מלהלוות כדכתי' (דברים ט"ו:ז') לא תקפוץ ידך מאחיך האביון (מפור' בפנים)

סימן רנז

רמב"ם הלכות שמיטה פ"ט סמג לאוין סימן רעא טור ח"מ סימן סז:

שלא למנוע מלהלוות בעבור שמיט' דכתי' (דברים ט"ו:ט') השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע וגומר (מפורש בפנים).

סימן רנח

רמב"ם הלכות שמיטה פ"ט סמג לאוין סימן ע"ד טח"מ סימן טז.

שלא לתבוע חוב שעבר עליו שמיט' דכתיב (דברים ט"ו:ב') לא יגוש את רעהו ואת אחיו כי קרא שמיטה לה'. ואמרו רבותינו אין שביעית משמטת בזמן הזה רק מדרבנן ואין שביעי' משמטת רק בסופה ומשמטת חוב אע"פ שיש בו אחריות אבל אם מסר שטרותיו לבית דין במסיר' או כתב פרוזבל אינו משמט וזהו גופו של פרוזבל. מוסרני לכם פלוני ופלוני הדייני' כל חוב שיש לי אצל פלו' שאתבענו כ"ז שארצה והדיינים חותמים למטה. או עדים: ואין כותבין פרוזבל אלא על הקרקע ואם אין לו קרקע מזכה לו המלו' בתוך שדהו כל שהוא. וכמה כל שהוא קלח של כרוב. ואם אין לו קרקע ולערב יש לו קרק'. או למי שחב ללוה יש לו קרק' כותבין לו פרוזבל: ואין כותבין אלא בבית דין הגדול. שבאותו הדור ואין יתומים צריכין פרוזבול. ונאמן אדם לומר פרוזבל היה לי ונאבד: ובלי שבועה כלל דלא שביק התירא ואכיל איסורא. והמלוה על המשכון אינו משמט

אפילו משכנו בשעת הלואתו. ושמטה לפי מנהג ארץ ישראל היתה שנת ל"ח לפרט לפי פירוש רש"י. ולפירוש רבינו תם שנת ל"ט לפרט:

סימן רנט

רמב"ם הלכות מלוה ולוה פ"ד ופ"ה סמ"ג לאוין סימן קצא קצב קצג טור י"ד סימן קנט וקס

שלא להלוות ברבית כדכתיב (ויקרא כ"ה:ל"ו) אל תקח מאתו נשך ותרבית ודוקא לישראל אבל לגר תושב מותר: ואפילו הקדמת שלום אסור שנאמר כל דבר. וכשתדקדק בדברים תמצא שהמלוה ברבית עובר בשש לאוין לא תהיה לו כנוש' את כספך לא תתן לו בנשך. ובמרבית לא תתן אכלך אל תקח מאתו נשך ותרבית לא תשימון עליו נשך: ולפני עור לא תתן מכשול. והלוה עובר בשלשה לאוין ועשה לא תשיך לאחיך. ולאחיך לא תשיך: ולפני עור לא תתן מכשול. ועשה דלנכרי תשיך והערב והעדים עוברים על לפני עור לא תתן מכשול. אע"פי שהמלוה והלווה עוברים על כל אלו אין לוקין עליהם לפי שניתן להשבון והוי לאו הניתק לעשה דוחי אחיך עמך אהדר ליה כי היכי דליחי בהדך: שכל המלוה ברבית אם רבית קצוצה היא שאסורה מן התור' יוצאה בדיינים כרבי אליעזר שפסק שם הלכה כמותו: ומוציאין אותו מן המלוה ומחזירין ללוה. ואם מת המלוה אין מוציאין מן היורשים שנאמ' אל תקח מאתו נשך ותרבית וחי אחיך עמך. לדידיה אזהר רחמנא לבריה לא אזהר רחמנא. הניח להם אביהם פרה או טלית וכל דב' המסויים שלקח ברבית חייבים להחזיר מפני כבוד אביהם אם עשה תשובה ולא הספיק להחזיר עד שמת. אסור לאדם להלוות לבניו ולבני ביתו ברבית. אע"פ שאינו מקפיד ומתנה הוא דיהיב להו הרי זה אסו' שמא ירגילו בדב' זה אבל תלמיד חכם שהלוה זה לזה ונתן זה לזה יותר על מה שלוה ממנו מותר ואומר ר"י שאינו מותר אלא בדבר מועט. שידוע שבלא זה היה נותן לו אבל לא בדב' מרובה. תני' בתוספת' מעות של ישראל המופקדות ביד עכו"ם מותר להלוותן ברבית. מעות של עכו"ם המופקדו' ביד ישראל אסור: זה הכלל כל שהוא באחריות ישראל אסור. באחריות עכו"ם מותר. ולפי זה ישראל הצריך ללות מעות מישראל חבירו ע"י עכו"ם לא ילוה אלא א"כ יקנה המשכון לעכו"ם בפירוש והמלוה יש לו לסבור שהלוה עושה מעשיו בהיתר ואם הלווה יאמר אחרי כן לא עשיתי כדת אין להאמינו. אך ירא שמים יש לו להתרחק מן הדבר עד שידע שהלוה עשה כדת אבל כשפקיד או שוטר או מושל לקח משכון מישראל אז ודאי אינו מקנהו לו ואסור ליקח ממנו רבית וכשאדם הולך לגור חוץ לעירו ואומר לישראל חבירו לפדות משכנותיו אסור לתת לו יותר על הקרן אם לא יאמר בפירוש בכך וכך אני קונה המשכנות ממך ואם נותן

לו הקרן לבד אסור למלוה ליקח הרבית מכאן ולהבא אם לא בתורת מקח כאשר אמרנו: וחובות של אשראי צריך שיאמר לחבירו אתה תפטור העכו"ם בכך וכך מכל וכל: ואני קונה ממך בכך וכך כל מה שאוכל להוציא מהעכו"ם. ומותר. לישראל ליתן משכונות לחבירו ישראל ללוות לו מן העכו"ם: אבל אינו נעשה לו ערב ללוות מן העכו"ם אלא א"כ קבל עליו העכו"ם שלא יתבע מן הערב תחלה: ומותר לישראל ליקח משכונות של עכו"ם ולומר לחבירו הלוה מעות על משכונות אלו שהם של עכו"ם ואם אמר אחרי כן של ישראל הם אינו נאמן ומותר לישראל לומר לחבירו טול דינר ואמור לפלוני שילוה לי מעות וכן מותר לומר לחבירו טול דינר והלוה לפלוני שלא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה ודוקא בזה הענין כשהלוה מתחסר ואין המלוה מתרבה או כשהמלוה מתרבה ואין הלוה מתחסר. אבל אם הלוה מתחסר והמלוה מתרבה אפילו ע"י אחר אסור כדמוכח בתוס' גבי ההיא דארוח לה זימנא ואין מושיבין חנווני למחצית שכר אא"כ נותן לו שכרו שום דבר של קציצה: ולא סגי בטיבל עמו בציר: ומעות של יתומים מותר להלוות קרוב לשכר ורחוק להפסד ורבית מוקדמת ורבית מאוחרת אסור ודוקא כשמפרש לו בפירוש בשביל שתלוני או בשביל מעותיך שהיו בטלו' אצלי אבל בסת' מות' ומות' אדם להשכיר מעותיו לשלחני להתנאו' בהן (פירוש שיראה כעשיר) ובלבד שיהיו חוזרין בעין שלא יוציאם כלל וכן מותר להשכי' כלים אפילו בשומת אחריות (פי' ששם אותם שאם ישברו ישלם לו כך וכך) משום דידיע פחתייהו ומשכנתא בנכייתא שרי וירא שמים יזהר מזה ומכיוצא בזה אבל משכנתא דסוריא שרי דכתבו הכי במשלם שנין אילין תיפוק ארעא דא בלא כסף: ודוקא בשדה וכרם אבל חצר שנינו המלוה את חבירו לא ידור בחצרו חנם : ולא ישכור ממנו בפחות: ואפי' חצר דלא קיימ' לאגרא אם דר בה המלוה צריך להעלו' לו שכר ודוקא דירת חצר שהיא פרהסי': המוכר את השד' ונתן לו מקצת הדמים אסור ללוקח לאכול מפירות ופעמים ששניהם אסורי' דאמר ליה לכי מייתית קני מעכשיו ופעמים שמוכר מותר ולוקח אסור דאמר ליה לכי מייתית תקני פעמי' שמוכר אסור ולוקח מותר: דאמר ליה קני מעכשיו וזוזי להוי הלואה גבך: פעמים ששניהם מותרים כגון דאמר קני כשיעו' זוזיך מעכשיו והשא' לכי מייתית תקני: מכר לו בית או מכר לו שדה ואמר לו מוכר ללוקח לכשיהיו לי מעו' תחזירם לי אסור: אבל אם אמר לוקח למוכר כשיהיו לך מעות אחזירם לך מותר: פירוש משום דהוי פיטומי מילי ודוק' כשל' היה התנאי הזה בתחל' הענין אבל אם היה התנאי בתחלת הענין לא הוו פיטומי מילי כדפירשו בתוספות פרק איזהו נשך: (ע"כ מה שהגי"ה משי"ח): שנינו מרבים על השכר ואין מרבים על המכר כיצד השכיר לו חצרו ואמר לו אם מעכשיו

אתה נותן לי הרי היא לך בעשר סלעי' בשנה: ואם של חדש בחדשו סלע בחדש מותר מכר לו שדהו ואמר לו אם מעכשיו אתה נותן לי הרי הוא לך באלף זוז ואם לגורן הרי הוא לך בשנים עשר מנה אסור: ואסור להרבו' בשכר אדם כיצד לא יאמר לו עשה עמי מלאכה היום שהיא שוה דינר ואני אעשה עמך בשבוע אחרת מלאכה שהיא שוה שנים לפיכך אמרו שלא יאמר לו נכש עמי היום ואעדור עמך למחר: ולא יאמר חרוש עמי בגריד ואני אחריש עמך ברביעה: שהרי טורח החרישה ברביעה יותר. א"ר נחמן טרשא דידי שרי. פירוש למכור סחורה בהמתנה יותר מדמיה: ובלבד שלא יפרש לו מעכשיו הרי הוא לך בפחות: ודוקא בדבר שאין דמיו ידועים לכל העולם: ואמר רב חמא טרשא דידי ודאי שרי: שהי' מוכר פירות במקו' הזול כבמקו' היוקר שהיו מוליכים שם הפירות לפי שהחמרי' היו לוקחין שם סחורה בזול שהיא בכאן ביוקר ואחריות הדרך על רב חמא. ומפרש טעמ' דכל היכא דאזלי שבקי להו מיכסא: וזה אפי' היה בידם מעות לא יוכלו למצא מי יעשה להם כזה ופסיק תלמוד' כי טרשא זו שרי גם בטרשא דרב נחמן יש אומרים דהוי הלכה: ואסור לקנות פירות פרדס או כרם קודם שיגמרו יש מפרשים בקונה סתמא: ויש מפרשים בכך וכך: ומודה רב בתורי יש מפרשים בקונה עגלים קודם שנולדו לפי שיש בהם הפסד גדול: ויש מפרשים כשחורשים הכרמים על ידי שוורים: ומותר לתת דמי יין של חבית לחבירו ואומר לו אם תחמיץ החבית תהא של מוכר ואם הוזלה והוקרה של לוקח הואיל ומקבל הלוקח זולא ואפילו לא קבל עליו זולא כמו מתשרי עד טבת מותר ומותר להשכיר סיר של נחשת ונוטל גם פחת המשקל משום דמקבל עליו חוסכא דנחשא: אבל בשביל קבלת זולא אינו מועיל רק בחבית יין: ואין מקבלין צאן ברזל: היכא דמקבל המקבל אונסא וזולא אבל אם הנותן מקבל האונס מותר: משכרת אשה לחברת' תרנגולת (פירוש לישב על הבצים) בשני אפרוחי' ואין פוסקין על הפירו' עד שיצא השער: יצא השער פוסקין ואע"פ שאין לזה יש לזה: אך כשיש לו פוסק ובלבד שלא יהא מחוסר ג' מלאכות : אין לווין סאה בסאה אא"כ יש לו וכן כל דבר חוץ מן המטבע משום דלא שייך ביה יוקר ומעמידי' מלוה ע"ג פירות והוא שיש לו ואם יש לו מעט ללוה לוה עליו כמה וכמה: אבל מכ"מ ללות בתנאי שלא יוכל לפרוע עד זמן היוקר אסור: כמו סאה בסאתי': ואם פסק אדם כשער הגבוה נוטל כשער הזול אף על פי שהיו ביוקר בשעה שנתן דמים: ואם לא פסק נוטל כשער היוקר. אמר רבי יוחנן אין פוסקין על השער שבשוק: ויש פוסקי' שהלכה כן. אבל שמא הלכה כרבא שלמד מרבי ינאי רבו של ר' יוחנן דאמר מה לי הן מה לי דמיהן: ופוסקין על שער שבשוק:

שלא להיות סופר ועד וערב למלוה ברבית שנאמר לא תשימון עליו נשך וכולם עוברים משום לא תשימון:

סימן רס

רמב"ם הלכות שכירות פי"א סמג לאוין קפ"א. טור ח"מ סי' שלט

שלא להלין שכר שכיר שנאמר (ויקרא י"ט:י"ג) לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר. כל הכובש שכר שכיר עובר בארבעה לאוין. ועשה. משום בל תעשוק. ומשום בל תגזול. ומשו' בל תלין. ומשום לא תבוא עליו השמש. ועשה ביומו תתן שכרו ודוקא בקר ראשון בלבד. אבל מכאן ואילך אינן אלא בלאו מדבריהם והוא אל תאמר לרעך לך ושוב. אחד שכר אדם ואחד שכר בהמה. וכלים. עובר עליהם: לא תבעו או אין לו במה לפרוע או המחהו אצל חנוני. פי' שאמר לחנוני לפרוע לו אינו עוב'. אבל מכ"מ אם לא פרע החנוני רשאי הפועל לחזו' אצל בעל הבי' כדרבה נתן טליתו לאומן וגמרו. והודיעו. כל זמן שהכלי ביד האומן אינו עובר עליו. נתנה לו בחצי היום כיון ששקעה עליו חמה עובר משום בל תלין. והכי מסיק רב ששת ובגר תושב אינו עובר עליו בלאו אלא בעשה ביומו תתן שכרו ובהמה וכלי' איכ' דאמרי דאינו עובר עליו בעשה רק בלאו ולכך חלקתי' לשתי מצות:

סימן רסא

רמב"ם הלכות גניבה פ"א. סמג לאוין סי' קנה. טור ח"מ סימן שמח:

שלא לגנוב ממון דכתיב (ויקרא יט) לא תגנובו. גנב זה הנטמן מחמת בני אדם. ואינו לוקה לפי שניתן לתשלומין. ויש גניבה אחרת שאסרו חכמים כגון גניבת הדעת אסור ואפי' דעתו של עכו"ם אסור:

סימן רסב

רמב"ם הלכות גניבה פ"ט. סמג לאוין סי' קנ"ד:

שלא לגנוב נפש דכתיב (שמות כא) לא תגנבו בין גדול בין קטן בין זכר בין נקבה ואפילו בן יומו רק שנדע שכלו לו חדשיו. ואפי' עבד משוחרר קרינן ביה מאחיך. אך מי שחציו עבד וחציו בן חורין חכמים פוטרי' ממיתה אבל לאו איכא. הגונב בנו או אחיו או בעל הבית שגנב אחד מבני ביתו. הסמוכים על שלחנו. ומלמד תינוקות שגנב אחד מן הלומדים לפניו. פטור ואינו חייב עד שיוציאנו מרשותו וישתמש בו וימכרם לאחרי' שאינן קרובי' לגנב והשימוש אפי' אין בו שוה פרוט':

סימן רסג

רמב"ם הלכות גניבה פ"ז. סמג לאוין סי' קנא קנב ועשין סי' עב טור ח"מ סי' רלא

שלא לעשות עול במדה. כדכתיב (ויקרא יח) לא תעשו עול במשפט במדה וגו' פי' שלא ימדוד בקנה בימות החמה לאחד ובימות הגשמים לאחר או פירוש שלא ימדוד בחבל לאחד בימות הגשמים ולאחד בימות החמה. ותניא אם בדין הרי הוא אומר אחר כך לא תשא פני דל ולא תהדר פני גדול בצדק תשפוט עמיתך. מהו המשפט האמור בתחלת המקרא אמר רבי הוא המדה והמשקל. מלמד שהמודד נקרא דיין שאם שיקר במדה הרי הוא כמקלקל הדין וקרוי עול:

שלא לעשות עול במשקל. שלא יטמנם במלח:

שלא לעשות עול במשורה שלא ירתיח:

סימן רסד

רמב"ם הלכות גניבה פ"ט סמג לאוין סימן קצד:

שלא למכור נפש כדכתיב (דברים כ"ד:ז') כי ימצא איש גונב נפש מאחיו מבני ישראל והתעמר בו ומכרו. ואזהרתו מלא ימכרו ממכרת עבד. ודיניו הם כמו שפירשנו בלאו דגניבה וכן שלא למכור עבד עברי באבן הלקח:

סימן רסה

רמב"ם הלכות מלוה ולוה פ"ג סמג לאוין סי' קפו טוח"מ סי' צו וצח

שלא למשכן חבירו בעל חובו. כדכתיב (דברים כ"ד:י"א) בחוץ תעמוד והאיש אשר אתה נושה בו וגומר ודרשו רבותינו והאיש זה שליח בית דין. שנינו בפרק המקבל המלוה את חבירו לא ימשכננו חוץ לב"ד. וגם שליח בית דין אינו רשאי ליכנס לביתו של לוה. אבל בחוץ ימשכננו בזרוע אבל לשכר כתף: ולשכר חמר ופונדק: מותר למשכן אם לא זקפן במלוה. ובעל חוב אפילו בחוץ לא ימשכננו כשמואל. עבר המלוה ומשכנו אינו לוקה שהרי ניתק לעשה דהשבת העבוט:

סימן רסו

רמב"ם הלכות מלוה ולוה פ"ג: סמג לאוין סימן קפז טור ח"מ סימן צו וצח:

שלא לעכב משכון של עני דכתיב (דברים כ"ד:י"ב) לא תשכב בעבוטו כלומר לא תשכב ועבוטו עמך וכסות לילה מחזירו בלילה. והלוה מחזירו בבקר למלוה. וכסות יום מחזירו

ביום והלוה מחזירו למלוה בלילה: ותניא בד"א כשמשכנו שלא בשעת הלואתו: אבל בשעת הלואתו אינו חייב להחזיר:

סימן רסז

רמב"ם הלכות מלוה פ"ג סמ"ג לאוין סימן קפח טור ח"מ סימן צו. בבא מציעא דף קטו

שלא למשכן בגד אלמנה דכתיב (דברים כ"ד:י"ז) לא תחבול בגד אלמנה. (ומפורש בפנים)

סימן רסח

רמב"ם הלכות מלוה ולוה פ"ג סמג לאוין סימן קפט וקצ טור ח"מ סימן צז:

שלא לחבול רחים דכתיב (דברים כ"ד:ו') לא יחבול רחים: מפורש בפנים.

סימן רסט

רמב"ם הלכות מלוה ולוה פ"ג סמג לאוין סימן קצ טור ח"מ סימן צו

שלא לחבול רכב דכתי' לא יחבול רחים ורכב. ומרבינן מכי נפש הוא חובל כל דבר שעושין בו אוכל נפש ודרשינן מה רחים ורכב מיוחדין שהם ב' כלים ועושים בהם מלאכה כאחד וחייב על זה בעצמו ועל זה בעצמו. אף כל כיוצא בו כמו זוגות של מספרים שגוזזין בהם הירק בתלוש מה שכמוש . וצמד של פרות ואוכל נפש עצמו פסק הר"י שמותר לחבול:

סימן רע

רמב"ם הלכות גזילה פ"א סמ"ג לאוין סימן קנו קנז טור ח"מ סימן שנט:

שלא לגזול דכתיב (ויקרא י"ט:י"ג) לא תעשוק את רעך ולא תגזול. אסור לגזול כל שהוא ואפי' מן עכו"ם וזהו גזל וזהו עושק ולעבור עליו בשני לאוין. ואין לוקין עליהם לפי שנתנה להשבון.

סימן רעא

רמב"ם הלכות מכירה פרק י"ב וי"ד סמג לאוין סימן קע קעא טור ח"מ סימן רכז ורכח

שלא להונות את חבירו במקח ובממכר: דכתיב (ויקרא כה) לא תונו: שיעור אונאת ממון לא נתפרש' בתורה: אבל שנינו בפ' הזהב האונא' ד' כסף מעשרים וד' כסף לסלע שתות למקח: ואתמר רב אמר שתות מקח שנינו ושמואל אמר שתות מעות נמי שנינו והלכה

כשמואל דתניא כותיה: ואני שמעתי דרבנן אסמכוהו אקרא דלא תונו איש" א"ת אחיו" וירא"ת מאלהיך זהו שתות בסופי תיבות ואמר רבא הלכתא פחות משתות נקנה מקח והרי זו מחילה לאלתר: יתר משתות בטל מקח שתות המקח קיים ומחזיר אונאה: וזה וזה שתות ויתר כדי שיראה לתגר או לקרובו: אמר רב נחמן לא שנו אלא לוקח אבל מוכר לעולם חוזר: ולא שנו אלא בלוקח מן התגר אבל בלוקח מבעל הבי' אין לו אונאה : וכשם שיש אונאה להדיוט שנתאנה כך יש אונאה לתגר שנתאנה: וכתב רבינו משה מיימוני שהמחליף כלים בכלים או בהמה בבהמה. או אפי' מחט בשיראין או טלה בסוס אין לו עליו אונאה דכיון ששני מינין הן זה חפץ בזה וזה חפץ בזה. והיינו דוקא כשלא שמו אותם קודם אבל פירות בפירות בין ששמו אותם קודם מכירה בין ששמו אותם אחר המכירה יש להם אונאה : אמר רב הונא. מכור לי באלו פירוש כגון שהיה לו מעות בכסותו קנה בלא משיכה ותניא במה דברים אמורים בסתם אבל במפרש כגון מוכר שאמר ללוקח חפץ שאני מוכר לך במאתים אינו שוה אלא מנה: וכן לוקח שאמר למוכר חפץ שאני לוקח במנה יודע אני שהוא מאתים על מנת שאין לך עלי אונאה: אין לו עליו אונאה ומשמע דבסתם ואומר על מנת שאין לך עלי אונאה יש לו עליו אונאה כרב: ואע"ג דהלכה כשמואל בדיני: כי איתשיל לעניין אסורא דלא תונו איתשיל: שנינו אלו דברים שאין להם אונאה: העבדים והקרקעות וההקדשות אפילו ביותר משתות : במה דברי' אמורי' במוכ' נכסי עצמו אבל שליח שטעה בכל שהו' בין במקרקעי בין במטלטלי חוזר: אמר רב נחמן האחים שחלקו מטלטלים הרי הם כלקוחו' פחות משתו' נקנה מקח יותר משתות בטל מקח שתות קנה ומחזי' אונא' ואם התנו ביניה' שיחלקו בשום הדיינין אפילו בשתות בטל מקח שהדייני' ששמו ופחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל כרבנן שפוסק רב נחמן הלכה כמותן: אין הלכה כרבי יהודה שאמר אף המוכר ספר תורה ומרגלית אין להם אונאה וכן פסק רב האי: וכשם שאין אונאה לקרקעות כך שכירות קרקע אין לו אונאה. וכן שכירו' פועל אין לו אונאה: והנושא ונותן באמונה אין לו אונאה. ואין משתכרין בדבר שיש בהם חיי נפש כגון יינות שמנים וסלתות יתר משתות: ואין משתכרין פעמים בביצים: כגון על חד תרין: אי נמי תגר לתגרא (פי' המוכר הראשון ימכור ברויח והשני ימכו' בקרן בלבד): אין אוצרין פירות שיש בהם חיי נפש בארץ ישראל ובכ"מ שרובן ישראל בד"א בלוקח פירות מן השוק אבל מכניס משלו מותר לעשותן אוצר: אמר רבא המוכר לחבירו במשקל במדה במנין בין במקרקעי בין במטלטלי וטעה בכל שהוא חוזר: וכן כתב רב אלפס בשם הגאון: המוכר קרקע או עבד או בהמה או מטלטלים ונמצ' במקח מום שלא ידע בו מחזירין אפי' אחר כמה

שני' שזה מקח טעות הוא והוא שלא נשתמש בו אחר שידע המום: ואם נשתמש בו הרי זה מחל לו ואינו יכול לחזור בו: כל שהסכימו עליו בני העיר שהוא מום שמחזירין בו המק' מחזירין: וכל שהסכימו עליו שאינו מום אינו מחזיר אא"כ פי' שכל הנושא ונותן סתם על מנהג המדינה הוא סומך כל הלוקח סתם אינו לוקח אלא דבר שלם מ"מ אם אמר המוכר על מנת שאין אתה חוזר בשום מום הרי זה חוזר עד שיפרש המום שיש בממכרו וימחול לו הלוקח או עד שיאמר לו כל מום שיש במקח זה הפוחת דמיו כך וכך קבלתי עלי שהמוחל צריך לידע הדבר שימחול ויפרש אותו. המוכר עבד או שפחה אין בו מקח טעות אלא במום המבטלו ממלאכה או נמצא בו חולי מאוס: אבל נמצא גנב או קוביוסטוס אין זה מקח טעות שסתם עבדים יש בהם כל אלו הרעות אלא אם כן פירש. המוכר זרעוני גנה שאין עצמן של זרעונים נאכלים ולא צמחו חייב באחריות' ומחזירי' לו הדמי' שלקח ממנו שחזקתו לזריע': אמנ' אם לקת' הארץ בברד תולין בברד וכן כל כיוצא בזה: מכר לו זרעונים הנאכלים אפי' זרע פשתן שרוב קונין אותו לזריע' הואיל ויש אוכלי' אותו אינו חייב באחריות זריעתו ואם הודיעו שהוא קונה לזריעה חייב באחריות זריעתו: והוא הדין לדברים הנמכרים לרפואה ולזריע': מכאן אתה למד שכל הלוקח מקח מחבירו והודיעו שהוא מוליכו למדינה פלוני' למוכרו ואחר שהוליכו נמצא בו מום אין יכול לומר החזר לי מקחי לכאן אלא מחזיר לו הדמים והמוכר מטפל להביא ממכרו או למוכרו שם: ואפי' נגנב או נאבד אחר שהודיעו הרי הוא ברשות המוכר: אבל אם לא הודיעו שיוליכנו למדינה אחרת והוליכו ונמצא בו מום הרי הוא ברשות הלוקח עד שיחזיר המקח במומו למוכר: המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן יכול לומר לשחיטה מכרת לך שהלכ' כשמואל בד"א כשהלוקח קונה לשחיטה ולחרישׁ' אבל אם אינו קונה אלא לחרישה בלבד הרי זה מקח טעות וחוזר בו וכן כל כיוצא בזה: המוכר בהמה לטבח ושחטה ונמצאת טרפה אם נודע בודאי שהיתה טרפה כשלקח הרי זה מחזיר לו הבהמה הטרפה ומוכר מחזיר לו הדמים: אבל אם אין ידוע המוציא מחבירו עליו הראיה. הוגלד פי המכה וכן כל כיוצא בזה בידוע ששלש' ימים קודם שחיטה נטרפה: ואם תוך שלשה ימים מכרה הרי זה מקח טעות. המוכר ביצי תרנגול' שחוטה בחזקת של חיה קנה ומחזיר אונאה דגבי אכילה נמי עדיפא של חיה משל שחוטה כדאיתא פירקא קמא דביצה: ואם פירש שקונה לאפרוחים מקח טעות הוא: המוכר שור לחבירו שאין לו טוחנו' והניחו הלוקח עם הבקר שלו והיה מניח המאכל לפני כולם ולא היה יודע שלא היה אוכל עד שמת ברעב ה"ז מחזיר לו הנבלה והמוכר מחזיר לו הדמים כולם. במסכת בכורות פרק כל הפסולים מוכיח שהמוכר בשר לחבירו ונמצא בשר בכור פירות ונמצא

טבלים יין ונמצא יין נסך מה שאכלו אכלו ומחזיר לו הדמים וכן כל המוכר דבר שאסור לאוכלו מן התורה כך הוא דינו בין שהיה איסורו בכרת בין שהיה איסורו בלאו: אבל אם מוכר דבר שאיסור אכילתו מדברי סופרי' אם היו הפירות קיימין מחזיר הפירות ונוטל דמיו ואם אכלו אכלו ואין המוכר מחזיר לו כלום: וכל איסור הנא' בין מדברי תור' בין מדברי סופרי' מחזיר את הדמי' ואין בהם דין מכיר' כלל: בפ' המוכ' את הספינ' אמרינן ד' מדות במוכרי' מכר לו חטי' יפות ונמצאו רעו': לוקח יכול לחזור בו ולא המוכר רעות ונמצאו יפות מוכר יכול לחזור בו ולא לוקח רעות ונמצאו רעות יפות ונמצאו יפו' אין יכולי' לחזור בהם אע"פ שאינן רעו' שאין למעל' מהן ולא יפות שאין למעל' מהן ואם יש אונא' שתות אפ"ה אין א' מהם יכול לחזור בו אלא קנה ומחזיר אונאה וזהו כר' נתן ורשב"ם פירש בבבא בתרא שאין שם אונאה כלל ומה שאומר אין א' מהם יכול לחזור בו משנה שאינ' צריכה היא ואגב שאר הבבות נשנית שאילו יש שם אונאה רצה קנה רצה חוזר כר' יהודה הנשיא: אבל המוכר חיטים שחמתי' ונמצאת לבנה לבנה ונמצאת שחמתית יין ונמצא חומץ חומץ ונמצא יין כל אחד משניהם יכול לחזור בהם שאין זה המין שאמר המוכר שימכור לחבירו וכן כל כיוצא בזה: מסקינן בפרק המוכר פירות המוכר יין לחבירו ונתנו הלוקח בקנקנים שלו והחמיץ אינו חייב באחריותו: אף על פי שאמר למקפה פירוש לתבשיל אני צריך אף על פי כן אינו חייב באחריותו כיון שהוא בקנקנו של לוקח: מכר לו יין והוא בקנקני המוכר והחמיץ אם אמר ליה למקפה אני צריך מחזיר לו ואומר לו הרי יינך וקנקנך שאני לא קניתי לשתותו אלא לבשל מעט מעט: ואם לא אמר ליה למקפה אני צריך אין יכול להחזיר לו שהרי יאמר לו המוכר למה לא שתית אותו לא היה לך להשהותו עד שיחמיץ המוכר חבית של שכר או של יין לחבירו וחבית של מוכר והחמיצה אמר רב תוך ג' ימים ראשונים הרי הוא ברשות המוכר ומחזיר לו הדמים מכאן ואילך ברשות לוקח: ועבד רב יוסף עובדא כרב בשכר אמר רבא המוכר חבית יין לחבירו כדי למוכרה מעט והחמיצה במחצית' או בשלישיתה חוזרת למוכר דלמוכרה מעט מעט כפירש למקפה דמי כדפיר' בתו' ואם שינה הלוקח נקב או שהגיע יום השוק ושהה ולא מכר הרי היא ברשות הלוקח: וכן המקבל חבית של יין מחבירו להוליכ' למקום פלוני ולמוכרה שם וקודם שהגיע שם הוזל היין: או החמיץ הרי זה ברשות המוכר מפני שהחבית והיין שלו וכן כל כיוצא בזה: אסור לרמות לבני אדם במקח ובממכר או לגנוב דעתם ואחד עכו"ם ואחד ישראל שוים לדבר זה: היה יודע שהיה בממכרו מום יודיע ללוקח ואפי' לגנוב דעתי של בריות בדברים אסור: שנינו בפ' הזהב ביין התירו לערב קשה ברך ובין הגיתות בלבד מפני שמשביחו ואם היה טעמו

ניכר מותר לערב בכל מקום שכל דבר שניכר טעמו הלוקח מרגיש בו: ולפיכך מותר לו לערב אותו: אסור לערב בין ביין בין בשמן שמרים אפי' כל שהוא ואפי' שמרים של אמש בשמרי' של היום אסור: אבל אם עירה היין מכלי אל כלי נותן שמריו לתוכו: יש מקומו' שנהגו אפי' היה בהם מחצה שמרי' או שהיה בפירות עפר או תבן או דבר אחר: מוכר כמות שהוא הכל כפי מנהג המדינה:

סימן רעב

רמב"ם הלכות שכירות פרק י"ב סמ"ג לאוין סי' קפב טור ח"מ סימן של"ז:

שלא יתן הפועל לתוך כליו שנאמר (דברים כ"ג:כ"ה) ואל כליך לא תתן. תניא בפרק השוכר את הפועלים כי תבא בכרם ריעך בביאת פועל הכתוב מדבר ואכלת ולא מוצץ הענבים ולהשליך הפסולת ענבים ולא ענבים ודבר אחר שלא יאכלם בפת או במלח. כנפשך מה נפשך אם חסמת פטור אף החוסם את הפועל פטור שבעך ולא אכילה גסה. ואל כליך לא תתן בשעה שאתה נותן לכליו של בעל הבית את אוכל וזה דוקא בשעת גמר מלאכה. ובשעה שאין אתה נותן לכליו של בעל הבית אין אתה אוכל ואין לוקין על לאו זה שהרי אם עשה כך חייב לשלם דגזלן הוא:

סימן רעג

רמב"ם הלכות שכירות פי"ב. סמג לאוין סימן קפג. טור ח"מ סימן שלז

שלא להניף חרמש על קמת חבירו דכתיב (דברים כ"ג:כ"ו) וחרמש לא תניף על קמת רעך וכמו שהזהיר על הפועל שלא לקטוף קמה ולאכול כי אם ביד כך הזהיר שלא לבצור בכרם שהרי הם סמוכים זה לזה ואפילו לרבי יהודה דלא דריש סמוכים במשנה תורה דריש:

סימן רעד

רמב"ם הלכות שחיטה פרק י"ג. סמג לאוין סימן קנ טור י"ד סימן רצב. חולין דף קמא:

שלא ליקח האם על הבנים דכתיב (דברים כ"ב:ו') לא תקח האם על הבנים וכל הדין. פירשתי במצות שלח:

סימן רעה

רמב"ם הלכות גניבה פ"ח סמ"ג לאוין סימן קנא קנב. טור ח"מ סימן רלא.

שלא לעשות מדה גדולה וקטנה ומשקל קטן וגדול כדכתיב (דברים כ"ה:י"ד) לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן איפה ואיפה גדולה וקטנה ואמרינן פר' המוכר את הספינה אסור לעשות מדה חסירה או יתירה אפי' לעשותה עביט של מי רגלים ואעפ"י שאין לוקח ומוכר בה שמא יבא מי שאינו יודע שהיא חסירה וימכור בה: ואין לוקין על לאו זה לפי שאין בו מעשה. אחד הנוש' והנותן עם ישראל או עם העכו"ם אם מודד ושוקל בחסרה עובר בלא תעשה וחייב להחזיר: וכן אסור להטעות את העכו"ם בחשבון אלא ידקדק עמו שנאמר וחשב עם קונהו ואעפ"י שהוא כבוש תחת ידיך וכ"ש לעכו"ם שאינו כבוש תחת ידיך והרי כלל הכתוב כי תועבת ה' כל עושה אלה כל עושה עול ואפילו לדברי האומרי' בפ' המקבל שגזל העכו"ם מות' זהו בעכו"ם שציערו לישראל אבל בחנם אף הוא מודה שאסור לגזול אף לעכו"ם והקפידה תורה על גזל רשעים כמו שנאמר ותמלא הארץ חמס וכן ראה אבי הספר הזה בתוספת' דב"ק הגוזל את העכו"ם חייב להחזיר לו וחמור גזל העכו"ם מגזל ישראל מפני חילול השם.

סימן רעו

רמב"ם הלכות אישות פי"ב סמ"ג לאוין סי' פ"א טור א"ה סימן סז:

שלא למנוע שאר: זהו מזונות: כדכתיב (שמות כ"א:י') שארה כסותה ועונתה לא יגרע מתוך שיטת התלמוד למדנו שכל תנא היה דן בארצו לפי ענין הארץ שהיה דר בה: אם כן עכשיו ראוי לדון שפוסקין לה בכל יום שתי סעודות בינונית של בני אדם הדרים באותה העיר: ואין משערין לה כחולה ולא כגרגרנית ולא כזקינה מאותו מאכל שרגילין בני אדם בינונים של אותה העיר לאכול: וכן פוסקין לה מעט יין לשתות אם היה מנהג המקום שישתו הנשים יין: ופסקינן לה שלש סעודות בשבת בשר או דגים כמנהג המקום: ואמר שם התלמוד שנותן לה בכל שבת מעה כסף לצרכה כגון כיבוס נשים ומרחץ ואם היתה מניקה פוחתין לה ממעשה ידיה ומוסיפין לה על מזונותיה: ואמר רבי יהושע בן לוי נותנין לה יין שהיין יפה לחלב: ורבינו אליהו היה אומר שחייב אדם להשכיר עצמו ולפרנס את אשתו כמו שכתוב בכתיבה ואנא אפלח ואוקיר ואזון: הדברים שאמרו במזונות זהו דוקא לעני שבישראל אבל במכוב' הכל לפי כבודו כתב הרב רבי משה שאם היה עני ביותר ואינו יכול להספי' לה אפי' לחם כופין אותו להוציא ותהי' כתובה חוב עליו עד שתמצ' ידו ויתן: בפרק אע"פ דרש ר' שילא כשם שאדם חייב במזונות אשתו כך הוא חייב במזונות בניו ובנותיו הקטני' עד שיהיו בני ו' שנים: ומשם ואילך תקנת חכמים היא להאכיל' עד שיגדלו כדאי' בפ' נערה ואם לא רצה גוערין בו ומכלימין

אותו בדברים ברבים ואומרים לו עורב' בעי בני וההוא גברא לא בעי בני כך אומרים לו בציבור: בד"א באיש שאינו אמיד ואינו ידוע אם ראוי ליתן צדקה זו אם לאו אבל אם היה אמיד שהוא ראוי ליתן צדקה המספקת להם מוציאין ממנו בע"כ וזנין אותם עד שיגדלו. בפרק בתרא דכתובות מי שהלך למדינת הים ובאת' אשתו לב"ד לתבוע מזונות. ג' חדשים הראשונים מיום הליכתו אין פוסקין לה מזונו':חזק' אין אדם מניח ביתו ריקם: מכאן ואילך פוסקין לה מזונו' כרב שאומר שם כן ואם היו לו נכסי' ב"ד יורדין לנכסיו ומוכרין למזונותי'. ואין מחשבין עמה על מעש' ידיה עד שיבא בעל': אם מצא שעשת' ה"ז שלו: וכן אם לא עמדה בבית דין אלא מכר' לעצמה לצורך מזונותיה מכרה קיי': ואינה צריכ' שבוע' ולא הכרזה כחנן שאמר כן עד שיבא בעלה ויאמ' פסקתי לה מזונו' שאומר שם שהוא נאמן ומפרש ר"י שהוא נאמן להשביעה ולא להוצי' מיד הקונ' שאם לא כן לא תמצא מי שילוה לה: וכן אם באת לגבות כתובתה אחר מותו ואז מגלגלין עליה שבועה שלא מכרה אלא למזונות הצריכין לה: וכשם שמוכרין למזונת האשה כך מוכרין למזונות בניו ובנותיו הקטני' שהם בני שש או פחות אבל יותר על שש לא. הלך בעלה למדינת הים ולוותה ואכלה בעלה חייב לשלם: ויש מפרשים שצריכה שתלוה בבית דין ויש מפרשים אפילו שלא בבית דין וכן משמע מתוך פירוש רש"י. וכשם שנזונית בחייו כך נזונית לאחר מיתתו עד שתתבע כל כתובתה בב"ד: או עד שתתפייס להנשא: ומשתמשת בכרים וכסתות כדרך שהיתה משמשת בחייו ובבית וכן בכל דבר ואם רצתה ללכת לבית אביה אין נותנין לה מזונות אלא לפי ברכת הבית ואם יש טעם (פירוש שהיא ילדה והם ילדים) שומעין לה. ואלמנה שחלת' וצריכ' רפוא' שאין לה קצבה ה"ז כמזונות ויורשין חייבים בה ושיש לה קצבה מתרפאת מכתובתה. וכן הבנו' נזונות בתקנת חכמים עד דתבגרן או עד דתנסבן לגוברין ותקנו חכמי' מעשה ידיה תחת מזונות: וה"ה לאחר מיתה שמעשה ידיה ליורשים אבל מעשה ידי הבנות אינן ליורשין: והאש' שאמר' איני נזונ' ואיני עושה שומעין לה בין בחיי בעלה בין לאחר מיתה: אבל אם אמר לה צאי מעש' ידיך במזונותיך וכן היורשי' שאמרו לאלמנ' כך אין שומעין להם: ומקום שאין רגילות לנשים לעשות מלאכות כבידו' איך כופין אותה אבל אפי' עשירה שבישראל כופין אותה לעשות בצמר שהבטלה מביא' לידי שעמום ולידי זמה: וכן מצע' לו הסדיני' על מטתו ומוזגת לו את הכוס ומרחצת לו פניו ידיו ורגליו שהם דברים של יחוד: ואם הנכסים מועטים מוציאין מזונות לבנות עד שיבגרו: והשאר נותנים לבנים: ואם אין שיור לבנים יחזרו על הפתחים ואם יש אלמנה עמהם והנכסים מועטין האלמנה תזון: והבנות והבנים יחזרו על הפתחים: במה דברים אמורים בשיש שם קרקעות: אבל

במטלטלים כולם יזונו: עוד צוו חכמים להניח ממון לבת להנשא בו ושמין דעת האב להגבות מן המטלטלים אם רגיל להשיא בנותיו מן מטלטלים ועתה תקנו הגאונים לגבות כתובה ממטלטלין: ותנאי כתובה: גם פרנסה וכל שכן כתובת בנין דכרין: אך דין נכסים מועטין לא תקנו: ואשה מניקה אם רצתה להניק בן אחר עם בנה בעלה מעכב: וכן הדין בשוכר מינקת: והאשה שנדרה שלא להניק את בנה כופין אותה ומניקתו עד כ"ד חדש: והאשה שנתגרשה אין כופין אותה להניק: ואם הבן היה מכירה נותן לה שכר ומניקתו בעל כרחה מפני הסכנה: וכופין האב לתת מזונות לבן אצל אמו עד שש שנים: מכאן ואילך אם האב עשיר כופין אותו לזונו בביתו ואם לאו זנין אותו הקהל:
שלא למנוע כסות ועונה: דכתיב שארה כסותה ועונתה לא יגרע:

סימן רעז

רמב"ם הלכות אבידה פי"א סמג לאוין קנט טוח"מ סי' רנט ורסג

שלא להתעלם מאבידה כדכתיב (דברים כ"ב:ג') לא תוכל להתעלם זהו שלא יוכל להמתין מליקח האבדה עד שיתייאשו הבעלים ובזה אין עשה דהשבה:
שלמו מצות התלויות בממון דאורייתא ואלו מצות דרבנן התלויות בממון:

סימן רעח

רמב"ם פ"ה דהלכות שבת: סמ"ג עשין סימן ל': טא"ח סימן רסג:

להדליק נר שבת בערב שבת בשמן טוב: ובפתילה טובה והם שנויים בפרק במה מדליקין וזפת ושעוה וחלב אשר פסלו חכמים היינו בתורת שמן אבל בתורת פתילה מותר כגון נר של שעוה וכן כל הפסולים בין בשמן בין בפתילה היינו בכל מקו' הבית שמשתמשין בו. והמדליק צריך שידלוק ברוב היוצ'. וכרך דב' שמדליקין על דב' שאין מדליקין אין מדליקין ולהקפו' מותר ומספקא לן אי הלכה כרב ברונא דאמר חלב מהותך וקרבי דגים שנימוחו נותן לתוכן שמן כל שהוא ומדליק יש חכמי' שמצוין לברך ויש מצוין שלא לברך משום דחוב' היא כדאמ' הדלק' הנר בשבת חובה. אך נהגו לברך בארץ הזאת על פי ר"ת ולא דמי לחובה דמים אחרונים דאין לברך דהתם משום סכנה ומן הדין הוא דאין מברכין אבל הכא חובה דמצוה.

סימן רעט

רמב"ם הלכות חנוכה פ"ג. סמ"ג עשין דרבנן סימן ה' טור ח"מ סימן תרע.

להדליק נר של חנוכה. הלכה כרב ורבי יוחנן דאמרי נר חנוכה שכבתה אין זקוק לה. ואסור להשתמש לאורה. ואסור להרצו' מעות כנגד נר של חנוכה ולא מלאכה אחרת. גם שלא לאכול שאפילו בשעת הסכנה שמניח על שלחנו צריך נר אחרת להשתמש בה. וזמן הדלקתם רק עד שתכלה רגל מן השוק ומשם ואילך ליכא פרסומי ניסא. ואין מצוה בהדלקתם. והני מילי לקדמונים שהיו מדליקין ברשות הרבים וליכא פרסומי לאחר שכלה רגל מן השוק אבל לדידן דמדליקין בפנים ליכא פרסומ' אלא לבני הבית יכול להדליק כל הלילה עד עמוד השחר ואמר רב הונא חצר שיש לה שני פתחים לשני צידי ר"ה צריך להדליק בכל פתח משום חשד של עוברי דרכי' דאיכא דחלפי בהא ולא חלפי בהא ואיכא דחלפי בהא ולא חלפי בהא. והיינו לדידהו דמדליקים בחוץ אבל לדידן דמדליקין בפנים ליכא משום חשד ואין צריך להדליק רק בפתח אחד דבני בית ידעי שהשני פתחי' של איש אחד הן. והלכה כבית הלל דאמרי יום ראשון מדליק אחד מכאן ואילך מוסיף בכל לילה נר אחד וליל ראשונה מברך ג' ברכות להדליק נר של חנוכה. ושעשה נסים. ושהחיינו מכאן ואילך מברך ב' להדליק ושעשה נסים. דכל יומא הוה ניסא. ונר שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה. ובתוך י' טפחים הוי מצוה מן המובחר. ומניחה לצד שמאל של כניסת פתח הבית כדי שתהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל וצריך להניחה בטפח הסמוך לרשות הרבים ואם בדלת עצמו מניחה יניחנה מחציו של כניסה לצד שמאל ונר של שמן שיש לה שני פיות עולה לב' נירות קערה שהקיפה פתילות אפילו לאחד אינו עולה ואם כפה כלי עליה עולה לכמה נרות. מותר להדליק מנר מצוה לנר מצוה דהלכה כשמואל דאמר מדליקין מנר לנר ומותר להדליק קיסם מנר של שבת כדי להדליק נר של חנוכה או איפכא וכן להדליק ממנו נר אחרת מצוה דכותיה אבל של חול אסור להדליק מנר של מצוה אם אין מדליק מאותה של חול נר אחרת של מצוה. ובחורים שהם בבית של רבם או בבית של אחרים משתתפין עם בעל הבית בפרוטות ואם יש להם אשה המדלקת בתוך ביתם אינם צריכים נשים חייבות בנר חנוכה שאף הן היו באותו הנס. והרואה נר חנוכה מרחוק ואינו בשום מקום שיכול להדליק כגון בספינה יום ראשון מברך שתים שעש' נסים ושהחיינו מכאן ואילך שעשה נסים לבד. במסכת תעניות איתא בגולה עשרים ואחד יום יחיד גומר את ההלל ואלו הם שמונת ימי חנוכה ותשעה ימי החג ושני ימים טובים ראשונים של פסח. ושני ימים טובים של עצרת ופי' רבינו תם דאפי' צבור קרויין יחיד כיון שאין כל ישראל יחד:

נשלמו מצות יום ששי. תהלה למרים ראשי. ובע"ה רועי. אחל יום השביעי במצות שבתות וימים טובים וגם כל מצות התלויות במילה כנגד לא תנאף שהוא דבור שביעי והא לך מצות עשה של שבת:

סימן רפ

רמב"ם הל' שבת פרק כ"ט סמ"ג עשין סימן כ"ט טור אורח חיים סימן רסב ורעא

לעשות קידוש בשבת ערבית דכתי' (שמות כ':ח') זכור את יום השבת לקדשו ודרשינן זכרהו על היין ואין לי אלא בלילה ביום מניין ת"ל זכור את יום ואינו רוצה לומר שיעש' הקדוש הגדול אלא בורא פרי הגפן בלבד: ואין מקדשין אלא על היין: מסקינן בפרק ערבי פסחים מי שהיה אוכל בערב שבת וקדש עליו היום והוא בתוך הסעודה פורס מפה ומקדש וגומר סעודתו ואחר כן מברך ברכת המזון ואם גמר סעודתו עם הכנסת שבת מברך ברכת המזון תחלה על כוס אחד ואח"כ מקדש על כוס ב': וכשם שמפסיקין לקדוש כך מפסיקין להבדלה ופורס מפה ומבדיל: ומי שלא קידש בלילה ובין בשוגג בין במזיד מקדש והולך כל היום כולו: ומי שלא הבדיל במוצאי שבת מבדיל והולך עד יום ד' מסקינן התם דאסור לטעום כלום קודם הבדלה: אבל לשתות מים מותר ואין חלוק בין הלילה למחרתו: ואף על פי שהבדיל בתפילה צריך שיבדיל על הכוס: ואין מבדילין על השכר אלא אם כן הוא חמר מדינה: ואם אין לו יין סומך על הבדלת תפלה והמבדיל על היין הויין לו בנים הראוין להוראה פסקינן התם טעם מקדש טעם מבדיל: ועוד תניא המקדש אם טעם מלא לוגמיו יצא ולאו דוק' מלא לוגמיו אלא כל שאילו מסלקו לצד אחד ונראה מלא לוגמיו: ואמר שמואל מתפלל אדם של שבת בערב שבת ומקדש על הכוס מבעוד יום אע"פ שלא נכנס שבת לפי שמאותה שעה נאסר במלאכה: ופסקו הגאונים הלכה כשמואל דאמר אין קדוש אלא במקום סעודה וכן סוברין ר"ה ורבה הלכה למעשה הילכך לא יקדש בבית זה ויאכל בבית אחר אבל אם קידש בזוית זו אוכל בזוית אחרת: ואמרינן התם א"כ למה אנו מקדשין בבה"כ ומשני לאפוקי אורחים ידי חובתם דאכלו ושתו וגנו בי כנישתא ופירשו התוספת דאף על גב דאמרינן התם דאין אוכלין בבתי כנסיות סעודת מצוה שאני ומותר' ואומר הר"ר נסים גאון דאם קידש אדם במקום אחד ע"מ לאכול במקום אחר דזה הוי קדוש במקום סעוד' ואם אדם מקדש בביתו ויש לו שכן ששומע קידושו ויש לו שולחן ערוך בביתו ושומע קידוש חבירו על שולחנו יצא: היכא דנתכוון שומע ומשמיע דהוי קידוש במקום סעוד': ואמר בפריק המוכר פירות דאין מקדשי' אלא על יין הראוי לנסך ע"ג המזבח ויש שהיו רוצים להוכיח מכאן דאין מקדשין על יין אם הוא מבושל וכן אם יש דבש מעורב בו וטעו' הוא דלאו כללא הוא שהרי אמרו חכמי' סוחט אדם אשכול של ענבי' ואומ' עליו קידוש היו' אע"פ שאינו ראוי לנסך אלמא לא ממעט אלא מי שאין מנסכי' אותו מחמת גריעותו או מחמת מיאוס כגון מגולה והכי אמרי' בירושלמי בד' כוסות של פסח דיוצאי' ביין מבושל אע"פ שבכוס א'

אומר עליו קדוש היום אך אין מקדשין על השכר ואפי' הוא חמר מדינה ועל הפת פסק רש"בם דמקדשי' ונהגו כמותו ור"ת אוס' : יין שריחו חומץ וטעמו יין מקדשין עליו כר' יוחנן דרבא סובר כן פ' בתרא דעכו"ם: ואומר זמן בכל לילי יו"ט חוץ משביעי של פסח והלכה ברכה ואח"כ זמן:

להתענג בשבת דכתיב וקראת לשבת עונג וכן רמז' משה רבינו בתורה דכתיב ועשית כל מלאכתך ואיך יוכל אדם לעשית כל מלאכתו בשבוע אחד אלא יראה לאדם בכל שבת שיהיו כל מלאכותיו עשויות: ואין לך עונג גדול מזה: ובכלל זה כתיב וכבדתו מעשות דרכיך: ועל זה אסרו ללכת בתוך שדהו לידע מה היא צריכה: וכן אל ידלג ואל ירוץ בשביל חפציו להרויח: אבל לדבר מצוה מותר ונראה לי כי בחורים המתענגים בריצתם: ובקפיצתם: מותר שאינם רוצים להרויח: וכן לראות כל דבר שמתענגים בו לראותו: ואל יאמר אדם לחבירו היה נכון לעמוד עמי לערב או למחר אבל או' לו הנרא' שתעמוד עמי לערב: ואל ירבה שיחה בטילה: והכל לדבר מצוה מותר:

שלמו העשיין דאוריתא:

סימן רפא

רמב"ם הלכות שבת פ"א סמ"ג לאוין סימן סה טור א"ח סימן שא

שלא לעשות מלאכה בשבת דכתיב לא תעשה כל מלאכה פי' חכמים אבות מלאכות ארבעים חסר אחת וכללו בהן הוצאה אף על גב דאי לא כתיב אל יצא לא ידעינן ליה וכן הבערה דלא הויא מלאכה למאן דאמר ללאו יצאת מכל מקום מנאום חכמים יחד לאיסורא.

ואלו הן החורש והזורע והקוצר. והמעמר. והדש. והזורה. הבורר. והטוחן. והמרק' הלש: והאופ' הגווז את הצמר. המלבנו. המנפצו: הצובעו: והטוהו. והמסיך. והעושה שתי בתי נירין האורג שני חוטין. והבוצע שני חוטין. הקושר והמתיר. התופר שתי תפירות הקורע ע"מ לתפור ב' תפירות הצד צבי. והשוחטו המפשיטו המולחו המעבדו והמוחקו. המחתכו הכותב שתי אותיות. המוחק על מנת לכתוב שתי אותיות הבונה והסותר המכבה המבעיר המכ' בפטיש המוציא מרשות לרשות כל אלו המלאכות נקראים אבות מלאכות כיצד הוא עניינם.

החורש אמרינן התם דהחורש או החופר או העושה חריץ הרי זה אב מלאכה שכל אחת ואחת חפירה היא בקרקע וענין אחד הוא:

וכן אחד הזורע זרעים או הנוטע אילנות או המבריך או המרכיב או הזומר בגפנים כל אלו אב אחד מאבות מלאכות וענין אחד שכל אחד ואחד מהן לצמח דבר הוא מתכוין ועל דרך זה שאר האבות. ותניא רבי יוסי אומר הנה אבות מהנה תולדות ותולדותיהן מלאכות שהם דומות קצת לאב. כדאמרינן היתה לו גבשושית ונטלה או גומא וטממה. בבית חייב משום בונה: בשדה חייב משום חורש ומשום זורע ובריש מועד קטן מסיק אביי דמשקה לזרעים חייב משום חורש ומשום זורע. וכן בשאר אבות יש להם תולדות על דרך זו שאמרנו אחד העושה אב מאבות מלאכות או תולדה מן התולדות במזיד חייב כרת ואם באו עדים נסקל: בשוגג מביא חטאת קבועה. ואין הפרש בין אב לתולדה דידיה אלא לענין קרבן כדאמרינן בפרק כלל גדול דאי עביד אב ותולדה דידיה בהעלם אחד לא מיחייב אלא חדא. ומההיא דמועד קטן שהבאתי למעלה יש ללמד שצריך ליזהר כשאוכלין בפרדס שלא יפלו מים על העשבים ואע"ג דקיימא לן. כר' שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר הא אמרינן בשבת בפרק ר' אליעזר ובכתובות פ"ק מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות פירוש מודה בדבר שאי אפש' שלא תיעש' המלאכה כמו שאי אפשר למי שפוסקין ראשו ולא ימות והכי נמי כשנופלין המים לארץ על העשבים אי אפשר שלא ישקה העשבים ומגדלם. אמנם לפי' הערוך דפירש דפסיק רישיה דלא ניחא ליה מותר. הכא נמי מותר וראיותיו מפורשות לקמן בהלכות סחיטה. ולאותו פירוש אין לנו ראי' לאסור לכל הפחות באוכל בגינת חברו שאינו נהנה בגידול העשבים ואף אם יהיה אסור מכל מקום ביין או בשאר משקין או מי רגלים כיון ששירף העשבים אין לחוש.

תניא רבי שמעון אומר גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשו' חריץ ומסיק עולא בפרק במה מדליקין מחלוקת בקטנים אבל בגדולים דברי הכל מותר: מסיק בפ' המצניע האידנא דקיימ' לן כר' שמעון שרי אף לכתחילה לרבץ את הבית אבל לכבד אסור שמא ישוה גומות ונשים המשחקות באגוזי' יש אוסרים שמא ישוו גומות פירוש במתכוין וישכחו שבת והוי שוגג גמור ורוק דורסו לפי תומו אבל לא במתכוין שמא ישוה גומו' כמו שפירשתי: ואסור לגרוף האבוס אפי' הוא של עץ ושל אבן גזירה אטו של קרקע אבל שלחן מותר לגרוף הפירורין וטיט שעל גבי רגליו: מקנחו בכותל ואין מקנחו על גבי קרקע:

הקוצר בפרק כלל גדול הקוצר בתבואה הגודר בתמרי' הבוצר בענבים המוסק בזתים האורה בתאנים כולם מלאכה אחת הן תולש חייב משום קוצר וכן אסור לרדות דבש מכוורתו מפני שהוא תולש: ומדרבנן אסור לעלות באילן ולהריח במחובר גם להשתמש

במחובר למעלה מג' טפחים: וכן פירות שנשרו אסורי' לאוכלן: גזירה שמא יעלה ויתלוש ואין רוכבין על גבי בהמה ולא יעלה מבעוד יום לישב עליה ואין נתלין בבהמ' ואין נסמכין עליה אבל צידי צדדין מותרין:

המעמר כל המאסף דברים הרבה קרוי מעמר: ודוקא ממקום חיבורן וגידולם אבל ממקום שאינו גידולם לא כדתנן במסכת ביצה מגבב אדם עצים:

הדש תנא המנפץ והמנפט והדש כולם מלאכה אחת הן:

מנפץ רוצה לומר בפשתן:

מנפט רוצה לומר בצמר גפן סחיטה תולדה דרבנן היא זתים וענבים אין סוחטים אותם: ואם יצאו מעצמן אסורים: ושאר משקין מותרי' לסחוט לכתחלה: ותותים ורימונים אין סוחטים אותם לכתחלה בשבת וי"ט: ואם יצאו מעצמ' אם הוכנו למשקים היוצא מהם אסור אם לאוכלים היוצא מהם מותר כרבי יהודה אבל בזתים וענבים אפילו לאכילה היוצא מהן אסור: אמר שמואל סוחט אדם אשכול ענבים בתוך הקדרה שיש בה תבשיל ואפילו בשב' דמשקה הבא לאוכל כאוכל דמי אבל לא לתוך הקערה: ואמר רב חסדא מדברי רבינו נלמוד חולב אדם עז לתוך הקדרה ביום טוב אבל לא לתוך הקערה: ואי אית בקער' בשולא שפיר דמי ויש שסומכין לעשות כן כשמשימין פירורין בקערה לחלוב עליו ביום טוב אבל אין רוח חכמים נוחה הימנו אבל אם העכו"ם עושה כן הישראל מותר לאכול החלב אחר שראהו הישראל כשחלבו אבל לשתותו אסור ודוקא חולב בי"ט שרי דבהמה עומדת לאכילה ויכול לשוחט אבל בשב' לא דאינו יכול לשוחט ולאכלה: ונהי דמשום סוחט ליכ' משום בורר מיהא איתא שהבהמ' היא כפסולת בשבת: אבל גבי סוחט ענבים מותר דהא חזו לאכול ענבים גופייהו: ומשום הכי אסר רבינו תם לסחוט הבוסר לתוך המורייס אפילו ביום טוב אף על גב דהמורייס הוי מאכל והוי משק' הבא לאוכל מכל מקום הוי בורר כיון דהבוסר לא חזי לאכילה בעיניה: גרסינן בכתובות גונח יונק חלב בשבת מאי טעמא יונק מפרק כלאחר יד הוא ומשום צערא לא גזור: והאי דאמרינן בפרק חרש נוהגין היינו שהיינו יונקים מבהמה טהור' משמע דוקא בי"ט אבל לא בשבת אומר ר"ת ודהת' מפרש בבריא ומשו' צערא של צמא לא גזור רבנן ביום טוב אבל בשבת אסור: וגונח מחמת חולי אפילו בשבת מותר: ותו מסקינן התם כבושים ושלקות שסחטן לגופן מותר כשמואל ורבי יוחנן דשרי תרוייהו למימייהו פטו' אבל אסור כרב ושמואל דתנ' דבי מנשה מסייע להו. פירש כבושי' דגים ובשר נכבשים במלח וחומץ ונקרא שולצ"ן בלע"ז:

דיני סחיטה אסור לאדם לכנוס במים בשבת אם בגדיו נוגעים במים גזירה שמא יסחטם: כדמפרש בפ' אלו קשרים וסחיטה דמיא הויא תולדה דליבון שהוא אב מלאכה ואם הוא הולך לדבר מצוה כגון להקביל פני רבו מותר ולא גזרינן מידי כדאמרי' בפ"ב דיומא ואמרי' נמי בפ"ב דביצה נדה מערמת וטובל' בבגדי' ואם יש טינוף בבגדיו מקנח בסמרטוט והור' ר"ת למניקות שאם התינוקו' לכלכו בגדיה' מותר ליטול ידיה עליה' ולקנח במקו' הלכלוך כדי שתוכל להתפלל שאין זה אלא דרך לכלוך שאין מעביר המימי רגלי' בלבד אלא מעביר מים אחרי' עמהם גם במקו' מצוה הקילו בכמה מקומות: בד"א במים אבל שמן ויין ושאר משקים אין חוששין אם בגדו טובל בהם שאינם מתלבנים: ובלבד שלא יסחוט הבגד שאסור משום דש שמוצי' מתוכו המשקה וליכא למיחש שמא יסחוט לצורך המשקה הבלוע בבגד דאין זה רגילות שהרי אין חפץ באותו משקה: ולכך מסננין יין בסודרין כדאמרינן בפר' תולין ובלבד שלא יעשה גומא בסודר אבל סתימת פך וחבית שהיא למעלה: והסתימה היא מבגד: או מנעורת של פשתן: ובליעה: אסור לתוחבה בחוזק בנקב לפי שהמשקה נסחט בתוך הכלי והוה דש כדאיתא בפרק תולין לא ליהדק אינש אודרא אפומא דשישא: פי' מוך בפי צלוחית. ואם כן מן הצד כמו ברזא שהיא כרוכה מקנבוס או פשתן והיא בנקב החבית מן הצד אם יש כלי תחת החבית כדי לקבל מה שנפל אסור למשוך מאותה ברזא לפי שהמשק' נסחט וגם אינו הולך לאיבוד כיון שיש כלי תחת החבי' וחשוב כמו סתימת פך דלמעלה דאסיר ואם אין כלי תחת החבית דהשתא מה שנסחט מן הבגד הכרוך בברזא נופל לאיבוד לארץ ולא ניחא ליה באותו משקה לפירוש הערוך מותר למשוך מן הברזא: אמר זעירי נותן אדם יין צלול או מים צלולים לתוך המשמרת: ואינו חושש משום בורר אם יש בתוכו קסמין קצת: דכיון שהיה יכול לשתותו כך קודם: ומשום סחיט' ליכא למגזר אע"פ שהם מים שהרי המשמרת עשוייה לכך ולא קפיד בליבונ' של משמר' כדאמ' גבי פרונק' בפ' במה טומנין אבל מים בסודר אסור ויין מותר: ומכאן הורה רי"בש הלכה למעשה על משקה שקדים שכתשו מערב שבת מותר לסננן דרך סדין או דרך מטפח' בשבת: ומשום בירר ליכא כיון דיכולין לשתותן מקמי הכי בלא סינון ושמא יסחו' לא גזרינן אלא במים שהבג' מתלבן ומתכבס בכך: ופסקו רבותי' בגיגית מלאה ענבים בעוטי' ויש הרבה יין צלול בגיגית ושהה שבוע אחת בגיגית או יותר מותר ליקח בשבת מן היין שבגיגית אף על פי שכל שעה יוצא יין מן הענבים לתוך הגיגית כיון שהיה מאתמול יין הרבה צלול אותו שיוצא מתבטל בתוכו מפני שלא היה עליו שם יין מעול' ולכך לא הוי דבר שיש לו מתירין למנעו מביטול. וענבים שדרכן היטב והוציא כל היין היטב מהם ואחר כך הניח המים

עליה': או בלי מים מה שמתמנה ממנו מותר כר' ישמעאל דאמ' כל דבר מידי דאתי ממיל' שפיר דמי ומותר היוצא ממנו: ומוקי סתמא דמתניתין כוותיה:
ומפרק הוי תולדה דדש וכן החולב בהמה:
הזורה פי' ברחת לרוח:
הבורר פי' הבורר פסולת:
המרקד פי' המרקד בנפה אף על פי ששלשה אלו דומין זה לזה. חשיב להו שלשה משום דהוו במשכן:
המחבץ הוי תולדה דבורר והנותן מים לתוך שמרי' בחלקו רבה ורבי זירא לרבה הוי תולדה דבורר: ולרבי זירא הוי תולדה דמרקד: ויין עכור אסור (וצ"ע אם לסננו קאמר) בין הגתות מותר (פי' לפי שאז שותין אותן כולן עכורין): ופסקו רבינו תם ור"ח שיש ג' ענייני ברירות לאלתר כיצד: הבורר אוכל מתוך הפסולת: או שהיו לפניו שני מיני אוכלים ובורר מין האחד מחבירו בכברה ובנפה חייב: בקנון ובתמחוי פטור אבל אסור אבל ביד מותר לכתחלה. במה דברים אמורים שבורר ואוכל מיד אבל אם בורר להניח אפילו בו ביום נעשה כבורר לאוצר וחייב ואפילו ביד והבורר פסולת מתוך אוכל אפילו בידו לאלתר חייב: ולכאורה משמע דאף ביד קאמר. ואסור לתת חטים לתוך הרחיים: אלא כדי שיטחנו מבעוד יום מפני שמשמיעים קול:
הטוחן כלהטוחן סמנים ושוחק במכתשת: או תבלין הרי זה טוחן וחייב: ותולדתו האי מאן דפרים סילקא חייב משום טוחן פי' מחתך ירק תלוש: וכן האי מאן דסלית סילתי חייב משום טוחן פי' שמנסר עצים ליהנות מנסורת שלהם וכתב רבינו יוסף בשם רבינו שמואל שמותר לפרר לחם מאחר שנטחן כבר שלא מצינו טוחן אחר טוחן: וכתב רבינו משה מיימוני הצריך לדוך פלפלין וכיוצא בהם לתת לתוך המאכל בשבת הרי זה כותש בסכין בקער' ומכל מקום נכון להחמיר משום הרואה: אבל במכתש' חייב משום טוחן וכן פר"י פרק תולין:
הלש תולדתו הנותן מים בסובין לתת לפני פרה. או לפני תרנגולים כרבי דאסר פרק בתרא דשבת וסתם מתניתין דפרקא קמא דשבת דאין שורין דיו וסמנין כוותיה. ואם נתן מים מבעוד יום מותר בשבת להוליך המקל פעם אחת שתי. ופעם אחת ערב. כדי שיהיו המים והמורסן מעורבין יחד ואמר רב יהודה מנערן בכלי. פירש ינענעו הטיב בכלי כדי שיתערב יחד כדאיתא בפרק מי שהחשיך וחרדל שלשו ווכן שום שכתשו: ושחקו מערב שבת למחר ממחה אותם ביד או בכלי ונותן לתוכו דבש ובלבד שלא יטריף הדבש בכף לתוך החרדל וצריך לומר הא דשרי לערב משקה בחרדל היינו דוקא כשנתן משקה

מבעוד יום. אבל בשבת אסור ליתן יין או משקה בחרדל או בשום שכתשן מאתמול כדאיתא בירושלמי פרק כלל גדול האי מאן דשחיק תומא כד מפרך ברישיה חייב משום דש: דמבחר בקליפתא חייב משום בורר. כדשחיק במדוכתא חייב משום טוחן. וכד יהיב משקה חייב משום לש ומההיא דירושלמי אין לאסור לקלוף שום ובצל ולאוכלו לאלתר דההיא מיירי בקולף להניח שרוצה לעשית מורייס ולכך אסר כמו שפירש רבינו חננאל.

האופה פר"ח בפרק כלל גדול דה"ה מבשל. ומשום דהתחיל סידורא דפת נקט נמי אופה. תנן בפרק כירה. האילפס והקדרה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכו תבלין מפני שהם כלי ראשון. אבל נותן לתוך הקערה או לתוך התמחוי גרסינן בגמרא איכא דאמר סבר רב יוסף למימר מלח הרי הוא כתבלין ובכלי ראשון מיהא בשלה אמר ליה אביי מלח אינו כתבלין ובכלי ראשון לא בשלה. והיינו כרב נחמן דאמ' מלחא צריכא בשולא כבשרא דתורי. וזה הלשון נראה עיקר שאינו חולק על רב נחמן. ולא כלשון אחרון שחולק על רב נחמן יותר מדאי שאמר מלח אפי' בכלי שני נמי בשלה כל זמן שהיד סולדת בו. והמחמי' תבא עליו ברכה. ירושלמי מהו ליתן תבלין מלמט'. ולערות עליו מלמעלה מים רבי יונה אומר אסור עירוי בכלי ראשון כפר"ת וכן הלכה.

דיני הטמנה מוכח ההלכ' דמותר להשים הקדרה ע"ג פיטפוט שקורין טריפו"ד מערב שבת אע"פ שיש אש תחתיו ושוהה שם הקדירה בשבת: ונראה דאם התבשיל כמאכל בן דרוסאי מותר להשהותו על גבי כירה אף על פי שאינה גרופה וקטומה כחנניה הואיל וסתם מתניתין כוותיה כדאמר רבא לשם ובתנו' שחמימותו גדול וחזק אסור ואפילו בתבשיל שהוא מצטמק ויפה לו מותר לשהותו על גבי כירה כרבי יוחנן וכן פסק ר"ח: אבל צריך לתתו מבעוד יום כל כך כדי שיוכל להתחמם קוד' חשיכה: אם היה צונן דאם לא כן יהיה חזרה דקא אסרי אפי' בית הלל כשאינו גרוף ואפי' מבעוד יום של ערב שבת קרוי חזרה כדמוכח בתוס' פרק כירה וכן לסמוך הקדירה אצל האש מותר אפילו סמוך לחשיכה ממש: אבל אם לא נתבשל כמאכל בן דורסאי אסור להשהותו אפילו מבעוד יום אם אינה גרופה מגחלים ואינה קטומה: ואם שכח ושהה אסור לאכלה בשבת כדאמרו בפרק כירה משרבו משהין במזיד קנסו אף על השוכח: תבשיל חי שלא נתבשל כלל או שבשל כל צרכו: אם השליך בו בשר חי לגמרי סמוך לבין השמשות נעשה הכל כתבשיל חי ומותר להשהותו על גבי כירה: אע"פ שאינה גרופה וקטומה: ואף בתנור שיש בו הבל וחם יותר מותר כדמסיק פרק קמא דשב' והטעם שהרי ודאי לאו לאוכלה לאותה לילה הניחה שם ולצורך מחר לא יבא לחתות שהרי יש לו שהות: ובחופות רגילות הוא לתת היורות על הפטפוט והאש בוער ומחפין את היורה בנסרים:

ועבדים עכו"ם מחממין אותה בשבת אם לא נתקררה כל כך שלא היתה ראויה לאכלה דומיא דמאכל בן דרוסאי מקודם שחממו אותה העכו"ם אם כן אין חוששין לחימום ושריא לאכול: אין טומנים בדבר המוסיף הבל [ואפי'] מבעוד יום ואפי' על גבי מלח סיד וגפת משום דגזרינן שמא יטמין ברמץ ואפי' הקדרה מבושל' כל צרכה דסתם קדירות מבושלות כל צרכן בבית השמשות: וקאמרינן דאין טומנים: ומה שנותן הקדירה על גבי מקום שהוחם מאד פואי"יר בלע"ז או בגומא שחממוה היטב אין כאן איסור אף על פי שמוסיף הבל דלא אסרו אלא בדבר דדמי להטמנה דהיינו דבר המטלטל גזירה שמא יטמין ברמץ: או דווקא בדבר שחומו מחמת עצמו גזירה שמא יטמין ברמץ: ואסור לתת גחלים בוערות תחת הקדרה שטומנים אף על פי שאין גחלים סביבה: כדאמרינן קופה שטמן בה אסור להניחה על גבי גפת: אך אם מצא למחר קצת גחלים בוערות עם הדשן שטמן בה אין בכך כלום כיון שעיקר ההטמנה היתה בהכש' ויש מקילין כשיש אויר בין גחלים לקדרה: ופירות חיות מותר להטמין אפילו סמוך לחשיכ' כיון שהן נאכלות כמו שהן חיות אמנם משחשיכ' אסור להטמינה וגם להוסיף כסוי עליהם כשיש תפוחי' וכן על הקדרה שאינה מבושלת כל צרכה ואפילו היא מבושלת כמאכל בן דרוסאי דבתוספת כסוי הרי הוא כמבשל בשבת ובישול שייך אפילו בדבר שנאכל כמו שהוא חי וכל שכן שאסור לתת התפוחים אצל האש בשבת לצלותן: ולא המים משחשיכה אלא כדי להפיג צינתן וצריך שיהיו כל כך רחוקות מן האש שאפי' יהיה זמן מרובה לא יהיה היד סולדת בו: תנו רבנן אף על פי שאמרו אין טומנין משחשיכה אבל אם בא להוסיף יוסיף כיצד אמר רשב"ג נוטל הגלופקרין ומניח הסדינים או להיפך נוטל הסדינים ומניס הגליפקרין נראה לר"י דלא גרסינן כיצד דת"ק לא שרי אלא להוסיף ולא להחליף: ורש"בג מתיר אף להחליף שאם בא לפרש מילתיה דת"ק באיזה ענין מותר להוסיף והלא מניח הסדינים ונוטל הגלופקרים אינו מוסיף אלא פוחת אלא ודאי חולקי' והלכה כרבנן: ואם לא הטמין מבעוד יום אסור להטמין משחשיכה אע"פ שהקדר' מבושלת כל צריכה והיכ' שהטמין בהיתר מבעוד יום מותר ליקח מההבשיל משהחשיך ולחזור ולכסותו כדתנן נתגלה משהחשיך מותר לכסותו: ותניא מותר ליטול את הסדינים ולהניח את הגלופקרין: אבל אם מבעוד יום נתגלה אסור לכסותו משתחשך משום דדמי לתחל' הטמנה בסוף פרק קמא דשבת ומוכיח דמותר לתת סמוך לחשיכה השפוד של בשר עוף אם הוא מנותח לנתחים בתוך התנור אם היא מכוסה בפיו אף על פי שיש אש בתנור ואף על פי שאינו כמאכל בן דרוסאי: כרב אשי דשרי גדי בשיל ולא בשיל בין שריק בין לא שריק ומוקמינן לה במנותח לנתחים אבל עוף או טלה שלם אסור עד שיהא כמאכל בן דרוסאי דפסח

דוקא שרי התם פ"ק משום דבני חבור' זריזים הם אבל חוץ לתנור סמוך לאש אף במנותח אסור אלא אם כן הוא כמאכל בן דרוסאי קודם כדתנן ואין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום ואמרינן התם עלה וכמה כדי מאכל בן דרוסאי ומוקמינן לה בבשרא על גומרי: פי' חוץ לתנור סמוך לגחלים ולצורך לאכול בלילה: תנו רבנן אין מדביקין פת בתנור משחשיכה ולא חררה על גבי גחלים אלא כדי שיקרמו פניה בתנור רבי אליעזר אומר כדי שיקרמו פניה המדובקים לתנור: ולהקל אתא כדמוכח בירושלמי דאמר מודה רבי אליעזר בלחם הפנים: הלכך עוגה או פשט"יאה או פל"אדון יתננו סמוך לחשיכה במקום חם כדי לאפות בפת שיקרמו פני העיס' תחתון ועליון שלה ומה שבתוכ' כמאכל בן דרוסאי קודם השבת: ומוכח בפרק כירה דיין ומים ושמן מותר לפשר בכלי שני כדאמר רב לרב יצחק בר אבדימי הנח בכלי שני ותן אבל בכלי ראשון אסור לפשר גזירה שמא יבשל וגם לתת כנגד המדורה אסור לפשר אבל כדי שתפיג צינתו מותר כיון שאין דעתו לשהותו רק זמן מועט עוד מוכיח שם במעשה דאנשי טבריא דאסור לרחוץ כל גופו בחמין בשב' ואפי' להשתטף פסקינן הלכה כר' יהוד' דאסו' אפי' כשהוחמו מערב שבת ואפי' בקרקע שאין כל כך לגזור פן יבא להחם בשבת עצמה אבל בחמי טבריא ודוגמתן בקרקע דוקא מותר כדתניא מרחץ שפקקו נקביו מערב בשבת כו' ואסרו רחיצה גם אסרו זיעה בלא רחיצ' והתירו חמי טבריה וה"ה אם אינו נכנס בחמין אלא רוחץ אבר אבר לבדו עד שירחוץ כל גופו בענין זה אסור אבל פניו ידיו ורגליו מותר כשהוחמו מערב שבת ואפילו הוחמו בכלי ולא גזרינן פן יבא להחם בשבת עצמה וכן אמר שמואל ותניא כוותיה חמין שהוחמו מערב שבת למחר רוחץ בהם פניו ידיו ורגליו אבל לא כל גופו אבר אבר וא"צ לומר בחמין שהוחמו בשבת בד"א בחמין שהוחמו מערב שבת אבל הוחמו בשבת אסורים אפילו ידיו לחוד ואפי' הם בקרקע אבל בי"ט תנן לא יחם אדם מים לרגליו אלא א"כ ראוים לשתיה וב"ה מתירין אע"פ שיש דברים בשיטה זו שיש שמפרש השמועה בענין אחר: כן תופסין רבותי עיקר כאשר כתבנו: בפר' קמא דשבת אמרינן שאם שכח והדביק פת בתנור ונזכ' שהוא שבת מותר לו לרדות קודם שתאפה ויביא לידי מלאכה גמורה: ורדיית הפת אף ע"פ שאינה מלאכה אסרו אותה חכמים שמא יבא לאפות כדתנן בפרק כל כתבי המדביק פת בתנור מבעוד יום וקדש עליו היום מציל ממנו מזון ג' סעודו' ואומר לאחרים בואו והצילו לכם כדי מזון ג' סעודות לכל אחד ואף על פי שאינה מלאכ' כשהוא מציל לא ירדה במרדה אלא בסכין כדי לשנות: ופסק הר"ר אליעז' ממיץ אעפ"י שאין בישול אחר בישול כדתני' בפר' חבית כל שבא בחמין מלפני שבת כלומר שנתבשל כל צרכו מלפני השבת שורין אותו בחמין

בשבת: פי' בכלי ראשון מכל מקום יש בישול אחר אפייה וצלייה דקיימא לן כר' יוסי דאמר בפ' כל שעה שאין יוצאין בפסח במצה מבושלת אעפ"י שלא נימוח' דהבישול מבטל האפי' ופקע מיניה שם לחם אלמא יש בישול אחר אפייה ומהאי טעמא אמר גבי צלאו ואח"כ בשלו דחייב לפי שהבישול מבטל את הצלייה ומתוך כך יש לאסור לתת פת בתוך כלי ראשון בעודו רותח ומיהו בדבר לח וצלול לדברי הכל יש בישול אחר בישול לאחר שנצטנן אם חוזר ומרתיחו כדאמרינן בפ' במה מדליקין שמא ירתיח וכדפי' שם בקונטרי' והשתא יש ג' חלוקים בדבר לח וצלול לדברי הכל יש בישול אחר בישול ובדבר יבש אם ראשון ושני הכל דרך אפייה וצלייה לכאורה לדברי הכל אין אפייה אחר אפייה ואין צלייה אחר צלייה: וסברא הוא דגם הר"ר אליעזר מודה בזה אבל כשהראשון דרך אפייה או צלייה והשני דרך בישול בתוך מים או יין בזה אומר הר"ר אליעזר דיש בישול אחר אפייה וצלייה דומיא דההיא דפסחים שהבאתי ולפי זה מותר להניח צלי או בשר מבושל סמוך לאש כדי לחמם אפי' שמחממו כל כך שהיד סולדת בו: ויש רוצים לומר דגם בזה אסר הר"ר אליעזר: ואינו נראה דלפי הראייה שהוא מביא מההיא דרקיק בפסח אינו כי אם דוקא היכא שבשל לסוף במים או ביין אמרי' בפ' כירה מיחם שפינהו ויש בו מים חמים לא יתן בתוכו מים מועטים כדי שיחמו אבל נותן לתוכו מים מרובים כדי להפשירם:

הגוזז עיקרו של גוזז שגוזז צמר או שער מעל בהמה וחיה. תולדה דאורייתא דאמ' ריש לקיש בפר' כלל גדול התולש כנף העוף חייב משו' גוזז משום דדרך כנף בתלישה והקוטמו חייב משום מחתך והקוטמו פי' לאחר שתלשו חותך ראשו שהוא דק וראוי להניחו בכרים וכסתות חייב משום מחתך דמקפיד לחתוך עד מקום שהוא ראוי. וכן לצד זנבו שהו' קשה מורט שערו מכאן ומכאן ומשליך הקנה ונותן השיער בכר וכסת. והמורטו . חייב משום ממחק. ובפרק הלוקח בהמה מסקינן השוחט בהמה ביום טוב עושה מקום לקופיץ מכאן ומכאן ותולש את השיער ובלבד שלא יזיזנו ממקומו. ובעוף לא יתלוש מפני שהוא דרכו ותולדה דרבנן. בפרק השואל תניא אין רואין במראה של מתכת בשבת ומפרש התם משום שהאדם עשוי להשיר בה נימין המדולדלות שאינן שוות לשאר שערו' פירש דכיון שהיא של מתכת היא עצמה מגלחת את השיער. עוד יש תולדה דאורייתא ותולדה דרבנן בפרק המצניע כדאמרינן התם. הנוטל מלא פי הזוג בשבת שהם שתי שערות חייב משו' גוזז רבי אליעזר אומר אחת. ומודים חכמים לרבי אליעזר במלקט לבנות מתוך שחורות שאפילו אחת חייב. ודבר זה אפילו בחול אסור משום לא ילבש גבר וגומר: ותנן והנוטל צפרניו בידיו או בשיניו. וכן זקנו. ושפמו ושערו

רא"א חייב חטא'. וחכמי' אוסרי' משו' שבות. תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר צפורן שפירשה רובה. וציצין ששירשו רובם. ביד מותר. בכלי פטור אבל אסור. וביד דמותר לא אמרינן אלא שפירשו כלפי מעלה ומצערות אותו. ונחלקו רשב"ם ור"ת בפירוש כלפי מעלה אם לצד הגוף אם לצד חוץ. ולכך טוב להחמיר בשניהם לא פירשו רובם ביד פטור אבל אסור. בכלי חייב חטאת.

המלבן תולדה דמלבן אמרינן בזבחים פרק דם חטאת דאמר רבא זרק סודר במים חייב משום מלבן ומפרש טעמא דשריית בגד זהו כבוסו ולבונו. ומכאן פסקו הלכות גדולות אם נפל יין או שמן על בגד בשבת שאסור להשליך עליו מים. ואמרינן בפר' תולין טיט שעל גבי בגדו מכסכסו מבפנים פירש משפשפו ולא מוכחא מילת' דליתחזי כליבון. ומלבן ממש לא הוי דאין נותן שם מים. אבל אינו מכסכסו מבחוץ. ומותר לגררו בצפורן. ובפרק חבית המנער טליתו בשבת חייב חטאת. פירוש הקונטרס המנערו מעפרורית: והתוספות פירשו ממים או מטל בשבת חייב חטאת. ואוקימנא בחדתין ואוכמ' דקפיד עליהו דהוי כמלבן. ובפרק דם חטאת אמרינן שכשוך במנעל מותר. כיבוס אסור. ותנן בשבת פרק נוטל כר שיש עליה לכלוכית יקנחנה בסמרטוט. ואם הוא של עור נותן מים עליה עד שתכלה:

המנפץ בין מלבן בין מנפץ אין חלוק בין צמר ופשתים לדברים אחרים. ומנפץ דאמרינן בפשתן שאין לו גבעולים. אבל יש בו גבעולים הרי הוא תולדה דדש דאורייתא:

הצובע מסקינן בפרק כלל גדול לרב השוחט חייב משום נטילת נשמה ומשום צובע כדאמרינן התם רצונו שיהיה בית השחיטה נצבע בדם כדי שיראו בני אדם שנשחט' מחדש ויקנו ממנו:

הטווה אורך ד' טפחי' מכל דבר הנטוו' חייב:

המוסך אורדי"ר בלע"ז:

העושה שני בתי נירים ליצי"ש בלעז:

האורג שני חוטים הוא הדין קולע שני נימים של שער דקליעתו היא אריגתו: ושיעור האריג' והקליע' על אורך ב' אצבעות:

והפוצע שני חוטין פי' מנתק ב' חוטין לשום צורך האריגה: ובספר ארץ ישמעאל וספרד גרסינן הבוצע בבית: וכן פירש רבינו משה הבוצע מפריד השתי מעל הערב או הערב מעל השתי והקונטרס פי' מנתק לצורך האריגה: תולדה דאורייתא גרסינן בפרק כלל גדול אמר אביי האי מאן דעבד חלתא. חייב י"א חטאת: ושלשה מהם מסך: ועושה שתי בתי נירין: ואורג:

וקושר ומתיר אומר שם שכן ציידי חלזון קושרים הרשתות ומתירין ואסור לקשור שני ראשי האבנט ברצועות שבתוך המכנסיים בשבת כי אם בעניבה וטוב לעשות לאבנט כמו שעושין לחגורה כעין בוקל"א בלע"ז של ברזל או של מתכת: מוכיח בפרק אלו קשרים שכל קשר שחייבים על קשורו כך חייבים על התירו וכל קשר שפטור אבל אסור: כך להתירו פטור אבל אסור: וכל קשר שמותר לקושרו כך מותר להתירו: נשמטו רצועות המנעל מותר להחזיר הרצועות למקומן ובלבד שלא יקשור י אבל דלי שנפסק לא יהא קושרו אלא עונבו כרבנן דסתם תלמודא פריך הכי גבי המוציא תפילין שאינן מקושרות לענביה מיענב:

התופר שתי תפירות אמר רבי יוחנן והוא שקש' ראש החוט מכאן ומכאן כדי שתעמוד התפיר' ולא תשמט אבל אם תפור יותר על שתי תפירות אף על פי שלא קשר חייב שהרי מתקיימת התפירה: ואמר מר זוטרא בר טוביה: המותח חוט של תפירה חייב חטאת: (פי' שנתרוחה התפירה ונתרוחו הנקבים והוא מותח החוט להדק התפירה חייב):

הקורע על מנת לתפור שתי תפירות שכן יריע' שנפל בה דרנ' (פי' תולע') קורעין אותה ותופרין אותה אבל קרע להפסידה פטור אבל אסור שהוא מקלקל ואמרינן בפ' האורג הקורע בחמתו או על מתו הואיל וחמתו שוככת בדבר זה חייב שהרי הוא כמתקן:

הצד מוכחא ההלכה שעיקר חיוב צידה בדבר שדרכו להיות מצוי לצוד אותו כגון חיה ועוף ודגים והוא שיצוד אותו למקום שאינה מחוסר צידה כגון שרדף אחר הניצוד עד שהכניסו למקום צידה שיכול לטלו בשחייה אחת: הצד את הישן ואת הסומ' חייב הצד צבי זקן או חולה או חיגר או קטן פטור: הצד חיה ועוף שברשותו כגון אייזים ותרנגולים ויוני עלייה פטור: הצד פרעוש רבי יהושע אומר פטור הואיל ואין במינו ניצוד ואע"פ שר"א מחייב הלכה כר' יהושע ובכל אלה שהיא פטור אסור מדרבנן: ואסיר לצוד פרעוש בשעה שמקפצת לכאן ולכאן אבל בשעה שעוקצת מותר ליקח אותה ולהשליכה דדבר שאין בו אלא איסירא דרבנן במקום צערא לא גזרו בהו רבנן:

השוחט אמר שמואל השוחט משום מאי מחייב משום נטילת נשמה: ואמרינן בירושלמי פרק כלל גדול שעל כל הוצאת דם חייב משום נטיל' נשמה החונק את החי עד שימות הוי תולדה דשוחט: לפיכך אמר שמואל בפרק שמונה שרצים אם העלה דג מספל מים והניחו עד שמת חייב משים חונק ולא עד שימות אלא מסקינן דכיון דיבש בר כסלע בין סנפיריו חייב שמעתה אינו יכול לחיות: ובירושלמי דכלל גדול אמרי רבנן דקיסרי ההוא דצייד כיורא: וכל דבר שאתה מבדילו מחייתו חייב משום קוצר: רמשים שהם פרים ורבים מזכר ונקבה כגון הפרעושים שקורין פיצ"א בלע"ז: ההורג אותם כהורג את

הבהמה ואף לא ימללי בידו שמא יהרגנו אלא יטלנו בידו ויזרקנו אבל כינה ששורצת מן האדם מזיעתו שקורין פוי"ל בלע"ז מתירין בית הלל להורגה: ורבא נמי מקטע להו ומסקינן פרק כל כתבי הקדש: חיה או רמש שהם נושכים וממיתים ודאי כגון זבוב שבמצרים: וצירעה שבנניה ועקרב שבהדייב: ונחש שבא"י: וכלב שוטה שבכל מקום מותר להורגן בשבת כשיראו אותם ושאר המזיקים אם רצים אחריו מותר להורגן בשבת: ואם היו יושבים במקומם או בורחים מלפניו אסור: ואם דרכן לפי תומו בשעת הילוכו והרגן מותר: בפ"ק דכתובות מסקין הלכתא מותר לבעול בתחלה בשבת ואין כאן איסור חבורה והטעמים מפורשים שם. והמפיס מורסא פטור ומותר כמו כן: דמפקיד פקיד הליחה אבל לעשות לה פה חייב:

המפשיט מן העור שיעור כדי לעשו' קמיע חייב:

המעבר מן העור כדי לעשות קמיע חייב:

וכן המולח שהמליחה מין עבוד הוא: והכי אמרינן בפרק כלל גדול והמולחו והמעבדו היינו מולח היינו מעבד והלא הכל אחד הוא ומשני אפיק חד מנייהו ועייל שרטוט: פירוש כשרוצה לחתוך העור משרטט תחלה כדי שיכוין חיתוכו: ומי מלח מיעטין יש אומרים דהלכה כרבנן דשרו: ויש אומרים דהלכה כרבי יוסי דאסר מיהו להשליך המלח על הבשר ואחר כך לתת עליו יין או חומץ מותר

הממחק תולדה דאורייתא אמר רבי יוסי בר חנינא השף את העור בין העמודים בשבת חייב משום ממחק ומפרש בירושלמי שזו המחיקה היתה במשכן: ואמר רבי יהושע הממרח רטייה בשבת חייב משום ממחק : וגרסינן בפרק חבית לא יתן שעוה בנקב המגופה מפני שהוא ממרח:

המחתכו שיעור כדי לעשות קמיע וכן כל דבר שמקפיד על חיתוכו לעשות במדה נקרא מחתך ואם אינו מקפיד במדה ושיעור מותר:

הכותב שתי אותיות:

והמוחק ע"מ לכתוב שתי אותיות פי' בין בסם בין בדיו בין בסקר' וכל דבר המתקיי' וכל דבר שאין מתקיי' פטו' אבל אסו': וכן כוחלת אסרו חכמים משום כותב: ואסרו חכמים למנו' אורחי' ופרפראותיו מפי הכתב שמא ימחוק ואפי' בכותל גבוה: וכן אסור לקרות בכתב הכתוב תחת הצורות וכן בשטרי הדיוטות שמא ימחוק ואמרו חכמי' כתב אות אחת גדולה ויש במקום' לכתוב שתים פטור אבל אם מחק אות אחת ויש במקום' לכתוב שתים חייב: ואמרינן שואל אדם מחבירו כדי יין ולא יאמר הלויני אלא יאמר השאילני:

ולא דנין ולא חולצין ולא מייבמין ולא מקדשין: ואסו' לשקול למנות ליקח למכור להפיס לחשב חשבונות שאינם של מצוה כל אלו גזירה שמא יכתוב:

הבונה שיעורו כל שהוא וכן הקודח כל שהוא וכן משוה פני קרקע הבית וכן כל בנין שצריך גבור' ואומנות בכלים שייך בהו בנין: ואסרו חכמי' להחזיר דלת של שידה תיבה ומגדל: אע"פ שאינן כלי גבורה ואומנות גזירה שמא יתקע בגבור' ואומנות ואז הוי בנין דאורייתא וגזירה שמא יתקע באבן היתדות שקורין גאו"ץ בלע"ז: וכן כל כיוצא בו אבל אם היה רפוי מותר כרבן שמעון בן גמליאל המגבל בגרוגרות חייב משו' בונה ותולדה דרבנן אסור לתלות המשמרת ביום טוב וכל שכן בשבת: וכן כל בנין עראי אבל להוסיף מותר: וכן לצניעות לפרוס סדין מותר: ואם להתיר כגון בדופן סוכה או להוליך ברשות הרבים אסו': וכן כל דבר שאין בו אהל טפח מותר: ואמרו חכמים ביעתא: מדורה: קדירה: פיריא חביתא מלמעלה למטה שרי: מלמטה למעלה אסור אפילו לרבי שמעון נראה דאסור: אבל לשים השולחן על הסומכות שקורין טרטי"אש מותר שאין המחיצות מגיעות לארץ: ופקק החלון בזמן שקשור ותלוי פי' שאינו נגרר בארץ שחבל שהוא קשור בו אינו מגיע לארץ פוקקין בו וכן אם מתוקן מאתמול לכך אף ע"פ שאינו קשור ותלוי :

והסותר על מנת לבנות ויש סתירה בכלים שמותר' כדאמרי' שובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרות וחותמות שבכלים מתיר ומפקיע וחותך ובשבירת הפותחת של תיבות נחלקו הר' רבי אליעזר מתיר ורבי שמשון אוסר ומיהו על ידי עכו"ם יש להקל להסיר עצמו מן הספק:

המכבה והמבעיר אמרו חכמים דהנותן שמן בנר חייב משום מבעיר והמסתפק ממנו חייב משום מכבה פירש שמכחיש מאורו מיד. ולא מפני שגורם כיבוי דקיימא לן דמותר ולכך אם יש ב' חתיכות חלב או שעוה על הנר מותר ליטול אחת מהם ודוקא בי"ט. דאי בשבת הן עצמן מוקצית בלא נר: ואסרו חכמים לקרות לאור הנר שמא יטה ואפי' גבוה הנר הרבה ומכאן נראה דה"ה מתוך עששית או מתוך זכוכית אסור ואפי' קבועה בחור בכותל אבל שני בני אדם במקום אחד קורים. אפילו אם הא' אינו יודע לקרות וחבירו אומר לו תן דעתך שלא אטה בכי האי גוונא היה מתיר ר"י מיהו אסור לקרות ואשתו מעיינת עמו ומשמרתו דדעתה קרובה אצלו. וביכ שקורין יחידים אימת י"ה עליהם גם בשאר י"ט יש מתירים לומר המעריבים מפני אימת צבור ונותנים לב זה על זה ויש אוסרים ומ"מ לקרות במה מדליקין במחזור נרא' דמותר שהרי מזכיר הוא איסורי השבת ואיך ישכח. אבל לקרות לאור המדורה אפי' עשרה בני אדם קורין יחד אסור אבל אם אינו צריך אלא לעיין ראשי פרשיות כגון באגדה של פסח וכיוצא בהם מותר בין לאור

הנר בין לאור המדורה ולא יפלה כליו לאור הנר ואפי' להבחין בין בגדו לבגד אשתו וכן כל כיוצא בו:

המחתה בגחלים חייב שתים אחת משום מכבה ואחת משום מבעיר. ואין מסיקין את האור סמוך לחשיכה אלא אם כן נאחז האור ברוב העץ ובקיסמי' דקין מותר וכן בפחמין כל שהוא ואין נותנין כלי תחת הנר לקבל שמן ואם נתנו מבעוד יום מותר ונותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות ואסור לתת לתוכו מים מפני שמקרב כבויו פירש אפי' מערב שבת גזירה אטו שבת עצמה ובשבת אסור מפני שמקרב כיבוי. פירש בעוד שהוא מחזיק בכלי והוא מגביהו נגד הניצוצות ומכבה בשבת וצלוחית של בית הכנסת שנותנים שם מים להגביה השמן או שלא ישבר הכלי מותר שאינו מתכוין לכבות כמו בההיא דאסרו לתת מים בתוך הכלי אמר ר' שמעון בן ננס פורסין עור גדי על גבי שידה תיבה ומגדל שאחז בהן האור ונראה דיש לחלק בין עור לח לעור יבש דלח אסור לטלטל. ועושין מחיצות בכל הכלים. ואפילו חדשים מלאים מים דגרם כבוי הוא ומותר ואמר רבי יהודה טלית שאחז בו האור מצד אחד נותן בו מים מצד אחד ונר דולקת שעל גבי הטבלא מנער את הטבלא ואם כבתה כבתה ומוקי לה בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור ובירושלמי דקאמר שהוא אסו' מיירי בנר שמלא שמן ותלמודינו מיירי בנר של שעוה: ונר של אחורי הדלת אין פותח ונועל כדרכו דהא לייט עלה אביי אבל בנחת לפותחו הוי מותר דהא אינו מתכוין ולא הוי פסיק רישיה וכן כתב רבינו משה מיימון ואין הלכה כשמואל דאמר פותח אדם דלת כנגד המדורה דהא לייט עלה אביי דגזרינן רוח מצויה אטו שאינה מצויה. ובירושלמי תניא נר שמונח כנגד הדלת פותח ונועל אפילו בשבת רב ושמואל פותרין לה בשוכח ומקללין עלה למאן דעביד כן יכרת וגו' פי' למי שעושין כן אף במניח יכרת פסקינן בפרק כל כתבי עכו"ם שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה פי' אין צריך לומר לו אל תכבה אבל קטן העושה לדעת אביו אין שומעין לו אמר ר' אמי בדליק' התירו לומר כל המכבה אינו מפסיד ובפ' המדיר קאמר למעוטי שאר אסורי שבת לאפוקי מה"ג שפירשו שאין חלוק בין דליקה לשאר איסורי שבת ושמא ה"ג ר"ל כל שיש בו הפסד ממון הכל מותר ותלמודינו ממעט דבר שאין בו הפסד ממון ומסקינן בפ' כל כתבי שאם נפלה דליקה בחצר בשבת שאינו מציל כל מה שיש בה לחצר אחרת שבאותו מבוי אף על פי שעירבו גזירה שמא יכבה הדליקה כדי להציל לפי שאדם בהול על ממונו: לפיכך גזרו שלא יציל רק מזון של אותה שבת וכלים שצריך להשתמש בהם בשבת ובגדים שיכול ללבוש בשבת שנמצא שמתיאש מן הכל ואינו בא לידי כבוי ואם לא עירבו אפילו מזונו וכליו אינו מציל ומה היא מציל למזונו

אם נפלה דליקה בליל שבת מציל מזון ג' סעודות הראוי לאדם לאדם הראוי לבהמה לבהמה נפלה בשחרית מציל מזון ב' סעודו' במנחה מציל מזון סעודה אחת ומפרש רב הונא בבא לקפל פי' לקבוץ ממקומו' הרב' בכלי' הרב' או שהיה ממלא כלים ומוציאן ומערה וחוזר וממלא אותן פעם שנייה אז אינו מציל אלא מה שצריך לו כדפי' אבל אם הוציא כלי אחד בפעם אחת אפי' יש בו כמה סעודו' מותר והיינו דתנן מצילין סל מלא ככרות אע"פ שיש בו כמה ככרות ומירי בענין זה וה"ה אם פירש טליתו וקבץ בה כל מה שיוכל להוציא' מליא' בבת אחת מותר ואומר לאחרים בואו והצילו לכם וכל אחד מציל מזון שהיא צריך לו או כלי אחד שהוא מחזיק דבר גדול והרי הוא של מציל ואם לא רצה המציל לקחתי הרי הוא של בעליו. ומותר ליקח אחר השב' שכרו דאין זה שכר שב' ולובש כל מה שיוכל ללבוש ועוטף כל מה שיוכל לעטוף ומוציא לחצר שאינה מעורבת ופושט וחוזר ולובש ואומר לאחרים בואו והצילו כמו שאמרנו גבי מזון מצילין כל כתבי הקדש לחצר שאינה מעורבת ולמבוי רק שיהא למבוי ג' מחיצות ולחי ובימי התנאי' לא היו מצילין הברכו' והקמיעין אבל עתה שרבת' השכח' תקנו (ס"א התירו) להציל הכל ומצילין תיק הספר עם הספר אף על פי שיש בתוכו מעות. וה"ה עם כל דבר שיש בו קדושה. מיהו בירושלמי. אמר דדיסקיא מליאה מעות ניתן עליו ככר או תינוק ומטלטלה מפני הדליקה ואף על גב דאמרינן בפרק נוטל לא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד. שמא בדליקה התירו יותר. וכן ידי להתיר מפני [פחד] תפיסה. ודוקא לרשות היחיד אבל לחצר שאינה מעורבת או לכרמלית לא. ועוד אומר הרב רבינו ברוך דבבית לא שייך איסור דלא גזרינן אטו ר"ה דלא מיחנף ברשות הרבים לפי שהוא מקורה:

המכה בפטיש על כל גמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש וכן על כל תקון. ואמרינן האי מאן דשקיל אקופי מגלימא חייב משום מכה בפטיש. והוא דקפיד עלייהו. והפותח בית הצואר בשבת חייב חטאת. ולכך אסור להשמיע קול בשום דבר בין בכלים בין באגוזים בין ביד ולרקד ולטפח שמא יתקן כלי שיר אבל אם אין מתכוין להוציא קול מותר. ואסור לחוף כלי כסף בגרתיקון אבל בחול מותר. ואסור להדיח אלפסין וקערות אלא אם כן צריך להם באותו היום אבל כוסות וקיתוניו' מותר שאין רבע לשתייה ואין מטבילים הכלים וכן אסור להגביה תרומה ומעשר וכל זה משום תיקון. ותולדה דמכה בפטיש.

והמוציא מרשות לרשות: בלשון הזה משמע אפילו הכנסה: תנו רבנן ד' רשויות לשבת רשות היחיד ורשות הרבים וכרמלית: ומקום פטור. רשות היחיד חריץ עמוק עשרה טפחים ורחב ארבעה וכן גדר גביה עשרה טפחים ורחב ארבעה. ורשות הרבים היא סרטיא ופלטי"א פי' רחב י"ו אמות ובקיעות של ששים ריבוא בני אדם בוקעין בו ונשים

וטף לפי הענין ומפולש משני צדדין: המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים או מכניס מרשות הרבים לרשות היחיד חייב מן התורה וכן הזורק והמושיט בדיוטא אחת [חייב]: בשתי דיוטות פטור: כרמלית היא ים ובקעה ועמוד שהוא רחב ד' ואינו גבוה י' אך גבוה יותר מג' ומבואות שאינם מפולשין או מפולשין ואינם רחבים י"ו אמה או אין בהם בקיעה של ס' ריבוא אבל אם הוא גבוה ט' טפחים ורבים מכתפים עליו הוי ר"הר ואסו' מדרבנן להוציא מכרמלית לרה"ר ולהכניס מכרמלית לרה"י ולטלטל בתוך הכרמלית יותר מד' אמות: ויש עוד י' רשות שקורין רה"י מן התורה ואין מטלטלין בו אלא ד' אמות כגון קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה: מקום פטור הוא דבר גבוה ג' טפחים ואינו רחב ד' טפחים זהו מותר לבני רשות הרבים ולבני רה"י לכתף עליו ובלבד שלא יחליפו גזיר' שמא יעבירו בלי הנחה מרה"ר לרה"י: וכן למעלה מי' בדבר שאינו מסויים הוי מקום פטור בין ברשות הרבים בין בכרמלית: והמעביר חפץ מתחלת ד' לסוף ד' ברה"ר חייב: ונותנים לכל אדם ד"א מאמותיו ואם היה ננס באיבריו נותני' לו ד"א בינוניות: ומותר לטלטל באלכסונם של ד' אמות: ועומד אדם בר"הי ומטלטל ברשות הרבים וכן ברשו' הרבים ומטלטל ברשות היחיד ובלבד שלא יטלטל ברה"ר יותר מד' אמות ואם טלטל חייב ודוקא בחפצים שאין צריכים לו אבל בצריכים לו אסור שמא ימשך אחר חפצו ויוציאנו: לא יעמוד אדם ברשות זה וישתה ברשות זה אלא אם כן הכניס ראשו ורובו למקום שהוא שותה אבל מרשות היחיד לכרמלית או מרה"ר לכרמלית אין צריך כרבנן: שנינו גזוטרא שהיא למעלה מהמים אין ממלאין ממנה אלא א"כ עשו לה מחיצה גבוה' י' טפחים סביב הנקב מד' רוחות וכשיש מחיצות אפי' לשפוך מותר ומזה יש להתיר אותם הבתי כסאו' שעל המים אם יש מחיצה תלייה תחת הנקב ויש מתירין משום דצוא' מקום פטור הוא בכל שהיא: עוד שנינו: חצר שהיא פחותה מד' אמות על ד' אין שופכין לתוכה מים בשב' מפני שיוצאין לרה"ר אא"כ עשו לה גומא מחזקת סאתים בין בחצר בין בר"ה סמוך לחצר אלא שבר"הר צריך לקמור משום מראית העין וי"מ שיפלו מידיו למקום פטור ואע"פ שנתמלא' הגומא מים מות' לשפוך בימות הגשמים לכל הפחות ביב שהוא קמור. אפי' ק' אמות לא ישפוך על פי הביב: אבל בימות הגשמים מותר: ופסק רשב"ם שמותר לשפוך מים אעפ"י שהולכים לרשות חבירו: בפ' הזורק אמרינן דשופכין מים על דופני הספינה והם יורדים לים: ולשון ים שנכנס לחצר ונפרץ במלואו או ביותר מעשר אין ממלאין ממנה בשבת: וגם אין מטלטלין בחצר חוץ לים אי ליכא גידודי: ואם אדם צריך לחפץ אחד שהוא ברה"ר להכניסו ברשות היחיד יביא תינוקות לשם ואם יביאוהו אין מוחין בידם ואם לא יביאוהו יעשה מחיצות של בני אדם

שלא יהא בין זה לזה ג' ולא ידע על מה הובאו: וערב שבת עם חשיכה צריך אדם למשמש בבגדיו אם יש בהם שום דבר ויסלקו ולא יחלל שבת: אשה שנותנת מוך או סודר לקבל דם נדותה אם להציל מטנוף הרי זה משוי: ואם משום צער מותר: ואסור לכנס בספינה בשבת אבל לפני שבת מותר ומותר ללכת ולטלטל בכל הספינה: וכן אסור לכנס בקרון לפי שמשתמש בבעלי חיים: מי שהחשיך לו בדרך נותן כיסו לנכרי ואם אין לו יתננו על הסוס וכשיעמוד הסוס יטלנו מעליו וכשילך הסוס ישימנו עליו ואם אין שם בהמה יתננו לקטן: ואם לאו יוליכנו פחות פחו' מד' אמות או ירוץ ולא יעמוד משחשיכה ודוקא כיסו אבל מצא מציאה לא: ונותנים מזונות לעכו"ם ולכלב ואם נטלן ויצא אין נזקקין להם אבל לא לחזיר: ופרה אסורה לצאת בחבל שבין קרניה דכל נטירותא יתירה משאוי הוא: וחמור לא יצא בפרומביא ועגלים מותרים לצאת בחבל וכשמוציא הסוס באפסר צריך שלא יצא מתחת ידו טפח: ושיגביהנו מן הקרקע טפח: ואומר הר"ם דזמם של עגלים שלא ינקו אסור: כמו פרה בעור הקופר ולא יצא חמור במרדעת אלא אם כן קשור לו מערב שבת ושאר הבהמות אפילו קשורות מערב שבת אסור: ואסור להסיר האוכף מעל הסוס ומרדעת מעל החמור אפילו בחצר: וכן ליתן עליו רק מרדעת על החמור שרי שלא יצטנן: ואסור להעמיד הסוס במים לרפואה אבל להוליכה בחצר מותר כרבי יאשיה: ואין נותנים אספלנית על גבי מכה שאין בה סכנ': וכן קילור על העין שיכנס בעין אבל חוץ לעין מותר: כיון שאינו נותנו על גבי המכה וכן מכה שנתרפאית מותר לתת אספלנית לשומרה: ומערב שבת מותר לתת קילור אפילו בתוך העין: וכן אספלנית על גבי המכה אף ע"פ שמתרפאת בשבת אבל אם נפלה על גבי קרקע לא יחזיר: אבל על דבר אחר יחזיר: וסכין ומפרכסין לאדם: ודוקא בשמן: אבל חלב ושומן לא לפי שנמחה על ידו ונעש' צלול והוי ליה נולד כדאמרי' אין מרסקין את השלג ואת הברד אבל נותן לתוך הכוס או לתוך הקער' ואינו חושש: אבל לבהמ' משום תענוג אסור משום צער מותר: ולחמם הפשטי"דה אין איסור בשביל שנמחה השומן שאין עושין בידים: ואין בהמה יוצאת בזוג שבצוארה ואפי' פקוק לכרמלית או לרשות הרבים אבל לחצר אם הוא פקוק מותר ונראה שהתרנגול יש לו דין בהמה: ואין הסוס יוצא בסולם שבצוארו שעושין שלא ילחוך מכתו ולא ברצועה שברגליו שעושין לו שלא ינגפו רגליו זו בזו ולא תרנגולים בחוטים שברגליה' שעושין לסימן שלא יתחלפו ולא ברצועות שברגלי' שעושין שלא יברחו או שלא ישברו כלי': ולא העגל בגימון ואין שתי בהמות יוצאות קשורות יחד שנראה כאילו מוליכן לשוק למכור אבל אם אינה קשורות יחד מותר להכניס כמה חבלים בידו של אפסרי כמה בהמות: ופר' במה אשה אמר דלא תצא אשה בחוטי צמר

ופשתן שכורכת בהם שערה אבל אותם שקלעה בהם שערה אומר ר"י דיוצאה בהם דאסור לסתור קליעתה בשבת דאמרינן קולע חייב משום בונה ואם כן משום סתירת בנין איכא ואם החוטים חלולים מותר פי' אפילו אותם שכורכת בהם שערה שהרי אינה צריכה לשלופינהו בשעת טבילה משום חציצה כיון שהם חלולים: ואם מוזהבי' ומקפדת על טינופם אסור או אם מטונפות כבר לפרש"י: ואומר הר"מ דלדידן שאין לנו רשות הרבים מותר כי אפילו לדברי האוסר דוקא תכשיטין אבל אלו אינן תכשיטין ותכשיט של כסף וזהב שהם תחת הצעיף של נשים נשואות מיתרות ואותה שעל הצעוף כגון עיר של זהב ומחט שאינה נקובה וטבעת שאין עליה חותם אף על פי שאסורות ברשות הרבים אנו שאין לנו רה"ר שמא מותר ומוטב שיהיו שוגגות ואל יהיו מזידות אבל בדברים שיש בהם חיו' חטא' בר"הר גם לנו אסור ומפתח אסור אם אינו מחובר ברצועות שתהא זנב הרצועה מובלעת בתוך יד המפתח אבל בשלשלת שיש בה קרס והקרס אוחז במפתחי חלוקה יש מתירין ויש אוסרין אך אם יש בצד אחד של מפתח כעין קרס ואוחזת בה מפתחי חלוקה מותר: ולא יצא האיש לא בשריון ולא בקסדא פיר' כובע עור תחת כובע של מתכת ואם יצא אינו חייב ואומר ר"י שמותר לאשה לקשור סביב שוקים שלה רצועה ואין לחוש פן ישתלשלו למטה אף על פי שאין הרצועות קשורות בהם כמו בירית שאמ' רב הונא ורבי יוחנן בירית שברגלי הנשים יוצאין בהם בשבת: וכבלים דאמרינן התם דאין יוצאין בהם זו היא כשיש שלשלת בין זו לזו: ובני אדם הנחבשים ויש כבלים ברגליהם פן יברחו מנהג הוא שיוצאין בהם ברשות הרבים: ואומר ר"י שמותר ואינו משאוי דליכא למגזר דילמא מפסיק ואתי לאתויי ד' אמות ברשות הרבים לפי שתוקעין אותן היטב: תנן יוצאים במוך שבסנדלים תני רמי בר יחזקאל והוא שקשור אבל במנעל שלנו מותר לצאת במוך שבתוכו דלא נפיל מיניה כמו מסנדל ואפילו בשבת יכול לתנו לכתחילה וסיפא דקתני ובלבד שלא תתן לכתחלה ובברייתא דתנא ואם נפל לא יחזיר לא קאי אלא אפלפלין וגרגירי מלח שבפיו שנראה כשנותנו בשבת בפיו שרוצה להוליכו למקום אחר דרך רשות הרבים אבל מוך בתוך מנעלו מותר לתתו אפילו בשבת ואדם שיש ריח הפה מותר לצאת בפלפל שבפיו ומספקא לן אם מותר ליתנו בשבת בפיו אי לא: מותר לפרוף על האבן ועל האגוז פי' כורך חוט או משיחה סביבו שלא יפול בגדו אבל על המטבע לא יפרוף לכתחלה בשבת דמטבע לאו בר טלטול הוא אבל מערב שבת מותר אף על המטבע: ומותר אדם לצאת בשני סרבלים אבל בשני חגורות יש אוסרים ויש מתירים ומותר לצאת בקמיע תלוי בצוארו בשבת בשביל חולי שעליו או בשביל שלא יחלה אם ידאג מחולי אפי' מחולי שאין בו סכנ' ודוקא כשהרופ' שכתבו הוא מומח' שריפא ג'

בני אדם כל אחד מחולי משונה מחברו שאותו לחש שריפא זה לא ריפא זה ואף על פי שלחש זה הכתו' בקמיע לא ריפא רק פעם אחת הרי זה האדם מומח' וכל קמיעין שיתן אותו האיש מותר לצאת בהן בשבת אבל אינו קרוי מומחה על ידי שריפא ג' בני אדם על ידי תחבושת או משקה אלא אם כן הוא מומחה מקמיעין והוא הדין אף אם אין הרופא מומחה אלא הקמיע לבדו שריפא קמיע זה מלחש זה שלשה בני אדם מחולי אחד או אדם אחד ג' פעמים מג' חלאים מותר לצאת בו זו היא שיטת רש"י והיא עיקר: ויוצאין באבן תקומה בשבת פי' אבן שלא תפיל האשה משום רבי מאיר אמרו אף במשקל אבן תקומה: והורה רבינו תם לאדם חיגר שנכווצו גידו שוקיו או למי שיש לו חולי ברגלי שאינו יכול לישען עליו שמות' לצאת במקלו בשבת אבל זקנים שמנענעי' גופם אסור: לא יצא קטן במנעל גדול פן יפול מרגלו ואתי לאתויי ולא יצא אשה במנעל מרופט דדילמ' מחכו עלה ומייתי לי' ולא תצא במנעל חדש אם לא יצאת בו שעה אחת מבע"י: לפי שמקפד' על מדת רגלי':ואם אינו מיישר לרגליה שלפה ליה ומייתא ליה: אבל אדם שאינו מקפיד מותר לצאת במנעל שלא ניסהו בחול אבל מלבושים חדשים ליכא איסור אפילו לאשה: בערובין אמרינן סיינא שרי ומוקי לה במיהדק בראשו כגון שיש רצועה ומשיחה שקושרין תחת צוארו: ואז מותר לצאת דליכא למיחש שמא יפול אבל אי לא מיהדק אסור פן יגביהנו הרוח ויפיל ואתו לאתויי אבל כובע של צמר או של משי ואלמונ"אש אף בלא קשירה מהודקים שם היטב ומותר לצאת בהם: המוציא תפילין בשבת במקום שאין משתמר לובשן הדרכו מניח של יד בידו ושל ראש בראשו: ונכנס וחולצן בביתו וחוזר ויוצא ולוקח זוג ונכנס וחולץ עד שיכניס כולם: ואם היו הרבה מהם ואינו יכול להכניס זוג זוג מחשיך עליהם ומכניסן במוצאי שבת ואם בימי השמד ומתייראים לישב לשומרן מפני עכו"ם מכסן במקומן ומניחן והולך לו: היה מתייירא להחשיך עליהם מפני הליסטים נוטל את כולם כאחת ומוליכן פחות פחות מד' אמות: או נותן לחבירו וחבירו עד שמגיע לחצר החיצונה: במה דברים אמורים שהיו בהם רצועות ומקושרים קשר של תפילין דבודאי תפילין הם: אבל אם לא היו מקושרים אין זקוק להם ועוד שאינו יכול לקשר': יוצא אדם בתפילין ע"ש עם חשוכ' הואיל וחייב למשמש בהן כל שעה ואינו שוכחן: ואם שכח ויצא מכסה את ראשו עד שמגיע לביתו או לבית המדרש: ומחמר אחר בהמתו בשבת עובר בלאו דכתיב לא תעש' כל מלאכה אתה ובהמתך פי' ביחד וזהו מחמ': אבל אינו לוקה דבלאו זה יש אזהר' מיתת ב"ד: ואף על גב דבמחמר גופיה ליכא מיתת בית דין בשום ענין מ"מ באותו לאו דמחמר שמעינן מינה אזהרה לעושה מלאכה לבדו בלא הבהמה שיש בו מיתת בית דין: ולא דמי ללאו דתחומין לרבי עקיבא כדפירש

בתוס': ואסור להשאיל בהמתו או להשכיר בהמתו לעכו"ם אפילו רחוק הרבה משבת כדי לעשות מלאכה בשבת: ואם בהבלעה ורחוק משבת שני ימים או יותר יש מתירין ועל ידי הפקר:

ומותר להשאיל כליו לגוי מע"ש אף על פי שהגוי עושה בו מלאכה בשבת ואפילו בלא הפקר. דאין אדם מוזהר על שביתת כליו דקיימא לן כב"ה אבל ליתנם לו בשבת אפילו בשאלה אסור מפני שנראה כשלוחו ואפילו מערב שבת אסור להשכיר ולקחת ממנו שכר שבת רק בהבלעה לשבוע או לחדש וגבי בהמה נמי מותר בהבלעה: אך שצריך להפקיר הבהמה כל זמן שעושה מלאכה בשבת להפקיע איסור דשביתת בהמ' דהוי דאורייתא ואסרו חכמים בדורות הראשונים שלא למכור בהמה גסה גזירה משום שאלה ונסיוני. וגם יש מקומות שאסרו חיה ובהמה דקה. אך עתה נהגו היתר לפי שאין על הבהמות דעת להכיר קול הבעלים. גם אין יהודים רבים יחד שיוכלו למכור זה לזה. ואסור לומר לגוי בחול לכשיגיע שבת תעשה דבר פלוני אבל מות' לומר לו מדוע לא עשית כך בשבת שעברה. ומותר להניח עבדו גוי לעשות מלאכה של עצמו. וקיבולת תלוש בתוך בית של גוי מותר בביתו של ישראל אסור ואפילו בביתו של גוי מחובר כגון בית אסו' באותה העיר או בתוך התחום אבל בעיר אחרת חוץ לתחום במחובר בקיבולת מותר אבל מרחץ של קיבולת אסור דמרחץ לאריסותא לא עבדי אינשי: וישראל וגוי שקבלו שדה בשותפו' לא יאמר לגוי טול חלקך בשבת ואני חלקי בחול ואם התנו מתחלה מותר. ואם באו לחשבון אסור. פירש ואם לא התנו ונטל הגוי ימי השבת ואחר כך אמר לו כמה ימי שבת נטלת ואטול כנגדו וכן הדין במרחץ ותנור ודוקא בשותפות אבל אם התנור כולו של ישראל מותר לתנו לגוי בקבלנות וכן רחיי' ודוקא כשהגוי נוטל שכר קבלנותו בחטין או בפת אבל במעות אסור. והנותן מעות לגוי למחצית שכר אף על פי שהגוי נושא ונותן בשבת מותר וישראל הנותן בהמה לגוי כמו צאן ברזל ועושה בהם הגוי מלאכ' בשבת יש מתירי' לפי שהאחריות על הגוי ויש אוסרין לפי ששם ישראל עליו. אין משלחין איגרו' ביד גוי בערב שבת אם יודע שנושאו בשבת אבל אם קצץ לו דמים מות'. וכן הדין בנותנים לגוי מלבושים למכור. וגוי שעשה מלאכה לעצמו כגון שהדליק את הנר ישתמש ישראל לאורו: ואם בשביל ישראל אסור ואם עשה בשביל ישראל חולה אסור לבריא גזירה שמא ירבה בשבילו ואם עשה הישראל המלאכה בשוגג. אם היה ראוי קודם כמו בישול מותר. ואם לאו כגון שוחט אסור ליהנות כל היום מאותו מלאכה. ואם ליקט הגוי פירו' או צד דגים. או אפה פת הכל בשביל הגוי שמא יש לאסור כמו פירות הנושרים מאיליהם. דבדבר מאכל החמירו חכמים או שמא מותר

הפת כמו מלאכה כמו שפי' לעיל וראיתי שר"ת אסר הפת . וספק אם נלקטו בשב' או לא אותו היום אסור. ולערב מותר מיד כשמואל דפר' שואל ועל המים שהעכו"ם שואב ומביאן בבית ישראל מתיר רבינו תם לשתותן אע"פ שלשם ישראל הביאן כיון שהישראל יכול לשתותן באותו מקום ועוד כי שמא העכו"ם עושה לצורכו כי ישתה מהמים בכל עת שירצה אבל יין אסור: ומיהו אם הביאו בשביל ישראל אחד מותר לישראל אחר כמו עכו"ם שהביא פירות מחוץ לתחום דאמרינן דמותר לישראל אחר פירוש הכי נמי אע"ג דהובא דרך רשות הרבים מותר לפי שאין לנו רשות הרבים גמורה. מסקינן בפרק כל הכלים שכלי שמלאכתו להתיר מותר לטלטלו אפילו מחמה לצל. ואם מלאכתו לאיסור לצורך גופו או מקומו מותר ומחמה לצל אסור אפילו לר"ש דמיקל. והלכה כר"ש בכל דיני מוקצה דשרי במוקצה מחמ' מיאוס ובמוקצה מחמת איסור בר מנר שהדליקו בה באותה שבת דדחייה בידים אבל מוקצה מחמת חסרון כיס מודה רבי שמעון דאסור דתנן בפרק כל הכלים כל הכלים ניטלין בשבת חוץ ממסר הגדול ויתד של מחרישה וסכין המיוחד לשחיט' וסכינא דאושכפי גרסינן בפרק משנין דג מליח מותר לטלטלו אפילו לא בשלו אבל בשאינו מליח אסור לטלטלו אבל בשר מליח וחי מותר לטלטלו. מסקינן בפרק נוטל לרב נחמן דלבית הלל מגביהין מעל השלחן עצמות וקליפין הראויין למאכל בהמה אבל דברי' שאינם ראוים לאכילה אסור להגביהן אלא ינער המפה או השולחן כמו מעות שעל הכר שמנער הכר והם נופלות וכן באבן שעל פי החביות בד"א בשכח אבל במניח אסור לנער ופירוש של מניח היינו שמניח שם המעות או דבר האסור כדי לשהו' שם כל השבת אבל נותן שם במזיד מע"ש כדי לטלטלו למחר בשבת מותר לנער כמו שכח כדתנן טומנין בגיזי צמר ואין מטלטלין אותם ולמח' נוטל הכסוי והם נופלין. תנן מעות שעל הכר מנער הכר והם נופלות אמר רבי יוחנן לא שנו אלא לצורך גופו שצריך לכר לישב עליו אבל לצורך מקומו מטלטל הכר עם המעות ויניח הכל למקום אחר שאם ינער שם לא יוכל לישב באותו מקום. מסקינן שאסור ליטול התינוק עם אבן בידו או דינר: דלא שרי מתניתין דנוטל בנו והאבן בידו אלא בתינוק שיש לו גיעגועין על אביו. ואף על פי כן בדינר אסור שמא תפול מיד התינוק ויטלנה. אמר אביי מקמי חמור לוקחין מותר האוכל ונותן לפני השור אבל אין לוקחין מלפני השור ליתן לפני החמור שאינו ראוי לו והוי טלטול שלא לצורך. ובשאר בהמות יש לדקדק אם אסו' אם מותר. ונרא' לי שמות' מדלא הזכירו' חכמי' איסור בשאר בהמו' ובהמה שנפל' לתוך הבור אסור להעלותה אם יכולה להתפרנס שם עד מוצאי שבת. ותרנגולת שברחה אין מדדין איתה פירש לא יהיו אוחזין בכנפיה ורגליה נוגעות לארץ ומוליכה מפני שאנפיה

נשמטים ומגבהת עצמה והוי טלטול שלא לצורך. אבל דוחין אותה שתכנס בלול וקש שעל גבי המטה מנענעו בגופו אבל לא בידו. ואם היה ראוי למאכל בהמה מותר לנענעו בידו ואם היה עליו כר או סדין מותר דמוכחא מילתא דלשכיבה עומד ושומטין מנעל מעל גבי האימום ומותר להעמיד בהמתו על גבי מחובר אבל לא על גבי המוקצה שלא יבא האדם לטלטלו אבל עומד בפניה כדי שתלך על המוקצה לאכול. וחבית שנשברה מביא כלי אחר ומניח תחתיה ולא יערה מכלי אל כלי שמא יביא כלי דרך רשות הרבים:
אמר רבי יוחנן היוצא בטלית מקופלת על כתיפו בשבת חייב חטאת: ואמר רב הונא היוצא בטלית שאינה מצוייצת כהלכתה בשבת חייב חטאת ומסיק טעמא משום דחשיב. ופי' הקו' משום דתכלת שבטלית חשיבה ולא בטלה ומורי רבינו יחיאל פי' משום חשיבות דמצוה ואפילו בלא תכלת: ואם כן כל דבר שנפסק ראשו אחד מן הבגד וראשו אחד מחובר כגון לולאות ואינן חשובין מותר לצאת: ואם חשובות ואינן ראויות למלאכתו אסור: ספק סכנת נפשות דוחה את השבת לפיכך חולה שיש בו סכנה מותר להדליק ולכבות את הנר בעבורו ושוחטין ומבשלין ואופין לו: ולא סכנה ברורה בלבד אלא אפילו ספק סכנה כגון שרופא אחד אומר שהוא צריך לכך ורופא אחד אומר שאינו צריך מחללין עליו השבת כדאיתא בפרק בתרא דיומא ור"י בר שניאור אומר כי כל בני אדם חשובים בקיאים במקצת וספק נפשות להקל וכשעושין דברים אלו אין עושין אותן לא ע"י קטנים ולא ע"י נשים כדי שלא תהא מצות שבת קלה בעיניה' אלא ע"י גדולים ונבונים: ועוד פירש ר"י בר אשר הטעם פן יבא הדבר לידי דחוי: ואסור לאחר לשאול אם הוא מותר כדאמרינן בירושלמי הנשאל הרי זה מגונה והשואל הרי זה שופך דמים אחרי שהכתוב אומר וחי בהם ולא שימות בהם: גרסינן בפרק אין מעמידין גב היד וגב הרגל ומכה של חלל הגוף מן השפה ולפנים בין בפיו בין במעי ובין בכבד בין בטחול הרי זה חולה שיש בו סכנה ומחללין עליו את השב': ואמר שמואל האי פדעתא בכל מקו' שהיא מחללין עליה את השבת: רב יהודה התיר לכחול את העין בשבת וגם לשחוק סממנים ולהביאם דרך רשות הרבים: דשורייני דעינא בליבא תלו: ודוקא ברירא ובדיצ' ודמעתא וקדחתא ותחילת אוכלא אבל סוף אוכלא ופצוחי עינא אסור: מי שנשכו כלב שוטה או נחש או כל דבר הממית עושים לו כל צרכי רפואה להצילו: היולדת כשכורעת לילד מחללין עליה את השבת וקורין לה חכמה: וחותכין לו את טיבורו וקושרי' אותו ואם היתה צריכה לנר מדליקין לה ואפילו היא סומא ואם היתה צריכה לשמן חברתה מביאתו: אך כל שינוי שיכולה לעשות עושה: ואין מילדין את העכו"ם פירש בשבת ואפילו בשכר ואף על פי שאין בזה חילול: היולדת משיתחול דמה לזוב עד ג' ימים

אחר הלידה מחללין: בין אמרה צריכה בין אמרה אינה צריכה מג' ימי' ועד ז' אם אמר' צריכ' מחללין ואם לאו אין מחללין מז' ועד ל' הרי היא כחול' שאין בה סכנה: עושין מדור' ליולד' ולמקיז דם ונצטנן אפי' בתקופ' תמוז: ומרחיצין הולד ביו' שנולד ואפי' בחמין שהוחמו בשב' ומולחי' ומלפפין אותו: וכן מרחיצין אותו בין לפני המיל' בין לאח' המיל': וביום הג' אפי' בחמין שהוחמו בשבת והאשה שישב' על המשב' ומתה מביאין סכין דרך ר"ה וקורעין כריסה ומוציאין את הוולד שמא ימצא חי ומפקחין פקוח נפש ואין צריך ליטול רשות מב"ד והמקדי' להציל ה"ז משובח כיצד ראה תינוק שנפל לים פורס מצודה ומעליהו אעפ"י שצד דגים עמו: ננעל דלת בפני התינוק שובר הדלת ומוציאו אעפ"י שמפצל עצים שמא יבעת התינוק: וכן מותר לכבות את הדליקה אם יש שם נפש שמתייירא שמא ישרוף: ומי שנפל עליו מפולת ספק הוא שם ספק אינו שם מפקחין עליו: מצאו חי אעפ"י שאינו יכול לחיות כי אם מעט מחללין עליו את השבת ומפקחים: ואויבים שצרו על עיירות של ישראל אם ידוע שלא באו אלא על עסקי ממון אין מחללין עליהם שבת: אבל אם סמוכים לספר מחללין: ואם באו על עסקי נפשות בכל מקום מחללין עליהם את השבת לצאת בכלי זיין ממקומם ולאחר שהצילו חוזרים בכלי זיינם למקומם וזועקים ומחננים על היחיד שנרדף: ואין זועקים על הדבר ב"מ מת המוטל בחמה מניח עליו ככר או תינוק ומטלטלו ואם לאו אין מטלטלין אבל מצילין אותו מפנוי הדליקה: ומ"מ סכין ומדיחין אותו ובלבד שלא יזוז בו אבר ושומטין את הכר מתחתיו כדי שיהא מוטל על החול ומביאין כלי מתכות וכלי מיקר להניח על כריסו כדי שלא ינפח: ופוקקין את נקביו כדי שלא תכנ' בו הרוח: וקושרין לחייו לא בשביל שתעלה אלא בשביל שלא תוסיף: ואין מעצמין עיניו בשבת: ואם הוא בביזיון מוציאין אותו מכרמלית לרשות היחיד או מרשות היחיד לכרמלית: דגדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה קמיע שאינו מומחה ושלחים של בעל הבית מטלטלין נראה דוקא יבשים: גיזי צמר ושלחים של אומן אין מטלטלים שאין אדם רוצה שיטלטלו דאומן קפיד עלייהו: וכל דבר מטונף או רעי מותר להוציאו לאשפה ואין עושין גרף של רעי לכתחילה. ומטלטלין כנונא אגב קטמה ונגר שיש בראשו גלוסטר' נועלין בו בשבת ושאין בראשו גלוסטר' דהשתא אין תורת כלי עליו: אם קשור ותלוי נועלין וכן אם היה ניטל באגדו ופסק רבינו תם ה"ה אם שיפהו ותיקנו כרבי יוחנן ויש מחמירין כשמואל דבעי קשירה ונכון להחמיר כשמואל משו' דמפרש רבא למילתיה.

שלא להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים דכתיב אל יצא איש ממקומו ובכלל זה תחומין ואליבא דרבי עקיבא:

שלא להבעיר אש בשבת דכתיב לא תבערו אש בכל מושבותיכם:
שלמו עשיין ולאוין דאורייתא: **ואלו מצות דרבנן**:

סימן רפב

רמב"ם פ"א דהלכות ערובין סמ"ג עשין דרבנן סימן א' טור א"ח שד"מ:

לערב עירובין שלמה תיקן לערב בחצרות כדי לעשות אזנים לתורה כדי שלא יבואו לידי איסו' טלטול מרה"י לרה"ר: וכן מצינו שהזהי' ירמי' הנביא על גזירת שלמה דכתי' (ירמי' יז) ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת וירושלים לא היתה רה"ר שהרי אמרו ירושלים אלמלא שדלתותיה נעולות בלילה חייבים עליה משום רה"ר: בפ' חלון אמרי' דאין מערבין עירובי חצירו' אלא בפת שלימה ואפי' ככר מאפה סאה והיא פרוסה אין מערבין בה היתי' שלימ' והיא כאיס' מערבין בה אמר רב חייא בר אשי אמר רב מערבין בפת אורז אבל לא בפת דוחן בפ' מי שהוציאוהו ובפ' הדר אמרינן בית שמניחין בו עירוב אין צריך ליתן פת אבל מכל בית ובית של האחרים גובין להם לחם אחד שלם ומניחין הכלי שהעירוב בתוכו בבית אחד מבתי החצר או אם רצה אחד מבני החצר ליקח אחד משלו ולזכותו לכל בני החצר הרשות בידו כאשר יתבאר ובין כך ובין כך מברך המזכה או המקבץ את העירוב ב"א ה' אלהינו מלך העולם אקב"ו על מצות עירוב: ויאמר בעירוב זה יהא מותר להכניס ולהוציא מן הבתים לחצר ומן החצר לבתים ומבית לבית לנו ולכל ישראל הדרים בעיר הזאת: בפ' חלון מפר' כמה שיעורו מזון ב' סעודות: ומפרש ששמונה עשרה גרוגרו' הם שיעור מזון ב' סעודות ובזמן שיש שם בעלי בתים מועטין כגרוגרות לכל אחד ואחד ובזמן שהם מרובי' יותר על שמנה עשרה שיעור השתוף שתי סעודות לכולם שהם כשיעור שמנה עשרה גרוגרות ולפיכך צריך שיהיה בו אוכל שיעור כשמנה עשרה גרוגרות: שנינו בפרק כיצד משתתפין הנותן עירובי חצירות בבית שער אכסדרה ומרפסת אין עירובו עירוב: והדר שם אינו אוסר על בעל החצר שאין זו דירה בית התבן ובית הבקר בית העצים ובית האוצרות ה"ז עירוב והדר שם הרי זה אוסר עליו ולפנים יתבאר שאינו אוסר עד שיהא מקום פיתא: רבי יהודה אומ' אם יש שם תפיס' של ב"ה אינו אוס' עליו מפרש שם אפי' אין לבעל הבית שם כי אם יתד של מחרישה הרי זה תפיסת יד. והלכה כדברי המיקל בעירוב וכשמזכה להם מזכה על ידי בנו ובתו הגדולי' או על ידי עבדו ושפחתו העברים ועל ידי אשתו ואינו מזכה על ידי בנו ובתו הקטנים ולא על ידי עבדו ושפחתו הכנענים מפני שידם כידו ואומר שם שאין להודיע לבני החצר ולבני המבוי שיזכה ושיערב להם שזכות הוא להם וזכין לאדם שלא בפניו:

וקיימא לן כרבי יוחנן דאמר לא גדול גדול ממש ולא קטן קטן ממש אלא גדול וסמוך על שולחן אביו זהו קטן וקטן ואינו סמוך על שלחן אביו זהו גדול וה"ה בכאן: וצריך ליזהר שלא לזכות בעירוב ע"י בנו הגדול הסמוך על שולחנו שידו כיד אביו אבל אם יש לאדם מלמד שאוכל בשכרו וכן יתום שזנו בתורת צדקה לא הוי סמוך מיהו שמואל חולק עליו שם ואומר גדול גדול ממש וקטן קטן ממש: ולפיכך צריך ליזהר שלא לזכות ע"י בנו קטן ואעפ"י שאינו סמוך על שלחנו וכן לא יזכה ע"י בנו הגדול אם הוא סמיך על שולחנו: מיהו נראה דלאחר שנשא אשה לא מהני סמיכה על שלחנו ויכול לזכות: וצריך להגביה מן הקרקע טפח: ובית שאין בו ד' אמות על ד"א מניחין בו את העירוב וצריך שיהיה העירוב והשיתוף מצוי שאפשר לאכלו כל בין השמשות: ושנינו בפ' בכל מערבין שאם נאבד או נשרף מבע"י אינו עירוב משחשכה הוי עירוב ואם ספק א"ר יוסי אבטולמוס העיד משום חמשה זקנים ספק עירוב כשר. אומר רבי' יצחק כשאדם רוצה לערב יזהר שלא יערב בדבר שהוא מקפיד כמו אותם דברי' שתקן לכבו' השבת כגון אם יש לו ככר נאה או גלוסק' נאה או פשטיד"ה וכיוצ' בהם דאמרי' בפ' הדר שאמר אביי שלא שיתף להם במבוי שלו לפי שלא רצה לזכות להן פתו לפי שאם היו שואלים ממנו לא היה רוצה לתת להם אמר רבי יוחנן דאע"ג דאמרו חכמים אשתו של אדם מערבת שלא מדעתו מכל מקום אינה יכולה לזכות לאחרים: ואפילו אין הבעל בעיר נראה שאין אשתו יכולה לזכות: ואם אין הבעל ואשתו בעיר מספק' לן אם בני הבי' יכולי' לערב כלל. והדר עם הנכרי בחצר או עם שאינו מוד' בעירוב ה"ז אוס' ר"א בר צדוק אומ' עד שיהיו שני ישראלי' אוסרי' זה על זה והכי קי"ל. וצריכי' לשכו' הרשו' מן העכו"ם ושוכרים אותו אפי' בפחות משוה פרוטה ואפילו בשבת ור"י אומר דאין שוכרין אותו בשבת כשמואל ואשתו של נכרי שוכרת שלא מדעתו: וכן שכירו ולקיטו בין יהודי בין נכרי: אבל אם ישראל שותפו של נכרי צריך לשכור מן הנכרי והישראל לערב ולא הוי הישראל כמו שכירו ולקיטו כיון שכל א' וא' עיקר בבית זה כזה. ונכרי שהשכיר רשותי לנכרי ואין השוכר בעיר אין שוכרין מן המשכיר אלא א"כ יכול לסלק השוכר מיד ומיהו כל זמן שאינו בעיר אינו אוסר ויכולין לערב וכשיבא העכו"ם אוסרו כי פסק עירובם: ואם יחזור וישכיר לא נאמר יחזור העירוב להיתירו הראשון אלא יבטלו רשותם לא' ולא דמי לספינות קשורות ועירבו יחד דאמרינן נפסקו נאסרו חזרו ונקשרו חזרו להתירן הראשון משום דכשנעשה העירוב בתחלה לא היו עומדי' ליפסק אבל הכא היו מצפי' תמיד מתי יבא הנכרי ויסתו' העירוב לכך לא חזר העירו' למקומו: וישראל שהניח ביתו והלך לשבות אצל בתו באותה העיר אינו אוסר ודוק' בתו אבל בנו לא כדאמרי' התם:

וחלון שבין שתי חצירות בתוך י' טפחי' והחלון רחב ארבע טפחי' רצו מערבין אחד רצו מערבין שנים אפי' אין בתוך י' רק משהו מן החלון. אבל בין שני בתים אפי' החלון למעלה מי' אמרינן כמאן דמליא דמי מיהו רחב ארבעה בעינן אפי' בבית. בחצר למעל' מעשר' אין מערבין יחד. וכותל שבין שתי חצירו' גבוה עשרה. ויש סולם מכאן ומכאן דינו כמו פתח ואם אין כאן סולם מערבין שנים וחמשה ששרוים בטרקלין ויש לכל אחד ואחד פתח פתוח לחצר אם יש ביניהם מחיצות מגיעות לתקרה. צריך עירוב לכל אחד ואח': אין מגיעות לתקרה עירוב אחד לכולם. אבל אם אין להם אלא פתח אח' פנימי נותן עירובו ודיו או שתי הפנימיו' (לר' יוחנן) דאינך הוו בית שער. ופסק ר"י על הבחורי' והמלמדי' הדרים בחדרים לבדם לא מבעיא אם אין להם אלא פתח אחד פתוח לרשות הרבים דאין צריכים לערב אלא אפי' יש לכל אחד ואחד פתחו פתוח לרשות הרבים אין צריכים לערב ולא מבעיא היכא דאוכלים מככר של בעל הבית אלא אפי' כל אחד ואחד אוכל מככרו במקומו כיון שאפייתן ובישולם יחד אין צריכי' לערב ועוד שאין בעל הבית משאיל להם רשותו כדי שיאסרו עליו. והשר מקוצי היה מצריך להם תפיסת יד או עירוב בלא ברכה. דאמרינן בפרק כיצד משתתפין דבעל הבי' המשכיר או המשאיל לאחרי' בתיו אם יש לו תפיס' יד בכל הבית אין אוסרים ואם לאו אוסרים. וקיימא לן כרב דאמר מקום פיתא גרים. ואחים המקבלים מאביהם פרס בזמן שמוליכין עירובם במקום אחר צריך עירוב לכל אחד ואחד. ואם היה עירובן בא אצלן או שאין עמהם דיורים אחרים אין צריכין לערב. ועיר של יחיד ונעשית של רבים מערבי' את כולה. פי' עיר של יחיד שלא היו נכנסין בה תמיד ששי' רבוא של בני אד'. ואינ' חשובה רשות הרבים לפי שאינה דומה לדגלי מדבר. ונעשית של רבים דניתוספו בה דיורין או נקבעו בה שווקים: מערבים את כולה בלא שום שיור שהרי היא כעיר של יחיד ותני עלה דאין מערבין אותה לחצאין אלא או כולה או מבוי מבוי בפני עצמו. ומסיק דמיירי דעביד דקה. פירוש פתח נמוך בראש כל מבוי. ועיר של רבים ונעשי' של יחיד אין מערבין את כולה אלא אם כן. עשו לה שיור ומסיק בגמרא אפילו בית אחד בחצר אחת. ועיר של רבים והרי היא של רבים ואין שם אלא פתח אחת מערבין את כול' ואם יש לה שני פתחי' צריך שיור ומה שמערבין היינו היכא שדלתותיה נעולות בלילה. שנינו בפ' הדר ומפרש בגמרא כן אנשי חצר ששכח אח' מהם ולא עירב עם האחרים ומחמת שהיה אוסר עליה' להוציא מבתיהם לחצירו עמד וביטל להם רשות חצירו רשות חצירו ביטל ורשו' ביתו לא ביטל או אפי' ביטל להם רשותו סת' כך המשפ' שרשו' חצירו ביט' רשו' ביתו לא ביטל לפיכ' אסו' הוא לו להכני' ולהוציא מביתו לחצר בין הוא בין שאר בני החצר ומבתי' שלהם מותרים

להוצי' ולהכניס לו ולהם. ואם ביטל גם רשות ביתו כל הבתים מותרי' לו ולהם שהרי לא נשאר לו רשות והוי כאורח אצלם והאורח אינו אוסר. והמבטל רשותו אומר שם רבא שצריך לבטל לכל אחד ואחד רשותו וצריך שיאמר רשותי מבוטלת לך ולך. ואם אותם הרבים שעירבו בטלו רשותם לזה שלא עירב הוא מותר שהרי כל הרשות שלו. והן אסורים שאין לומר שהם כאורחים אצלו שאין רבים נעשי' אורחים אצל יחיד. היו אותם שלא עירבו שנים הם יכולים לבטל לאות' שעירבו אבל אם אות' שעירבו בטלו להם רשותם אין מועיל להם כי שניה' אוסרי' זה על זה ואפי' חזר אותו שלא עירב וביטל רשותו לחבירו שלא עירב הרי זה אסור מאחר שבשע' שבטלו להם המערבים היה אסור. היו ג' בעלי בתים. השנים ערבו. והאחד לא עירב אם האחד שעירב בטל רשותו לאותו שלא עירב אין הביטול מועיל מפני שחבירו יאסר עליו. אבל השלישי שלא עירב מבטל רשותו לאחד מהשני' שעירבו. והב' שעירב גם הוא יבטל לחבירו שעירב רשותו ומפרש שם רב נחמן שאם מת בעל הבי' באותו שבת יורשיו מבטלי' הרשות: והלכה כרבי יוחנן דאמר שם יש ביטול רשו' מחצר לחצר. וגם אומ' שם רבא אנא כרבי יוחנן סבירא לי. ואומר ר"י דהוא הדין מבית לבית. ומעשה בא לפני רש"י בחופה אחת ששכחו. ולא עירבו והוצרכו להוצי' מבי' לבי' והתי' להם ע"י שביטלו רשותם לאחד וטוב לשייר חדר אחד שלא יבטל ויהיה אסו' להוציא מאותו חדר לאותו מקום שביטל. מפני שנראה כחוזר וזוכה. דאז לא שייך להקשות א"כ בטלת תורת עירוב מאותו מקום :

אתמר בפרק הדר רב אמר מבטלין וחוזרין ומבטלין ושמואל אמר אין מבטלין וחוזרין ומבטלין והלכ' כרב לגבי שמואל באסורי לפיכך שני' הדרי' בחצ' אחת ולא עירבו זה מבטל רשותו לזה עד שיעש' זה צרכיו ואחר כך יחזו' זה ויבטל לזה רשותו: שנינו מי שנתן רשותו והוציא בין בשוגג בין במזיד לאותו רשות שנתן הרי זה אוס' דברי ר"מ מפני שנרא' כחוז' בו מבטולו ר"י אומ' במזיד אוס' בשוגג אינו אוס' והלכ' כר"י מבוי שאמרנו שמשתתפין בו מות' לטלטל בכולו ויש חילוקי' בפ' קמא דעירובין. שאם היה מבוי סתום שיש בו שלשה כתלים: אומרי' ב"ה שהכשירו בלחי או קורה ודי בכך מפני ששלשה מחיצות רשות היחיד דאורייתא : ואם הוא מפולש שאין לו אלא שני כותלים בלבד זה כנגד זה: והעם נכנסין ברוח זה ויוצאין ברוח זה שכנגדו אומר שעושין צורת הפתח מכאן ולחי או קורה מכאן: ומשמע דהלכה כתנא קמא ואפי' מפולש לרה"ר וכן פוסק רב אלפס: מסקינן שם שאין מבוי ניתר בלחי וקורה עד שיהיו בתי' וחצרות פתוחות לתוכו: שני בתים פתוחים לחצר ושתי חצרות פתוחים למבוי: ויהיה ארכו מד"א ולמעלה ויהיה ארכו יותר על רחבו אבל מבוי שארכו כרחבו נידון כחצ' ואינו ניתר אלא בשני לחיי' בב'

רוחותיו כל לחי במשהו או בפס רחב ד' טפחים מרוח אחד: חצר שארכה יותר על רחבה הרי היא כמבוי וניתרת בלחי וקורה: אמר ר' יוחנן מותר להשתמש תחת הקורה וכנגד הלחי כשהוא פתוח לרשו' הרבי': אבל פתוח לכרמלי' מצא הכרמלית שכנג' הלחי את מינו וניעור: ושיעו' לחי אפילו דק כל שהוא. ורוחב הקורה טפח. ועביה כל שהוא והוא שתהא בריאה לקבל בה אריח שהוא חצי לבינה של שלשה טפחים: ומעמידי הקורה צריכים שיהיו בריאים כדי לקבל הקורה וחצי לבינה: ופסק ר"י דקיימא לן כרבא שהוא בתראה שאומ' בפ' קמא דעירובין דקורה משו' היכר ולא משום מחיצה: ולא אמרינן פי תקרה יורד וסותם להתי' תחת הקורה אלא כשהיא רחבה ארבעה: אבל אין הלכה כרבא במ' שאומר דלחי משום היכר: שהרי פוסקי' הגאונים כאביי בלחי העומ' מאליו: דטעמ' משו' דסוב' דלחי משו' מחיצה וקורה שהיא למעלה מעשרי' אמה ישפילנה: ושם מפרש טעמא: ומבוי הרחב יתר מעשר אמו' ימעט כדי שיהא רחב כשיעו' סתם פתחים ויתר מכאן אינו קרוי פתח כי אם פרצה ואנו מצריכי' פתח וצריך לנעץ קנים למעט רוחב כניסתו ולהעמידו על עשר או על פחות ואם יש לו צור' הפתח שהוא לחי מכאן ולחי מכאן וקור' עליה' אע"פ שרחב מעשר אין צריך למעט צור' הפתח ושאינו יות' מעשר מתי' אפילו בארבע רוחות: אפי' פרוץ מרובה: ולחי העומד מאיליו שלא סמכו עליו מאתמול לא הוי לחי: צור' הפתח שאמרנו מסקינן שהקנה העליון שעל גבי הקני' אף על פי שאינו נוגע בקנים שבצדדין או אפי' תלויה למעלה מהם באויר: וצריך שתהא צורת הפת' בריאה כדי לעמוד בה דלת של קנים או של קשים: אמר ריש לקיש משום ר' ינאי צורת הפתח צריכה היכר ציר מאי היכר ציר אמר רב אויא אבקתא: (פיר' הוא חור שדלת סובב בו) ואע"פ שאין צריכין דלת מ"מ צריך שתהא ראויה לדלת ואמר רב חסדא צורת הפתח שעשאה מן הצד ולא על גביהן לא עשה ולא כלום: ור"מ פירש מן הצד בקרן זווית והתוספשות פירשו שאינו על גבי הקנים שבצדדים אלא מן הצד: גרסינן בפרק בכל מערבין אין מערבין עירובי תחומין אלא לדבר מצוה כגון ללכת לברית מילה או לתפלה וכיון דלשם מצוה הניח העירוב מותר ללכת שם כל היום כולו אפי' לדבר הרשות. תניא בפרק כיצד מעברין שבת בעיר אפי' גדולה כאנטוכיא: וכמערה של צדקי': מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה: ובמשנה שנינו מי שהיה בעיר קטנה ונתן עירובו בעיר גדולה מהלך את כול' וחוצה לה אלפים אמה. ואם היה מודד ובא וכלת' מדתו של אלפי' אמה בחצי העי' אין לו אלא חצי העיר ואם כלת' מדתו בסוף העיר נעשי' לו העיר כולה כד' אמות ומשלימין לו את השאר מסקי' שחפצי העכו"ם קונין שביתתן במקומן: ואמרי' שאות' אילים ששבתו חוץ לתחום ובאו ונכנסו בעיר המוקפ' חומה שהעיר כד' אמות

לטלטל בכולה: וה"ה באדם שיצא חוץ לתחום בין לדעת בין שלא לדעת ונכנס במקום המוקף חומה יכול ללכת כל המקום. והנותן עירובו בתוך עיבורו של עיר לא עשה ולא כלו': חוץ לעיבור' של עיר מה שנשכר הו' מפסיד: הנותן עירובו בשו' מקו' יש לו ד"א סביבו ואם נתגלגל חוץ לד"א או נפל עליו גל או נשרף או עיר' בתרומ' ונטמא' מבעוד יום אין עירובו עירוב: משחשיכ' עירובו ערוב ספק כשר כר' יוסי וכשם שמברכין על עירובי חצירות: כך מברכין על עירובי תחומין: ואומר בזה יהא מות' לי ללכ' ממקו' זה אלפי' אמה לכל רוח ואם מערב בשביל אחרי' יאמר יהא מותר פלוני ופלוני. ואין מערבין לו לאדם אלא מדעתו ודוקא עירובי תחומין אבל עירובי חצירות אין צריך דעת: ומערב אדם על ידי בנו ובתו הקטני' ועל ידי עבדו ושפחתו הכנענים: בין מדעתו: בין שלא מדעתו: לפיכך אם ערבו ועירב רבו עליהם: יוצאים בשל רבן ואין יוצאים בשל עצמן: אבל לא ע"י בנו ובתו הגדולים ועבדו ושפחתו העברים ואשתו: ואם שומעין ושתקו יוצאין בשלו ואם מיחו אין יוצאין: וקטן בן שש יוצא בעירוב אמו: ואמרינן השולח עירובו ביד חרש שוטה וקטן או ביד מי שאינו מודה בעירוב אינו עירוב: ואם אמר לאח' לקבלו הימנו: ועומד ורואהו מגיע עד האחר והאחר מקבלו כשר: ומי שהיה בא בדרך: והיה מכיר אילן או גדר: ואמר שביתתי תחתיו לא אמר כלום אם יש תחתיו ח' אמות: אבל אם אין שם רק שבע אמות או שאמר בעיקרו והאילן בתוך אלפים אמה של מקום שעומד שם ויגיע לאותו אילן אם ירוץ קודם שתחשך מהלך מאותו אילן אלפים אמה לכל רוח ואם אינו מכיר: או שאינו בקי ואמר תהא שביתתי במקומי קנה לו מקומו אלפים אמה לכל רוח ואם אחד מכיר ואחד אינו מכיר. שאינו מכיר מוסר שביתתו למכיר והמכיר אומר תהא שביתתנו במקום פלוני. ותניא רבי יהודה אומר אחד עשיר ואחד עני מערב ברגל ולא אמרו מערב בפת אלא להקל על העשיר: ומסיק רב נחמן דלימא תהא שביתתי במקום פלוני דברי הכל עני אין דהיינו דוק' בא בדרך אבל עשיר דהיינו היוצ' מביתו לערב. אם אמר שביתתי במקו' פלוני אינו כלום: וי"ה כשבת לענין תחומין וחצרו' וכן י"ט לענין תחומין אבל לא לענין חצירות: ולפיכך אין לערב ביום טוב ערובי חצירות: ומי שהיה בא בדרך וחשכה לו או ישן: ולא היה יודע שהוא בתחום העיר: ר"י אומר יכנס ויהיה כאנשי העיר: ואם אינו בתוך תחום העיר קנה אלפים אמה לכל רוח כרבי יוחנן בן נורי: ואלפים אמה שאמרו חכמים הן ואלכסונן וכן לכל דבר שיעו' שבת ומפרש רבינו תם שנותני' לו אלכסון לפני' מן השיעור ורשב"ם אומר דאין נותנין אלא כשמהלך באלכסונן:

סימן רפג

רמב"ם הלכות שבת פכ"ט סמ"ג עשין סימן נט טור א"ח סימן רצו נזיר דף ג

להבדיל במוצאי שבת וי"ט: סד' הבדלה במוצאי שבת יין: בשמים נר הבדלה ואין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו ונהגו העולם להסתכל בצפרני': ואין מברכי' על נר של עכו"ם וישראל שהדליק מן העכו"ם ועכו"ם שהדליק מישראל מברכין עליו: ואין מברכין על הנר: רק במוצאי שבת ויו' הכפורי': ובמוצאי יום כפורים בעינן אור ששבת מעבירה: כגון ששית שהיתה דולקת והולכת כל היו' כולו או נר שהודלק לחולה: והנרות המדולקו' מהם: אבל האור היוצא מן האבנים או מן העצים אין מברכין אלא במוצאי שבת הואיל ותחל' ברייתו הוה: ואין מחזירין על האש כדרך שמחזירין על המצו' מיהו אבוקה להבדלה מצוה מן המובחר: ויום טוב שחל להיות במוצאי שבת מבדיל כמו במוצאי שבת: אבל יום טוב שחל להיות במוצאי שבת מוסיף ואומר בין קדושת שבת לקדוש' יום טוב הבדלת ואת יום השביעי ששת ימי המעש' קדשת הבדלת וקדשת את עמך ישראל בקדושתיך וחותם ברוך אתה ה' המבדיל בין קדש לקדש: ומקדש קידוש של יום טוב קודם וסימנך יין קידוש נר הבדלה זמן חוץ משביעי של פסח שאינו אומר זמן: ואמרו חכמים המבדיל בתפיל' צריך שיבדיל על הכוס: ואין מבדילין על השכר אלא אם כן הוא חמר מדינה: ואם אין לו יין סומך על הבדלה שבתפילה: והמבדיל על היין הויין ליה בנים בעלי הוראה שנאמר להבדיל ולהורות:

נשלמו מצות עשה ולא תעשה דשבת וי"ט דאורייתא ודרבנן ואלו מצות התלויו' באבר מילה:

סימן רפד

רמב"ם הלכות אישות פרק ט"ו סמג עשין סימן מט: טור א"ע סימן א':

לפרות דכתיב (בראשית ב') פרו ורבו: תנן לא יבטל אדם מפריה ורביה אלא א"כ יש לו זכר ונקבה: דברי בית הלל. ואם מתו ויש להם בנים אפילו זכר מן הנקבה ונקבה מן הזכר הרי זה קיים. אבל זכר ונקבה מאחד מהם אינו מועיל: ונשא אשה ושהתה עמו עשר שנים בלא ולד צריך לגרשה ועכשיו לא נהגו העול' כן לפי שאנו יושבים בחוצה לארץ ושמא עון חוצה לארץ גורם: ואתמר היו לו בנים ונתגייר רבי יוחנן אומר קיים והלכה כמותו: ומבן י"ח שנה עד כ' יכול לשהות עד שימצא הגונה: אבל עבר כ' ולא נשא הרי הוא בקללה: ואם חשקה נפשו בתורה ואין יצרו מתגבר עליו זכור לטוב: ואפי' יש לו כמה בנים אין טוב לו להיות בלא אשה שנאמר לא טוב היות האדם לבדו וגומר: אך יכול

לישא אשה שאינה ראויה לבנים: והאשה אינה מצווה על פריה ורביה מיהו אם אמרה בעינא חוטרא לידאי ומרא לקבורה ותובעת גט מבעלה וידוע שהוא מעכב כופין אותו להוציאה ולתת לה כתובה בלא תוספת רק מה שהביאה בצמצום: ואם האשה אמרה אינו מזדקק עמי כלל ואני רוצה להתגרש: או שאמרה ישען על ביתו ולא יעמוד: (כלומ' שאינו יכול) אם אמרה בפניו נאמנ' ונותנים לה כתוב' בלא תוספות כמו שפירשנו: אך אם אמרה תנו לי כתובתי בתחלה אינה נאמנת שמא מחמת חימוד ממון היא משקרת ומכל מקום אם אפשר לו יקח אשה בת בנים בזקנותו: שנאמר בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידיך:

סימן רפה

רמב"ם הלכות מלכים פ"ז: סמ"ג עשין סי' קכא: טור א"ע סה

לשמח את אשתו כדכתיב (דברים כב) ושמח את אשתו אשר לקח: ויש בעשה זו לאו: שנאמר ועונתה לא יגרע: והנה כמה גדולה המצוה הזאת שהרי פטרתו תורה מליצא בצבא: ואפי' אשתו מעובר' מצוה לשמחה אם סבור הוא שהיא מתאוה: ויש בו בריאו' לעשות ויעשה כל אדם עצמו כתלמיד חכם לשמש מערב שבת לערב שבת ובליל טבילה: ויכולים התלמידים ללכת ללמוד ל' יום בלי רשות: ושמעתי שתקן רבינו תם י"ח חדש: ובעונת החמרים: והספנים: לא הארכתי כי אין זה מצוי בינינו: והמדיר את אשתו מתשמיש המטה יותר משבוע אחת יוציא ויתן כתובה: ובשעת תשמיש לא יחשוב על אשה אחרת ואפי' שתיהן נשיו ולא ישמש את אשתו אם היא במריבה עמו עד שיפייסנה וכן לא יחשוב בלבו לגרשה וכן אל ישמש בשעת שכרות כי כל אלו הבנים הם כמו ממזרים: גם אל ישמש ביום אם לא בבית אפל ותלמיד חכם מאפיל בטליתו: ולא ישמש לאור הנר: ואפילו מאפיל בטליתו ולא ישמש בבואו מבית הכסא עד שישהא שיעור חצי מיל: ולא יקיז דם וישמש: ואסור לשמש מטתו בפני כל חי: ואפי' בפני עבדים ושפחות: ולא ידבר בשעת תשמיש ולא יסתכל באותו מקום ולא ינשק באותו מקום: ולא ישמש שלא כדרכה. וכל זה למדת חסידות פן יבואו הבנים לידי מום: אבל לא לשורת הדין:

סימן רפו

רמב"ם הלכות יבום פ"א ופ"ה: סמ"ג עשין סימן נא טור א"ע סימן קסו וקעג:

ליבם יבמתו שנאמר (דברים כ"ה:ה') יבמה יבא עליה ויבמה: אם הוא אח מן האב לאותו שמת והיו בעולם אחד: והוא אינו סריס והיא אינה איילונית: ומצוה בגדול ליבם: לא

רצה הולכין אחר הגדול אחריו: והכונס יבמתו זוכה בנחלה: וצריך שלא יהיה לאותו שמת בנים ובני בני': אבל אם היו לו בנים או בני בני' אפי' ממזרי' פטורה אשתו: אבל אם יש לו בני' משפח' ונכרית אינם קרוים בני': וכן לענין זקיקה: אפי' האח ממזר זוקק: אבל אם הוא משפח' ונכרי' אינו זוקק אמנ' בשפחתו נחלקו כי יש אומרי' שאין אדם עוש' בעילתו בעיל' זנו' ומסתמ' שחרר' ודנין להחמי' כן כתב רב אלפס וגרים שנתגיירו ועבדים שנשתחררו אין להם אחוה כלל: והכונס יבמתו אם רצה לגרשה בגט ולהחזירה רשאי: ומי שהניח את אשתו מעוברת והפילה לאחר מותו תתיבם ואם ילדה ויצא חי לאויר העולם אפי' מת בשעה שנולד אמו פטור מן החליצ' ומן היבום ואם מת בתוך ל' אפילו ביום ל' בין שמת מחולי בין שנפל מן הגג הרי זה ספק נפל ספק בר קיימא ולפיכך אמרו חולצת ולא מתייבמת כדאיתא בפרק החולץ: אמר רב הונא מדברי סופרים שלא יבא היבם על יבמתו עד שיקדש אותה בפני שני עדים בפרוטה או בשו' פרוטה וזהו הנקרא מאמר: ואין המאמר קונה ביבמה קנין גמור וכמו שאין האשה מתקדשת אלא לרצונה כך אין עושין בה מאמר אלא מדעתה: וקטנה מן האירוסין אין עושין בה מאמר אלא מדעת אביה: וכשמקדש יבמתו יש לו לברך ברכת אירוסין ונישואין בעשרה כמו נישואין דעלמא וכותבים לה כתובה כדין כל נושא אשה ואם בא על יבמתו ולא עשה בה מאמר קונה קנין גמור ואין צריך לחזור ולקדש אותה אחר הביאה: אך מכין אותו מכות מרדות וכותב לה כתובה: שנינו הבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון בין היתה ערה בין היתה ישינה בין בא עליה כדרכה בין בא עליה שלא כדרכה בין הערה בה בין גמר ביאתו קנה: בד"א שנתכוין לבעול: אבל אם נפל מן הגג ונתקע בה או שבא עליה כשהו' שיכור או שהיה ישן ולא הכירה לא קנה: אמרינן בפ' האומר זה בני או שיש לי בנים הרי זה נאמן ופוטר אשתו מן החליצה ומן היבום: אף על פי שהיא מוחזק בלא בנים. אמר יש לי אח או אמר זה אחי אינו נאמן לאסור אשתי ולהניחה זקוקה ליבם כיון שהוא מוחזק בלא אחים הרי זה מתכוין לאוסרה לאחר מותו: עוד מסקינן שם היה מוחזק שיש לו אחים ואמר בשעת מיתה אין לי אחים אינו נאמן. וכן אם אמר על מי שהוחזק אח ואמר אין זה אחי אינו נאמן: מי שזינה עם האשה בין פנויה בין אשת איש ונתעברה ואמרה זה העובר ממנו ואפילו הוא מודה לה ואע"פ שהוא בנו לענין ירושה הרי זה ספק לענין יבום. משום דאמרינן דכשם שזנתה עם זה זנתה עם אחר: מאין יודע הדבר שהוא בנו ודאי והרי אין לו חזקה וספק הוא ודנין להחמיר וחולצת ולא מתיבמת: נאמן עד אחד להעיד על יבמה שמת בעלה ומתיבמת על פיו. או שמת יבמה או שנולד בן לבעלה להתירה לזר ואפילו עבד או שפחה או גוי אם הם

מסיחי' לפי תומם מעידים במיתת היבם כמו שהם מעידים לאשת איש להתירה. אבל היא עצמה אע"פ שנאמנת לומר מת בעלי אינה נאמנת לומר מת יבמי כדאיתא בפרק האשה: בפרק החולץ תנו רבנן יבמה שלשה חדשים הראשוני' נזונת משל בעל מכאן ואילך אינה נזונת לא משל בעל ולא משל יבם עמד בב"ד וברח נזונת משל יבם: נפלה לפני יבם קטן: מיבם ודאי אינה אוכלת: אבל משל בעל בעי' היא ונחלקו בה רב אחא ורבינא חד אמר נזונת וחד אמר אינה נזונת והלכתא אינה ניזונת דמן השמים קנסוה. והא דאמרינן דיני בורח רוצה לומר דוקא כשנתרצה ליבם וברח: אבל לא נתרצה ליבם אלא לחלוץ אינו נראה שבענין זה היו מתקנין לה חכמים מזונות משל יבם: ודוקא ברח אבל לא ברח כיון שישנו לפנינו ונתרצה ליבם בשביל זמן מועט כזה שהוא מאחר ליבם אין נראה שמתקנים לה מזונות: אסור ליבם לישא קרובת זקוקתו כגון אמה או בתה עד שתתיבם לאחד מן האחים או שיחלוצו ותסיר זיקתו מעליה ויכול אחרי כן לישא כל קרובותיה אע"פ שכולן אסורות על אחיו שחלץ או יבם: תנן שומרת יבם שקדש אחיו אחות' משו' ר' יהוד' בן בתירה אמרו אומרים לו המתן מלכנוס עד שיעשה אחיך מעש' ואמר שמואל הלכה כרבי יהודה מפני שיש זיקה ואסורות לו שתיהן. ותנן מתה יבמתו מותר באשתו ואיבעיא להו מתה אשתו מהו ביבמתו רב ור' חנינא אומרים מתה אשתו מותר ביבמתו והלכה כמותן לגבי רבי אסי ושמואל שאוסרים: ראובן שהיה נשוי שתי נשים והיתה אחת מהן אסורה לשמעון באיסורי ערוה ומת ראובן ונפלו לפני שמעון ואין שם אח אלא הוא שתיהם פטורו' מהחליצה ומהיבום כמו ששנינו בראש יבמות: ודרשו מהמקרא ואשה אל אחותה לא תקח לצרור לגלות ערותה עליה בחייה נאמר כאן עליה ונאמר להלן יבמה יבא עליה מה להלן במקום מצוה אף כאן במקום מצוה ואעפ"כ אמר הכתוב לא תקח. ואין לי אלא היא צרתה מנין תלמוד לומר לצרור. לא היא ולא צרתה אין לי אלא צרתה. צרת צרתה מנין כגון שהלכה הצרה ונשאת לאח השלישי ולו אשה אחרת ת"ל לצרור פירוש מיתור שני רישי"ן דרשינן שתי צרות: ואם היתה איסור מצוה או איסור קדושה חולצת ולא מתיבמת. איזהו איסור מצוה שניות מדברי סופרים: איסור קדושה. כל חייבי לאוין ולענין כפייה אם אין ליבמ' כל בבית כופין היבם לחלוץ: ואם היא עשירה נהגו העול' לעשות פשרה בממון:

סימן רפז

רמב"ם הלכות אסורי ביאה פרק ו' סמ"ג לאוין סי' קי"א טור י"ד סימן קפד:

לפרוש מאשתו סמוך לוסתה כדכתיב (ויקר' יו) והזרתם את בני ישראל מטומאתם כדי עונה וכמה עונה זהו אותו יום או אותה לילה בלבד. וכן אמרו חכמים שיש לפרוש בסוף מ' לזכר ופ' לנקבה ליל מ"א וליל פ"א. והא דאמרינן חייב אדם לפקוד אשתו בשעה שיוצא לדרך ואפי' סמוך לוסתה רוצה לומר דברי שלום ולא חיישינן שמא יבא עליה אבל ביאה ודאי אסורה: כי איך נצוה מפני דרך הרשות לעשות שום איסור אפילו מדרבנן. ואמרינן כל הפורש מאשתו סמוך לוסתה הוויין ליה בנים הראוים להוראה דכתיב ולהבדיל בין הקדש ובין החול ובין הטמא ובין הטהור וסמיך ליה ולהורות. וכל מי שאינו פורש אפילו יש לו בנים כבני אהרן מתים: שנאמר והזרתם את בני ישראל וסמיך ליה אחרי מות שני בני אהרן ואשה שאין לה וסת צריך ליזהר ממנה מאד:

סימן רפח

רמב"ם פ"ו דהלכות אסורי ביאה. סמ"ג לאוין סימן קי"א טור י"ד סימן קפ"ה.

לפרוש מאשה שראתה באמצע תשמיש ואמר' לו טמאה אני ימתין עד שימות איברו ויפרוש והוא בכלל ואל אשה בנדת טומאת' (ויקרא י"ח:י"ט) לא תקרב לגלות ערותה (והשאר מפורש בפנים:)

סימן רפט

רמב"ם הלכות מילה פ"א. סמ"ג עשין סימן כ"ח טור י"ד סימן רס:

למול עצמו דכתיב (בראשית י"ז:י"ד) וערל זכר אשר לא ימול וגו' (מפורש בפנים.) **נשלמו עשיין התלוים באבר מילה ואלו הלאוין**

סימן רצ

רמב"ם הלכות איסורי ביאה פי"ב סמ"ג לאוין סימן קיב: טור א"ע סימן יו.

שלא לבא על עכו"ם כדכתיב (דברים ו':כ"א) בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנך (מפורש בפני') והינו דרך נשואין ומדרבנן אסורה בכל ענין ובדרך זנות קנאין פוגעין בו. ואם לא פגעו בו הוא בקללת מלאכי דכתיב יכרת ה' לאיש אשר יעשנה ולא יהיה לו ער ועונה באהלי יעקב מגיש מנחה לה' צבאות. אם הוא ישראל לא יהיה לו ער בחכמים. ועונה בתלמידים. ואם הוא כהן לא יהיה לו בן מגיש מנחה. ובצנעה גזרו ב"ד של חשמונאי משום נשג"ז ני"דה שפח"ה עכו"ם זונה וכשיורדין לגיהנ' כל הרשעי' עולי' והוא אינו עולה דמשכ' ערלתיה ולא מבשקר ליה. (פירוש ולא מנכרו ליה).

סימן רצא

רמב"ם הלכות איסורי ביאה פי"ב סמ"ג לאוין פ"ו ופ"ב טור א"ע סי' י"ו.

שלא לבעול שפחה כדכתי' (דברי' כב) ולא יהיה קדש מבני ישראל וכל העריו' מפורשו' בפסוק ובפני':

סימן רצב

רמב"ם פכ"א דהלכות אסורי ביאה סמ"ג לאוין סימן קכו. טור א"ע סימן כג

שלא להשחית זרע כדכתיב (שמות כ) לא תנאף לא תהנה לאף: ובכלל זה דרשו רבותינו לא תנאף אזהרה לעוקב אחר המנאף. ובהשחתת זרע יש אזהרה של מיתה דכתיב וימת גם אותו. גם אמרו רבותינו ז"ל האוחז באמה אפילו להשתין כאלו מביא מבול לעולם. אבל מעטרה ולמטה לצד הארץ מותר. גם אסור לרכוב על שום בהמה אם אין אוכף עליה והיכא שיש ביעתותא שרי. וכמו כן נשוי ואשתו עמו מותר:

סימן רצג

רמב"ם הלכו' מטמאי משכב ומושב פ"ג: סמג עשין סי' רמא ולאוין סי' קיא טור י"ד סי' קפג

שלא לבא על אשה נדה כדכתיב (ויקרא י"ח:י"ט) ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב: נדה נקרא' כשרוא' דם היוצא מן המקור עד בית החיצון וטמאה ז' ימים: בדורות הראשוני' לא היו מטמאין כי אם חמשה דמים: גם לא היו מצריכים שבעה נקיים: רק כשרואה ג' ימים רצופים בתוך י"א יום: אך בדורות האחרונים נתמעטו הלבבות וטמאו כל הדמים אפילו משאר מראות לפי שאין אנו בקיאים גם בנות ישראל החמירו על עצמן שאם היו רואות טיפת דם אפי' כחרדל יושבות עליה ז' ימים נקיים ויום שפוסקת אינו מן מנין הזה: וטובלת בליל שמיני שלא תבא לידי ספק שתשמש מטתה מבעוד יום ולא היה מקפיד ר"ת רק שלא תבא לביתה מבעו"י ורש"בם היה מקפיד שתהא הטבילה בליל' והלכה למעשה: יום שפוסקת בו מלראות תלבוש בגדים לבנים נקיים מכתמים קודם שיהיה לילה: ותתחיל לספור למחר ז' ימים וכל ימי ספירתה צריכה ליקח בגד פשתן נקי ולבן: או מוך ולהכניסו באותו מקום בעומק לחורין ולסדקין ולהוציאו ולראות אם יש בו שום אדמומית בשחר כשעומדת ממטתה ובערבית כשהולכת לבית הכנסת קודם שיהא לילה: ואם שכחה ולא בדקה עצמה כי אם יום שפוסקת בו לערב ולמחרת שהוא יום ראשון לספירה בדקה שחרית וערבית ולא בדקה עד יום השביעי וביום השביעי בדקה כמו כן שחרית וערבית מותרת: וטובלת בלילה וטהורה: דסופן אף על פי שאין

תחילתן רק שתדע בודאי שפסקה בטהרה מקודם יום ראשון והיכא שלא בדקה רק יום ראשון וביום שמיני: רב אמר תחלתו אף על פי שאין סופו: ורבי חנינא אמר תחילתו וסופו בעינן: וכתב בספר המצות דכיון דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר יש לנו להחמיר אך לא נהירא דמדין סופו אף על פי שאין תחלתו נשמע דהלכה כרב: דאמר תחלתן אף על פי שאין סופן: מדהוצרך סתם התלמוד לאוקומי הברייתא דטועה כרבי עקיבא משמע דסבירא ליה כרב דאי בעינן תחלתו וסופו לא צריכה לאוקמי כר"ע: ומן הדין וכל שכן שיש לנו לומר תחלתו אע"פ שאין סופו דהא תלמודא קאמר מהו דתימא תחלה הוא דאיכא חזקת טהרה אמרינן אבל סופו דליכא חזק' לא אמרינן. מיהו שמא סברא אחרת יש: ובתוך ו' עונות משמושה אינה יכולה להתחיל לספור ז' ימים נקיים: וכן אם אירע שטעת' במנין יום אחד וטבלה ושמשה צריכה להמתין ו' עונות שלימות וזהו ג' ימים: ואחר תמנה יום אחד נקי ותטבול אך סתירה דלאחר ז' כגון שלא טבלה כראוי ושמשה הרי זו טובלת בכל עת : והאשה שאמר' טמאה אני וחזר' ואמרה טהורה אני אינה נאמנת ואם נתנה אמתלא לדבריה נאמנ' ואם האשה לא הרגישה ומצאה כתם בחלוק' או בסדינה אם יש עליה חבורה או גרב שאם היתה מסירה תוציא דם או נתעסקה בדם צפור או שהיה שחין או גרב בשוכבים עמה תולה בכל וטהורה ואפי' אין לה במה לתלת והכתם הוא פחות מכגריס תולה במאכולת אף על פי שלא הרגה כרבי יוחנן: וכן עיר שיש בה חזירים אמרי' בפ' הרואה אין חוששין לכתמים נראה שכשעברו החזירים אצל האשה מיירי ובדקה קרקע עולם וישבה עליה ומצאה דם טהור' שכל דבר שאינו מקבל טומאה אינו מקבל כתמים וכן בדף של בית הכסא: ודוקא כשלא הרגישה: וכתם שנמצא בעד משוך כל שהוא טמא: ואשה היולדת בזמן הזה שהחמירו בנות ישראל על עצמן הרי הן כיולדו' בזוב: ופסק ר"ת דימי לידה שאינה רואה בהן אינן עולין לספירת זיבתה ואינה יכולה ליטה' עד שיהא אחר ז' לזכר ואחר שבועיים לנקבה ז' ימים נקיים מדם ומיהו אין נותנים לה ימי טוהר עד שישעיר הולד: אבל מבן ארבעים יום ואילך נותנים לה ימי טומאה ואפילו לא תראה: דק"ל דאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם: אבל בכמה ארצות נהגו שלא לבעול על דם טוהר: ואם ספרה ז' נקיים ונתעצלה ולא טבלה ואחר כך ראתה בימי טוהר אינה סותרת וטובלת בכל עת שתרצה ואח"כ כל דמים שהיא רואה עד אחר מלאות ארבעים לזכר או פ' לנקבה מיום הלידה טהורים ובבתולה התקינו שיהא בועל בעילת מצוה ופורש ומותר לגמור ביאתו אפילו שפעה דם באמצע הביאה: שדם טהור הוא מן התורה ואחר כך תמתין ו' עונות שלימות ותתחיל לספור ז' נקיים אך י"א שאם רחצה היטב אותו מקום במים חמים שמתחלת למנות למחרתו:

וליתא דאין אנו בקיאים בזה: וק"ל דהמקשה בימי זיבה טהורה אך אין דין זה נוהג בינינו דאין אנו יודעים מתי ימי זיבה: אסורה הנידה ליגע לבעלה אפי' באצבע קטנ' וכן הו' לא יגע בה גם לא יושיטו זה לזה שום דבר: ואינ' מצע' לו את המיטה בפניו ואינה מוזג' לו את הכוס רק ע"י שנוי ואינ' מרחצת לו פניו ידיו ורגליו: אפי' בלא מגע כגון ששופכ' מים על ידיו: ואינה אוכלת עמו על שולחן אחד: ואנו שיש לנו שולחן גדול אין להקפיד רק שלא יאכלו בקערה אחת: ואין קפידא לשתות בכוס אחד אחרי שהם רגילים לשתות בזה אחר זה: ונהגו להפסיק באדם אחר ואש' שאירע ליל טבילתה במוצאי שבת והוא חול: טוב הוא שתהא חופפת בערב שבת הרבה ובמוצאי שבת תחוף כמו כן אך אם נאנסה או שגגה ולא חפפה מערב שבת חופפת בליל מוצאי שבת כראוי: והיכא שאירע יום טוב בליל מוצאי שבת מוטב שתחוף בערב שבת ותשמר עצמה מכל דבר שלא יחוץ עליה ובמוצאי שבת תעיין שלא יהא דבר חוצץ עליה ובין שיניה ובבית הסתרים שלה: ואף על גב דלא בעינן שיבא בהם מים מקום הראוי לביאת מים בעינן: וכן אם אירע טבילתה בליל מוצאי י"ט שחל להיות אחר השבת: וארעו שני ימים טובים אחר השבת כל זה מותר משום בטול פריה ורביה: ואשה לא תטבול אלא בליל': ואם יש סכנות כגון אריות או גנבים טובלת ביום ח': מיהו אומר ר"ת דאין לחוף בערב שבת לטבול ביום שבת משום דהוו תרי קולי: והאש' צריכה להרחיב ירכותיה ולפשוט זרועותי' ולהגביה דדיה ולא תקמוץ שפתותיה ולא תעצים עיניה ביות' ולא תפתח עיניה ביות': ולא תעמוד על גבי כלי ותטבול ולא בנמל יש מפרשי' דשמא משום צניעות תמהר לטבול ולא תטביל שפיר: ויש מפרשים מפני הטיט שלא יכנס בין אצבעות רגליה: ולשני הפירושים טובים אותם מפצי דהיה עביד אבוה דשמואל לבנתיה: ולא תתן תבשיל של בשר לתוך פיה ולא לבנה ובדיעבד נמי יש מחמירים דלא גרסי' ולית הלכתא ככל הני שמעתתא כי איתמר הני מילי לטהרות אבל לבעלה מות': והמקיימים אותה גירסא מקילין בדיעבד וצריכה לחוף כל גופה ולסרוק ראשה במסרק סמוך לטבילה כפי היכולת שלא תהא נימא אחת קשורה והרגילו הנשים להסיר מעליהם כל גרב וכל שאין אעפ"י שמן הדין לא היה צריך לפי זה איו לאסור מלטבול אשה שיש חטטין בראשה: וצואה שתחת הצפורן שלא כנגד הבשר: שנינו בתוספתא דחוצצין ואע"ג דבמשנה אמרינן ואלו אין חוצצין לכלוכי צואה וצואה שתחת הצפורן מחלק ר"ת בין נדבקת לשאינה נדבקת גם אומר כי אפי' בנדבקת אם אינה מקפדת אין לה לחוש: ולפלוף שבעין לח אינו חוצץ יבש חוצץ ונהגו הנשים לגלח צפרניהם אע"פי כי מן הדין בניקור סגי: ובחול המועד טוב שתגלחם בשנוי או ע"י גויה: וחץ התחוב באדם אם נראה מבחוץ חוצץ ואם לאו אינו חוצץ : ודוקא חץ של עץ

או קוץ אבל דבר של מתכו' דברי הכל אינו חוצץ כדאית' במס' מקואות ובתוספתא תנא אם קרם עליהם עור אינו חוצץ: וצריכה לטבול במ' סאה ואפי' במעין ומיעוט המקפיד חוצץ מדרבנן וכן רובו שאינו מקפיד וי"מ רובו רוב שערו ולא נהירא אלא רובו ר"ל רוב גופו: ואשה הרואה דם מחמת תשמיש בתוך שיעור וסת או בכדי שתרד מן המטה דהוי שיעורא דחייבים אשם תלוי הרי זו טובלת בזמנה ומשמשת פעם שנייה ואם ראתה עוד מחמת תשמיש כמו שפירשנו תטבול בזמנה ותשמש עוד פעם שלישית ואם תראה עוד פעם אחרת מחמת תשמיש אסורה לשמש עוד עם זה הבעל אך יכולה להנשא לאחר לפי שאין כל האצבעות שוות ואם ראתה כמו כן שלשה פעמים מחמת תשמיש של זה אסורה לשמש גם לזה אך יכולה לינשא לאחר: ראתה כמו כן מחמת תשמיש ג' פעמים אסורה לשמש לכל העולם עד שתבדק כיצד מביאה שפופרת של אבר ופיה חלק רצוף שיהיה חלק ולא ישרט הבשר ובתוכו מכחול ומוך מונח על ראשה אם נמצא דם על ראש המכחול בידוע שהוא בא מן המקור ואם לאו בידוע שהוא מן הצדדין ונאמנת אשה לומר מכה יש לי באותו מקום שממנה יוצא דם ואם יש לה וסת תולה בוסתה (פי' ומותרת לשמש שלא בשעת וסתה) מיהו אומר ר"י שאם רצתה לבדוק אחר ביאה שלישית של בעל ראשון הרשות בידה: ואם יש רופא שסובר לרפאותה טוב לנסות טרם שתיחזק אבל אחר שהוחזקה אסור וצ"ע אם הוא יהודי רופא מומחה אם תוכל לסמוך עליו אם לאו ומותרות עתה לטבול בנהרות ביומי ניסן דלא חיישינן שמא ירבו הנוטפים על הזוחלים ט' כשמואל דאמר נהרא מכיפיה מבריך:

סימן רצד

דיני מקוה רמב"ם הלכות מקואות פרק ד וסמג עשין סי' רמח י"ד סי' רא

פירשו חכמים ז"ל שצריך שיהיה כולו בידי שמים וכולו שאוב פסול מן התורה. אך כולו מי גשמי' כשר ואם חסר משהו ממ' סאה שדרשו רבותינו שצריך להיות במקוה ונפלו לתוכו ג' לוגין מים שאובי' פסול הוא מדרבנן וצריך שיהיו בקרק' אבל אם הם תוך כלי פסול ואם הוא בקרקע והמקוה שלם ואחר כך נפלו לתוכו כל המים השאובין שבעולם לא פסלוהו אכן מי פירות ושאר משקים אם נתן סאה ונטל סאה כשר עד רובו פי' עד י"ט סאה ואם יש במקוה כ"א סאין מי גשמי' ממלאין י"ט בכתף ופותקתן למקו' ע"י המשכ' והם טהורי' ששאיב' מטהרת ברביה ובהמשכ' כלומ' דיש שם רוב מים כשרי' והשאובים באו למקו' ע"י המשכ' ואם המשיכ' על ידי צנו' שחקקו ולבסוף קבעו פוסלים המקוה אבל אם קבעו ולבסוף חקקו אינו פוסל את המקוה וסילון שהו' צר

מכאן וצר מכאן ורחב באמצ' אינו פוסל מפני שאינו עשוי לקבל' וכן צנור שלא חטטו באמצ' שיעור כדי לקבל צרורות אבל אם חטטו באמצע כדי לקבל צרורות בין בשל עץ בין בשל חרס נאסרה בכל שהו: אבל אם ירד לתוך מקום הקבלה עפר ונכבש שם כשר כרבי יוסי: ותנן בפ' ד' מקואות המניח טבלא תחת הצנור אם יש לה לבזבזין פוסלת ואם לאו אינה פוסל' זקפה להדיח בין כך ובין כך אינ' פוסלת לבזבז פי' שפה מד' רוחותיה ומה שאמרו שמי צינור פוסלין את המקוה היינו כשנופלי' מים מן הצינור למקוה אבל אם נפלו מן הצנור לקרקע המשכ' הוי וכשר וכשיש למקוה כ"א סאה והמשיכו לו י"ט כשר המקוה גם לטבול בו אבל שאיבה שהמשיכ' כולה אין טובלים בו אך אם יוסיף מ' סאה מי גשמים טהורים. ודיני ג' לוגים מים שאובים היינו מכלי אחד או משנים או משלשה כלים והוא שהתחיל השני עד שלא פסק הראשון אבל מד' כלים אין מצטרפין כיוסף בן חוני דסתם מתניתי' כוותיה. והשאיבה שאמרנו שפוסלת היינו כשנשאב' מדעת אבל המניח קנקנים בראש הגג רבי יהושע אומר ישברו הקנקנים או יכפה אותם והמים הנקוים כשר אך לא יערה אותם שאם הגביה הקנקן ועירה אותן הרי כל המים שאובי'. והמניח כלי תחת צנור בשעת פזור עבים דברי הכל כשר הניח בשעת קשור עבי' ולא נתפזרו דברי הכל פסולים לא נחלקו אלא הניח בשעת קשור עבים ונתפזרו וחזרו ונתקשרו דמר סבר בטל' מחשבתו ונראה דהלכה כב"ה ואליבא דרבי יוסי בן חוני ועירוב מקואות כשפופרת הנוד שתי אצבעות חוזרות למקומן ופי' התוספות שאין צריך שיהיו המים צפים בתוך הנקב רק טופח על מנת להטפיח מי פירות ושאר משקי' שאמרנו שאין פוסלים. אם שינו מראיהם פוסלים וכיצד הוא עושה ממלא בכתף ונותן למקוה עד שיחזרו למראה המים מראיהם וטיט הנרוק מצטרף למקוה ואין מטבילין בו באיזה טיט אמרו בטיט שהקנה יורד מאיליו דברי ר"מ רבי יהושע אומר מקום שאין קנה המדה עומד. אבא אלעזר בן אלעאי אומר מקום שהמשקולת יורדות רבי אליעזר אומר היורד בפי חבית: ר"ש אומר הנכנס בשפופרת הנוד ר' אלעזר בר צדוק אומר הנמדד בלוג. ונראה דהלכה ככולם להחמיר. וגל שנתלש ויש בו מ' סאה מטבילין בראשין הנוגעים בארץ ואין מטבילין בכיפין שאין מטביליו באויר וספק מים שאובים כשר כיצד מקוה שנסתפקו לו אם נפלו מים שאובים בתוכו אם לא ואפילו נפלו ודאי ספק אם יש בהן ג' לוגין ספק אין בהן ואפילו ידע בודאי שיש בהן ג' לוגין ספק אם יש בו מ' סאה ספק אין בו. או ב' מקואות א' יש בו מ' סא' ואחד אין בו מ' סאה ונפל בא' מהם ג' לוגין מים שאובים ואינו יודע באיזה מהם נפל ספקו טהור. מפני שיש לו במה לתלות להקל: (וכל שאר המצות מפורשות בפנים)

כל צ"ע שנרמזין בזה הספר טוב היה לכתבם בקלף אחד ואחר כך לעיין בסמ"ג ובר"יף ובשאר ספרים להגיה אריכות המצוה כמו בסמ"ג בדבר שהוא צריך פסק: עכ"ל מרפ"ה:

נשלם מלאכת שבעת הימים: שבח והלל לחי העולמים: וקראתים ע"מודי ג"ולה: וכאשר תבנה ציון על תילה: בעזרת שוכן מעלה: נתבונן במצות התלויות בגבולה: